

Tämän teoksen sähköisen version on julkaisut Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS) Creative Commons -lisenssillä: CC BY-NC-ND 4.0 International. Lisenssiin voi tutustua englanniksi osoitteessa:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura on saanut sähköisen julkaisuluvan teoksen oikeudenhaltijoilta. Mikäli olette oikeudenhaltija, jota SKS ei ole tavoittanut, pyydämme teitä ystäväällisesti ottamaan yhteyttä [SKS:aan](#).

HISTORIALLINEN ARKISTO.

Toimittanut

Suomen Historiallinen Seura.

XIII.

Toinen vihko.

HELSINGISSÄ 1894,
Suomen Historiallisen Seuran kustantama.

HELSINGISSÄ,
SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN KIRJAPAINOSSA,
1894.

Ainehisto.

Siv.

Muutamia tietoja Suomen kaupunkien neuvostoista 17 vuosien alkupuolelta. Kirjoittanut <i>K. R. Melander</i>	213—254.
Asiakirja valaiseva Viipurin linnan tilaa 17:sta vuosisadalla. Julkaissut <i>K. E. F. Ignatius</i>	255—281.
Kohtaus hengellisen elämän alalta Nousiaissä v. 1761. Kirjoittanut <i>J. S. Pajula</i>	282—291.
Supplement till Professor Algot Scarins bref. Af <i>M. G. Schybergson</i>	292—342.
Suomen Historiallisen Seuran Pöytäkirjat:	
18 ¹⁵ /XII 92—18 ⁴ /VI 94.	
Kokous 15 p. jouluk. 1892	345—350.
Kokous 31 p. tammik. 1893	351—355.
Kokous 28 p. helmik. 1893	356—365.
Kokous 8 p. huhtik. 1893	365—375.
Kokous 6 p. toukok. 1893	376—377.
Kokous 5 p. kesäk. 1893	377—379.
Kokous 28 p. syysk. 1893	379—382.
Kokous 2 p. marrask. 1893	383—390.
Vuosikokous 9 p. marrask. 1893	391—400.
Kokous 10 p. jouluk. 1893	401—405.
Kokous 2 p. helmik. 1894	405—408.
Kokous 28 p. maalisk. 1894	408—413.
Kokous 4 p. kesäk. 1894	413—416.
Aakkosellinen aine- ja nimiluettelo pöytäkirjoista	417—424.
Tabeller rörande Finlands handel åren 1570—1622, utarbetade af <i>T. S. Dillner</i>	I—CL.
A. Antalet ankomna och afgångna skepp	X—XXIV.
B. Tabeller angivande handelsomsättningen för år:	
a) införseln	XXVI—CXXX.
b) utförseln	CXXXI—CL.

Mutamia tietoja Suomen kaupunkien neuvostoista
17 vuosisadan alkupuolelta.

Kirjoittanut

K. R. Melander.

I.

Maamme kaupunkien virkamiesten nimityksistä on saatavana sangen vähän tietoja vanhemmilta ajoilta. Kun 1620 luvun alkuvuosina kaupungeissamme ruvettiin pitämään säänölliisiä pöytäkirjoja, luulisi, että montakin kaupunkien virkamiesten vaalia ja nimitystä niissä mainittaisiin, vaan siinä erehtyy suuresti. Kaupunki, josta enimmät tiedot tässä suhteessa ovat saatavissa, on Turku, ja sieltäkään ei niitää saa riittävässä määrin.

Mitä nyt pormestarin ja neuvoston asettamiseen tulee, on paljon ristiriitaisutta Ruotsin kaupunginlain ja näitten kaupunkien pöytäkirjain antamain ilmoitusten välillä. Omittuista kyllä on, että Kustaa II Adolf, joka vuonna 1618 vahvisti tuon vanhan kaupunginlain ja samana vuonna toimitti sen painosta, ei saanut sen määräyksiä, jotka nyt painettuina helposti olivat kaikkien nähtävinä, asian-omaisten käytettäviksi. Kaupunkien hallitusmiesten asettamista koskeva kohta kaupunginlakia, joka on tavattavana kuninkaakaaren ensi luvun alussa, kuuluu näin: „Nu skal man Borgmästare ock

Rådhmän wälia, Tå skulu alle Borgamästara ock Rådhmän all åhr fore Sancte Walburga dagh otta daghom til Rådhstufwo komma, engom thera vndantagnom eller borto warande, wider hans tre Marker. Fogatanom ock Borgamästarom ena marck till tweskiptis, som vm thet åhret äro, Konungenom och Stadenom twå Marcker til tweskiptis. Å Sancte Walburgha dagh skal man them lysa som walde äru i Rådhstufwunne, epter gamblum Stadga¹⁾. 1 §. Then som Borgamestare eller Rådhman skal wara, han äger thenna Eedh swäria : — — — “²⁾.

Tästä otteesta huomaa selvästi, että noissa vuotuisissa pormestarin ja neuvosmiesten vaaleissa oli osallisena ainoastaan neuvoskunta eli raati. Kumminkaan ei tästä määräystä Suomen kaupungeissa noudatettu. Päinvastoin pidettiin niissä yleisiä vaalikokouksia, joihin koko porvaristo otti osaa, niinkuin seuraavassa esityksessä useita kertoja tulemme näkemään.³⁾ Tämä koski sekä noita vuotisia Vapun raastuvan-

¹⁾ Odhner kirjoituksessaan: „Bidrag till svenska stadsförfattnings historia“ (Upsala Vetenskaps Societets årsskrift 1861, 149 s:lla) arvelee, päättäen Saksan kaupunkien ja etenkin Lyypekin oloista, joiden mallin mukaan Ruotsin kaupunginlaki oli tehty, ett'eivät nämät kokousset varsinaisia vaalikokouksia olleet. Hänen käsittäkseen määrättiin niissä vain, mitkä neuvoston jäsenistä tulisivat istumaan tulevana vuonna varsinaisina jäseninä eli olkeastaan tarkastettiin, oliko näistä nyt vuorostaan virkaan astuvista joitakuita muistutuksia tehtävään ja sallittaisiinko niiden heistä, jotka sitä mahdollisesti halusivat, luopua heille tulevasta neuvoston jäsenen toimesta. Tästä yleisestä säännöstä myöntää Odhner löytyneen runsaasti poikkeuksia, niinkuin myöhemmin tulemme näkemään.

²⁾ Sverikes Stadz-Lagh (Arnell'in painos) 1 s:lla.

³⁾ Eräässä sellaisessa vaalissa, johon myöhemmin tulemme ja joka pidettiin Oulussa 1634, ei neuvosto edes ollut oikeudessa istumassa vaan siinä oli tilapäisiä jäseniä.

istuntoja, joista kaupunginlaissa puhutaan, että muita vaalikokouksia, joissa johonkin avonaiseksi jääneeseen neuvostonjäsenen virkaan uusi jäsen oli valittava.

Mitä sitte itse vaalipäivään tulee, ei siinäkään noudattettu lain määräyksiä. Kaupunginlain mukaan pitäisi olla kaksi eri kokousta: toinen kokous kahdeksan päivää ennen Vapunpäivää, jolloin vaali tapahtui, ja Vapunpäivän kokous, jolloin äskä valitut viranomaiset tekivät valansa. Näihin aikoihin olivat nämät kaksi kokousta sulaneet yhteen yhdeksi, joka kävi Vapunpäivän kokouksen nimellä ja oli toukokuun ensi päivinä, mutta varsin monessa kaupungissa huhtikuun loppupuolella.¹⁾ Joskus voi vaalipäivä olla joku muu päivä näitten kuukausien kuluessa taikka kesäkuussa. Näissä kokouksissa tapahtui ensin vaali, ja sen jälkeen teki valittu kohta virkavalansa, jos hän ei ennen ollut virassaan vakinaisenä ollut, muuten ei virkavala näytä olleen tarpeellinen.

Poikkeuksia tällaisesta vaalitavasta tavataan kyllä, mutta ainoastaan Turussa. Siellä näemme vuonna 1621 toukokuun 19 p:nä pidetystä kokouksesta, että erääseen avoimeksi tulleeseen pormestarin virkaan asetettiin ehdolle kuusi henkilöä, kaksi neuvostosta ja neljä sen ulkopuolelta. Viikko myöhemmin käskettiin kaikkien kaupungin virkoihin valittujen („till stadens embete utvalde“) kokoontua neljänkymmenen markan sakon uhalla tulevaan raastuvankokoukseen. Siinä kokouksessa, joka pidettiin kesäkuun 4 p:nä, asetettiin kaikkien suostumuksesta ja hyväksymisestä eräs neuvoston ulkopuolelta ehdolle pantu Eerik Antinpoika Knape pormesta-

¹⁾ Tämä muistuttaa paljon Lyypekin oloja, jossa kaupungissa vaalipäivä „placitum“ pidettiin kohta pääsiäisen jälkeen, siis useimmin huhtikuussa (Ordhner, Bidr. till svenska stadsförf. hist. 149 siv. ja Hach, Die alte Lübische Recht, 144 s:lla).

riksi. Me näemme siis, että ennen vaalia pidettiin eri kokous, jossa määrättiin ehdokkaat, ja niistä oli uudessa vaalikokouksessa valittava pormestari. Ketä nuot kaupungin virkoihin valitut olivat, ei pöytäkirjoissa mainita. Mutta että niillä tarkoitettiin muitakin kuin pormestaria ja neuvostoa, tuntuu joenkin luonnolliselta, sillä jos niitä yksinään olisi tarkoitettu, olisi se kaiketi suoraan lausuttu.¹⁾

Seuraava pormestarin vaali Turussa on vuodelta 1624 2 p:ltä huhtikuuta. Tätä koskevassa pöytäkirjassa lausutaan: „Samana päivänä ilmoitti käskynhaltija Pietari Erlandinpoika yhteiselle Turun porvaristolle (gubernaattorin) vastauksen heidän pyyntöönsä pormestarin vaalin suhteen. Halveksimatta ketään niistä, jotka porvaristo itse nimitti ja halusi saada, tahtoi gubernaattori Niilo Bjelke kuninkaan puolesta ja kaupungin hyödyksi ja parhaaksi pormestarin toimeen ja virkaan määrättäviksi Juho Juhonpojan, Pietari Plagman ja Juho Knuutinpojan“. Pöytäkirjan sanoista voisi kyllä tulla siihen päätökseen, että kolme pormestarin virkaa oli avoinna; niihin oli porvaristo ehdottanut kolme henkilöä, jotka kaikki gubernaattori oli hyväksynyt virkoihin astumaan. Mutta jo samasta pöytäkirjasta huomaamme, ett'eivät nämät kolme miestä vaalinsa jälkeen mitään virkavalaa tehneet, niinkuin tapana oli sekä Turussa että muissa kaupungeissa siihen aikaan. Seuraavan istunnou pöytäkirjassa eli istunnosta 3 p:ltä huhtikuuta 1624 sanotaan, että Pietari Plagman gubernaattorin ja käskynhaltijan kuninkaan puolesta antamasta suostumuksesta määrättiin ja asetettiin pormestariksi, jonka johdosta hän teki virkavalansa. Muista ei puhuta, että ne olisivat mitään virkavalaa tehneet, eikä niitä tämän jälkeen mainita pormestareina.²⁾

¹⁾ Åbo tidning 1774, 10 n:oissa.

²⁾ Bidrag till Åbo stads historia III. Åbo stads dombok 1623 —1624, 25 ja 26 s:lla.

Kun tarkastaa seuraavan vuoden 1625 pöytäkirjoja, niin huomaa, että toukokuun 11 p:nä jälleen tapahtui pormestarin niinkuin myöskin neuvosmiesten vaali. Pöytäkirjassa lausutaan: „efter nu någre fehlas i stadz embeterne, ty blefwo desse efter:ne satte och uttwalde: till borgemestare Erich Olofsson och Joen Joensson, till rådhmän Mårten Sigfridsson, Hans Hörling och Lars Borghare.“ Selityksen siihen, miksi silloin ryhdyttiin pormestarin vaaliin, saamme eräästää edellisestä kohdasta pöytäkirjaa, jossa lausutaan, että Pietari Plagman oli luopunut pormestarin toimesta. Siis ei pöytäkirjassa mainita, että useampi kuin yksi pormestarin paikka oli avoinna, mutta kumminkin valittiin kaksi miestä pormesreiksi. Ei kumpaakaan näistä sitten tavata pormestarina, vaan sen sijaan tuo luopunut Plagman. Asian voinee selittää sillä tavalla, että Plagman oli peruuttanut eronhake-muksensa ja suostunut pysymään virassa, josta syystä uusi vaali jää sikseen.¹⁾

Meillä on tässä nyt kaksi tapausta pormestarin vaaleista, joissa valitaan henkilöitä virkoihin, jotka eivät mitään valaa vanno eivätkä virkaan astu. Mikähän voi olla syyvä siihen? Mielestämme voisi asian selittää tavalla, joka tekee sen luonnolliseksi, vaikka pöytäkirjain sanamuoto ei suorastaan anna siihen aihetta. Kumpikin vaali lienee ollut pormestarin ehdokasten vaali, niinkuin aikaisemmassa 1621 vuoden kokouksesta suoraan sanotaan. Kumpaisessa tapauksessa tarvittiin vain yksi pormestari, mutta edellisessä pantiin ehdolle ainakin kolme, myöhemmässä kaksi miestä. Edellisessä määrättiin yksi ehdolle pannuista pormestariksi, myöhemmässä ei tarvittu sitä tehdä, koska entinen pormes-

¹⁾ Bidrag till Åbo stads historia II, Utdrag ur Åbo stads dombok 1624—1625, 120 siv.

tari näkyy suostuneen jäämään paikalleen; mahdollisesti oli hän suostunut rupeemaan kolmaneksi vaaliehdokkaaksi, joka virkaan määrättiin.¹⁾

Äsknen lausumamme mielipide käy vielä selvemmäksi, jos tarkastamme, milloin nuo kolme ehdokasta Eerikki Olavinpoika, Juho Juhonpoika ja Juho Knuutinpoika todellakin pormestareiksi pääsivät. Eerikki Olavinpoika oli ehdolla pormestariksi jo vuoden 1621 vaalissa neuvoskunnan puolesta, udestaan oli hän ehdolla 1625, mutta tavataan pormestarina vasta 1629. Juho Juhonpoika oli 1621 ehdolla, nimitäin silloin neuvoskunnan ulkopuolelta, 1624 taas porvariston puolelta ja vielä ehdokkaana 1625. Vasta vuonna 1628 mainitaan hän raastuvan-oikeuden pöytäkirjoissa pormestarina. Mahdotonta ei kumminkaan ole, että hän edellisenä vuonna 1627 pääsi pormestariksi entisen myötäehdokkaansa Pietari Plagman'in jälkeen, joka kuoli 1626. Juhana Knuutinpoika oli porvariston ehdokkaana 1624. Sen jälkeen häntä ei mainita pormestarina vaaleissa siksi, kun 1633 ilmoitetaan, että hän teki pormestarina valan. Tuskin voi nyt ajatella, että 1624 ja 1625 vuosien vaalit olivat varsinaisia pormestarina vaaleja,

¹⁾ Että ehdolle paneminen Ruotsissakaan ei ollut aivan vierasta, näemme niistä suunnitelmista privilegioiksi, jotka 1609 laadittiin aiottuille uusille kaupungeille Falun'ille ja Sala'lle, mutta sitten jäivät julkaisematta. Näitten mukaan piti kaupunkien 2 pormestarista ja 10 neuvoismiehestä puolet joka kolmas vuosi valittaman udestaan. Mitä pormestarina vaaliin tulee, oli se niin tapahtuva, että Falun'issa 10 raatimiestä yhdellä äänellä (kaiketi kunkin) ja 12 rahvasta yhdellä äänellä (samaten kai kunkin) asetti ehdolle kaksi, joista kuningas vahvisti toisen virkaan. Sala'ssa näkyy näitten ehdokasten luku olleen kolme, mutta menetystapa oli muuten samanlainen. (Ordhner, Bidrag till svenska städernas och borgarståndets historia för 1633, 45 siv.; Saman, Bidrag till svenska stadsförfattningens historia. (Upsala Vetenskapssocietets årsskrift 1861, 152 siv.)

kun esimerkiksi Juho Juhonpoika, vaikka hän 1624 valittiin pormestariksi, seuraavana vuonna uudelleen valitaan samaan toimeen, ilman että hän sillä aikaa on astunut virkaan tehdien virkavalansa ja sittemmin siitä luopunut, vaan sen sijaan vasten kaikkea, mitä olisi voinut odottaa, vähän enemmän kuin kolme viikkoa ensimmäisen vaalin jälkeen istunnoissa 26 ja 29 p:nä toukokuuta 1624 istui oikeudessa tilapäisesti sen ulkopuolelta kutsuttuna jäsenenä. Eikä kummastakaan vaalitilaisuudesta ainoalla sanalla ilmoiteta, että hän olisi kieltynyt virkaa vastaan ottamasta ja toinen valittu sijaan. Samanlainen on myösken Eerikki Olavinpojan ja Juho Knuutinpojan laita.¹⁾

Neuvosmiesten vaaleista on meillä Turusta vielä niukempia tietoja kuin pormestaririn vaaleista. Tällaisia vaaleja olemme me tavanneet vain kaksi. Ensimmäinen vuodelta 1624 näkyy olleen joku aikaisemmin pidetyn vaalin johdosta tapahtunut kahden neuvosmiehen virkaan asettaminen pormestarein ja neuvoskunnan puolesta. Samassa tilaisuudessa tekivät tulokkaat virkavalansa. Miten itse vaali oli tapahtunut, ei pöytäkirjoissa mainita.²⁾ Toinen vaali vuodelta 1625,

¹⁾ Bidr. till Åbo stads hist. I, Åbo domkyrkas räkensk., 183 s:lla, IV Åbo stads dombok 1626—32, 33 s:lla ja VI, sama 1632—34, 53 s:lla. — Bonsdorff, joka teoksessaan „Åbo stads historia under sjuttonde seklet“, toinen vihko, siv. 179—181 käsittlee näitä asioita, pitää 1624 ja 1625 mainittuja vaaleja varsinaisina lopullisina vaaleina, joista toisessa valittiin kolme, toisessa kaksi uutta pormestaria. Itse teossa on hänen kuitenkin vaikea selittää, miksi kaikki valitut eivät virkaan astuneet.

²⁾ Pöytäkirjassa sanotaan tästä vain: „Effter borgemestares och rådz beiakan är Johan Dawidzberg och Gewert Bugenhagen förordnade till rådhmän. Och är denne deras eedh, hwilken dhe hvor för sig gjorde: j. n. e.“

jolloin valittiin kolme neuvosmiestä, on jäätynyt aivan epäselväksi. Mahdollisesti oli se, niinkuin samana päivänä tapahdunut pormestarinvälinen vaali, joka ehdolle paneminen, josta ei mitään tullut, taikka hylättiin valitut jostakin muusta syystä. Niistä ei huomaa, että olisivat virkavalaa tehneet eikä niitä tavata raastuvan-oikeuden jäseninä sinä vuonna taikka kahdena seuraavana paitsi parissa istunnossa vuodelta 1626. Silloin ne tuon 1625 pormestariksi ehdotetun Juho Juhonpojan kanssa tilapäisesti istuivat oikeuden jäseninä, koska pormestari Eerikki Antinpoika ja useat neuvosmiehet olivat estetyt tointansa hoitamasta riidan tähden, joka heillä oli hovi-oikeudessa. Yksi näistä kolmesta neuvosmies-ehdokkaasta, Martti Sigfridinpoika, tavataan sitten vuonna 1628 raati-miehenä. Kahdesta muusta tuli Hans Hörlingh 1633 raati-mieheksi ja Lars Borgare vasta 1635.¹⁾

Niinkuin edellisestä huomaamme, oli Turun porvaristo ainakin osallinen pormestarien ehdolle panemisessa, vaikka 1621 vuoden pormestarinvälinen vaalista päätään tuntuu, ikääntyneen yhteisellä porvaristolla ei olisi ollut oikeutta lopulliseen vaaliin. Eräässä vaalissa vuonna 1635 oli taas päinvastoin Turun porvaristo se, joka varsinaisen pormestarinvälin toimitti valiten yhden neljästä ehdokkaasta, jotka näyttävät olleen neuvoston ehdolle panemia. Siitä tulemme myöhemmin (20 s:lla) enemmän puhumaan.²⁾

Muissa Suomen kaupungeissa oli porvaristo se, joka vaalin varsinaisesti toimitti sekä silloin, kun uusia jäseniä piti neuvostoon valittaman, että noissa vuotuisissa Vapunpäivän istunnoissa. On kyllä esimerkkejä siitä, että näissä kau-

¹⁾) *Bidrag till Åbo stads hist.* II osa, Åbo stads dombok 1624—25, 53 ja 120 s:lla, IV osa, Åbo stads dombok 1626—32, 13, 15 ja 33 s:lla, VI osa, Åbo stads dombok 1632—34, 51 s:lla, VII osa, Åbo stads dombok 1635, 50 s:lla.

²⁾) *Bidr. till Åbo stads hist.*, VII osa, Åbo stads dombok 1635, 50 s:lla.

pungeissa neuvoston jäsenet porvariston kanssa yhdessä toimittivat tällaiset vaalit. Niin tapahtui esimerkiksi Oulussa 1633, jolloin toukokuun 11 p:nä pidetystä yhden neuvosmies-hen vaalista ilmoitetaan, että sen oli toimittanut pormestari ja neuvosto ynnä yhteinen porvaristo (gemene Mann. ¹⁾)

Mutta oli sellaisiakin tapauksia, että neuvosto ei ottanut vaaliin ollenkaan osaa. Niin oli asian laita Oulussa seuraavana vuonna 1634 eräässä vaalissa, josta pian tulemme puhumaan. (Katso 13 siv.) Samaten kävi esimerkiksi Tammisaressa pormestarina vaalissa 1645. Raatihuoneen kokouksessa 23 p:ltä huhtikuuta, joka näyttää olleen Vapunpäivän kokous, ilmoitti vouti Juhana Jaakonpoika yhteiselle porvaristolle, ett'ei Matti Simonpoika ollut pormestarina virkaan sopiva, koska hän oli huonomaineinen mies, ja kehoitti heitä valitsemaan toisen hänen sijaansa. Sitä varten käski hän heidät menemään ulos vaalia toimittamaan. Kun he tulivat takaisin lausuivat he, että heidän kaikkien mielestä Pietari Pietarinpaita oli sopivan pormestariksi. Tämän jälkeen teki sitten Pietari Pietarinpaita virkavalansa ja oli porvariston hyväksymä pormestariksi. Kokouksessa ei Matti Simonpoika ollut läsnä, mutta kuusi neuvosmiestä. ²⁾ Edellisissä vaalitilaisuuksissa, jotka olemme maininneet, emme ole tavanneet tällaista, että porvaristo sopiakseen, kenet valitsisi, siirtyi toiseen huoneeseen.

¹⁾ Pöytäkirjassa seisoo: Bleff aff Bårgmestere och Rådh, såsom och aff gemene Mann Lars Simåns wthwaldt till Een Rådhman effter dhät 1 Cap. i Konungz Balken, Såsom och gjorde sin Edh för rätta". (Itä Norrlannin tuomiokirjat 1632—1633.)

²⁾ Pöytäkirjassa seisoo: Uppstegh Befalningzman wt Johan Jacobsson och tiltalte Borgerskapet alle i ghemen, effter som Matz Simonz-sån är een berychtet man och ej dugheligh att beklädha någhåt Borgmästare embethe dhet dhe skull vthwalia sigh een annan Borgmästare, och blefwå uthwista, att dhe skulle gå tillsammans och walia sigh een annan i stelle, sedhan, enär dhe kommå in ighen så war alles deress

Koska raatimiehistä ei sanota, että ne siirtyivät muassa, näyttää siltä, kuin neuvostolla ei olisi ollut osallisuutta ainakaan pormestarin vaalissa.

Samaa todistaa eräs pormestarin vaali Raumalla, joka myösken pidettiin 1645 mutta huhtikuun 27 p:nä. Läsnä olevina kokouksessa mainitsee pöytäkirja paitsi porvareita samat viiran-omaiset kuin edellisen päivän kokouksessa nimittäin kuusi raatimiestä, joista yksi Batzar Laurinpoika oli pormestarin sijaisena, ja kruunun edustaja Jochim Timmes, nähtävästi vouti. Itse vaalista sanotaan tässä pöytäkirjassa seuraavaan tapaan: Silloin hyväksyivät ja valitsivat yhteinen porvaristo (Menigheten) neuvonsa ja suostumuksensa mukaan Baltsar Laurinpojan pormestariksi, joka vaali lykättiin maaherran päättäväksi ja hyväksyttäväksi. Tästäkin vaalista näyttää siltä, kuin ainoastaan porvaristo, kunnan jäsenet (menigheten) olisi ollut vaalissa osallisena eikä neuvosto, vaikka ei tässä pöytäkirjassa mainita, että porvaristo siirtyi ulos neuvottelemaan asiasta ja vaalia toimittamaan.¹⁾

Eräässä seuraavassa luvussa tulemme kyllä näkemään tapauksia, jolloin tätä porvariston vaalioikeutta rikottiin, ja

samtyckio, och att ordhet war fallen oppå Peer Peerssån effter han var nu dher till tjänligaste. Affladhe för dhen skuld Peer Perssån sijn Borghmästare Eedh effter lagh, och aff Borgherskapet uplystt och Erkend till Borghmestare“ (Kokoelma Tammisaaren, Helsingin ja Porvoon tuomiokirjoja 1640 luvulta).

¹⁾ Pöytäkirjassa kuuluu tämä kohta: „Uthi åfvambemelte Rådmäns Samt geemeene mans, Jämpte Närvaro W:te Jochim Timmes, Då bleff vthi Borgmestare waaltet å Rådhhuusset af samptelige Meenighetens gådhe Rådh, och Samtyckia, Meed konungzmannens beiaakande Baltzar Larsson Eerkennt och Uttualt till wår Borgmestare, Och dette Uthi Landzhöfdingeenes höggunstig Utslagh och Confirmation anskiuten (Naantalin, Uudenkaupungin, Porin ja Rauman tuomiokirjat 1644—49, pöytäk. 27 p:ltä huhtik. 1645.)

hallitsija tai hänen kenraalikuvernöörinsä, käskynhaltijansa ja maaherransa määräsvät pormestareja tai muita neuvoston jäseniä porvaristosta huolimatta, mutta nämät tapaukset olivat vain poikkeuksia ja vanhaan tapaan käännyttiin jälleen.

Muuten näkyy Ruotsin hallitus ainakin jo Kaarlo IX ajoilta asti osottaneen taipumusta antamaan tämän oikeuden porvariston käsiin. Sen huomaa Kaarle kuninkaana vuonna 1604 Vimmerbyn kaupungille antamista etu-oikeuksista. Niitten 10 pykälässä lausutaan nimittäin, että porvaristolla oli oikeus itse valita yksi pormestari ja kuusi raatimiestä, joiden kuitenkin tuli pyytää kuninkaalta vahvistusta virkaansa. Sen jälkeen olivat ne vakinaisia virassaan kuolemaansa saakka.¹⁾

Mitä Suomeen Kaarlo XI aikana perustettuihin kaupunkeihin tulee, on meillä jäljellä Vaasalle annetut privilegiot vuodelta 1606, mutta niissä ei mainita mitään pormestarin ja neuvosmiesten asettamisesta. Sama on laita hänen tälle kaupungille 1611 vuoden alussa antamien etu-oikeuksien. Mitä taas Kustaa Adolfin hallitus-aikaan tulee, ei hänen Uudellekaupungille 1617 suomissa etu-oikeuksissa tästä asiasta mitään selvää lausuta. Mutta 1620 Uudellekaarlepyylle niinkuin 1624 Käkisalmelle annetuissa etu-oikeuksissa lausutaan, että asukkailla oli valta kaupunginlain mukaan asettaa pormestari ja neuvosmiehet.²⁾

¹⁾ Odhner, Bidrag till svenska städernas och borgareståndets historia före 1633, 44 s:lla.

²⁾ Uuden Kaarlebyyn etu-oikeuksissa sanotaan: „Först gifwa wij allom dhem, som sigh på för:bete ställe wele nedsättia och boende blifwa, macht och tillständh, att de effter dänne dagh Sweriges Stadzlagh niuta och bruuka måge, där effter Bårgmestare och Rådhmän wällia j. n. e.“ Waar. painamat. kokaelma n:o 30 kirje 7/IX 1620). — Käkisalmen etu-oikeuksissa sanotaan: „Först unne och effterlåthe wij vår Stadh Kexholm, att de såsom andre våre städer vthi våre Rijken, Stadz rätt och rät-tighet niuta skole, — — — och effter Stadzlagen wällia Borgemestare och Rådh“. (Waar. painamaton kokaelma. 1624 n:o 17 b, kirje 4 p:ltä syyskuuta.)

Tässä oli itse teossa selvä vastakohta, sillä niinkuin aikaisemmin olemme osottaneet, ei porvaristolla kaupunginlain mukaan ollut oikeutta valita neuvoston jäseniä.¹⁾

Muuten ei joka vuosi Vapunpäivän kokouksessa tapahtunut varsinaista neuvoston jäsenten vaalia. Muutamissa paikkakunnissa oli tämä kokous vaan muodollisesti vaalikokous, jossa kysyttiin kokoontuneelta porvaristolta, tyytyikö se entiseen neuvostoonsa, johon kysymykseen se melkein aina antoi myöntävän vastauksen. Vaikka kehotettiinkin porvaristoa vaaliin, voi se vastata suostuvansa entisiin neuvoismiehiin, joll'ei yhden tai useamman jäsenen puute pakottanut ryhtymään varsinaiseen vaaliin. Toisissa kaupungeissa ei Vapunpäivän kokouksessa otettukaan neuvoston määräämistä puheksi, vaan sen jäsenet pysyivät virassaan siksi, kun kuolivat tai luopuivat. Vasta silloin, kun aukkoja näin syntyi neuvoston riveihin, pidettiin vaali, jossa valittiin puuttuva määrä jäseniä.

Esimerkkinä edellisestä tapauksesta voimme mainita Oulun kaupungin tuomiokirjasta vaalin 3 p:ltä toukokuuta 1634. Kun sitä koskevassa kokouksessa käskettiin, että porvariston pitä valitseman pormestari ja neuvoismiehet, vastasi se tahtovansa entiset jäämään. Tämä kohta pöytäkirjassa kuuluu näin: 1. Bleff Borgerskapett till sagt och befallat att wälia sigh Borgmestare och Rådhman effter lagh och gammall stadga, dhärtill gemene borgerskapett swarade att dñe eska och begära till Borgmestere Jacob Andersson och dñe andre godhe Män som I rätten sittit hafva i förledne åhr, skole och nu bekläda samma Embete i påstående åhr. 2. Efter andra Sakers förhandlande öfvertaltes Jacob Anders-

¹⁾) Vaaranen, Samling af Urkunder rörande Finlands historia, II osa, 258 s:lla, III osa 134 s:lla, V osa 222 s:lla.

son att han skulle vara Borgmestare, thett han Camrerare(n) på välb. Stätshållarens wegner lofuade så wäll såm gemene borgerskapett på dheras Eenhällige begiäran, och gjorde han ssamma Tijman siin Edh eftter lagh och gamble stadga eftter 1 cap. i Kon: B.: 3. Till Rådmän blefuo på samma Dato eftterskrefne walde och aff gemene Man Eenhälleligen samtychte:

Matts Michellsson	Hans Peersson
Anders Thomasson	Thomas Jörensson
Lars Simonsson	Hendrich Sigfridsson gjorde samma dato sijn Eedh.

Tästä monessa suhteessa hauskasta otteesta käy selville, että kamreeri oli se henkilö, joka vaalin suhteen tiedusteli porvariston mieltä. Pöytäkirjan alussa sanotaan hänestä, että hän oli kokouksessa läsnä maaherran sijasta, jolle tämä toimi siis oikeastaan kuului, vaikka kamreeri sitä toimitti hänen poissa ollessaan.¹⁾

Niinkuin jo aikaisemmin mainitsimme, ei tällä kertaa varsinaisella neuvostolla ollut mitään osallisuutta vaalissa. Sen osottaa selvään se seikka, ett'ei sen jäseniä tässä kokouksessa, joka näkyy olleen tavanmukainen Vapunpäivän kokous, ollut edes oikeuden jäseninä. Pöytäkirjan alussa sanotaan nimitän, kun on läsnäolevina mainittu kamreeri ja eräs voudin sijainen: „Sampt eftterskreffne ssom på dhen tidhe Rätten bekladde: Hans Jönsson Borgmesteres ställe, Israel Oloffsson fordom befalningzman, Keel (Karl) Oleffsson pro tempore Notarius, Casper Forbus, Hendrick Kauhainen, Johan Bockmoller Jöran Staffuansson“, kaikki paitsi Henrich Kauhanen, joka mahtanee olla sama kuin Henrich Sigfredhs-

¹⁾ Itä Norrlannin tuomiokirjat 1634—35.

son,¹⁾ henkilöitä, joita ei mainita edellisessä luettelossa neuvoston jäsenistä.²⁾

Pöytäkirjan mukaan näkyvät useimmat neuvoston jäsenet jääneen virkaansa virkavalaa vannomatta, nähtävästi entisen virkavalansa nojalla. Ainoastaan pormestari Jaakko Antinpoika, joka vuoden alkupuolella, kaiketi entisen pormestarina Yrjö Antinpojan jälkeen, oli ollut pormestarin sijaisena, niinkuin hänen tästä pöytäkirjoissa toisinaan sanoitaan, teki virkavalan. Samaten vanoi virkavalansa Heikki Sigfridinpoika, joka hänkin vasta silloin taisi tulla vakinaiseksi raatimieheksi, vaikka hän, nähtävästi sijaisena, vuoden alkupuolella oli istunut oikeuden jäsenenä.

Samaan tapaan kuin Oulussa kävi Helsingissä, jossa vuonna 1645 huhtikuun 28 p:nä porvariston kanssa pidetyssä „Vapunpäivän“ raastuvan-istunnossa, niinkuin näyttää ilman vaalia, määrättiin („oplystes“) raatimiehiksi kaikki, jotka edellisenä vuonna sellaisessa virassa olivat olleet. Ei kenes-

¹⁾ Että Hendrich Sigfredhsson ja Hendrich Kauhanen mahtoivat olla sama henkilö, huomaa siitä, ettei edellistä laisinkaan mainita kauungin raastuvan-oikeuden pöytäkirjoissa vuoden loppuun saakka, vaikka hän astui virkaansa ja vanoi valansa, vaan sen sijaan Henrik Kauhanen, jota ei mainita vanhan neuvoston jäsenten joukossa.

²⁾ Näistä tilapäisisiä neuvoston jäsenistä olemme tavanneet seuraavat tiedot. Casper Forbus mainitaan seuraavan vuoden 1635 luettelossa kaupungin virkamiehistä raatimiehenä, johon toimeen hän tuli sinä vuonna. Pöytäkirjassa 6 p:ltä toukokuuta sanotaan nimittäin, että hän teki virkavalansa ja määrättiin raatimieheksi, nähtävästi samana päivänä tapahtuneen vaalin johdosta. Muista 1634 vuoden vaalikokoussessa neuvostossa istuncista olivat vuonna 1635 Lauri Simonpoika kauungin syynimiehenä ja Juhana Bockmöller kestikievarina. Kaiketi olivat ne näissä toimissa jo edellisenä vuonna. Mitään tietoa emme ole tavanneet Kaarle Olavinpojan asemasta yhteiskunnassa. (Itä Norrlannin tuomiokirjat 1634–1635).

täkäään heistä mainita, että olisivat tehneet virkavalaa, nähtävästi koska entistä valaa pidettiin riittävänä.¹⁾

Selvimmin näemme tämän parista otteesta Tammisaaren kaupungin tuomiokirjoista. Niin sanotaan pöytäkirjassa 24 p:ltä huhtikuuta 1648, joka mahtoi olla Vapunpäivän raastuvankokous: „Bleffve gemene man af Staden tilfrågade om de wille wara belåtna med sine förrige Bårgmestere och Rådh dertil dhe Swarade Samptligen ja“. Seuraavana vuonna uudistettiin tämä kysymys huhtikuun 30 p:nä, joka näkyy sekin olleen Vapun raastuvankokous, mutta sillä kertaa ei pöytäkirjan mukaan kukaan vastannut mitään. Pöytäkirjan alussa mainitut neuvoston jäsenet näkyvät kuitenkin jääneen virkoihinsa. Kaiketi käsittettiin tämä äännettömyys hyväksymisenä. Neuvosmiehistä teki kaksi virkavalansa, joista toinen jo vuoden alusta oli ollut oikeudessa jäsenenä, arvattavasti vain tilapäisesti määrättynä, toinen taas istui silloin ensi kertaa siinä.²⁾

Tällainen leväperäisyys vaalin suhteen, että vain ohimennen kysyttiin porvaristolta Vapun raastuvankokouksessa, oliko se tytyväinen entiseen neuvoskuntaan, selittää meille, miksi muutamissa kaupungeissa oli otettu vielä askel eteenpäin tällä tiellä ja joko pidettiin tällaisia koko neuvoston uudestaan valitsemisia ani harvoin ikäänkuin poikkeuksena tai oltiin tykkänään luovuttu sellaisista vaaleista. Varsinkin näyttää tämä viimeksi mainittu menetystapa olleen hyvin yleinen Suomen

¹⁾ Helsingin kaupungin raastuvan-oikeuden pöytäkirjassa sanotaan tästä vaalista näin: Höllts Allmänne Walburgi Rådhstufwu medh nye och gl. Hellssingeforss Borgerskap och oplystes till Rådmenn dhe förripe som dette Åhret suutitt hafue; Nemligjen j. n. e. Sitten luetellaan puheen-alaiset neuvosmiehet. (Tammisaaren, Helsingin ja Porvoon tuomiokirjoja 1640 luvulla.

²⁾ Tammisaaren, Helsingin ja Porvoon tuomiokirjoja 1640 luvulla.

kaupungeissa 1620 luvulla. Ja kuitenkin tapaa siihen aikaan monessa kaupungissa vuotuisia Vapunpäivän kokouksia, joissa valittiin savupiippujen tarkastajia, painon ja mitan tarkastajia, kestikievareita, veroitusmiehiä y. m. alempia kaupunkien viranomaisia. Ennen muita tapaa Rauman tuomiokirjoissa etenkin 1620 luvulla jotenkin säännöllisesti ilmoituksia tällaisista vaaleista vaan ei neuvoston jäsenten vaalista. Jos näissä kaupungeissa neuvoston jäsenten vaalista puhutaan, tietää kohta, että joku tai jotkut entisistä olivat virastaan luopuneet tai kuolleet. Niin valittiin esim. Porissa 1629 kolme miestä samaan aikaan neuvosmiehiksi kuoleman kautta avonaiseksi tulleihin neuvosmiehen virkoihin.¹⁾ Porvoossa, jossa myöskin näkyi olleen tapana valita neuvoston jäseniä ainoastaan silloin, kun virkoja tuli avoimiksi, vannoi Vapun raastuvankokouksessa 1643, joka pidettiin 6 p:nä toukokuuta, kuudesta raatimiehestä viisi virkavalansa, josta näkee, että nämät kaikki olivat uusia avonaisiin virkoihin valittuja.²⁾

Tähän tapaan olivat nyt vaaliasiat kehittyneet useammassa Suomen kaupungissa. Puhumatta Turusta, jonka oloihin tässä suhteessa pian aiomme palata, ja Viipurista, josta meillä on niin puutteellisia tietoja, ett'ei niihin mitään loppupäätöksiä voi rakentaa, voimme edellisestä tehdä seuraavat johtopäätökset. Maamme kaupungeissa valitsi porvaristo itse uudet neuvoston jäsenet, paikoittain olivat pormestarit ja neuvosmiehet niissä osallisina. Myöhempinä aikoina, 1640 luvulla, jolloin hallitus, niinkuin tulemme näkemään, harrasti kunnollisten oikeudenkäyntiin perehtyneitten pormestarien

¹⁾ Porin tuomiokirjat 1621–39, kokous 4 p:nä toukokuuta 1629: „Bleff walt till Rådmän Thomas Jönson och And:s Hermanson samt Mårthen Sigfersson, i theras stadh som afsommade wore af Rådet, och giorde sijn Eedh efftr.“

²⁾ Rauman tuomiokirjat 1624–39; Helsingin, Tammisaaren ja Porvoon tuomiokirjat 1640 luvulla.

asettamista, näkyy ajnakin toisinaan pyydetty maaherran hyväksymistä. Neuvoston jäsenet pysyivät pitemmän aikaa, moni kuolemaansa asti virassa, vaikka kyllä muutamissa paikoin oli muodollisia vuotuisia vaaleja. Tämä olikin kaupunginhallituksen menestymiselle välttämättömän tarpeellinen asia, sillä ainoastaan sillä tavoin voitiin saada aikaan kokenuut ja toimeensa perehtynyt kaupunginhallitus.

Odhner on teoksessaan „Bidrag till svenska stadsförfattningens historia“ lausunut tuloksena tutkimuksestaan Ruotsin kaupungeista tässä suhteessa, että vain pienemmissä kaupungeissa porvariston mietä kuulusteltiin vuotuisissa Vapun raastuvan-istunnoissa kaupungin virkamiehiä nimitäessä seuraavaksi vuodeksi. Suuremmissa tämä ei tullut kysymykseen, ja Vapunpäivän kokouksessa tarkasti neuvosto itse, oliko moittimisen syytä niitten jäsentensä suhteen, joiden vuoro oli seuraavaksi vuodeksi virkaan astua niiden sijaan, jotka sen vuoden olivat virkatoimissa olleet. (Katso muist. 2 s:lla).¹⁾

Muuten lausuu hän mielipiteenään, että aikaisempina aikoina, kaupunginlain laatimisesta aina uuden ajan alkupuolelle, tuollainen neuvoston virkamiesten vaihtelu oli voimassa, vaikka kyllä epäsäännöllisenä ja mielivaltaisenä. Mutta sittemmin, kuta likemäksi tultiin vuotta 1619, jolloin Kustaa Adolf sääsi tunnetun säätönsä kaupunkien hallinnosta, sitä yleisemmin tulivat neuvoston jäsenten paikat pysyväisiksi, ja vaihtelu katosi. Tällainen näkyy, niinkuin äsken osotimme, ylipäätään asian laita olleen maamme kaupungeissa aikakautena, josta nyt olemme puhuneet. Kaupunki, joka tässä kuitenkin tekee poikkeuksen muista, on Turku. 1620 luvulla näkyvät asiat olleen siellä pääasiassa

¹⁾ Odhner „Bidrag till svenska stadsförfattningens historia, 150 ja 195 s:lla.

samalla kannalla kuin muualla Suomessa; ainoastaan vaali-tapa uusia jäseniä nimittäässä oli, niinkuin näimme, vähän toisenlainen. Mutta 1630 luvulla, jolloin tiedot tämän kau-pungin oloista muutenkin käyvät runsaammiksi, tulee ero-avaisuuksil ilmi. Tällä kehittyi nimittää silloin jotenkin täydellinen vaihtelu. Vuodesta 1632 alkaen on melkein joka vuosi ilmoitus siitä, mitkä pormestarit ja raatimiehet seuraava vuonna tulivat istumaan neuvoskunنان jäseninä. (Silloin tällöin tapaa tämän ohessa tiedon jonkun uuden neuvoskunنان jäsenen vaalista). Aina vuoteen 1630 pysyi vanha jär-jestelmä voimassa; sama mies voi yhtä mittaa istua useampia vuosia peräystyen neuvoston jäsenenä niinkuin muissa Suomen kaupungeissa.¹⁾ Sentähden ovatkin muutokset neuvoston kokoonpanossa tältä ajalta sangen pienet. 1630 luvun ensi vuosina huomaamme taas, että noin puolet edellisen vuoden neuvostosta tuli seuraavan vuoden neuvostoon. Vuosista 1630 ja 1631 ei tässä suhteessa voi mitään varmuudella sanoa, koska ei ole säilynyt mitään tietoja niin vuosina tapah-tuneista vaaleista. Menettely kyllä sellaiselta näyttää, kun tarkastaa niitten vuosien pöytäkirjoja. Vuodelta 1632, jolloin

¹⁾ Niin istui Eerikki Antinpoika Knape yhtä mittaa vuodeksiakaan poistumatta pormestarina vuodesta 1621 vuoden 1628 loppuun, jonka jälkeen hän korotettiin Turun käskynhaltijakunnan alakkäskynhaltijaksi. Pietari Plagman oli samaten pormestarina yhtä mittaa ilman mitään vah-dosta vuodesta 1624, jona hän pormestariksi pääsi, vuoden 1626 alkupuolelle, jolloin hän kuoli. Raatimiehistä taas istuivat useammat tällä tapaa vuosi vuodelta ilman vahdosta pitkät ajat. Niin oli Eerikki Ola-vinpoika Spåre raatimiehenä jo 1613, mutta varmaankin yhtä mittaa tässä toimessa vuodesta 1621 vuoteen 1629 saakka, jolloin tuli pormes-tariksi. Lauri Palikka oli yhtä mittaa neuvosmiehenä vuosina 1623—1629, ja sitten vahdoksiensa alkaessa ainakin 1631. Henrik Fräger oli neuvos-miehenä vuosina 1623—1629 (Bidrag till Åbo stads hist. II, III IV, Åbo stads domböcker 1623—1632).

hallitus, niinkuin tulemme näkemään (32 s:lla), sekaantui asiaan ja määräsi mielensä mukaan neuvoston, ei luonnollisesti tässä voi olla puhetta. Vuoden 1633 pöytäkirjat ovat sen sijaan selvänä todistuksena siitä, että puolet edellisen vuoden raatimiehistä valittiin seuraavaksi. Pöytäkirjassa 3 p:ltä kesäkuuta sanotaan nimittäin: „Alldenstundh Bärghmestere och Rådz wehll warit hafuer, och desse gamble Bårgmestere och Rådh nu i förlidhen åhr hafwe kall och embeten ährligen förestät; derföre blifue nu dette instigne åhr embetet att beklädha förordnede vnderskrefne ährlighe och wäl:de män:“ Niistä kahdesta, jotka silloin, nähtävästi aikaisemmin tapahtuneen vaalin nojassa, määrättiin pormestareiksi, ei kumpikaan ollut edelliseksi vuodeksi määrätyjä, raatimiehistä oli taas puolet edelliseksi vuodeksi määrätyjä, puolet uusia. ¹⁾

1634 tapahtui neuvoston suhteen se muutos, ett'ei pormestareiksi ja neuvosmiehiksi enää asetettu niitä, jotka edellisenä vuonna olivat sellaisessa toimessa olleet. Sinä vuonna oli kyllä ikäänsuin poikkeuksena yksi entisiä raatimiehiä seuraavaksi vuodeksi asetettujen joukossa, mutta seuraavana vuonna 1635 ei ketään. Vuosittainen neuvoston jäsenten vaihto oli nyt tullut säännöksi, niin että ne, jotka edellisenä vuonna olivat olleet virkatoimissa, luopuivat seuraavaksi vuodeksi, jolloin toinen puolisko neuvostoa astui toimeen jälleen luopuakseen vuoden lopussa antaen sijaa edelliselle neuvostolle. Se sanotaankin selvästi 1635 vuoden vaihdosta, joka on mainittuna pöytäkirjassa 22 p:ltä kesäkuuta. Siinä lausutaan: Då upsadhe borghm. Hendrich Skeper och Hans Gutre sit or(d)hafwande borghmestere embete såsom och dhe 6 aff rådet, och antwardades stadsens kiste nykell Johan

¹⁾ Odhner. Bidr. till svenska stadsförf. hist. 151 s:lla; Bidr. till Åbo stads hist. IV ja VI, Åbo stads dombok 1626—32, 119 s:lla ja 1632—34, 56 s:lla.

Knuedtsson, som nu i detta åhret skal vara ordhafwande borghm". Sitten luetellaan „Johan Knuedtsson borghm., ordhafwande“ ja kuusi raatimiestä, kaikki semmoisia, jotka eivät olleet edellisenä vuonna istuneet. Reunaan on tässä paikassa kirjoitettu: „Desse sex aff rådet schole sittia i detta åhret“. ¹⁾

Kuitenkaan ei tästä periaatetta, että puolet neuvostosta kerrallaan piti olla virkatoimissa, niin tarkkaan noudatettu, kuin yllä luetellut otteet osottavat. Usein näemme virkatoimista vapautetun neuvoston jäseniä istuvan raatihuoneen kokouksissa sellaisissakin tapauksissa, jolloin heitä ei suinkaan tarvittu virkaan velvollisten poissaolon tähden.

Uusien pormestarien ja neuvosmiesten vaaleja tapahtui yhä edelleen, kun joku entisistä luopui virastaan. Niin tavaltaan tällainen vaali 1635 9 p:nä toukokuuta. Pöytäkirjassa lausutaan: „För „gemene borgerskapet“ förestäldes „fyra godhe män j wahlet til borgmestare embete“: Giauert Bugenhagen, Morten Sefferson, Johan Hansson och Casper Ekman“. Näistä piti porvariston sitten valita yksi pormestariksi. Kuka tässä porvaristolle asetti nämät ehdokkaat, ei pöytäkirjassa mainita. Mahdollisesti oli se neuvosto, sillä sen jäseniä joko silloin virkatoimessa olevia tai siksi vuodeksi vapantettuja ovat kolme ehdokasta, neljäs taas on kaupungin kemneri, joka toimi oli jollakin neuvoston jäsenellä. Kenet porvaristo valitsi, ei silloin mainita, mutta pöytäkirjasta 4 pltä heinäkuuta voi päätää, että enimmät äänit mahtioivat tulla Martti Sigfridinpojalle. Hänestä sanotaan

¹⁾ Bidr. till Åbo stads hist. VI ja VII, Åbo stads dombok 1632 – 34, 195 s:lla ja 1635, 59 ja 60 s:lla. — Bonsdorff lausuu teoksessaan „Åbo stads historia under 17:de seklet“ II osassa 171 siv., että Turun tuomiokirjat vuosilta 1623–1638 mainitsevat tällaisen vaihtelun neuvoston jäsenten kesken. Niinkuin olemme osottaneet, voi tämmöisestä vaihdestusta puhua vain 1630 luvulla.

nimittäin, että hän oli „effter gub befalning så väl som helle rättens och medh gemene borgerschapetz enhellige samtykie satt och utwalt till borghmestere“. Sen jälkeen sitoutui hän „hwart sit åhr gradatim borgmestere embete at beklädha och nu strax giorde sin borghm. eedh“. Viimemainitut sanat ovat vielä uutena todistuksena siitä, että neuvoston jäsenet tähän aikaan olivat jaetut kahteen osaan, jotka olivat velvolliset vuorotellen olemaan vuoden virkatoimissa.¹⁾

Samassa pöytäkirjassa, 9 p:ltä toukokuuta 1635, jossa puhutaan noitten kolmen miehen vaaliin asettamisesta pormestareiksi, lausutaan vähän aikaisemmin „Lars borgare förordnades till rådman“. Pöytäkirjassa ei mainita, tekikö hän sen johdosta virkavalan. Pöytäkirjassa kesäkuun 22 p:ltä tavataan hän taas niitten joukossa, jotka silloin astuivat toimittamaan raatimiehen tointa. Oliko edellisessä pöytäkirjassa mainittu määräys joku todellinen virkaan asettaminen vai vain ehdolle paneminen? Edellinen näyttää paljon luultavammalta, mutta silloin olisi virkavalan tekeminen ollut välttämätön.²⁾

Maamme toisessa isommassa kaupungissa Viipurissa ei tämmöinen tapa jakaa neuvosto kahteen osaan, joista toinen aina vuorotellen vuoden oli virasta vapaa ja toinen virassa, ollut voimassa, vaikka tällä kaupungilla oli yhtä lukuisia ja ajottaisin lukuisampi neuvosto kuin Turulla. Sen sekä pormestarit että neuvosmiehet pysyivät yhtä mittaa

¹⁾ Bidr. till Åbo stads hist. VII. Åbo stads dombok 1635, 50 ja 67 s:lla.

²⁾ Ennen tätä oli hän raatimiehenä 1623. 1626 oli hän lokakuussa kaksi kertaa peräysten kutsuttu jäseneksi tilapäiseen oikeuteen, koska pormestarilla ja neuvosmiehillä oli silloin keskinäinen riita, joka hovioikeudessa oli ratkaistava. (Bidr. till Åbo stads hist. III: ja IV, Åbo stads dombok 1623—24, 7 s:lla ja 1626—32, 14 ja 15 s:lla).

montakin vuotta peräysten virassa, niinkuin olemme mai-ninneet pienemmistä kaupungeista maassamme.

II.

Mitä pormestarien ja neuvosmiesten lukumäärään tulee Ruotsin valtakunnan kaupungeissa, lausutaan siitä kaupunginlain kuninkaankaaren toisen luvun alussa: „Borgamästara skulu vara fyre Swenske män: ock Rådhmän fyra ock tiugu, Swenske ock ejg vthländske“. Ensimmäisessä pykälässä lausutaan vielä lisäksi: „Ock skulu twe Borgamästara, ock Rådhmän tolff sittia hwart åhr före rätta. Ock hwilken Stadh eig hafwer swå åmpne å mannom, han hafwi minna taal, epter ty han förmågh“. ¹⁾

Se määrä pormestareja, joka tämän pykälän mukaan kaupungissa pitä olla, oli neljä. Neuvosmiehiä tuli taas olla neljäkolmatta. Jos kaupungilla ei ollut varoja kustantaa niin monta neuvoston jäsentä, voi lukumäärä olla pienempi.

Mitä heidän virkatoimeensa tulee, huomaamme selvään tästä pykälästä, että puolet neuvosmiehistä niinkuin pormestareistakin istui vuorostansa vuoden.

Pormestarein lukumäärä oli pitemmän aikaa neljä ai-noastaan kahdessa maamme kaupungissa nimittäin Turussa ja Viipurissa ja niissäkin ajoittain pienempi. Oulussa oli vuonna 1619 neljä pormestaria, myöhemmin 1620 ja 1630 luvulla oli siinä yksi ainoa pormestari. Muuten oli kau-pungeissamme korkeintain kaksi, mutta useimmiten vain yksi pormestari. ²⁾

¹⁾ Swerikes Stadz-Lagh (Arnell'in painos), 17 s:lla.

²⁾ Lisäkokonaisma (Suomen valtion arkistossa) n:o 153, Elfsborg'in linnan veron tarkastustili Pohjois-Pohjanmaalta 1619.

Mitä ensinnä Turkuun tulee, oli tässä kaupungissa 16-sataluvun alkupuolella neljä pormestaria ainakin vuonna 1619. Sittemmin oli niitä vuonna 1623 kolme kappaletta. Sen jälkeen oli taas vain kaksi pormestaria vuoteen 1632 paitse vakanssien aikana, jolloin oli yksi pormestari. Semmoinen taisi tapahtua 1624 vuoden alussa ehkä jo joulukuussa 1623, jolloin ennen Pietari Plagman'in vaalia pormestariksi näyttää olleen yksi ainoa pormestari. Jotenkin varmaan voimme päätää, että vuonna 1626 Pietari Plagman'in kuoleman jälkeen, joka tapahtui maaliskuussa samana vuonna, asian laita oli sellainen. Sen huomaa paitse siitä, että tuomiokirjoissa siltä ajalta ei mainita muita pormestareja kuin Eerikki Antipoika Knape, kahdesta Turun raastuvan-oikeuden pöytäkirjasta 25 ja 28 p:ltä lokakuuta 1626. Näissä kumpasessa istunnossa oli guberniaattorin asettama tilapäinen tuomiokunta, niinkuin edellisessä jo mainituista pöytäkirjoista tästä toimenpiteestä sanotaan: „eftter dett bårgmestaren Erich Andersson samptt medh rådhett här i staden hadhe laga förfall och kunde ej komme för den trätta de hadhe sijn emellan och i hofrätten nu vttföre skulle“. Toisessa lausutaan tämä sama syy selvemmin näin: „eftter dett bårgmestaren Erich Andersson samptt medh mestedelen af rådhett, som wore hanss wederpartter, icke ännu hadhe fått besluutt på deress trätta“. Ja kun tarkastamme, ketä istui tässä tilapäisessä oikeudessa, niin huomaamme sen jäseninä, paitse yhtä neuvosmiestä, yksin-omaisesti henkilötä, jotka olivat sen ulkopuolelta. Se seikka, että tässä tilapäisessä oikeudessa oli yksi neuvosmies, osottaa, ett'ei koko neuvosto ollut riidassa pormestarin kanssa, niinkuin myöhemmästä pöytäkirjasta näkee. Siitä, ett'ei mitään pormestaria ollut tässä tilapäisessä oikeudessa, huomaa, ett'ei sellaisia ollut useampia kuin yksi. Oikeuden jäsenten joukossa on kyllä Juho

Juhonpoika, josta kerroimme, että hän oli vaalissa 1624 ja 1625. Mutta ei häntä ennen näitä kahta istuntoa eikä niitten jälkeen pöytäkirjoissa mainita nenvoston jäsenenä ja vielä vähemmin pormestarina, ennenkuin hän 1627 tai 1628 pääsi pormestarin toimeen.¹⁾

Vielä paremmin huomaa, että kaupungissa silloin oli yksi ainoa pormestari, hovioikeuden tämän riidan johdosta antamasta asiasta varsin valaisevasta päätöksestä. Riitajuttu oli sen mukaan seuraava. Raatimiehet Eerikki Olavinpoika Späre, Matti Heikinpoika, Lauri Palikka, Gevert Bogenhagen,²⁾ Juhana Davidsberg,³⁾ Simo Eskilinpoika Härkä, Suni Olavinpoika ja Henrikki Tavast sekä kaupungin kirjuri Antti Sigfridinpoika (niitten joukossa ei siis ollut mitään pormestaria) olivat syyttäneet Eerikki Antinpoika Knape'a, niinkuin syytöskirjan ensi kohdassa mainitaan, muun muassa siitä,

¹⁾ Lisäkokonelma (S. v. a.) n:o 76 Turun Elfsborg'in lunnaitten tarkastusluettelo vuosilta 1614—1619; Bidr. till Åbo stads hist. I, Åbo domkyrkas räkensk., 183 s:lla; II, Åbo stads dombok 1624—25, 24, 27 ja 28 s:lla; III, sama 1623—24, 1 ja 2 s:lla; IV, sama 1626—32, 33 ja 44 s:lla.

²⁾ Oli 1625 raatimiehenä ja mahdollisesti vielä 1626, vaikka häntä sen vuoden pöytäkirjoissa ei mainita. Kuitenkin ovat pöytäkirjat 1626 vuodelta epätäydelliset, eikä aina ole ilmoittettuna, mitkä raatimiehet olivat istunnoissa läsnä. Mutta jo sen nojalla, että hän 1625 oli raatimiehenä, olisi hän voinut olla asian-omaisena tässä asiassa.

³⁾ Juhana Davidsberg ei ole myöskään mainittu pöytäkirjoissa vuodelta 1626, mutta siihen ei ole syynä niitten vaillinaisuus, vaan se seikka, että hän oli se raatimies, jolle kemnerin toimi oli luotettu, ja tällä virkamiehellä ei ollut tapana olla läsnä raastuvan-oikeuden istunnoissa. Hän oli määritty tähän toimeen, joka aina kuului jollekin raatimiehelle, 10 p:nä marraskuuta 1624 ja sitten uudestaan 31 p:nä lokakuuta 1625. (Bidr. till Åbo stads hist. II, Åbo stads dombok 1624—25, 69 ja 146 s:lla).

että hän oli ottanut käsiinsä kaupungin kellarin aksiisin, vaikka se kuului niin hyvin raadille (raatimiehille) kuin hänen yhtiseksi. Eerikki Antinpoika oli taas väittänyt, että hän oli vuokrannut kaupunginkellarin entisiltä virkaveljiltään pormestareilta Pertteli Martinpojalta ja Sigfrid Simonpojalta, jonka myösken 1617 vuoden kauppasääntö salli. Nämät kaksi pormestaria olivat luopuneet virastaan 1623, ja heidän jälkeensä oli tullut Eerikki Antinpojan myötäpormestariksi Pietari Plagman, joka kuoli vuoden 1626 alussa. Koska tässä ei mainita valittajain joukossa mitään pormestaria eikä myöskään, niinkuin yllä huomautimme, trossa tilapäisessä oikeudessa istunut mitään riidan ulkopuolella olevata pormestaria vaan kyllä yksi raatimies, lienee päivän selvää, että Eerikki Antinpoika Knape siihen aikaan oli yksin pormestarina.¹⁾

Sen huomaa myösken muista kohdista neuvoston jäsenten valitusta, varsinkin viidennestä, jossa he olivat valittaneet, ett'ei Eerikki Antinpoika, niinkuin hänen valansa häntä velvoitti, hyvillä neuvoilla ollut auttanut majistraattia, vaan kohta kun guvernaattori oli majistraatille tarjonnut „pikku tullin“ arenin, oli hän omasta puolestaan kieltynyt sitä arennille ottamasta, joten maistraatti silloin oli jäänyt, niinkuin sanat kuuluvat: „som willfahrande faår uthan Heerde“. Niin he suinkaan eivät olisi voineet lausua, jos olisi ollut useampi kuin yksi pormestari. Myösken kundenesta kohdasta voi tehdä saman johtopäätöksen. Siinä syyttäväti neuvosmiehet Eerikki Antinpoikaa siitä, että hän niin sanoissaan kuin toimissaan hävittömällä tavalla osotti ylenkatsettaan heitä kohtaan. Sen jälkeen jatketaan: „är för den skull intet under at andre dem förachte, det ock nog samt

¹⁾ Åbo tidning 1794 n:o 11.

skeer dageligen, när deras egen Förman dem sådant utan försyn offentligen tilfogar".¹⁾

Vuonna 1632 oli pormestarien lukumäärä Turussa jälleen kolme. Näistä kolmesta erotti Kabriel Oxenstjerna, joka silloin oli guvernaattorina, yhden Hannu Olavinpoika Spåren virasta huolimattomuuden ja juoppouden tähden. Kuitenkin näemme Spåren samana vuonna neuvoston jäsenenä, josta voi päätää, että guvernaattorin määräys syystä tai toisesta kumottiin. 1633 näyttää sitten olleen neljä pormestaria, ja pysyi niitten lukumäärä sellaisena seuraavina vuosina: 1630 luvulla paitse vakanssien aikana, jollainen oli jonkun aikaa vuonna 1635.²⁾

Mitä Viipuriin tulee, oli siellä 1620 luvun alkupuolella neljä pormestaria, niinkuin kaupungin pöytäkirjoista voi päätää, ainakin vuosina 1622 ja 1623. Vuodesta 1624 alkaen on kolme pormestaria, ja sillä kannalla näkyvät asiat olleen vuoteen 1626, jolloin jonkun aikaa tuntuu olleen vain kaksi pormestaria. Sitten oli niitä kolme vuoteen 1640. Vuosina 1640 ja 1641 tavataan niitä taas neljä. Seuraavana vuonna 1642 on tuomiokirjoista päätään vain kaksi pormestaria, mutta kahtena seuraavana vuonna kolme.³⁾

¹⁾ Bonsdorff arvelee teoksessaan „Åbo stads historia under 17 seklet“ (II osassa 169, 170 ja 175 s:lla), että Turussa tavallisesti oli neljä pormestaria ja että, jos niiden lukumäärä toisinaan ei ollut niin suuri, riippui se virkojen avonaisena olemisesta tai muutamien pormestarien poisjäämisestä istunnoista. Niinkuin yllä olemme osottaneet, oli pitkät ajat 1620 luvulla vain kaksi pormestaria ja toisinaan vakanssien aikoina vain yksi.

²⁾ Bidr. till Åbo stads hist. IV, VI ja VII, Åbo stads dombok 1626—32, 120 s:lla, sama 1632—34, 53 ja 56, sama 1635, 60 s:lla.

³⁾ Mitä tulee tietoihin pormestarein lukumäärästä Turussa 1620 luvulla ja Viipurissa melkein koko tässä käsitellyltä aikakaudelta, niin ne perustuvat tuomiokirjoissa löytyvän pöytäkirjain tutkimiseen, sillä erityisiä ilmoituksia näitten virkamiesten lukumäärästä puuttuu niiltä ajoilta.

Raumalla oli Kustaa Aadolfin hallituksen alkupuolella 1614 yksi pormestari, joka huomataan Elfsborg'in lunnaitten tileistä. Mutta sittemmin oli 1619 kaksi pormestaria saman vuoden Elfsborg'in lunnaitten tilin mukaan, ja saman määrään ilmoittavat kaupungin pöytäkirjat, jotka alkavat 1624, vuoteen 1636 asti. Sitten oli taas vain yksi ainoa pormestari.¹⁾

Porin kaupungilla oli 1620 luvun alussa kaksi pormestaria vuodesta 1622, josta tuomiokirjat alkavat, vuoteen 1624. Sen jälkeen eli vuodesta 1625 alkaen oli yksi ainoa pormestari aina vuoteen 1631. Sen huomaa parhaiten eräästä kohdasta vuoden 1629 tuomiokirjasta nimitään pöytäkirjasta 22 piltä toukokuuta. Siinä sanotaan: „Bleff bewiliat aff Rådh och Menigheten at Poell Ollson och Hend: Poellson skulle sittia i Bårgmestares Melcher Larsons stadh, emedan han ähr till Rickzdag i Stockholm“. Kumpikin näistä sijaisista oli neuvosmies, ja neuvosmiehiä ei suinkaan olisi tarvinnut asettaa pormestarin virkaa hoitamaan, jos joku toinen pormestari olisi löytynyt. 1631 oli taas kaksi pormestaria ja vielä vuosina 1632 ja 1633. Kumminkin huomaamme siitä miehestä, joka vuosina 1631 ja 1632 esiintyy toisena pormestarina, että häntä 1633 nimitetään varapormestariksi (viceborgmestare) tai varakonsuliksi (vice consul). Hän ei siis ollutkaan varsinaisen pormestari, ja 1634 istuu hän jälleen neuvosmiesten joukossa, jossa toimessa hän oli ollut ennen vuotta 1631. Vuodesta 1634 alkaen kantaa jälleen yksi ainoa mies pormestarin arvonimeä.

¹⁾ Lisäkok. - (S. v. a.) n:o 77 ja 78, Elfsborg'in lunnaitten tilejä Vehmaan, Halikon ja Piikkiön kihlakunnista ynnä Rauman kaupungista 1614; sama n:o 100, E:borg'in lunnaitten tarkastusluettelo Vehmaan Halikon ja Piikkiön kihlakunnista sekä Raumalta ja Uudestakaupungista vuosina 1614—1619. Uudenkaupungin, Naantalin, Rauman ja Porin tuomiokirjat 1644—1649.

— Helsingissä oli ainakin vuosina 1644, 1645 ja 1646 kaksi pormestaria¹⁾.

Vielä mainitaan eräässä Uuttakaupunkia koskevassa Elfsborg'in lunnaitten tarkastustilissä vuodelta 1619 tässä kaupungissa kaksi pormestaria, siis sen perustamisen aikoina. 1644—1645 vuoden pöytäkirjain mukaan näkyy siinä olleen kaksi pormestaria, joista toinen myöhemmällä osalla tästä virka-vuotta oli kipeä. Seuraavaksi virkavuodeksi valittiin yksi pormestari. Sen jälkeen oli vain yksi pormestari, joka samaten kuin neuvosto näkyy pitemmän aikaa pysyneen toimessaan.²⁾

Uudessa Kaarlepyyssä tavataan vuonna 1631 kaksi pormestaria. Eräs entinen raatimies Clas Witting, joka joskus aikaisemmin oli hoitanut pormestarint poissa ollessa hänen tointaan, mainitaan silloin toisena pormestarina.³⁾

Muissa Suomen kaupungeissa emme koko aikakautena, josta tässä nyt olemme kertoneet, ole tavanneet useampia kuin yhden pormestarit.

Neuvosmiehiä oli Suomen kaupungeissa tavallisesti joko kuusi tai kaksitoista. Usein vaihteli niitten lukumäärä näitten numeroin välillä. 1619 oli Uudessakaupungissa ja Tammissaarella Elfsborg'in lunnaitten tilien mukaan vaan kaksi raatimiestä.

Mitä taas tulee neuvoston jäsenten saapumiseen sen istuntoihin, oli niissä harvoin kaikki jäsenet läsnä. Mutta eri aikoina ja eri paikkakunnissa meneteltiin tässä eri ta-

¹⁾ Porin kaupungin tuomiokirjat 1621—39; Helsingin, Tammissaaren ja Porvoon tuomiokirjoja 1640 luvulla.

²⁾ Lisäkokoelma (S. v. a.) n:o 100, 1619 vuoden Elfsborgin lunnaitten tarkastustili Vehmaan, Piikkiön ja Halikon kihlakunnissa; Uudenkaupungin, Naantalin, Rauman ja Porin tuomiokirjat 1644—49.

³⁾ Itä-Norrlannin tuomiokirjat 1626—31.

valla. Toisessa paikkakunnassa voi useammat neuvoston jäsenet olla kokouksissa läsnä, toisessa ani harva joskus vain kolme, joka määrä näyttää olleen niin pieni, että ainoastaan poikkeustilassa varsinaisissa raastuvankokouksissa sen alle mentiin. Niinkutsutussa kemnerin kamarissa eli alemmassa oikeudessa, joka löytyi kahdessa isommassa kaupungissa Turussa ja Viipurissa, istui tavallisesti pari neuvosmiestä tai pormestari ja joku neuvosmies. Turussa tavataan 1626 muutamassa istunnossa ainoastaan pormestari kaupunginvuodin ja kaupunginkirjurin kanssa. Mutta oli näissä kaupungeissa varsinaisissa raastuvan-istunnoissa toisinaan vaan yksi pormestari ja kaksi neuvosmiestä ja kerran vuonna 1623 eräässä raastuvan istunnossa Viipurissa kaksi pormestaria ja yksi ainoa neuvosmies.¹⁾

III.

Niinkuin jo edellisessä luvussa mainitsimme, osotti hallitus usein taipumusta sekaantua kaupunkien hallintoon ja niiden virkamiesten nimittämiseen, ja Kristiina kuningattaren aikana huomaamme sen jo johdonmukaisesti toimivan tähän suuntaan. Tilaisuutta siihen sai se varsinkin sen kautta, että kaupungit itse 1636 vuoden valtiopäivillä valittivat vaikeutta palkata virkamiehensä ja pyysivät valtiolta kannatusta sitä varten. Annettuansa apua kärsitti hallitus nimittään oikeudekseen myöskin määrästä kaupunkien asioita, varsinkin kun monessa kohden epäjärjestystä löytyi.²⁾

¹⁾ Lisäkokonelma (S. v. a.) n:o 100, Tarkastusluettelo Elfsborgin lunnaista Vehmaan, Piikkiön ja Halikon kihlakunnissa 1619 ja n:o 122, Tarkastusluettelo Raaseporin, Porvoon ja Kyminkartanon läänestä 1619; Turun tuomiokirjat 1626—32; Viipurin tuomiokirjat 1622—33.

²⁾ Odhner, Sveriges inre historia under drottning Kristinas förmyndare, 184 s:lla.

Jo Kustaa Aadolf otti tavakseen uusiin äskeni perustettuihin kaupunkeihin nimittää pormestareja, vaikka sellaista ei tainnut Suomessa tapahtua. Tällä tarkoitti hänen kaiketiläisyytensä, että hän saadaan näihin kaupunkeihin kykeneväksi miehiä johtamaan niitten hallitusta. Ja paljon lieneekin puuttunut hänen aikanaan kaupunkien virkamiesten virkakyyvyyssä. Sen huomaamme selvimmin tämän kuninkaallisen papiston vuonna 1620 antamasta lausunnosta, jossa sanotaan, että osa kaupunkien virkamiehistä ja maistraattien jäsenistä ei kykene nimeänsä kirjoittamaan. Juuri tämän huonon järjestyksen tähden näkyy hänen itse, niinkuin muutamat korkeammat virkamiehet hänen nimessään, toisinaan sekaantuneen vanhempienkin kaupunkien asioihin. Tämä tapahtui loppupuolella hänen hallitustaan, ja Suomestakin on esimerkki siitä. Niin kirjoitti kuningas itse toukokuun 5 p:nä 1629 Suomen gubernatorille Niilo Bjelke'lle kuulleensa Viipurin porvaristolla olevan huonoja sekä pormestareja että esimiehiä ja käskee Bjelke'n nimittää kaupungin pormestariksi erään Kasper Tiel'in. Tämä oli itse tarjoutunut tähän virkaan, ja kuninkaallinen tahto oli, että hän saisi sen, jos hän Bjelke'n mielestä oli siihen kykenevä. Siinä tapauksessa tuli Bjelke'n kaupungin tulosta määräätä hänelle palkka. Seuraavan vuoden myöhemmällä puoliskolla tapaamme Kasper Tiel'in pormestarina, ja hän näkyy tulleen siihen toimeen Herman Böck'in sijaan, joka oli pormestarina alkupuolella vuotta. Sitten ei Kasper Tiel kahtena seuraavana vuonna 1631 ja 1632 mahtanut olla pormestarina; ei häntä ainakaan semmoisena mainita missään kohdassa pöytäkirjoja. Mutta vuonna 1633 tapaamme hänet jälleen tässä toimessa ja niin-ikään 1634.¹⁾

¹⁾ Cronholm, Sveriges historia under konung Gustaf II Adolfs regering, IV osa, 4 s:lla, 3 muist.; Waarasen painamat. kok. 1629 n:o 15 a. kirje 5/5; Viipurin tuomiokirjat 1622—33 (pöytäk. 27/5 1630) ja 1634—36.

Muuta esimerkkiä meillä ei ole siitä, että Kustaa Aadolf suoranaisemmin olisi sekaantunut jonkun Suomen kaupungin asioihin. Mutta sen sijaan valvoivat hänen korkeammat virkamiehensä kaupunkien asioita tässä suhteessa. Suomessa näemme sellaista ensi kerran Niilo Bjelke'n ollessa maamme gubernaattorina. Noin vuotta tulonsa jälkeen Suomeen eli 1624 huomaamme hänen sekaantuneen Turun pormestarin vaaliin eli oikeastaan vaaliekokasten määräämiseen pormestarin virkaan. Niinkuin aikaisemmin olemme kertoneet ei 1621 vuoden pormestarin vaalissa Turussa ehdolle pantujen arvostelemista lykätty kuninkaalle virkamiehille eikä niillä ollut muullakaan tavalla vaikutusta vaaliin. Mutta 1624 jätettiin ehdolle pantujen arvostelesiin gubernaattorin Niilo Bjelken valtaan, niinkuin pöytäkirjasta näkee. Siinä sanotaan: „Icke förachtandes någhän af dhem bårgerskaped siölf nembde och dher till hafwe wille, will gubernatoren her Niels Bjelcke vpå H. K. May:tz nådiche behagh och stadzens gaghn och beste schull der till satte och förårdet hafwe, j. n. e.“ Kun 1626 Turun pormestari Eerikki Antinpoika ja neuvoston enemmistö hovioikeudessa käsiteltävän riitansa tähden olivat estetyt istumasta raastuvan-oikeudessa, määräsi gubernaattori Niilo Bjelke ne henkilöt, joiden heidän estettynä ollessa tuli istua oikeudessa.

Bjelke'n seuraaja gubernaattorin toimessa Kabriel Oxenstierna näkyy menetelleen jotenkin mielivaltaisesti Turun pormestarein ja neuvosmiesten suhteen. Sen näkee vaali-pöytäkirjasta 6 p:ltä kesäkuuta 1632. Hovioikeuteen lähetettyssä kappaleessa tätä pöytäkirja lausutaan samasta vaalista: „Effter h.n:ds gubernatorens den edhell och wälborne herrens her Gabriell Oxenstiernes, frijherres till Möreby och Lindholm etc., wilie och befalningh blefue effter:ne ehrlige män förordnede och kallede till att bekläde rätten här opå

Åbo rådhvss, hwilke och på denne dato afladhe deres edh hwardere till sitt kall och ständh, j. n. e.“ Raatihuoneen kappaleessa pöytäkirjaan sanotaan taas: „Opå H. K. M:tz wegne uthaf wälb. ståtholleren och cammereren bleefwe gillede och walde till bårghestere“ j. n. e. Edellisestä päätäen määrättiin neuvoston jäsenet niin pormestarit kuin neuvosmiehet gubernaaattorin tähdestä ja käskystä. Kuka hänen määräyksensä toimeenpani, ei ilmoiteta, mutta ett'ei se ollut hään itse, näkee siitä, ett'ei häntä mainita läsnäolevain joukossa siinä istunnossa. Kaiketi oli toimeenpano luotettu käskynhaltijalle Henrikki Olavinpoika Stubbe'lle ja kamreeri Juhana Otenpoika Kleblatt'ille, jotka olivat kokouksessa saapuvilla. Tämä gubernaaattorin poissaolo synnytti kaiketi samassa istunnossa pöytäkirjaan pitävään pöytäkirjuriin luulon, että määräys oli lähtenyt näistä kahdesta herrasta, jotka sen toimeen panivat. Siten lienee tässä kohden eroavaisuuus syntynyt raatihuoneeseen jääneen ja hovioikeuteen lähetetyn pöytäkirjan välille.¹⁾

¹⁾ Muuten on näissä pöytäkirjoissa eroa, mitä uusiin silloin oikeuden jäseniksi määrätyihin neuvosmiehiin tulee. Hovioikeuteen lähetettyssä tuomiokirjassa mainitaan kuusi neuvosmiestä, kaksi, jotka muutama vuosi aikaisemmin olivat neuvosmiehinä olleet, mutta sittemmin luultavasti luopuneet, ja neljä, jotka eivät koskaan ennen olleet neuvosmiehinä olleet. Nämät kaikki kuusi niin kuin kumpikin pormestari, jotka silloin ensi kerran astuivat tähän toimeen, tekivät virkavalansa. Raastuvan-oikeuden tuomiokirjassa ei laisinkaan mainita noita kahta muutama vuosi aikaisemmin neuvosmiehinä ollutta ja nyt samaan toimeen nimettyä henkilöä, mutta kyllä nuo neljä ensi kertaa tällaiseen virkaan astuvaan. Näistä neljästä niinkuin pormestareistakin mainitaan, että ne tekivät virkavalansa. Mutta tämän jälkeen lisätään: „gamble af rådhet som då tilstedes wore“, jota seuraa viiden jo edellisenä vuonna oikeudessa istuneen neuvosmiehen nimet. Vaikeata on sanoa, tarkoite-taanko nyt tällä, että paitse noita neljää utta neuvosmiestä myöskin

Varsin aukarasti kohteli sama gubernaattori Turun pormestaria Hannu Olavinpoikaa. Tämän miehen, joka siinä määrin oli nauttinut kaupungin luottamusta, että hän oli ollut sen edustajana 1629 vuoden valtiopäivillä, erotti Kabriel Oxenstjerna pormestarina virasta. Eräässä myöhemmin Ruotsin hallitusmiehille lähetettiin kirjeessään sanoo Oxenstjerna syyksi erottamiseen Hannu Olavinpojan huolimattomuuden ja juoppouden.¹⁾

Ainoa moite, johon pöytäkirjoista päätteän huomaan Hannu Olavinpojan antaneen aihetta, on hänen myöhäistymisenä kaupungin tilien toimittamisessa. Pöytäkirjasta 4 piltä heinäkuuta 1632 näemme nimittäin käskynhaltijan Heikki Olavinpoika Stubbe'n ja kamreeri Juho Otenpojan käskevän häntä oikeassa ajoin toimittamaan veronkantoluettelot laivarahoista ja kontributioonista. Samassa tilaisuudessa pyysi myösken yhteinen porvaristo, että kerran lopullinen tili tehtäisiin heidän kanssaan näitten verojen rästeistä. Vielä käski

nämät myöhemmin mainitut vanhat neuvosmiehet tulivat sinä vuonna istumaan oikeudessa. Mahdottomalta se ei tunnu, sillä siten tuli neuvosmiesten luku yhdeksäksi, joka lukumäärä oli jotenkin tavallinen sekä Turussa että monessa muussa kaupungissa. Mutta kun sitten tarkastamme saman vuoden pöytäkirjoja, huomaamme kaikkien gubernatorin määräämän neuvosmiesten istuvan oikeuden jäseninä, mutta niistä viidestä vanhasta neuvosmiehestä, jotka mainitaan Turun raastuvan-oikeuteen jääneessä tuomiokirjassa, tavataan vaan kaksi pöytäkirjoissa siltä vuodelta, mutta sen sijaan neljä entistä neuvosmiestä, joita ei mainita hovioikeuteen lähetetyn eikä raastupaan jääneen tuomiokirjan tästä nimitystä koskevassa pöytäkirjassa. Tämä edellä mainittu osottaisi, että hovioikeuteen lähetetty kappale tuomiokirja on oikeampi.

¹⁾ Åbo tidning 1774 n:o 10; Bidr. till Åbo stads hist. III ja IV, Åbo stads dombok 1623—1624, 25 s:lla, ja Åbo stads dombok 1626—32, 13—15 s:lla; Vaarasen painamat. kok. 1632 n:o 9 kirje ^{14/s.}

kamreeri hänet toimittamaan täydelliset veroluettelot muusta kaupungin veronkannosta gubernaaattorin käytettäviksi.¹⁾

Se oli luultavasti Hannu Olavinpojan erottamisen johdosta, kun gubernaaattori itse, käskynhaltija ynnä pormestarit ja raati, syrjäyttääen yhteisen porvariston, valitsivat kesäkuun 20 p:nä 1632 Henrikki Tavastin pormestariksi. Tätä vaalia vastusti Hartikka Kultaseppä (Guldsmed) väittäen tekevänsä sen porvariston valtuuttamana. Tästä vastustuksesta huolimatta pyydettiin kokouksessa 4 p:nä heinäkuuta Tavastia vannomaan virkavalansa. Hän kieltyyti kuitenkin sitä tekemästä perustuen tässä kokouksessa niinkuin itse vaalilaisuudessa siihen, että hän yhä edelleen tuli olemaan kreivi Jaakko de la Gardie'n palveluksessa. Samassa tilaisuudessa ilmoitti yhteinen porvaristo, ett'ei se ollut valtuuttanut Hartikka Kultaseppää vastustamaan vaalia ja lausui kyllä pitäväänsä Tavastia sopivana pormestariksi.²⁾

Kun tuuma saada Tavast pormestariksi ei onnistunut, näkyi Oxenstjerna kirjoittaneen Ruotsiin valtioneuvokksille ilmoittaen, niinkuin jo mainitsimme, syksi Hannu Olavinpojan erottamiseen tämän huolimattomuuden ja juoppouden. Hän pyytää samassa valtioneuvoksia lähetämään Ruotsista toisen taitavamman miehen sijaan. Vastauksessaan Oxenstjerna'n kirjeeseen lausuvat valtioneuvokset kyllä hyväksyvänsä hänen menettelynsä, mutta ilmoittavat, ett'eivät voi hänen toivomuksensa mukaan määräätä taitavaa miestä sijaan, koska eivät sillä hetkellä muista ketään siihen sopivata. Kumminkin lupaavat he pitää huolta siitä, että sopiva mies lähetetään Turkuun.

¹⁾ Bidr. till Åbo stads hist. IV, Åbo stads dombok 1626–32, 134 ja 135 s:lla.

²⁾ Bidrag till Åbo stads hist. IV, Åbo stads dombok 1626–32, 127 ja 135 s:lla.

Kaikesta tästä huolimatta näemme kaupungin tuomiokirjasta Hannu Olavinpojan koko vuoden 1632 istuvan raati-huoneen istunnoissa pormestarina paitse jonkun aikaa heinäkuun alkupuolelta, jolta ajalta Oxenstjerna'n kirje neuvostolle myös mahtoi olla. Jostakin Ruotsista tulleesta uudesta pormestarista ei tuomiokirjassa mitään mainita. Luultavata on, että tuuma raukesi sikseen ja Oxenstjerna peruutti Hannu Olavinpojasta langettaman tuomionsa sekä otti hänet jälleen pormestariksi.

Hannu Olavinpoika näyttää tämän jälkeen uudestaan nauttineen täytä luottamusta pormestarina toimessaan. 1633 määräätään hän erään toisen virkaveljensä kanssa, niinkuin vuoro vaati, virkavelvolliseksi pormestariksi. Tämä virka-vuosi, joka alkoi 3 p:nä kesäkuuta 1633, oli hänen viimeinen virkavuotensa, eikä hän ehtinyt sitä loppuun palvella. Vuoden 1634 alkupuolella kuoli hän. Tuomiokirkon hautausmaksujen tilissä mainitaan nimittäin hänen hautauksensa olleen 2 p:nä maaliskuuta 1634.

Vuonna 1625 sekaantui Hämeenlinnan käskynhaltijakunnan käskynhaltija Eerikki Hare neuvosmiesten vaaliin Porvoossa ja määräsi (förordnade) neljä neuvosmiestä raastuvan istunnossa 24 p:nä syyskuuta. Kokouksessa mainitaan neuvoston jäsenistä läsnä oleviksi kaksi neuvosmiestä, niin että näemme sen olleen varsin epätäydellisen.¹⁾

Ei kuitenkaan aina hallituksen virkamiesten määräyksiä ja pyyntöjä toteltu, kun oli kaupunkien virkamiesten asettamisesta puhetta. Niin kävi kerran Raumalla. Siellä oli pitkät ajat yhtä mittaa ollut pormestarina Lauri Balssarinpoika. Vuonna 1636 tahtoi hän erota virastaan osaksi ikänsä vuoksi,

¹⁾ Bidr. till Åbo stads hist. I, Utdr. ur Åbo domkyrkas räkensk., 194 s:lla; Porvoon tuomiokirjat 1622—1640.

osaksi niitten vaikeuksien takia, jotka häntä samassa virassa kohtasivat. Tässä asiassa näkyy hän kääntyneen, omituista kyllä, Bror Antinpoika Rålamb'in puoleen, joka silloin oli Turun läänin maaherrana. Rålamb suostui hänen pyyntöönsä ja pyysi Rauman neuvosmiehiä erityisessä tätä asiata koskevassa kirjeessä ottamaan tulevan Vapun aikaan raatimiehen Heikki Antinpojan Lauri Balssarinpojan jälkeen pormestariksi, koska hän oli tähän toimeen kykenevä ja jo Kabriel Oxenstjerna'n aikana siihen määritty.¹⁾

Tämä Rålamb'in kirje tavataan Rauman raastuvan-oikeuden pöytäkirjassa 21 p:ltä huhtikuuta 1636. Tuomiokirjojen puutteellisuuden tähden ei siltä vuodelta tavata enää mitään pöytäkirja, niin ett'ei voi nähdä, mitä kaupunkilaiset maaherran pyynnöstä arvelivat. Mutta seuraavan vuoden 1637 alussa tavataan pormestarina Yrjö Han-

¹⁾ Tämä kirje kuuluu näin: „Effter såsom W:tt Lars Balssersson hafuer på een rum tijdh tilgörande beklädt Bårgmestare Kalledt uthi Raumo, och nu bådhe för sin höghe ålder, Så och andre Olägenheter skull, sigh Difficulterer samme tienst icke kunna ytterligare förestå, vthan åstundar ath blifua der medh Licenterat, Huilken hans begäran man för Skaälachtigh hafuer anseedt, och fördenskull opå Högstbe:te H. K. M:ts min Allernådigste Uthkåradhe Dråthningh och arffurstinnas wägne och Nådige behagh bewilliadh ath han der ifrå endtlediges måthe, doch på thet ath Stadhen icke desté mindre medh een godh och beskeddan Man, må blifua försedt, som honom vthi Embetedh Suceederer, Man och der hoos förnimmer, ath een aff invonare der sammestädhes Hindrich Andersson wiidh Nampn skall vara Capabell samme Khall ath förestå effter som han och alredhå vthi Wälborne Her Gabriell Oxenstjernes tijdh ähr där till Nämbd, dy wille dee godhe Män aff Rådheth där sammastädhes nu Walburgi tijdh Nästkommande forb:te Hindrich Andersson för deres Bårg Mestare antage och Insäthie, Råthedes sigh alle dee dethe widhkommer här effter. Aff Åbo Slott dhen 26 Martij År 1636.

Bror Andersson“.

nunpoika yksinään, joka monta vuotta perätysten oli ollut Lauri Balssarinpojan myötäpormestarina. Siitä huomaamme, ett'ei maaherran pyytöä ainakaan sillä kertaa otettu korviin. Vuonna 1638 mainitaan sitten Henrikki Antipoika pormestarina pöytäkirjassa 30 p:ltä huhtikuuta 1638.¹⁾

Näinä aikoina rupesi hallitus entistä tehokkaammin vaikuttamaan kaupunkien asioihin maaherrain kautta. Ne saivat toimekseen julista ohjeita ja sääntöjä suurempain kaupunkien maistraatteja varten, jolla nimellä tätä kaupunkien hallintovirastoa yhä yleisemmin ruvettiin nimittämään ja joka sen lisäksi käsitti myösken kaupungin tuomio-istuimen. Sellainen julistiin Tukholmaa varten jo 1636, jonka hallitus annettiin neljälle sen neuvostosta muodostetulle kollegiolle, joilla kullakin oli yksi pormestari johtajanaan. Jako tapahtui niin, että ensimmäisellä kollegiolla oli oikeudenkäynti, järjestys-asiat, privilegioin, kirkkojen, koulujen, köyhähinoidon y. m. valvominen, toiselle kauppa-asiat, kolmannelle ammatti-asiat ja neljännelle kaupungin raha-asiat, rakenkus-asiat, puhtaudenpito ja palolaitos. Samallainen kaupunginhallinto määrättiin sitten toimeenpantavaksi kaikissa suuremissa kaupungeissa valtakunnassa, useimmissa vaan kolmeen kollegioon jaettuna.

Suomen kaupungeista pantiin tällainen jako toimeen ensinnä Turussa, jossa huhtikuun 28 p:nä 1638 pidetyssä istunnossa neuvoston jäsenet jakaantuivat neljään osastoon eli kollegioon. Ensimmäiselle kollegiolle, jossa oli yksi pormestari ja kaksi raatimiestä, tuli tämän virkajaon (embetesfördeelningh) mukaan oikeus-asiat, toiselle, johon kuului yksi pormestari ja kolme raatimiestä, tuli kauppasääntöjen

¹⁾ Rauman tuomiokirjat 1624—1639, pöytäk. 21 p:ltä huhtikuuta 1636.

valvominen, kolmas pormestari hoiti kolmen raatimiehen kanssa kolleegiona ammatti-asioita, neljäs pormestari taas piti kahden neuvosmiehen ja kaupungin voudin kanssa huolta kaupungin raha-asioista ja rakennustoimista, „aivan jakosäännön sisälllyksen mukaan“, niinkuin pöytäkirjan lopussa mainitaan.¹⁾

Seuraavana vuonna 1639 kehotti holhovahallitus itse eräässä Suomen kenraalikuvernöörille Pietari Brahe'lle lähetämässään kirjeessä häntä panemaan toimeen Suomen kaupungeissa tällaisen kolleegiojaon. Kehotus koski kaiketi etupäässä Turkua, jonne Brahe oli pyytänyt burggrafia asetettavaksi. Hallituksella ei nimittäin näy olleen tietoa tässä kaupungissa tapahtuneesta kolleegiojaosta. Mutta kirjeen sanoista huomaa aivan selvään, että ehdotetulla muutoksella tarkoitettiin myösken muita kaupunkeja Suomessa. Tässä kirjeessä, joka on 7 p:ltä lokakuuta 1639, lausuu hallitus kyllä ymmärtävänsä, että Brahe tahtoi jotakin kykenevää miestä burggrafiksi Turkuun, joka siellä voisi valvoa ammattien erottamisen ja kaikenlaisen muun hyvän järjestyskseen toimeenpanemista. Mutta koska burggrafen toimena oli etupäässä edustaa kaupungissa korkeata kruunua ja sen oikeuksia, niin löytyi jo ennestään kussakin maakunnassa maaherra, jonka kruunun puolesta tuli valvoa sekä kaupunkien että maakunnan edistymistä. Sentähden piti hallitus burggrafia aivan tarpeettomana, jos ensiksi maaherrat tekevät kaupungeissa virkavelvollisuutensa ja toiseksi kaupunkien hallitus kokoonpanaan niin taitavista miehistä, kuin siihen suinkin voi saada. Kaupunginhallituksesta lausuu se vielä, että kaupunginhallitusta koskevat toimet olivat jaettavat

¹⁾ Nordisk tidskrift för ekonomi, politie o. litteratur 1867, 673 s:lla. (Odhnerin teos „Om svenska städernas kommunala utveckling under 17 århundratet“; Odhner, Sveriges inre hist. und. drott. Kristinas fömyndare, 186 ja 187 s:lla; Turun tuomiokirja 1638.

eri osastolle (Classes), niin monelle, kuin pormestareja löytyi, ja kuhunkin osastoon oli asetettava yksi pormestari ja „asesoreiksi“ muutamia neuvosmiehiä. Paitse neuvoston yhteisiä virkavelvollisuuksia tuli näiden toimittaa osastonsa tehtävät ja niistä vuosittain tiliä tehdä.¹⁾

Milloin tällainen muutos pantiin toimeen Viipurissa, Suomen toisessa isommassa kaupungissa, emme tunne. Pienempiä kaupunkeja ei tämä neuvoston jako kolleegioihin ensi alussa tarkoittanat, niinkuin jo lausuimme. Myöhemmin tuli monen pienemmänkin kaupungin vuoro, niinkuin huomaamme käyneen Helsingissä 1656, jolloin kaupungin mais traatti jaettiin kolmeen kollegioon, joita kutakin pormestari johti.²⁾

Muutosten joukossa, jotka vallanpitäjät Ruotsissa pannivat toimeen kaupunkien hallituksessa saadakseen suurempaa vaikutusta kaupunkien asioihin, oli muun muassa syndikuksien asettaminen kaupunkeihin. Sellaisia ehdottaa 1619 vuoden sääntö kaupunkien hallituksesta asetettaviksi kaupunginkirjurin ohessa niissä kaupungeissa, joilla siihen oli varoja. Sen nimisiä virkamiehiä olivat Ruotsissa ruvettu asettamaan vuonna 1620 usealle kaupungille annettujen etu-oikeuksien nojalla. Virkana oli heillä sihteerin eli kaupunginkirjurin ja jonkunmoinen tuomarin toimi.³⁾

Suomessa olemme me tavanneet syndikuksia ainoastaan

¹⁾ Tigerstedt, Handl. rörande Finlands historia i medlet af 17 århundratet, 341—343 siv.

²⁾ Ehrström, Helsingfors stads historia, 36 s:lla.

³⁾ Stjernman, Samling af commerce, politie o. ekonomi förordningar, I osa, 734 s:lla, Nordisk Tidskrift för ekonomi, Politik och litteratur 1867, 674 s:lla (Odchnerin kirj. „Om svenska städ. komm. utveckl. and. 17 århundr“).

kolmessa kaupungissa, nimittäin Turussa, Viipurissa ja Kokkolassa. Niistä on meillä kuitenkin jotenkin vähän tietoja.

Turun tuomiokirjassa vuodelta 1633 mainitaan kokouksesta 3 p:ltä kesäkuuta, jossa tuo tavanmukainen neuvosmiestenvaihdos tapahtui, että kaupunginkirjuri Juoseppi Jaakonpoika Ilkka kieltäytyi jatkamasta tointaan, koska sanoi kuulleensa, että toinen oli Ruotsista tilattu, jonka pitä tulla syndikukseksi. Muuta ei sillä kertaa asiasta mainita, mutta pöytäkirjassa 8 p:ltä¹⁾ elokuuta 1633 sanotaan: „Ehrligh och wälförståndigh Niells Bengtsson giorde och nu sin stadzsyndici edh“. Tästä huomaa todella, että kaupungin syndikus oli hankittu. Oliko hänen lämpimästi tehtävästä kuin ne, jotka kaupungin kirjurille kuuluivat, emme tunne. Sen vaan tiedämme, että häntä tämän jälkeen parissa paikassa Turun tuomiokirjaa nimitetään kaupunginkirjuriksi. Niin luemme pöytäkirjassa 25 p:ltä syyskuuta 1633 seuraavan kohdan: „Samma dagh wart och inom lychta dörrar tiscuterat i Retten, huad löhn dhe villia tillsäia Stadzskrifueren, nämbl: Nicolas Bengtsson och Joseph Jacobsson; — — så tillsades Niels trijhundradhe d:r gångbart mynt, såsom och Joseph Johansson (pitää olla Jakobsson) trijhundradhe d:r att bekomma; huad deeras allidmetalia (!) vidkommer skole dhe huarandra halfparten tilstella, och den där nogot hvarannan vnderstiker warder förfallen till 40 marks böter. Joseph Jacobsson hafver sin tienst stadt till Martij månad 1634 och Nils Bengtsson till Julij månat 1634“. Tästä huomaamme, että sekä Jooseppi Jaakonpoika Ilkkaa että Niilo Pentipoikaa nimitetään kaupunginkirjuriksi, niille annetaan aivan sama palkka ja niiden tulee, niinkuin pöytäkirjan sa-

¹⁾ Hovioikeuteen lähetetyssä kappaleessa tuomiokirjaa on tämä päivämäärä, mutta kaupungille jääneessä kappaleessa 28 päivä elokuuta.

noista voi päätää, palvella vuorotellen. Hovioikeuteen lähetetyssä kappaleessa 1634 vuoden Turun tuomiokirjaan luettelallaan nimilehdellä kaupungin virkamiehet. Niiden joukossa mainitaan kaupunginkirjurina Niilo Pentipoika. Ilkkaa ei siinä mainita lainkaan. Siis ei hän siihen aikaan, jolloin tämä luettelo tehtiin, ollut virkatoimessa. Kun sitten pöytäkirjassa kesäkuun 14 p:ltä mainitaan ne henkilöt, joiden seuraavana vuonna (kaiketi heinäkuun alusta) piti olla kaupungin viroissa, mainitaan niitten joukossa kaupunginkirjurina taas yksistään Juoseppi Jaakonpoika Ilkka. Tämä taisi olla viimeinen vuosi, jonka Ilkka oli kaupunginkirjurina. Sen jälkeen oli tämä toimi Nikolaus Pentinpojalla yksin, joka yhä kulki syndikuksen nimellä. Niinkuin edellisestä huomaa, ei tämä virkanimi tainnut tuottaa hänen mitään muuta virkatointa, kuin mitä kaupunginkirjurille muutenkin kuului.¹⁾

Hallituksen luottamusta näkyy hänen kuitenkin nauttineen suuremmassa määrin, kuin kaupunginkirjurilla tavallisesti oli. Niin mainitaan pöytäkirjassa 22 p:ltä maaliskuuta 1634. „Nills Bengtsson Stadzsyndicus effter wälb. Herrars Rijksrådz brefz lydelsse blef nu förordna för Åbo stadz Director, om skeps compagnies peningars summa och denne stadz vthlagde penningar effterspöria, och lagligen sake der om med Direktorerne, för lagh och rätta der så behöfves vthföre, och saken staden till goda bringa. Och honom på samma ressa 40 Rdr att betala bejaket blef“. ²⁾

Vuonna 1634 mainitaan Viipurin kaupungin tuomiokir-

¹⁾ Bidr. till Åbo stads hist. VI, Åbo stads dombok 1632—34, 56, 85, 102, 147 ja 195 s:lla.

²⁾ Bidr. till Åbo stads hist. VI, Åbo stads dombok 1634—34, 159 sivulla.

joissa kaupungin sihteeri. Seuraavana vuonna 1635 tapaamme taas kaupungin syndikuksen, joka näyttää olleen sama virkamies kuin kaupungin sihteeri.

Pöytäkirjasta 25 p:ltä marraskuuta 1635 näemme nimittäin Viipurin kauppiaan Juhana Cröell'in syyttävän syndikusta siitä, että hän oli väärin laatinut pöytäkirjan eräästä Cröell'ia koskevasta riita-asiasta. Muuta tehtävää ei tällä syndikuksella pöytäkirjoista päättäen näy ollenkaan kuin pöytäkirjurin eli sihteerin. Omituista on, että Cröell jo mainitun pöytäkirjan mukaan 25 p:ltä marraskuuta aina nimittää syndikusta kaupunginkirjuriksi. Ehkä olikin syndikuksen nimi etupäässä vaan uusi nimitys viimeksi mainitulle virkamiehelle.¹⁾

Kokkolan tuomiokirjassa mainitaan vuonna 1629 kaupungin virkamiesten joukossa syndikus, mutta seuraavana vuonna 1630 jälleen vaan kaupunginkirjuri, joka osottaa, että viimemainitulle virkamiehelle sinä yhtenä vuonna oli annettu syndikuksen nimitys. Vuonna 1633 saa hän uudestaan syndikuksen arvonimen.

Mitä näihin kolmeen esimerkkiin tulee Suomen kauungeissa tavatuista syndikuksista, emme siis ole huomanneet ainoatakaan todistusta, että niillä olisi ollut jotain tuomarin tointa. Ne olivat nähtävästi vain kaupunginkirjureita, vaikka kyllä uutta virkanimeä kantoivat.

¹⁾ Viipurin tuomiokirjat 1634—36.

²⁾ Itä-Norrlannin tuomiokirjat 1626—31 ja 1632—33.

Asiakirja valaiseva Viipurin linnan tilaa
17:sta vuosisadalla.

Julkaisut

K. E. F. Ignatius.

Käydessäni muutamia vuosia sitten Suomen valtioarkistossa biografisia tutkimuksia varten, löysin sattumalta erään kalustoluettelon Viipurin linnan irtaimistosta vuodelta 1646. Luettelo täytyvä fol. 1542 ja sitä seuraavat Viipurin läniu „afkortnings och jordebok“issa mainitulta vuodelta ansaitsi mielestäni julkaisemista erittäinkin, koska se antaa jokseenkin hyvän kuvauksen linnan silloisesta tilasta, sekä siellä olevien huoneitten luvusta, suuruudesta ja käytämisestä. Se voisi siinä suhteessa olla lisäyksenä V. Löfgren'in Historiallisessa Arkistossa III julkaisemaan „Viipurin linnan pohjapiirrokset“. Muitten toimieni takia olin kuitenkin silloin esitetty kopioimasta tuota jokseenkin pitkää luetteloja ja niu ollen se jäi minulta unhotuksiin, kunnes se viime kesänä läpikäydessäni muutamia vanhoja muistiinpanoja jälleen johdtti mieleeni. Käyden muutamina joutohetkinä valtio-arkistossa kopioitsin minä mainitun luettelon, joka tässä nyt seuraa alempana.

Muutama muistetus lienee kuitenkin sitä ennen tässä paikallansa. Vaikka luettelossa mainitaan noin sata huo-

netta, kellarit, aitat ja varastohuoneet siihen luettuina, niin on kuitenkin luultavaa, ettei se tässä suhteessa ole täydellinen. Sellaiseen otaksumiseen voi olla syytä jo senkin vuoksi, ettei luettelossa mainita huoneita sotaväelle ja kuitenkin on luultavaa, ettei linna, joka oli päävarustuksena yhdessä maan vahvimmista linnoituksista, koskaan ollut kokonaan sotaväen puutteessa. Arviolasku linnan huoneista (ja kellarista) Löfgren'in asemapiirroksen mukaan tuottaakin melkoista suuremman luvun. Kentiesi selitys yllämainittuun puutteellisuuteen on se, että tässä kysymyksessä oleva kaluston tarkastus koski ainoastaan niitä huoneita, jotka olivat lääninhallituksen välittömän huolenpidon alaisina sekä että asianomainen sotaväen päällikkökunta teki eri kalustoluettelot rykmenttien ja komppaniojen omaisuudesta. Tämä selitys on sitä todennäköisempি kun ei minkäänlaisia aseita, jollei lukuun oteta muutamia eräässä kala-aitassa säilytettyjä ratsumieshaarniskan osia, ole tähän merkitty ja tuskin kuitenkaan voidaan epäillä ettei kruunulla tässä linnassa olisi ollut niin hyvin kanuunoja kuin muitakin sota-aseita.

Sen ajan oloja kuvaavata on että ikkunat ja uunin peiltit luettiin irtaimistoon. Ei kumpaistakaan pidetty siihen aikaan välttämättömänä ja eroittamattomana osana kiinteistöstä. Edelliset nim. ikkunat kaarineen ja lasineen eivät vielä läheskään olleet maassa yleisiä ja ne ovatkin arvokkaimpia esineitä Viipurin linnan kalustoluettelossa vuodelta 1646. Jälkimailmalle joka arkeoloogiliisessä ja kulttuurihistoriallisessa tarkoitukseissa tutkii tästä kalustoluetteloa on mainittu irtaimiston osa myösken hyvin arvokas, sillä paremmin kuin mikään muu kuva se silloisten linnan huoneitten suuruutta ja laatuua. Siihen nähdien on niiden suuruus todellakin hämmästyttävä. Suressa kuninkaan salissa, joka luul-

tavasti oli linnan juhlasali, oli 24 ikkunaa ja useimmissä yksityisissä huoneissa 8, toisissa 12:kin ikkunaa. Jos kohta otaksutaankin, että ikkuna-aukot olivat jokseenkin pieniä ja että niitä oli kahdella eri seinällä, niin ei voi kuitenkaan tulla muuhun päätökseen kuin, että useimmat linnan asuinhuoneista suuruudessa voittavat samankaltaiset huoneet nyky-aikana. Huomattava on nimittäin ettei ikkunoita voitu asettaa liika tiheään paksuihin puolustusta varten rakennettuihin kivimuureihin. Huone, jossa oli kahdeksan ikkunaa, ei siis voinut olla niin pieni pieni. Ettei linnan ikkunat olleet niin liian pieniä tahi toisiinsa nähden liian tiheässä käy paitsi sitä selville sekä kuvasta Dahlbergin Svecia antiqua et hodiernassa kuin myösken yllämainitusta asemapiirroksista. Kuitenkaan nämä piirrokset kaikkien niitten muutosten jälkeen, jotka linnan sisustukseen katsoen kahdessa ja neljässä osa vuosisadassa on tapahtunut, eivät tarjoa paljon opastusta tässä kysymyksessä olevalle tutkimukselle.

Etevimmän kerroksen täyttivät kuninkaallisten huoneet. Kuninkaalla oli itseensä varten iso sali, sänkykamari ja esihuone; kuningattarella oli samoin pienempi sali, sänkykamari ja esihuone. Kukaan kuninkaallinen henkilö ei kuitenkaan ollut asunut linnassa, sitten kuin Kustaa II Adolf matkallaan Narvasta Helsinkiin avaamaan Suomen valtiopäiviä, kävi Viipurissa ja oleskeli siellä 8:sta 12 p. tammikuuta v. 1616. Kuninkaallinen kerros oli senvuoksi miltei tyhjä ja ilman huonekaluja, jollei ota lukuun seinässä kiinni olevia penkkia ja muutamia, niille asetetusta raha-arvosta päättäen jokseenkin yksinkertaisia tuolia ja pöytää kuningattaren salissa. Sitä vastoin on merkillistä että sekä maaherran kuin myös linnanpäällikön yksityisissä kerroksissa löytyi joukko kruunulle kuuluvia huonekaluja ja seinäverhoja. Jokseenkin var-

masti voidaan otaksua, että näillä virkamiehillä oli sitäpaitsi omia huonekaluja; sillä mainitusta lainasta huolimatta olisi heidän huoneensa muussa tapauksessa olleet jokseenkin tyhjiä. Kentiesi ne kruunun huonekalut, jotka luettelossa merkittiin heidän huoneisiinsa kuuluviksi, oikeastaan kuuluivatkin kuninkaallisiin huoneisiin, vaikka asianomaisella luvalla olivat jätetyt lisäämään kalustoa noissa suurissa asuinhuoneissa. Erittäin huomioon otettavana voi muuten pitää sitä seikkaa että yhdessä näistä huoneista nimittäin maaherran ruokasalissa löytyi kaakeli kakluuni tahi kuten sanottiin „en kakelugn med glacerade pottar“.

Virkahuoneet taas näyttävät olleen avaria ja osaksi ainakin jokseenkin hyvin huonekaluilla varustettuja. Huomautettakoon ainoastaan maaherraviraston kansliahuonetta eli „nya kanslikammaren“, jonka seiniä koristi ei ainoastaan useitten Ruotsin kuninkaitten ja kuningattarien vaan myöskin kaikkien kuningatar Kristinan holhovahallituksen jäsenien muotokuvat; myösken oli siellä vapaaherra E. Gyllenstjernan joka vähää ennen oli ollut Karjalan maaherrana, muotokuva. Koska näiltä tauluilta kuitenkin puuttuu arvomääräykset, niin on mahdotonta päätää mitään niiden laadusta.

Ihmettelyä herättämään on se seikka omiansa, ettei kalustoluettelossa mainita mitään muuta irtainta kalua linnan kirkossa kuin ovi saranoineen arvosteltu kahdeksi talariksi. Oliko linnan kirkko silloin todellakin niin tyhjä, ettei siinä ollut edes ikkunoita tallella; tahi eikö sen kalusto ollut saman hoidon ja tilinteon alaisena kuin linnan muut tavarat? Joskin asianlaita oli sellainen, niin jää kuitenkin tuo yhden oven mainitseminen viimemainittujen joukossa selittämättömäksi.

Viimeksi mainittakoon eräs seikka joka myös kalusto-

luettelosta selviää. Viipurin linnan tornissa löytyi v. 1646 lyömäkello tauluineen ja tuntiviisarineen.

Luettelo, joka tässä seuraa mainitsee kaikki arvot talareissa ja äyreissä kuparirahaa. 1643 vuoden määräyksen mukaan vastaa $2\frac{1}{2}$ talaria kuparia yhtä talaria hopeata ja kun viimemainittu vastaa 3 mk. 80 penniä nyt käypää rahaa, niin on silloisen kuparitalarin arvo 1 mk. 50 penniä.

**Förteckning och Taxa oppå föliande Wyborgs Slots
Wähningar och Saaker för Åhr 1646.**

Stoore Konnungs Saalen.

24 fönster å 2 D:r	48 — —
1 Spiäldh å 3 ,	3 — —
1 Dör medh gångh järn, lååss och hand fäng .	6 — —
Bänckiör rundt omkringh Saalen	— — —

För Cammaren.

1 Spiäldh för	1 — —
8 fönster å 2 D:o	16 — —
1 Dör medh gång Järn och lååss för	6 — —
Bänckiör rundt omkringh Cammaren	— — —

Sänge Cammaren.

1 Dör med Järn och lååss för	4 — —
ähn 1 dör medh gång Järn och inga lååss för .	3 — —
8 fönster å 2 D:r	16 — —
1 gammal spiäld för	1 — —
1 Eeld gafuel för	— 16 —
1 Sängh trädh för	4 — —
1 Fallbänk medh Järn och haka för	2 — —

Dråtnings Salen.

3 Bordh à 3 D:r	9 — —
1 Carmstool för	1 16 —
2 andre längs stolar à 16 öre	1 — —
1 Fotapall för.	— 8 —
1 Spiäldh för	2 16 —
8 fönster à 2 D:r	16 — —
4 mindre fönster à 1 D:r 16 öre	5 — —
1 Dör med Järn och låås för	6 — —
Bänckiör rundt om kringh	— — —

Dråtnings för Cammaren.

1 Dör medh handfäng lååss och gång Järn för	6 — —
12 gamble fönster à d:r 16 öre	18 — —
1 Spiäldh för	2 16 —
1 Sängh trædh af asp för	6 — —
1 Dito af furu trædh för	4 — —
2 gemene tillhopa värderade för	3 — —
2 nagelfäste bänkiör för	— — —
1 Lång h fotapall	— — —

Sänge Cammaren.

1 Dör medh små gång Järn och lååss för	4 — —
8 fönster à 2 D:r	16 — —
1 Spiäldh för	1 — —
1 Hemligt huuss dör medh Järn för	4 — —

Canzelie förstugun.

1 Stoor dör med lång gång Järn för	6 — —
1 wedhe Cammar dör för	1 8 —

Förmaket för nya Canzeliet.

8 nya fönster à 2 D:r	16 — —
1 bordh för	2 — —

1 långb bänk för	— 12 —
1 Dör med lååss och hengsle för	4 — —
1 Spjäldh för	3 — —

Lille Bookhollare Cammaren.

4 fönster å 2 D:r	8 — —
1 Litet skååp i muren med 2 dörar hängsle och lååss	4 — —
1 Dito med Hengsle och lååss för	2 — —
1 Dör med Hengsle lååss och handfång för	6 — —
1 lithet bordh för	2 — —
3 alnar rödt klädhe	— — —
1 Carm stool	— — —

Nye Canzelie Cammaren.

1 Dör med gång Järn lååss och handfång för	6 — —
8 fönster å 2 D:r	16 — —
för een fönster nya Järn galdrar	— — —
2 Nya skåp i muren hvor med dubbelt dör Järn och lååss å 5° D:r	10 — —
2 bordh medh lådhor å 2 D:r	4 — —
1 dito uthan lådhor för	4 — —
5 små Carmstolar å 8 öre	1 8 —
1 Längs stool för	— 6 —
1 Spiäldh för	3 — —
1 bord duuk af rödt kläde 4 1/4 aln å 1 D:r	4 8 —
1 dör medh lååss och gång Järn in i hwalfuet för	6 — —
1 Eeldgafuel för	1 — —
2 Lius stakar	— — —
25 1/2 aln. gröndt klädhe	— — —
1 stoor kiste med järn och lååss för	6 — —

Aff Contrafacturer sammestädz.

- 1 Konungh Gustaff dhen första.
- 2 Konungh Erich.

- 3 Konungh Johan.
- 4 Konungh Carll.
- 5 Konungh Gustaff den andra och stoore.
- 6 Dråtning Christina Sväriges Rijks arffurstinna och nu rege-rande drotning.
- 7 Enkie Drotningen Maria Eleonora.
- 8 Greffue Jacob De la Gardie Rijks Marck.
- 9 Her Carll Carlsson Gylldenhielm R. Amirall.
- 10 Her Axell Oxenstierna Rijks Cantzeler.
- 11 Her Gabriel Bengtsson Oxenstierna R. Skatt.
- 12 Her. Erich Gyllenstiernas fordom Landzhöffttinge öfver Carelen, Kymmene gårdz och Ny slåtz lhän och nu varande Rijkz Rådh.

Hvalffuett jnnanför Cantzeli Cammaren.

1	Ny Järn dör med Ny lååss för	35 — —
12	Nya Skåp dörar med hengsle och lååss der till, huar paar dörar med allo å 6 D:r . .	36 — —
1	Stoor fönster för	3 — —
	Item järn galdror innanföre.	
6	skåp dör uthj 72 lådhor uthi huar lådha 2 Järn Ringe för huart skåp.	

Konungs Kiök.

1	Dör för	1 — —
1	Stoor och svärt gryta foot aff järn för . . .	10 — —
1	gammall sönderhakat bord skräfven för . . .	— 16 —

Köck stugu.

1	Dör med Järn och lååss för	— — —
1	Dör med Järn och inga lååss för	— — —
1	Dito odugligh	— — —
1	Skåp dör med hengsle för	2 — —
6	fönster å 24 öre	4 16 —

Kiöck förstugu.

2 Gamble dörar oduglige tillhopa för	1 16 —
1 Hemligt huuss dör gammaldt uthom på gånger	— 16 —

Skaffare Cammaren.

8 Gamble fönster å 1 D:r 16 öre	12 — —
1 Spiäldh för	2 16 —
1 Eeldgaffel för	— 16 —
2 Små stolar till hopa för	— 16 —
1 Lithet Bordh odugligh	— — —
1 dör med Hengsle och lååss för	4 — —
2 Nagellfaste Bänkiar	— — —

*H:s Hg:ttz Landzhöfdingens Voningar.**Maatt Saalen.*

4 Nya fönster å 2 D:r 8 öre	9 — —
8 D:o " å 2 D:r 8 öre	18 — —
82 al:r Rödt Klädhe förslithet omkringh väggiarna och på bordhen å 1 D:r 16 öre	78 — —
2 Paar Fönster brädher dhär före jnnan till å 1 D:r 16 öre	3 — —
2 Skåp i Muren Huar med dubbla dörar lååss och gång järn å 4 D:r	8 — —
1 Lius Crono medh nije Pijpor	30 — —
1 Kakellugn med glasseradhe Pottar för	— — —
1 Bordh för	4 — —
1 Dito för	3 — —
1 Wendhstool för	2 — —
2 Längstolar å 12 örē	— 24 —
12 Carmstolar å 8 örē	3 — —
2 Kist Bänkiör å 1 D. 16 örē	3 — —
1 Nytt Spiäldh för	3 — —
1 Eeldgaffuel för	1 16 —

1 Saals dör som wetter till stora Trappen medh bläklåass, gångjärn och haka uthj för . . .	8 — —
6 aln Rödt Klädhe	— — —
1 Trapu dör up i öfre Woningen uthur Saalen med handfångh, kluke och lithen Hake uthi för	2 16 —

Praesent Cammaren.

1 Dör med låass Järn för	4 — —
8 Fönster å 2 D:r 16 öre	12 — —
1 Skåp för uthan låass i Muren för	— 24 —
1 Sängh Trädh för	1 16 —
1 Nytt Spiäldh för	2 16 —
1 Skåp i Muren med Järn och låass för	1 16 —

Öfvre Nye Cammaren.

8 Fönster å 1 D:r 16 öre	12 — —
1 Nytt Spiäldh för	3 — —
1 Bordh för	1 16 —
1 Dör med låass handfång och gångjärn för	8 — —

Vnder Nye Cammaren.

8 Fönster å 1 D:r 16 öre	12 — —
1 Spiäldh för	3 — —
1 Sängh Trädh för	1 16 —
1 Dör med handfångh låass och gångjärn för	8 — —
1 Förstaals dör i H:s H:ths Landzhöfdingens Maat Saal medh Hengsle, 1 Handfångh och Klucker för	1 — —

Barn Cammaren.

1 Skåp i Muren med Järn och låass för	2 — —
2 Ditto i Muren med gångjärn och inga låass tillhopa för	2 — —

1 Dör med gångjärn och lååss för	4 — —
1 Gemeen Sängh för	1 16 —
4 Fönster brudher jnnan före till hopa för	7 16 —
1 Nytt Spiäld för	3 — —
1 Eeldgaffuell för	— 24 —
1 Fallbänk med Järn och Hakar för	1 16 —

Fruns Sänge Cammaren.

2 dörar med Hengsle och klinku lååss å 4 Dr	8 — —
1 Nytt Spiäldh för	3 — —
1 Eeldgaffell för	— 24 —
1 Stoor sängh för	4 — —
1 Lithet bordh för	— 16 —
1 Fotapall för sängen	— — —
12 Fönster medh brädher jnnan till huar fönster å 1 Dr 16 öre och huart paar bräder å 1 Dr 17 öre	27 — —

Bagare stuge baakom Herrens Saal.

1 Kakelugn odugligh för	— — —
12 Fönster å 1 Dr 16 öre	18 — —
1 Paar fönster brädher för	1 — 16
1 gammal fallbänk för	1 — —
1 gammal skåp dör med järn för	1 — 16
1 gammal trappa dör med järn och inga lååss	— — 24
1 Bordh för	1 — 16
1 Lithen brädh Cammar med Påster dhär gång- järn och lååss för	6 — —

Een lithen Kiök Cammaren.

8 Fönster å 1 Dr 16 öre	12 — —
1 dör med klinka lååss och gångjärn för	2 — —

Farstugu för Bagherstugun.

1 dör med gångjärn och inga låass därfore . . .	2 16 —
1 dör medh lithen klinka för	1 16 —
1 Hemligt huuss dör medh lithen klinka för . . .	1 8 —
3 små fönster för praevetet à 10 öre	— 30 —

Secreterare Cammaren.

8 Nya fönster à 2 D:r 8 öre	18 — —
1 Bordh för	1 — —
1 Sängh trädh för	2 — —
1 Dito för	1 — —
1 gammalt spiäldh för	1 — —
1 dör medh hengsle och klinka låass för . . .	2 — —
1 Vthan dör medh gångjärn jnga låass för . . .	1 16 —
1 gammal skåp medh 2 dörar och ett låass för .	2 — —

Een Camar dhär Bredevidh.

1 dör medh handfång och gångjärn för	1 16 —
--	--------

Suarffuare Cammaren.

2 dörar medh gångjärn à 1 D:r	2 — —
---	-------

Gamble Rust Cammaren.

1 dör med gång järn för	2 — —
6 Nya Fönster à 2 d:r 8 öre	13 16 —
2 Dito à 1 D:r 16 öre	3 — —

Skafferi.

J Stugun 14 små fönster à 1 D:r 16 öre . . .	21 — —
1 dör medh låass och järn i Trapp gången för .	6 — —
1 Lithen Dito med gång järn för	1 16 —
1 Dito medh små järn och jnga låass som vetter jn i Cammaren	2 16 —
1 Lithen Bordh odugligh	— — —

ähn 1 Jnnan Cammar med 2 halfua dörar och jnga lååss för samma dörar wärderath för	1 — —
4 fönster i samma Cammaren à 1 Dr 16 öre .	6 — —

Een lithen Cammar framman före.

6 gamble och söndrighe fönster à 1 Dr 16 öre .	9 — —
1 dör med Järn jnnan til för	1 16 —
1 dör vthan före med järn lååss och hasp för .	3 — —
1 Spiäldh för	3 — —
1 Lithen skåp i muren med järn	1 16 —
1 gammaldt Bord för	1 — —

Farstugun framför Herrens Saall.

1 dör med gång järn för	1 — —
1 dör samma städs som vetter uth på vallen med järn för	1 — —
2 Fönster à 1 Dr 16 öre	3 — —

Murmestare Cammar i Trapporne.

1 dör med gång järn för	1 16 —
1 dör med lååss och gång järn för	2 16 —
1 dör med järn och ståk lååss för	2 — —

Lille Wachtmestare Cammar i Trapporne.

1 dör med lååss och hengsle för	2 — —
1 Lithen fönster för	— 24 —
1 Glaass lychta för	1 — —
2 dörar för stallgårdhen med 4 gång järn . .	2 — —
1 stall dör med gång järn och ståk lååss för .	2 — —
1 kiällare Vnder Wallen med 1 dör dhärpå järn och lååss för	2 16 —
1 dör jnnan före med gång järn för	1 16 —
1 Dito Jnnanföre med gång järn för	1 16 —

Källare Under lille Wachtmestars Camar.

1 Vthan dör med gång järn för	1 16 --
---	---------

Fånge Camaren.

1 dör Innantill medh hengsle för	1 — --
1 dör uthan till medh hengsle för	1 — --
2 fönster i muren å 2 D:r med järn galdror .	4 — --
1 Wedha gårdez Portt för	1 16 —

Trää Wacht Cammaren.

3 fönster å 2 D:r	6 — --
1 dör medh låäss och gångjärn för	2 — --
1 gammall sänghträdh för	1 16 —
1 Järn Plått för kakellugns holl	1 — --
1 Bordh för	1 — --
2 Längh stolar å 8 öre	— 16 —
1 gröndt sparlakan aff klädhe gamll och odugl..	1 16 —
1 farstugu dör med lithen klinka och hengsle .	1 16 —
1 dör för Våghusett med gångjärn och stäklåås	2 16 —
Jten järn galdrar dhär före	— — --
1 arklij dör medh 3 små gång järn och låäss för	3 16 —
1 dör på arklij winden med låäss handfång och gång järn	2 16 —
2 Trää lukor för arklij winden med gångjärn å 24 öre	1 16 —

Kalk huss.

1 Vthan dör med hengsle järn och låäss för . .	1 16 —
1 Jnnan dör med gång järn för	1 — --
1 Stoor Portt vidh kalk Cammaren med gång järn	— — --

H. H:tz Wälz:neh Landzhöffdingens Proffuantt Bodh.

1 dör med gångjärn och stäklååss	2 — --
Jtem järn galdrar i muren.	

Cronones Proffuiantt Bodh.

1 dör medh gångjärn och harp för	1 16 —
1 Tasku lååss wärderatt för	1 16 —

Vnder Kongz Trapporne Een Spanmils Bodh.

1 dör uthan till medh gång järn och hasp för	1 16 —
1 Dör jnnan till medh gångh järn	— — —

Gamble Bagherstugu.

1 Dör medh hasp och kruflååss för	1 16 —
2 Fönster å 1 D:r 16 öre	3 — —

Räntterij Cammaren.

1 dör medh hengsle hasp och lååss för	1 16 —
1 Taska låås för	— — —
1 Nytt spiäldh för	3 — —
2 fönster å 1 D:r 16 öre	3 — —
1 Eeldgaffell för	1 — —
1 Bord för	1 16 —
1 Carm stool	— 8 —
1 Brädh Cammar	— — —
1 dör medh gångjärn och lååss för	— — —
Brädhher för fönster med Järn och klinka uthan före	2 — —

Jtem nya jern galdror

1 Förstugu dör medh gång järn och hasp för	1 16 —
1 Stoortt dubbelt portt Vud gamble Cantzelij med gång järn och hasp till hopa för	4 — —
1 kiällare dör dhär jnnan före med gångh järn och lååss för	3 — —
1 dör för källare förstugun med gångjärn harp och lååss	2 — —

Gamall Räntterij Camaren.

4 fönster med järn galdror huar fönster å 1 D:r	
16 öre	6 — —
1 Luka jnnan för fönster med gångjärn	1 16 —
1 Järn stångh junan för lukan för	— 24 —
1 dör med 3 gång järn och hasp för	2 — —
1 Taska lååss för	1 — —

Räntterij för Cammaren.

1 dör med gång järn och harp för	1 16 —
1 Bordh skräfut	— — —

Smidie gången.

1 Portt med järn för	1 16 —
--------------------------------	--------

Smidhian.

1 dör med Järn och lååss för	2 — —
Jtem järn galdror.	

Smidhie Cammaren.

1 dör medh järn och klinka för	2 — —
3 fönster aldeeles oduglige	— — —
1 Spiäldh för	1 — —

Gambla Cantzelie.

1 Stoor fönster, holl med järn galdror dhärföre	— — —
1 Hemligh Huuss dör med järn för	1 — —

Inneste Cammaren.

1 dör med gång järn och lååss för	4 — —
4 fönster å 2 D:r	8 — —
1 Spiäldh för	3 — —
1 Lithen bordh med lådha och lååss till för	2 — —
3 Stoora skåp med dubble dörar 3 lååss och hengsle till å 6 D:r	18 — —

Mellan Cammaren.

1 dör med gångjärn och lååss för	2 16 —
1 Spiäldh för	3 — —
12 fönster 1 D:r 16 öre	18 — —
2 Contor dörar med lååss och gångjärn à 6 mk.	3 — —
1 Stoor ny kakelugn	— — —

Rättegångs Cammaren.

1 dör med gångjärn och lååss för	2 16 —
12 fönster à 1 D:r 16 öre	18 — —
1 Spiäldh för	3 —
1 Rättegångs bordh 3 deelar för	4 — —
2 gamble längh stolar tillhopa för	— 24 —
2 domare stool för	— 24 —

*Slotz Hopmans Voningar.**Sängh Cammaren.*

17 al:r Rödt klädhe gammalt på borden och omkringh väaggiarna bådhe i denna så väl som i op Cammaren à 12 öre	6 12 —
1 Spiäldh för	3 — —
4 Fönster à 1 D:r 16 öre	6 — —
1 gammall sängh för	— 24 —
1 Lithen bordh för	2 — —
1 Lithen skåp gammal med hengsle och lååss för	1 16 —
1 Lithen brädh Cammar med hengsle på dören .	1 — —
1 Dör med Järn och lååss för	2 — —

Op Cammaren.

4 fönster à 1 D:r 16 öre	6 — —
2 fönster luukor à 24 öre	1 16 —
2 små skåp i muren med små gångjärn à 24 öre	1 16 —
1 Bordh för	2 — —

1 gammall och odugligh spiäldh för	— 16 —
1 dör med gångjärn och lååss för	2 — —
1 Eeldgaffell för	— 8 —

För Saalenn.

8 fönster å 1 D:r 16 öre	12 — —
1 Spiäldh för	2 — —
1 Bordh för	1 — —
1 dör med gångjärn och klinka för	1 16 —

Köck Cammaren.

4 fönster å 1 D:r	4 — —
1 Lithen skåp i muren med små gångjärn . . .	— 24 —
1 Spiäldh aldeeles odugligh	— — —
1 dör med gångjärn för	1 — —

Farstugu Saalen.

6 fönster å 1 D:r 16 öre	9 — —
1 dör med gång järn för vedh Cammaren . . .	— 24 —
1 farstugu saals dör med lååss och gång järn .	2 16 —

Ny Cammaren.

4 fönster á D:r 16 öre	6 — —
1 Spiäldh för	3 — —
1 Sängh trædh för	1 16 —
1 Ny dör med lååss gång järn och hand fäng för	5 — —
1 Lithen Carmstool för	— 8 —
1 muur skåp med gångjärn och lååss för . . .	— — —
1 D:o med gång järn och lååss för	— — —
1 $\frac{1}{2}$ al:r Rödt klädhe utslitit bordkläde als för	— 24 —
1 præuet huus dör med gång järn och klinka för	1 16 —

Neder stugun.

7 gamble fönster oduglige å 1 D:r 16 öre. . .	10 16 —
---	---------

3 små dito å 24 öre	3 — —
1 dör med gång järn och lååss för	2 — —

Nederstugu Cammaren.

6 gamble fönster å 1 D:r	6 — —
1 dör med gång järn och lååss för	2 — —
1 Lithen furu stool	— — —

Brygge huus.

3 fönster holl med järn galdror	— — —
2 fönster bräder med gång järn för	1 — —
1 Paar järn tängior	— — —
1 Jnnuradt brygge panna af kop och uthan bräden å 5 LÆ	— — —
2 Nye brygge kaar å 8 D:r	16 — —
1 Dubbeltt dör med dubbelt gång järn och Ett ståk lååss för	4 — —

Een kiällare.

1 dör med gång järn och ståk lååss för	2 — —
1 Dito Jnnan dör med gång järn för	1 16 —

Gamble Skryffuare Cammar.

Järn galdror	— — —
1 fönster brädh med gång järn för	— 24 —

Annan Cammare.

2 Dörar medh gamble odugl. hengsle tillhopa. . .	1 — —
1 fönster odugligh	— — —

Peer Hemmingsons Cammar.

5 fönster å 1 D:r	5 — —
1 fönster för	— 16 —
1 dör med gång järn och ofärdigh lååss för . . .	1 16 —

Wthan Saalen.

2 små fönster öffuer dörren à 16 öre	1 — —
1 dör ny hengsle och lååss för	2 — —

Stoore köket offuan för Slotz Hopmans Woningen.

På det stelle byggies Ny arklij huus.

1 Winddör öfv. gamble kött bodhen mz hengsle för	1 — —
--	-------

*Jnne J Gambla Slåttet.**Humbla Bodhen.*

1 Dör ny hengsle för	1 — —
1 Taska lååss för	1 16 —

Malt Bodhen.

1 dör ny hengsle och ståk lååss för	1 16 —
Jtem järn galdror sammastäds för Ett holl dhär- utaff halfpartten bortt ähr	

Mjöll Bodhen.

1 dör ny Hengsle och ståk lååss för	2 — —
---	-------

Salt Bodhen.

1 dör medh gång järn för	1 — —
------------------------------------	-------

Noch Saltt Boodh.

1 dör medh halff annan gång järn för	1 — —
--	-------

Nedre Kruutt Cammaren.

1 Järn dör mz hengsle och taska lååss för . . .	40 — —
1 dör mz Hengsle och ståk lååss för	2 16 —

Kruutt Cammar farstugu ofuan före.

1 Järn dör ny hengsle och taska lååss för . . .	40 — —
---	--------

Luntt Huusett.

1 dör medh gång järn och kålfflååss för	1 16 —
---	--------

Yttersta Kruutt Cammaren.

1 Lithen dör medh gångjärn och klinka lååss för	—	—	—
2 fönster holl medh järn galdror uthi	.	.	—

Nederste Kruutt Cammar hvalffuet.

1 Trää dör medh gångjärn och lååss för	.	.	2	—
1 Järn dör Jnnan till gammalt och Rästigh ny lååss	.	.	20	—
2 Nya Lukor järn för huartt fönster å 8 D:r	.	16	—	—

Jnnan kiällare Vnd. Trapporne.

1 dör mz hengsle och ståk lååss för	.	.	2	16	—
-------------------------------------	---	---	---	----	---

Tornett.

1 dör medh hengsle och ståk lååss för	.	.	2	—	—
1 Tijm klocka medh Sejare wärk	.	.	—	—	—

Torn Kiällaren.

1 dör medh hengsle och asp för	.	.	1	16	—
1 Luka dör medh hengsle för	.	.	2	—	—

Slottz kyrkian.

1 Dör medh gång järn för	.	.	2	—	—
--------------------------	---	---	---	---	---

*Spanmåls Bodhar på Wärnen.**1 Bodhan ifrå Trapporne.*

1 dör med gång järn för	.	.	—	24	—
-------------------------	---	---	---	----	---

2 Bodhan.

1 dör med gång järn för	.	.	1	—	—
-------------------------	---	---	---	---	---

*3 Bodhan ähr om inthet.**4 Bodhan.*

1 dör med gång järn för	.	.	—	16	—
-------------------------	---	---	---	----	---

5 Kiött Bodhan.

1 dör medh små Hengsle för	.	.	—	12	—
----------------------------	---	---	---	----	---

Gamble Fatteburs Cammaren.

1 dör medh Hengsle och gammalt lååss för	1 — —
--	-------

Gamble Fatteburen.

1 Lithet Eeke dör medh små Hengsell för	1 16 —
---	--------

På Wänstre Wärnen.

1 dör medh hengsell för	1 — —
-----------------------------------	-------

Torr fiskie Bodhen.

1 dör medh gång järn för	1 — —
------------------------------------	-------

1 fångh torn på Wänstre Wärnen.

1 dör medh Hengsle och tasker lååss beslagen	16
--	----

Ryttare harnisk bryststycken Hengsell och kramp	— — —
---	-------

1 gammal Rust Cammar dör med gång järn för	1 — —
--	-------

1 Lithen Maatt klocka	— — —
---------------------------------	-------

Öffuerst Spanmåls bodhan eller klöstrett.

1 dör tuärtt uth medh tapporne mz hengle för .	1 16 —
--	--------

Svartt Bodhan.

1 dör medh hengsle för	1 16 —
----------------------------------	--------

1 Böne bodzdör uthan före mz ståk lååss och	
---	--

hengsle	1 — —
-------------------	-------

Haffra Bodhan.

1 Dör medh Hengsle och ståk lååss för	2 — —
---	-------

1 Lithen kött bod der tvärtt öfv. mz ståk lååss och hengsle	2 — —
--	-------

Rust Cammaren.

1 dör medh gång järn för	1 — —
------------------------------------	-------

4 fönster å 1 D:r 16 öre	6 — —
------------------------------------	-------

1 Dito å 24 öre	3 — —
---------------------------	-------

1 Spiäldh för	1 16 —
-------------------------	--------

För Cammaren.

1 dör medh järn och lååss för	2 — —
1 öfv. Cammar dör medh gång järn för	1 16 —

Landz herres Spanmåls Bodhan.

1 dör medh gångjärn handfång och ståklååss för	2 — —
--	-------

Swartt Cammaren.

1 dör medh gång järn för	1 16 —
------------------------------------	--------

Ny Bastugu.

1 dör medh gång järn klinka och handfång för .	1 16 —
2 fönster å 2 D:r 8 öre	4 16 —
1 Ny Spiäldh för	3 — —

*Bänkiör om kringh**Farstugu.*

1 dör medh gångjärn och lååss för	2 — —
2 fönster å 2 D:r 8 öre	4 16 —
1 Ny spiäldh för	3 — —

Röck huuss.

1 dör medh hengsle och asp för	1 — —
--	-------

1646 Tillgiordt Baghar Stugu.

1 dör medh hand fång gång järn och lååss för.	— — —
2 fönster å 2 D:r 8 öre	4 16 —
1 Bordh för	— — —
1 Ny spiäldh för	3 — —

Fatteburs Saaker.

1 malm grytta med järn grepar Wägher När grepa och thara affdrages Reen malm 14 fls å 12 öre.	5 8 —
---	-------

1 kop:r kättell uthan järn grepar och thara Wäg-her Reen kop:r 14 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ à 16 öre	7 — —
1 malm grytta för uthan järn grepen och thara väger Reen malm à 12 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ à 12 öre	5 8 —
1 malmgrytt för uthan grepen och thara Wäg:r Reen malm 1 L $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ 1 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ à 7: 16	7 28 —
1 malm grytta Uthan järn grepan Wäg:r 1 $\frac{1}{2}$ L $\text{fl}\ddot{\text{s}}$	11 8 —
1 malm grytta uthan grepan Wäg:r 1 L $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ 5 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ à 7 $\frac{1}{2}$ D:r	9 12 —
1 malmgrytta vthan grepar väg:r 15 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ à 12 öre	5 20 —
1 malm grytta vthan grepan väg:r 14 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ à 12 öre	5 8 —
1 malm grytta vthan järn grepar och thara R. malm 12 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$	4 16 —
1 Söndrigh malm grytta vthan järn grepen och thara vägr 10 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ Reen malm à 12 öre	3 24 —
1 Söndrigh malm grytta vthan grepar och thara Reen malm 16 $\frac{1}{2}$ $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ à 12 öre	6 6 —
1 Söndrigh malm grytta Wäg:r Reen malm 12 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$	4 16 —
1 Söndrigh odugl. malm grytta Reen malm 10 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$	3 24 —
1 Söndrigh och odugl. malm grytta väg:r Reen malm 5 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$	1 28 —
1 Söndrigh och odugl. malm grytta Wägr Reen malm 8 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$	3 — —
1 malm mörttell vägr 12 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ á 12 öre	4 16 —
1 kop:r kättill föruthan thara och Järn grepen Wäg:r Reen kop:r 8 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ à 16 öre	4 — —
1 kop:r kättill vägr Reen kop:r 11 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ à 16 öre	5 16 —
1 kop:r kättill vägr Reen kop:r 16 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ à 16 öre	8 — —
1 gammal odugl. stekepanna aff kop:r eller een gammal kättill à 4 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$	2 — —
1 malm grytta i Reen malm 1 L $\text{fl}\ddot{\text{s}}$ 1 $\text{fl}\ddot{\text{s}}$	7 28 —

1 gammal odugl. brenwijns panna med haatt wägr					
i Reen kop:r 1 L \tilde{z} 18 \tilde{z} à 10 D:r . . .	19	—	—		
1 kop:r kättill wägr i Reen kop:r 1 $\frac{1}{2}$ L \tilde{z} à 10 D:r	15	—	—		
1 järn grytta wägr 12 \tilde{z}	—	—	—		
1 järn grytta wägr 13 \tilde{z}	—	—	—		
1 malm grytta wägr 1 $\frac{1}{2}$ L \tilde{z}	—	—	—		

Messingh.

Nägre gamble söndrighe Lius stakor wägha till-					
hopa 3 $\frac{1}{2}$ L \tilde{z} 15 \tilde{z}	52	16	—		

Teen.

6 gamble odugl. kruklige teenfaatt à 15 \tilde{z} à					
20 öre	9	12	—		
2 dusin teen daldrekar wäge tillhopa 1·L \tilde{z} 1 \tilde{z}					
à 20 öre	22	16	—		
35 al:r gammalt odugl. Swart klädhe à 12 öre .	13	—	14		
4 st. gamble Rödhe förlåten odugl. Tree aff					
Makoij och een af Dwälk *) à 1 D:r . . .	4	—	—		
8 al:r grott groftt och förlegat kläde à 12 öre .	3	—	—		
40 al:r Rödt kläde à 2 D:r 16 öre	100	—	—		

Kruutt Quarns Redsskap widh Alasäinie.

4 Krutt mörtlar och stöttar owärderadhe . . .	—	—	—		
1 Paar Wigt skålar	2	—	—		
3 Puss Järn tillhopa för	2	—	—		
2 Bart sichter à 3 öre	—	6	—		
1 Häärsicht för	—	16	—		
1 Järn stör för	1	16	—		
1 Tree bördigh Båått aldeles oduglig	—	—	—		

*) Dräll.

1 dör med hengsle och lååss ståk för	3 — —
1 kruutt Cammar dör mz hengsle och ståck lååss för	3 — —
1 wist huuss dör med järn och ståklååss för .	2 — —

*Tegell Ladu och kalkugns Redskap i
Witza taipall.*

3 kalk Bodhuus dörar mz järn och ståk lååss för	9 — —
1 Rödh Werkhäst för	43 — —
1 fyra bördigh bååt för	20 — —
1 Paar beslagna häst kärrar för	26 — —
4 Paar skått kärrar å 1 Dr:	4 — —
4 Järn spadhar å 1 Dr: 16 öre	3 — —
1 Tegell forma beslagen för	1 — 16
1 Sand kaar för :	— — 16
1 Watu kaar för	— — 8
1 Tegell Bordh för	2 — —
1 Wärkhest opköpt 1646 för Rysse mynt*) .	25 — —

Embesmans Bastugu på Slotz Holmen.

1 dör med järn och ståklååss för	2 16 —
4 fönster å 2 Dr:	8 — —
1 ny spiäldh för	3 — —

*Rustmestare kleensmedh och Groffsmed Redskap i Slåtz
smidian hafr inthet kunnat wärdera som är.*

4 Handfjlor.	1 Skroff meitzell.
5 Tängior.	3 skroff bärar.
2 oduglige städer.	3 nagell torn.
1 D. lithen odugl.	1 häst nagell torn.
3 Släggior.	1 kall Brett.

*) in margine: „Samma häst blef stördt dhen 18 December åhr
1646“.

2 Handhammar.	1 nagell skuutt.
1 nagell skuutt.	1 Raf Spijks sten odugl.
1 Spår haka.	1 Slipsten med wäfure.
1 D:o odugl.	1 Paar Bakor.
1 Skroffstädh.	10 brått stängior.
1 D:o odugl.	1 koofoott.
2 skrofmurar.	1 knaster.
7 små fijlor.	Trää Wärket på slothet som fölier.
2 Rundfyll.	Två ämbar odugl.
1 Bågha fyll.	1 Watu såår.
1 Tree kantig skroff båra.	2 gamble Watu Capp.
1 kop:r Sax.	1 Watu tratt.

(Denna akt följer efter Diverse Wiborgs slotts räkningar med
arklimästaren, Rustmästaren, underfogden m. fl.

Kohtaus hengellisen elämän alalta Nousi-
aisissa v. 1761.

Kirjoittanut

J. S. Pajula.

Ison vihan kamala aika on monessa suhteessa käännekohtana kansamme kehityksessä. Uskonnollinenkin elämää saa uuden suunnan ja uutta vauhtia; nyt ei enää jumaluusoppineet yksinään pohdi uskonnollisia kysymyksiä, vaan kansan syvätkin rivot entistä ahkerammin tutkivat raamatuita ja tavaton vilkkaus vallitsee tällä alalla. Monta eri uskonsuuntaa ilmaantuu ja erittäinkin etelä-Pohjanmaa on näiden liikkeiden pesäpaikka. Tosin on näissä liikkeissä paljon yksipuolisuitta, vieläpä kirkon opista eroaviakin aineksia, mutta suureksi siunaukseksi ovat ne kuitenkin Suomen Sionille olleet. Suurena syynä tähän uskonnollisen elämän vilkkauteen viime vuosissan alkupuoliskolla olivat muun muassa Venäjältä palanneet sotavangit. Moni Kaarle XII uljaista uroista oli nimittäin vankeuden aikana vaihtanut miekan raamattuun ja hartauskirjoihin; monen moni heistä tuli todellisen mielenmuutoksen kautta elävään kristilliseen uskoon ja oli välikappaleena toisten käännytymisessä. Kummalliset ovat Jumalan tiet. Kaukana Siperian aroilla herää kapteeni Kaarle Creutzissä henkiin totinen jumalanpelko,

hänen vaikutuksestaan taas suureksi osaksi syntyy uskonnollinen elämä Abraham Achrenioksessa, joka kotiopettajana toimi Kustaa Creutzin perheessä Haminassa.

Achreniuksen elämä ja vaikutus seurakunnan paime-nena on jo kyllin tunnettu, tahdomme kuitenkin kertoa eräästä tapauksesta hänen toiminnastaan Nousiaisissa, josta näkyy kuinka rakas hänelle sielunpaimenen tehtävä oli.¹⁾

Vaikuttuaan useissa seurakunnissa siirtyi Achrenius kirkkoheraksi Nousiaisii 1753. Utterasti saarnasi hän evankeliumia ja työskenteli yksityisen sielunhoiton alalla. Turhaan ei hän työtä tehnyt. Kylvetty siemen alkoi orastaa ja pian tulivat hedelmätkin näkyviin. V. 1758 alkoi herätyksen tuuli pnhaltaa hänen seurakunnassaan, mutta samassa vilpastui vastustuskin. Achreniussella näkyy olleen vihamiehiä, jotka kaikin tavoin koettivat tehdä hänelle vaikeuksia ja estää eläväämän uskonnollisen elämän vauhtia. Ketä nämä vastustajat olivat, ei Achrenius kertomuksessaan mainitse, mutta heidän toimestaan silminnähtävästi tehtiin kanne Achreniusta vastaan maaherran virastossa ja häntä syytettiin konventikkeliplakaatin nojassa Invattomien kokouksien pitämisestä. Samoin esti myösken nimismies, lautamies-ten avulla saman plakaatin varjolla useampien ihmisten keskinäisen seurustelun kirkonmäellä, kielten heitä täten pitämästä laittomia kokouksia. Uhattiinpa vielä etteivät sellaiset, joiden tiettiin olevan heränneitä ja jumalisuutta harrastavia, saisi edes kirkkomatkalla yhdessä seurueessa kulkea.

Achrenius puolestaan ei kuitenkaan ollut mitään luvat-

¹⁾ Lähteinä olemme käyttäneet Ruotsin valtioarkistossa löytyviä asiapapereita kokoelmanmassa „Religionsmål“. Akiander on, Histor. upplysn. V 54, maininnut pääkohdat tässä asiassa, mutta mielestämme on tarpeellista että se täydellisemmin esitetään, sillä sen kautta tulee Achreniuksen kuva sielunhoitajana entistä täydellisemmäksi.

tomia kokouksia pitänyt, oli vaan heti kirkonmenojen päätyttyä kotonaan vastaanottanut syntihätään joutuneita ja heitä Jumalan sanalla lohduttanut kutakin erikseen. Tämä toiminta ei suinkaan ollut ristiriidassa asetusten kanssa ja senpäähden maaherran virastokin jätti asian huomioon ottamatta. Achrenius oli kuitenkin suuresti suruissaan tuollaisesta vainoomishalusta, koska sen kautta moni herännyt sielu oli kylmennyt ja jälleen palannut entiseen suruttomuuden tilaan.

Yhä edelleenkin nähdään hedelmiä tämän uutteran ja pelottoman sielunpaimenen hiljaisesta työstä. Taas v. 1761 oli tavallista suurempi heräty; valtaavana tuli synnintunto monen sydämeen ja useat löysivät sen rauhan, jonka vaan kristinusko voi antaa. Nämä todellista jumalisutta rakastavat henkilöt etsivät toistensa seuraa puhuakseen ijankaikisen elämän asioista ja virvoittaaksensa sydämiään hengellisellä laululla. Mutta kun kodeissa ja kyläkunnissa tällaista yhteistä hengellistä laulua, joka todisti elävästä kristillisyydestä, ei kärsitty, kokoontuivat heranneet sunnuntai-iltapäivällä heinä- ja elokuun aikana kirkon asehuoneeseen ja lauloivat siellä virsiä ja hengellisiä lauluja. Täällä ei heitä kukaan voinut väkivallalla häiritä, koska kirkko oli aivan lähellä pappilaa, josta Achrenius voi sekä kuulla että nähdä mitä asehuoneessa tehtiin. Ilomielin katseli tuo uskollinen paimen laumansa toimia. Mutta ei tätäkään uskon ilmausta tahdottu kärsiä, sillä kun Achrenius erään sunnuntain runnijuonnin tähden oli poissa kirkosta lausui „eräs“¹⁾ uhkauksia tuota laulamista vastaan ja saattoi suurta surua laulajille. Achrenius ilmoitti asiasta lääninprovastille Mynämäellä ja laulamista saatiin rauhassa jatkaa kaikkina sunnuntaina ja

¹⁾ Kuka tämä „eräs“ oli, ei ole mainittu.

juhlapäivinä aina elokuun 30 p., joka oli 16 sunnuntai kolminaisuuden päivästä. Laulaminen lopetettiin hyvissä ajoin illalla ja useimmiten veisattiin viimeiseksi virsi „Kaikk' kuin maa päälläns' kantaa“ (vanha virsik. n:o 374). Useat olivat, niinkuin Achrenius kertoo, tulleet herätykseen tämän hartaan laulun kautta ja suureksi siunaukseksi oli tällainen hartialle harjoitus seurakunnan sisälliselle elämälle.

Mainittuna sunnuntaina haastettiin laulajat käräjiin lokakuun 29 päiväksi vastaamaan teoistansa, koska muka olivat rikkoneet kuninkaalliset uskonnontukset pitämällä luvattomia kokouksia. Ei ole saatavissa tietoja ketä nuo hartialle vainoojat olivat, haaste kävi maaviskaali D. Wolfin nimessä; Achrenius mainitsee heistä „motsinnade ha omsider vågat löst“. ¹⁾

Luonnollista oli, että laulaminen asehuoneessa nyt kokonaan lakkasi, mutta se olisi ilman pakkoakin vähitellen syksyn tullen toistaiseksi lakannut. Asianomaiset häitäntyivät kovin, luullen esivallan hengellistä laulamista pahana tekona pitävän eikä laisinkaan välittävän jumalattomasta elämästä majataloissa ja kapakoissa. Hartaana ystävänen ja todellisenä paimenena esiintyi heidän puolestaan nyt Achrenius, joka syysk. 16 p. kirjoitti asiasta hovioikeuteen ja puolustaa heitä. Kirjeessään valittaa Achrenius kuinka lepopäivä Noussaisissa häväistiin tanssilla ja yökululla; nuoret ja vanhat ovat samalla kannalla, kapakoissa on enin väkeä lepopäivinä, totista jumalisuuden harjoitusta on tuiki vähän, palavaa ja elävää jumalanpelkoa halveksitaan. Asehuoneessa laulaminen ei suinkaan kuulu luvattomien kokouksien joukkoon, sillä siellä ei ole saarnattu eikä tekstiä selitetty, ei myöskään

¹⁾ Achrenii utförliga förklaring om sjungandet i vapenhuset i Nousis den 3 Nov. 1761.

yhteistä rukousta pidetty, asianomaiset eivät olleet laiminlyöneet yhteistä jumalanpalvelusta, ei heillä myöskaän ollut taipumusta harhaoppiin,¹⁾ he eivät myöskaän ole lepopäivää häväisseet. Herra on sanassaan käskenyt siihen, mitä he ovat tehneet Mal. 1: 11, Kol. 3: 16, Efes. 5: 18—19, 1 Ai-kak. 16: 23. Ps. 149: 1—2, 47: 7—8, 104: 33, Esaja 42: 10, 2 Kor 5: 17. Syyttä ovat kantajat syytökseensä tehneet he tuomitsevat syyttömiä Math. 12: 7 tai kumminkin tuomitsevat ennen aikaa 1 Kor. 4: 5, he eivät laisinkaan huoli elämästä juomapaikoissa.

Älköön suinkaan, kirjoittaa Achrenius, luuloteltako kansaa että meidän kristillinen esivaltamme kieläisi elävän kristillisyyden harjoituksen, ei suinkaan, se tahtoo vaan estää erehdyksiä Ps. 35: 20—25. Lopuksi pyytää Achrenius että heränneiden sallittaisi sunnuntaisin ja juhlapäivinä virvoitetaan itseään yhteisellä laululla kyläkunnissa ja että tuo haaste julkisesti saarnatuolista peruuettaisiin ennen käräjien alkua, kuin myöskin että maaviskaali velvoitettaisiin oikeuteen haastamaan ne, jotka juomapaikoissa pahaa melua pitämällä häppäisevät lepopäivän.

Syyskuun 19 p. käsitteili hovioikeus asiaa ja vaati Wolfin kuuden päivän kuluessa antamaan lausuntonsa asiassa kuin myösken luettelon oikeuteen pyydetyistä. Välipäätöksellään lokak. 10 p. päätti hovioikeus estää käräjänpäivän tässä asiassa ja muistuttaa Wolfia tarpeettomasta kiuruusta oikeuteen haastamisessa, kuin myösken siitä että hän asianomaisen papiston mieltä kysymättä oli asiaan ryhtynyt. Hovioikeus ilmoitti päätökseensä tuomiokapitulille ja pyysi sitä

¹⁾ Achrenius oli oikeassa; lounais-Suomessa ilmaantuneet uskonolliset liikkeet pysivät yleensä kirkonopissa ja kohtelivat kunnioituksella papistoja, jota vastoin liikkeet Pohjanmaalla taipuivat lahkolaisuuteen ja usein halveksivat pappeja.

lääninprovastin kautta saamaan tarkempia tietoja näiden kokousten laadusta ja siitä sitten hovioikeuteen ilmoittamaan.

Tuomiokapitulin määräämänä piti Mynämäen provasti Andr. Lizelius, tunnettu raamatun suomennosten parantaja tutkinnon Nousaisissa marrask. 3 p. Täällä olivat läsnä kaikki syytetyt yhteensä 40 henkeä Nousiaisten (36), Maskun (3) ja Ruskon seurakunnista; näiden joukossa Nousiaisten lukkan Kahn yhden poikansa ja kolmen tyttärensä kanssa ja Maskun kappalaisen Yleniksen tyttäret Hedvig ja Anna Lena. Kaikki tunnustivat olleensa laulamassa, mutta ei kuitenkaan kaikki joka kerta, muutamat vaan kaksi tai kolme kertaa hartaan laulun houkuttelevina ohitse kulkies-saan. Ulkoseurakuntalaiset olivat sukulaisiansa tervehtimässä olleina tulleet heidän mukanaan. Kuudennusmiehet todisti-vat syytetyiden eläneen hiljaista jumalista elämää, ahkerasti käyneen kirkossa ja Herran ehtoollisella, ahkeraan myös lukeneen ja laulaneen kodissaakin sittenkuin olivat herä-te-tyiksi tulleet. Itsekin tunnustivat syytetyt eläneensä jumalattomasti siksi kun saivat piston sydämeensä. — Kysymykseen miksi he olivat asehuoneeseen laulamaan kokoontuneet, vastasivat he heränneitä edellisinä vuosina uhatun oikeuden käynnillä, kun olivat toisiensa luo kokoontuneet hartautta harjoittamaan ja pelkäsivät nytkin samaa kohtaloa. Ase-huone oli julkinen paikka eivätkä he sentähden pitäneet lau-lamista siellä lain rikkomisenä. Lopuksi tutki provasti syytetyiden kristinopin taitoa, huomasi sen hyvin tyydyttäväksi ja kehoitti heitä ahkeruuteen vilpittömässä jumalanpelossa, usein laulamaan ja joka päivä pitämään aamu- ja iltaru-koukset, mutta myösken välittämään väärää oppia.¹⁾

Samassa tilaisuudessa jätti Achrenius kertomuksen tästä liikkeestä tuomiokapituliin lähetettäväksi. Asia on — kir-

¹⁾ Lizelii berättelse till domkap.

joittaa Achrenius — arkaluontoinen ja on vakavundella käsiteltävä. Odottamatonta on, että seurakuntalaiset, jotka ovat ahkerasti kirkossa käyneet, haastetaan maallisen oikeuden eteen virsien ja hengellisten laulujen laulamisesta. Achrenius oli asetusten mukaisesti kieltänyt heitä pitämästä yhteisiä rukouksia, mutta oli iloinnut laulamisesta, koska siihen Jumalan sanassa kehotetaan. Raamatussa ei kuitenkaan löytynyt kieltoa yhteisiä rukouksiakaan vastaan, päinvastoin lupauksia ja esimerkkiä. Rukouksella on suuri lupaus ja mitä enemmän rukousta laiminlyödäään, sitä köyhempiä ollaan hengellisessä suhteessa. Ensimmäiset kristityt olivat usein temppeleissä, mutta he kokoontuivat myöskin usein siellä täällä huoneissa. Surkuteltavaa on, ettei nyky-aikoina tarvita muuta kuin sana „kokous“ joutuaksi epäluulon alaiseksi. Achrenius vetoaa tohtori Freseniukseen († 1761), joka kirjoissaan puhuu jumalanlasten yhteisistä rukouksista jumalansanaan perustuvina ja suurta siunausta tuottavina Math. 18: 19—20. Jumalanlasten seurustelulla ei ole muuta rajaa kuin mikä raamatussa sille pannaan Kol. 2: 19, Efes. 2: 21, Hebr. 10: 24—25, 2 Pietr. 3: 11—12.

On kysytty miksi syytetty ovat kokoontuneet yhteen laulamaan eivätkä ole yksinään laulaneet. Kristityt tarvitsevat vaivoissaan toisten seuraa Ps. 120: 5—7, Joh. 17: 20—22, Math. 18: 20. Jumalansana käskee hengellistä yhteyttä harjoittamaan, sen lisäksi järkikin myöntää yhdessä-laulamisen virkistävän enemmän kuin yksinään; homo est animal sociabile. Voidaan toiselta puolen kysyä, miksi käydään usein vierailla sunnuntaisin, miksi ei juoda teetä ja kahvia yksinään, miksi ei pelata korttia ja muita peliä yksin, miksi ei tehdä huvimatkkoja juhlapäivinä yksinään, miksi ei kapakoissa oleskella yksinään, miksi ei juoksennella yksinään pitkin mäkiä ja miksi eivät komeljantit ja nuoralla tanssijat

tee temppujaan yksinään? — Kauheaa on ajatella, että tämän maailman jumala on uskottomain mielet soaissut niin että he kammoavat kaikkea jumalisuutta ja tätäkin uskon-elämän ilmausta vainoovat. Luultavaa on, että nuo hiljan heränneet pitkällisen vastarinnan tähden kuoleentuvat ja palaavat entiseen tilaansa; ellei hallitus ryhdy pakkoja poistamaan, on uskonnollisen elämän alalla huonoa odotettavissa.

Sydämen asiaksi oli tämä asia Achreniukselle tullut. Hän ei tyydy vaan siihen että oikeuden käynti oli lakkautettu, hän haluaa suurempaa vapautta hengellisen elämän harjoittamisessa, niin että sekä yksityiset kuin myösken yhteiset hartaushetket olisivat hallituksen suojeleksen alaisina. Sentähden pyysi hän kirjeillä marrask. 9 p. 1761 ja maalisk. 17 seuraavana vuonna hovioikeutta kuninkaalle esittämään että tämä kysymys jätettiisi säätylehden harkittavaksi. Kun suurempi vapaus olisi vallitsemassa ja oppi pysyy puhtaana, tulisi siitä suurta siunausta monelle sielulle, kun nyt sen sijaan luulevat palavan jumalisuuden harjoituksen olevan kielletyn ja pidettävän harhaoppina.

Kun asian käsitteleminen oli viipyntä Achreniuksen mielestä liian kauan, käentyi hän suoraan kuninkaan puoleen huhtik. 4 p. esittäen että sanalle „kokous“ vastoin jumalansanaa on pantu liian suuri paino Ps. 142: 8, Luk. 11: 23. Ap. tek. 1: 14, 12: 14 ja pyysi Hänen Majesteettiansa säätylehden myötävaikutuksella tekemään muutoksen tässä kohden. Erotus on tehtävä puhtaan ja väärän opin välillä ja kun oppi on puhdas, olisi jumalisuuden harjoitus suvaittava.

Tuomiokapitulin lausunto viipyi kauan, vasta elok. 18 p. lähetettiin se hovioikeuteen. Siinä lausutaan asehuoneen olevan sopimattoman kokouspaikaksi, koska kuninkaalliset lait ja asetukset selväään määräväät hartauden harjoitusten

tapahtuviksi kodeissa; kuitenkin voitiin syytetyitä puolustaa sillä että he yksinkertaisuudessaan luulivat asehuoneen olevan sopivan, olletikkin kun sielunpaimen asui aivan lähellä. Erehdyksiä estääksi käski tuomiokapituli lääninprovastea tarkastuksia pitäessään muistuttamaan lepopäivän pyhittämisenstä laululla, rukouksella ja jumalansanan lukemisella kodeissa ja kyläkunnissa, kuin myösken neuvoja tarvittaessa käantymään omien opettajiensa puoleen.

Lokak. 7 p. lähetti hovioikeus kuninkaalle alammaisen esityksensä asiassa. Hovioikeuskin pitäti, vaikka asehuoneessa laulaminen oli tapahtunutkin hyvässä tarkoituksessa ja ilman häiriötä, vaarallisena että jonkin seurakunnan jäsenet eroavat omasta paimenestaan ja kääntyvät vieraan puoleen. Kotihartaus siis on säilytettävä, kaikki muunlainen hartauden harjoitus, joka on laajempaa laatua kuin kotihartaus, on estettävä. Nämä pitkälle vei lähkoluuden ja harhaoppien pelko; seurakuntien sisällinen vaurastuminen tämän kautta suuresti ehkäistiin.

Loppuun saatettiin asia kuninkaan päätöksellä jouluk. 15 p. 1762, jonka mukaan kaupunki- ja maaviskaali ei saanut alkaa oikeuden käytiä uskonnontasioissa ennenkuin hän asianomaiselta kirkkopaimenelta oli saanut kirjallisen kertomuksen asioista ja siitä oikeusasiain-kanslerille ilmoittanut sekä hänenltä luvan saanut.

Täten päättyi tämä aijottu oikenden käynti. Sydäntä liikuttavaa on kuulla heränneiden laulua ja sydäntä särkevää nähdä, kuinka he tämän tähden vainon alaisiksi joutuivat.

Achreniuksen esiintyminen tässä asiassa tekee hyvän vaikutuksen; hän ei palkkapaimenen tavoin pakene vaaran laumaa uhatessa, päinvastoin ryhtyy sitä puolustamaan, mutta saavuttaa vaan osan siitä mitä oli tarkoittanut. Hovioikeus

ja kuningaskin jätti huomioon ottamatta pyynnön saada uskontoa koskevat asetukset säätylegovien keskusteltaviksi. Kuinka laajaa vapautta Achrenius tarkoitti, ei voi hänen kertomuksestaan ja kirjeistään tässä asiassa selville saada. Ei voi myöskään päätää oliko hänellä halu saada seurakuntaside (Parochialband) katkaistuksi. Silminnähtävästi oli Achrenius paljon edellä aikakauttansa. Suurempaa vapautta uskon harjoittamisessa hän vaati, mutta turhaan kaikui hänen äänensä; vuosikymmeniä vieryi, ennenkuin hänen edustamansa aatteet tällä alalla toteentuivat. Tosin oli vapaaherra Liljencrantz v. 1760 kirjoituksessaan arkipiispalle ehdottanut uskonnontapauutta kaikille kristityille ja juutalaisillekin. Samoin oli tämä kysymys säätylegovien keskusteltavana v. 1779, jolloin A. Chydenius jätti pappisväylälle memoriaalin asiassa samaan suuntaavan kuin Liljencrantzin; tosin saatuiin näillä valtiopäivillä päätöskin asiassa toimeen. Mutta tämä päätös samoin kuin kuninkaalliset toleransisäännöt vv. 1781 ja 1782 koskivat pääasiallisesti vieraiden uskontojen tunnustaja; se vapaus, jota Achrenius tarkoitti sai vielä kauvan odottaa toteutumistaan.

Supplement till Professor Algot Scarins bref¹⁾.

1. Biskop Herman Witte.

Det har en hederlig ung prästman icke länge sedan lätit förstå sig vara sinnad genom trycket med fordligaste utgifva framlidne Biskopens Mag. Pauli Justens Åbo Biskops Chronica, hvilkens ogemena nijt ej mindre för Guds ords rena lära och sanning än en kort kyrkohistories sammanfattande af det, som till församlingarnas uppbyggelse och förkofring af samtelige thes antecessorer, tid efter annan

¹⁾) Sedan „Professor Algot Scarins bref“ blifvit publicerade i Historiallinen Arkisto. XII 2, meddelade mig statsrådet W. Lagus, att han tidigare lätit taga afskrift af A. Scarins i *Bergianska samlingen* i K. Vetenskapsakademiens i Stockholms bibliotek i efter originalet tagna kopior förvarade bref, bland hvilka ett antal saknades i den af mig ombesörja publikationen. Statsrådet Lagus, som önskade att det utlämnade skulle offentliggöras, öfverlämnade vänligen åt undertecknad sina copior, hvilka begagnats vid tryckningen af föreliggande supplement. Kollationering med handskrifterna i K. Vetenskapsakademiens i Stockholm bibliotek har ytterligare skett genom bibliotekarien Erik Dahlgrens välvilliga försorg. Ehuru brefvet till Pehr Wargentin angående Turkarnas och Tatarernas, men isynnerhet Hunnernas vistelse i norden af den 12 oktober 1751 snarare är en vetenskaplig afhandling än ett bref i egentlig mening, har det dock, med afseende å dess för arten af Sca-

blifvit uträttat efter fleres i Sverige och annorstädes, lärde mäns ompröfvande, som längesedan förtjent igenom ett offentligt tryck blifva publicerad på sätt och vis som the öfrige Stiftens Biskops Chrönikor i Upsala icke så länge sedan tryckte och med vackra noter illustrerade blifvit. Och emedan förbem:te Sahlig Biskopen icke allenast thetta Chrönikon utan ock der jemte Gudeliga bref på Latinska Språket till Församlingarne skrifvit och utfärdat som gifva oss om thes berömliga embetsifver samt tidernas både äldre och nyligare tillstånd en märkelig upplysning, utaf hvilka bref man hos deras högvördigheter Hrr Probstén i Kärpå och Pudasjärvi några stycken redan erhållit. Alt derföre har jag icke underlåta bort, hos högv. Hr Biskopen och Pro-cancellaren, ödmjukfljteligen anhålla, det täcktes Tit. hos det vyrdiga presterskapet uti stiftet thetta upsåtet således til thet bästa recommendera, at bem:te Chrönicon och cycliae Epistolae antingen in originali eller genom en correct afskrift med hvad annat som den Svenska och Finska historien vidrörer, måtte med foderligste till vederb:de blifva communiceradt. Skolandes then benägne flijt en hvor vid sådant tillfälle til Fäderneslandets tjenst och heder bibrin-

rins forskning betecknande innehåll, ansetts böra upptagas i samlingen. Tillika har såsom N:o 1 infogats ett bref från Algot Scarin till biskopen i Åbo H. Witte af den 4 januari 1726, som förut enligt originalet i Borgå domkapitels arkiv publicerats af pastor *Ad. Neovius* i Finska fornminnesföreningens tidskrift XI sid. 171.

I detta sammanhang bör jag äfven nämna att A. Scarins bref till generalguvernören v. Rosen af den 4 aug. 1752, som jag i Hist. Ark. XII. 2 låtit aftrycka enligt C. C. Gjörvells Den Svenske Mercurius 1760, finnes tryckt i K. G. Leinbergs „Bidrag till kännedom om vårt land IV“ jämte „Hans Exc. grefve Rosens svar på prof. Scarins bref“, dat. Helsingfors den 27 augusti 1752.

M. G. S.

gandes varder, på vederbörligt sätt och ställe prisad och ihågkommen. Framhärdar etc.

Åbo d. 4 Jan. 1726.

Algotus Scarin.

2. Kanslirådet Rosenadler.

*Välborne Herre, Hr Cancellie-Råd, Fornäme och
Gunstige Befordrare.*

Flere orsaker gifva mig thenna tiden anledning att medelst närvarande min skriftelige upvachtning falla välborne Hr Cancellie-Rådet besvärlig. Ty icke allenast erhindra mig de många och ansenliga välgerningar Välborne Hr Cancellie-Rådet vid alle tilfällen empojerat til at beförra min Lycka, min vördsamma plicht at i begynnelsen af thetta nyss ingångne åhret inställa mig med en hiertelig och ödmiuk lyckönskan til detta och flere åhrens lyckeliga öfverlefnad, utan giöra mig ock jämte förvissade, at Välborne Hr Cancellierådet uti den angelägenhet, jag här nedan understår mig föredraga, icke heller undandräger mig sitt högtgällande bistånd och beförran.

Välborne Hr Cancellie-Rådet och thess högtbenägne omdömme om min riunga persohn, har jag, näst Gud, at tilskrifva den heder och förmåhn, som jag ovärdig här å orten nu på siunde åhret företräder. Skulle och aldeles finna mig nögd, at här så gierna, som annorstädes, tilbringa min öfrige vandringz tijd, hälst sedan Höga Öfverheten giort Academie Statens underhälle på sistl. Riksdag, till nogre dehlar tilräckeligare än tilförende. Allenast then besvärligheten fölgier oss samtelige Swänske, som genom

anständigt giftermåhl på andra sidan Hafvet, förrut icke etablerat vår lycka, at wij till dato hafva måst ombära det nögie och understöd til en egen hushåldningsinrättning, som vid tiltagande åldren nödvändigt erfordras. Änteligen som then Högste Guden har igenom Sahl. Professoren Hr Lars Alstrins förledit åhr skedde oförmodelige dödzfall, welat giöra en skildnad uti det ächta förbund Han i lifztiden stått uti med sin nuvarande Änkie-Fru, Välborne Hr Cancelie-Rådets älskel. Systerdotter: Jag ock änteligen haft then ähran i desse dagar att vinna thess samtycke til et nytt ächta förbund med min ringa persohn, så framt Hon skulle hafva at fägna sig af välborne Hr Cancelie-Rådets sin högtfornäme Hr Morbroders gunstige bijfall och stadfästelse: Altså har jag icke försumma eller underläta bordt denna min angelägenhet äfven hos Välborne Hr Cancelie-Rådet ödmiukl. andraga och om thess högtbenägna bijfall och befordran vördsammast anhålla. Försäkrandes om Välborne Hr Cancelie-Rådet skulle höggunstigt tächas förgynna mig detta besynnerligste bevijs och vittnesbördet af sin förriga ynnest, skall jag emot en hvar, som vederbör, mig så förhålla, hälst thenna Välborne Hr Cancelie-Rådets höga bevägenhet, så länge jag lefver, aldeles så veta at äga och bevara, at jag den samma aldrig nogon tid må synas hafva vanvyrdat och missbrukat. J medlertid framhärdandes med oaflåtelig vördnad

Välborne Hr Cancelie Rådets
ödmiukeste tienare
Algot Scarin.

Åbo d. 6 Januarii, A:o 1729.

3. Kanslirådet Rosenadler.

Välborne Herre, Hr Cancelie-Råd, Gunstige Befordrare.

Som Änkie-Professorskan Alstrin nu mera sinnad inträda sin resa till Stockholm, at thersammestädes gå til råds med Välborne Hr Cancelie-Rådet om sin och sine barns ther å orten befintelige egendom och theras afvitring: ther jämpte ock at uppå sin egen och min vägnar muntln aflägga til Välborne Hr Cancelie-Rådet en ödmiukaste tacksejelse för dess högtbenägne bifall och befordran af det ächta förbund, vij, som tillförende förmält, om Gud vill, i längdene beslutit: har jag för min enskylda dehl ingalunda kunnat förbigå, at tillika insinuera en ödmiuk tacksejelse för then serdeles contestation och försäkran Välborne Hr Cancelie-Rådet lätit uti sitt gunstige skrifvelse inflyta, at jag hädaneffter, mera än tilförende, skall hafva frihet at anförtro min ringa välfert uti Välborne Hr Cancelie-Rådets höga försorg och befordran. Den gode Guden befäste Välborne Hr Cancelie-Rådets hälsa och vältrefnad til många och långliga tijder: samt giöre mig thenna gläden äfven så länge fast och oföränderlig.

Det skulle väl Änkie-Frun, så väl som jag, ønska, at den gode Guden ville effter så månge åhrs flycht, som för detta nyl. Finnar vistats i Sverige, föra oss bágge hädan til vår Fädernesort igen, och de qvarblifne onskring Sverige vidt och bredt kringspridde Israels effterkommander (som en dehl Finnar ge sig ut före) blifva almänt hit hem igen förlofvade. Men som desse näpligen lära påstå sådan förväxling: och vårt fädernesland på jorden är med rätta, ther Gud och Öfwerheten oss vårt arbete förelagdt, fägnar mig at Änkie-Frun stämmer med mig i samma sentiment

öfverens och är nögd med then ort Gud oss till föda och bärning antingen redan beskärt, eller framdeles beskärandes värder: ehuru väl den magra och mycket olika löningzstat, man här å orten, så väl i anseende til andre Academierne, som inbördes åtniuter, kunde gifva anledning nog at sökia transport til nogot bättre och tirläckeligare. Öfver hvilket senare, nembl:n den olikhet som här professionerne emillan existerar, emedan jag mig litet tilförende genom et vidlöftigt memorial til Illustriss. Cancellarium besvärat: men der på fick til svars, at Hans Excellence de förr gjorde anordningar icke rubba kunde: skulle jag än här medelst gerna vilja utbedia mig then gunsten, at framdeles få öfversända en copia af samma memorial, på det Välborne Hr Cancelie-Rådet, såsom en Academiernes högtfornäme förman, må see huru med vår re litteraria föreveter, och om den skulle synas behöfva nogon förbättring, Välborne Hr Cancelie-Rådet då må hafva tilfälle et så angeläget ährende hos höge vederbörande gunstigt befordra.

Theologiae Professoren, Hr Fahlenius, hvilko jag berättade om Versionis Formulae Concordiae richtige ankomst, anmäler sin ödmiuke hälsning, tills han i Stockholm. om Gud vill, icke långt här eftter får närvarande giöra sin recommendation hos Välborne Hr Cancelie-Rådet.

Sluteligen, näst hörsamste hälsning til de unge Herrar Rosenadler, framhärdar jag med oaflåtelig vördnad

Välborne Hr Cancelie-Rådets
ödmiukeste tienare
Algott Scarin.

Åbo d. 19 Maji, 1729.

4. Sven Digelius.

Högtärade Hr Digeli.

I anledning af de månge prof, som under närvarelsen i Stockh. M. Hr Digelius behagade lämna mig om sin uprichtige vänskap, har jag icke bort underlåta med närvarande att berätta om min resa tilbaka, at den gick, som framresan, ganska lyckeliga utaf.

Både skrifftel. och muntel. lärer M. Hr Digelius ha sig bekant at jag sinnad med forderligste låta komma historiam S. Henrici i dagzliuset. Till den samma, som ett eller annat document, och det ganska kort, erfordras utur Archivo Collegii Antiquitatis: Altså, länder til M. Hr Digelius min flitige begäran, han täctes uti Collegio aflefrera hosgående bref till secret. Helin, som lärer obesvärad lämna M. Hr Digelius samma korte Påfve och Biskopz bref till at afskrifva — — —

M. Hr Digelii
trogna vän och tienare framhärdar
Algot Scarin.

Åbo d. 11 Aug. 1736.

5. Sven Digelius.

Högtärade Hr Digeli.

Ungefähr för en Månad sedan erhölt jag M. Hr Digelii högtärade med bifogad disputation de Schedvia nostrate. Min sjukdom har varit mig hinderlig, at jag förr än nu intet orkat sättia pennan på papperet til at besvara mine

vänners skrifvelser. Den gångbara frossan har äntel. funnit igen mig, sedan hon många här i orten gjort qvitte både lif och hälsa. Disputationen, som medfölgte, är som dess äldre syster vacker och väl gjorder. Allenast ville jag, det jag hafft tilfälle nogot att råda angående originationem vocis Kåkind. Den Auctör non ex. Kåda etc. utan ex nescio qvibus Cogenis (som til äfventyrs varit Jutar och bodt i Köge, Kögebucht på Seland) deducerat. Ther liqväl oemotsejliget är att prior etymologia är genuina et vera. De vocabulo *Kåda* nulla est dissensio. Hvad Kind och Kinda angår, så är af vårt gl. modersmähl, jag menar vetere lingva Gothica icke mindre bekant, at det ordet therutinnan betyder *tända*. Inde Kindel messa Lius messa, af de mange lius fordrom då blefvo uptände. Germani Kindholtz appellant ligna pice et resina impraegnata, som vi V. Göthar eliest kalla Töre. I afseende af detta har jag ock uti disputationen de Angaris, om de i V. G. befintl. Vårdkasar, hälst den som i min barndom var på sielfva spetzen af Kindakulle uprest, lätit följande mening inflyta: in Vestro-Gothiæ parte mediterranea per planitem æqvoris et regionis vicinæ, non minoris usus et opportunitatis, quam rarae magnitudinis moles ejusm. lignea in figuram metae assurgens, una cum excelsø, cui insidet colle Kindiæ, vulgo Kindakulle, (qui a suscitatis in illius vertice custoditisque speculatoriis ignibus et sibi et territorio, quo cingitur gemino¹⁾ Kindehärad et Kindefierding nomen peperit) se oculis etiam procul adspicientium suspiciendam præbet.

Och hvad vill i V. G. Kindz härad: Kindeved (Kindholtz) förutan Kinde härad, Kinnakulle, som rättnu omsagde äro, annat seja, än att ther fordomsdagz varit anlagde

¹⁾ Kindel messa seu Lius messa veteris et Fennorum Kyntelä *lius* a Kinda accendere, flammam excitare derivatur.

bötar, Wårdkasar, speculatoriae pyrae, ther man fiendens oförmodel. anfall föresee och i hast kring landet måtte kunna intimera.

Thesse mine oförgripel. tanckar ber jag M. Hr Digelius täches vid tillfälle communicera Cl. Dn. Auctori dissert., populari nostro amantissimo. Beder och både honom och M. Hr Digilio om nogre flere disputationer, som mig obe-kante, äro in historia patria utkomne i Ups., jag måtte få part deraf. — — —

Högtärade Hr Degelii
hörsamme T:re
A. Sca.

Åbo d. 26 Junii 1737.

6. Sven Digelius.

Högtährade Hr Digeli.

Så godt som min tid mögel. tilstadt, min hälsa och andre sysslor tilstädia velat, har jag giort mig angeläget i helgdagarne at efftersinna och samla nogot, som jag tycht kunna tiena M. Hr Digelius til fullbordan af dess upsåt, och jag från barndommen kunnat ihogkomma. Långt mera skulle kunna förskiutas, om jag hade tijd at längre tänktia ther på, och subsidier icke för mig fattades. Men jag vet amici et populares Holmenses, et in illis præcipue RHYZELIUS Tuus meusque lärer ex locupletiore penu, både vilja och kunna göra et tilräckeligare sammanskått.

Angående den första articlen om Bröt-Amund och de af honom upbygde Husby, vet jag förvisso mig hafva en-städes läset, och som jag inbillar mig hos Peringskiöld, men

kan intet få det igen. Palmskiöldiana uti Upsala bibliothéque torde kunna lösa Gordium hunc nodum sub vocabulo *Husby*. Derom jag framdeles väntar bli underrättad — —

Högtährade Hr Digelii
hörsamme T:re
A. Scarin.

(Odat.)

7. Sven Digelius.

Högtärade Herre och Landzman.

Icke allenast för par månader sedan, utan jämväl ock för 3 à 4 dagar sedan kommo mig än å nyo tvänne M. Hr Digelii bref tillhanda. Det förra daterat i Stockholm, och det senare skrifvet i Upsala. För dem samtl. tackar jag hörsammast, i synnerhet för det sidsta, som var med H. Lieutn. Rudberg i fölgie och innehade en Svensk bilderbibel. De korte och väl fattade summarier af hvar och en besynnerlig biblisch historie, äro til at estimera, men en dehl gamle och försletne stäckar, ther i historierne skurne äro, giöra at historien kan så noga af barn, som sig borde, icke sköngias. De nyare figurerne prisa sin mästare; hälst om de af M. Hr Digelii hand äro utskurne och tillverckade. Jag fägnar mig åt den resolution, at M. Hr Digelius läter i Upsala utgå, hvad han om vårt gamla Husby annoterat och utarbetat. — — — — Som jag i dag skrifver, och med nästa Post äfven tänker skrifva Hr Adsess. Biörner til, skulle jag hålla före rådel. M. Hr Digelius äfven skrifver honom til, och angående Mariaedahls klöster, så väl som K. Olof. Skottk. graf confererar med honom, som utur

Antiquitets Archivo torde, sin gamla tienstfärdighet likmäktigt, både vilja och kunna nogot till uplysnings conferera, samma tvifvelsmåhl angående.

Uti mine anmerckningar de V. Gothorum Zelo religio-nis N. B. pontificiae, sejer jag den aldrig varit mot reli-gionen, verum δεισιδαιμονεστερονς (Act. 17) både när de först blefvo Christna papister, som ock när the samma sur-degh aflägga skulle. Till at seja Kiellbyhallar wara endaste runstenar i V. G. är emot all sanning. Jag har välld sedt hundrade. Uti Hervara saga p. 100 och 101 förmäles om en, som Probsten Unges sahl. fader låtit aftaga och til Up-sala öfversända. Peringskiöldii vita Theoderici p. 481 har en i Vånga och Edsvära befintelig aftagen. Rune-häll emillan Biörne bro och Larf är ansenlig och af en serdeles bedröfvel. händelse notabel, den tiden här intet tillåter införa, hälst thesse stenar icke kunna vid närvarande til-fälle blifva resenserade. Vid det litzla, som jag angående Sielfvom annoterat, skulle jag angående ordetz orthographie vilja in notis hafva annoterat, at ordet skrifz rättare Sielf-hem eller Sielfom än Skiälvom, fast Skialf skrifz Drottningens namn. Namnet tyckes hafva sin origin af sielf: inde in veteri lingva: Sialfbergir; Then som kan bär-gia sig sielf. Sialfradur imperiosa domina, som vill af ingen annans mans råd, utan sitt eget allena dependera. Sådan en drott. i sin tid var O. Skautkongz mor: Sigrid Storråda.

Agne nämnes äfven i samma korte annotation, hvar-vid in notis kan anföras, at han het Agne Dagesson. Dage vero rex Vestro-Gothia dicitur expressis verbis apud Tor-faeum Hist. Norv. part. 1 pag. 204. Item der som nämnes om Sävara Jarl kan in parenthesi tilläggas latinska ordet (Severinus eller Severianus vid Peringsk. Ättartahl indice).

Angående Othilreich etc: så visa icke allenast de orden Salvator mundi utan och de fölgiande me fecit, at stenen af en Tysk Stenhuggare uthuggen, men sedan latinske språket hade med exteris monachis kommit in i landet. Den tiden som runorne ristades, viste ingen i Sverige af nogon latin. Sielfve latinske Charactererne, hvarmed detta monumentz auctor eller confector velat vara hogkommen äro tydelige nog bevijs, at de ha med runetiden intet at beskaffa.

M. Hr Digelii

Skyldige T:re

A. Sca.

Åbo d. 8 Juni 1739.

P. S. — — — Hvem blir Profess. juris effter Sahl. Valrave, och huru har det med hans oförmodel. död passerat?

P. S. Öfver det olyckel. öde unga Setterberg råkat ut före, giör mig hiertl. ondt, och kan intet undra om dess nog äntå sorgbundne K. moder finner sig inconsolabel: hälst öfver enda Sonsens, och deus rätt väl artadas hastige och olyckel. afgang.

En yngling har här in Consistorio en anhängig dylika sak, som på 3 finger när lässat och skutit in genom fru Lagm. Lagerflyctz fönster och henne igiälskiutit. Här lärer et programma mot slikt öfverdådigt skicutande med forderligste bli anslagit.

8. Sven Digelius.

Högtäraade Hr. Digeli.

Under Adsessoren H. Bioerners couvert skref jag M. Hr. Digelius nyligen til; vid samme tilfälle, icke allenast kundgiörande, at jag M. Hr. Digelii bref då litet tilförende erhållit, utan ock jämte recommenderandes hos honom M. Hr. Digelii Husbyam Kindiae, såsom den der med våre tiders fåfängligheter mindre, men med them som i gamla verden och the gyllende tider lefvat plägar et mera förtroligit omgänge. — —

Vår nyligen ankomne General Baron Cronstedt lärer i desse dagar resa här ifrån åt Gräntzen närmare at ther icke allenast besee fästningzvercken, sådanne som the äro, utan och mönstra Cavallerie-regementen samtl. tillika med de från Skåne nyl. anlände infanteri-regementerne. Från Helsingfors hade man med Posten i dag at tvänne Ryske örlogzskepp lagdt sig der för inloppet, til at, som man skulle tycka, antingen låta förstå at den hamnen hade under freden bättre bort blifva förvarad, eller at vijsa sig icke mindre färdige på denna sidan at försvara hvad de en gång fätt i handom, än de å andra sidan af riket sysselsatte at försvara sina inkräctningar. — — —

Högtäraade Hr. Digelii

hörsamme Tienare

Alg. Scarin.

Åbo d. 16 Aug. 1739.

9. Sven Digelius.

Högtärade Hr Digeli.

Jag nekar icke at ju M. Hr Digelius har mycken och stor orsak at vredgas på mig, som lämnat flere dess ange-nämne skrifvelser en så lång tid obesvarade. Isynnerhet hade det ålegat mig skyndsaml. at aflägga en flitigste tack-sejelse, enär M. Hr Digelii vackra och väl utarbetade Husby beskrifning kom mig för nogre veckor sedan i hän-der. Men icke allenast min vanlige siuklighet, utan och mycket arbete, förutan andre hinder, hafva legat mig stän-digt i vägen, at jag förr än nu, ferierne äro för handen, icke ägt disponera min tid til sådanne och andra sinnes roligheter. Imedlertid tackar jag icke allenast för det straxt med posten ankomne vidlöftige brefvet, utan anser i syn-nerhet för ett prof af gammal vänskap, att M. Hr Digelius behagat icke allenast bland de dedicerade föra an mitt ringa namn, utan ock in ipsa trachtatione argumenti allegera mine vitnesbölder på flere ställen: hvar af jag har den för-måhu att bli icke allenast å nyo känder i up-födelse orten, och hos mine ther ännu öfverblefne gl. vänner, utan det ähreminne ock, som barnaminnet framgent hyser för samma ort, blifvit på et så angenämt sätt til posteritetens propa-gerat. Det endaste, som jag sielfva saken angående, tar mig denna gången frihet at erhindra, är hvad som pag. 22 och 29 varder förmält de baptismo per aspersionem collato primitivae eccelesiae S. Gothicæ. Ther thet ex Rimberto Ansgarii biographo liqväl är förvisso beskrifvit, at baptis-mus skedde här i början, effter C:i och Apostlarnas sedvänjo, non per aspersionem, sed immersionem. Det som jag i mine adversarier mot D. Juslenius omständel. sökt bevijsa. Hvar-

före det ock skrifvit står om Skautkonungio ceterisque at de blefvo döpte i kiällan: men intet i vatn, som var hämtat til Kongzhuset från kiällan. Til at förtiga, det våre gl. Colymbetrae eller Juutar bärä der nogsamt vitnesbörd utaf, at barnen i gl. tider blifvit sänkte helt och hället neder i Funten. Sed mitto ista. Jag har den ähran at skicka nogre finske disputationer här innelycht tillbaka igen, som jag här i Åbo denna termin lätit komma på trycket. Hade jag förr haft M. Hr Digelii ectypum alterius Stelae Kellbyensis skulle jag intet utelämnat at allegera M. Hr Digelii disputation, när in dissertatione de modis Scandanorū vivendi priscis pag. 19 etc. varder förmält om våre afgamle förfäder, at då de gingo på jacht, klädde dhe sig uti allehanda vilde diurs skinn och hudar, aldeles sådanne, som Skelfvoms hällen en sådan representerar, och eliest Cluverius in Germania sua än flere sådanna skräbukar, af hvarjehanda skipelse och lynde har velat exprimera. Festum seculare primum Academiae nostrae hafva vij i förledne vecka, med mycken solemnitet fijrat, och det icke en utan flera dagar, som af hosgående programmate Episcopi et Pro-Cancellarii nostri nogsamt är at förnimma. Att M. Hr Digelii arbete finner så få liehabre emtores i Stockholm, hvor om brefvet förmälar, ger nogsamt vid handen, i hvad för vahnprijs studium historiæ et antiquitatum har råkat uti: så att om intet et egit nögie uppellade den naturl. driften en hvar rätsint patriot hyser för sitt fädernesland, skulle man allestädes finna flera avocamenta än incitamenta för sig til at luta axlarne under et så kostsamt arbete. Mig vilja hvarken krafftren eller åldren tilstädia at bry mig med sådanne parerga vidare. Utan lämnar sådant arbete åt them, som äro satte til at upodla historiam patriæ och niuta ansenlig lön derföre. Men hvad må vara orsaken, att Hrr

Adsessores i Antiquitets Collegio äro i den dehlen, jag menar sin tjenst och plicht så ganska effterlätne: Åtminstone med de förrige tiders ledamöter, uti arbetsamhet intet at belikna, när man tager Adsess. Biörner undan, som för sin arbetsamhet ändå mångens afvund och oskälige critiquer måste vara underkastad. Hinner jag fram med sidsta dehlen af historien om S. Peders penning, skall jag vidare in illo studii genere intet ambitionera. Skulle liqväl ha lust at mogna och nogare utarbeta samma historie, om nogen förläggare gäfves, som et slikt Schediasma historicum sedan med egen omkostnad skulle vilja tillsamman uplägga. Använta Venersborgs trachten tror jag mig förr berättat, at jag i flere åhr samlat hvarjehanda. Men ser mig näpl. i stand at til thet arbetet, jag menar digestion af sådanne samlingar, vidare nogot kunna uträtta. Att Medelplana etc. hetat fordomdagz Upländer, det som af Mälplana Kyrckobok skal vara at hämta med all säkerhet, har jag förr icke vetat, än D. Rhyzelius der om berättat. Upland kallas i Götriks saga uti början hela V. Göthl. hälst den trachten, som närmast Älvven belägen: Äfven som mine Thunhems boar än i dag kalla Upländingar alla kring Scara och den öfre dehlen af V. G. boende inbyggare. Så at jag af de anförde bevijs än intet är fullel. öfvertygad, at den trachten enda, som närmast til högden af Kinnakulle, belägen, ägt i förtiden namn af Upland, och folcket derstädes hetat Upländingar. Melplana kyrckeboekz berättelse här om, skulle jag, vid tilfälle, gerna vilja äga part utaf, i synnerhet, cuius ponderis sit annotio illa, antiquitatis atque auctoritatis? Äfven som jag med nögie mercker, at nogen ächta landzman har i dessein at ge en utförligare beskrifning om Kinnakulle, hvars högd och vida utseende med sin therstädes befintl. vårdkase jag med nogre ord nämt uti den här

håldne disputationen de Angaris. Den prospect, som der högst uppe är at finna, och hvars makan jag tviflar om den fins annorstädes kring hela verden, förtienar serdeles at genom en curieus penna bli beskrifven, och af en konstig målare och kopparstickare i koppar utgräfven. M. Hr Digelii är rätt vacker och accurat, sådan som kullen presenterar sig vijd Sijl eller Göthene: men nästan trång och lijten. Kinnviken, Lidköping, Kellby, Löckö Helkijs och Venern, så mycket, som ske kan, bör tillika komma i ögnesichte. — — — — —

— — — — — Angående M. Hr Digelii förklarade motmening pag. 4 öfwer Himmelsberget vid Varnhem, at det icke kan vara det samma som Braut-Amund förgjorde, egentl. derföre, at vårt V-G. Himmelsberg är icke nogot berg utan en kulle. Så erhindras till min meningz försvar egentel. att dialecto V. Gothicæ veteri et hodierna, nämns höge sanbackar, och veritable berg, promiscue nu kullar, åter andre igen berg: e. g. Kindaberg, Kindakulle. Mysseberg, Ålleberg vete vij vara äfven som Himmelsberget, höga sandåhsar: men nämns uti appendice ad L. L. V-G. tydel. *berg*: och det som jag tror rättare och skäligare, i anseende der til, at ingen sådan Sand eller jordhög skolat blifva i så månge tusende åhr bestående, utan skulle af väder, vatu och sniö (liquefacta nive) långt för detta vara bortsmält, åtminstone skulle den sin fordna figur mångaledes hafva förändrat, om invärtes intet stenen, såsom ben och senor, hölle callum intumescentis terrae istum everdel. tillsamman. Vid Kinnakulle, äfven som vid Myrseberg vet M. Hr Digelius, at sielfva klippan bryter på åtskillige stället fram, bland dess gröna beklädning: och det samma skulle jag tro om Himmelsberget ock, om man dess beskaffenhet nogare kommer att beskåda.

Förledne vintras hade jag then ähran, at jämte bijfogad vacker och väl utarbetad Grafvård, få veta M. Hr Degelii sahl. Broders oförmodel. dödzelfall: der öfver jag M. Herr Digelius, men hälst dess k. föräldrar hiertl. beklagar: som en framfödd, jag menar til åhren kommen mogen och vällartadh Son, så oförtänkt i sin bästa ålder, mista och förlora måste. Sådanne händelser äro här fast månge brafve föräldrar äfven denna framfarne siukl. tiden öfverkomne: sedan som detta åhret varit egentl. fatalt för unge och starcke män. Men siuklingar både jag och andre mine Gelikar, hafva, effter Gudz nådige behag, med våre vanlige krämpor, denna svåre och smittosamma tiden, til dato nogorlunda mächtat uthärda. — — — Brakelund eller Bragelund uti Sævara (forte Bragdelund vel Brahelund: ty Braher hette och nämdes för 200 åhr sedan öfver alt Bragde heroës, inde Bragdebikare eller bögare, foecundus calix memoriæ heroum consecratus) är mig aldeles obekant: än mindre om ther varit nogen stad fordrom belägen. Det skulle vara mig kiärt, at få ibland de förstörde Svergies städer, hvars historie jag håller på at samla, in sinu patriae en stad ertappad, som man aldrig förr vetat af. Vid tilfälle, at det vart nämt om Sævare, så har jag väl intet mot H. Adsess. Biörners hypothes om Skelfo mare potius, quam sielfva foemina regis Skelfvom instauratrice. Icke dess mindre, som ingenthera conjecturen kan tagas för nogen missgissning, och jag så noga sökt af Norska sagorne, så väl som Goherici et parallelae Herraudi et Bosae historia, förklara min mening, skulle jag gerna hafva sedt, om för min eghen räckningh, effter anmodan, min hela mening eller nota blifvit andragen, och det med Svünska bokstäfver. Seendes ingen tillräckelig orsak, hvarföre man i Upsala nogen tid begynt skrifva svünska med Latinska bokstäfver: sådant

som i Tyskan, Finskan, Hollenskan etc. är mindre brukelighet, och nästan ovanligt: seendes intet hvarföre vij just fransoserne til behag, måge ändra våre characterer eller mercken, sedan Rudbeckius och flere andre så omständel. vijst Märkuriūm hafva varit en ex philosophis hyperboreis, omnemque in Europa scribendi rationem, exceptis Hebræorum literis, deberi Hyperboreis. Uti disputationen de vitae genere prisco Aborigg. Scand. p. 45 lärer M. Hr Digelius finna huru måhn jag varit at de Svänska orden exprimera med sine characterer, så at jag ock flexionem et terminationem latinam med sine egne characterer utfört (att boktryckaren trycht vitieust vid samma tillfälle, är vordet in erratis excuserat). Och skulle tro att jag giort ther utinnan rätt, till vidare. Topographiam Kindiae quadrantis, then M. Hr Digelius seijer sig hafva under händer, väntar jag rätt med nögie: ock skattar M. H. D. mer än lyckelig, som inkommen med tekne-konsten. Ther igenom han med Gudz hielp lärer hederl. bli försörgd i framtiden, om annan föde-krok intet skulle vilja slå så lyckel. an, som M. Hr Digelius och hans vänner det önska och åstunda. — — — — — Om jag får veta M. Hr Digelius täncker fullfölja den dessein, at gifva fram i dagzliuset, det som än resterar af Kinnafierding, men aldrig, med mindre Lidkiöpings stadz förmögne invånare taga M. H. D. med verckel. undsättning, och det tirläckel. under armerne, skall jag vid ledige stunder tänkia eftter nogot, som kunde än meritera at bli observerat. Genast mins jag in notis Hervorianis p. 101, 100 förmålas om en Runsten (som ther och afritad finnes) som P. i Härene, Domprobsten Unge's far til sahl. Prof. Verelius eller S. Hadorf öfversändt ifrån samma Sochn, och lärer förmödel. än i dag finnas ther i orten qvar. Jag berättade här ofvan om veterum Germanorum sedvano, at

när de ginge på jacht eller i fält, iklädde de sig vilde diurs hudar. Der om kan läsas Cluverius på K. bibliotheq i Stockh. in Geogr. Antiqua p. 360, samt ses de der på genst insererade åtskillige sådanne figurer, det som kan tienas til at illustrera Kiällby hallen: Item ock at Germania vetus odisputerl. sträckt sig in öfver Östersiön, jag menar til våra Göthar, effter som samma vilde seder och bruk äfven hos de våre varit i förtiden öflige.

Poëten sade en tid de instituto suo scripturiendi: Amphora coepit institui: currente rota nunc urceus exit. Jag applicerar det med skähl in på mig, vid närvarande tillfälle: och jämte det jag M. Hr Digelius trol. befaller i Gudz faderl. hägn — — —

M. Hr Digelii
hörsamme och skyldige T:re
A. Sca.

Åbo d. 26 Julii 1740.

P. S. Hofräts Rådet Malm är här nyl. död af Lung-sott, och bland böndren begravne i Pikes kyrkegård, effter sin yttersta vilja.

P. P. S. Pars posterior dissertationum de Lincopia et Sudercopia fattas mig: Och ber M. Hr Digelius täches vara mig beforderlig til deras ernående. Prof. Froudin har i en sin disputation, der han præsiderat före, efter Ämbetz titeln lagt de bokstäfverne till R. et O. det jag intet kan utgrunda, hvad det vill sejla eller betyda, om icke regius et Ordinarius Professor. Om det har någon annan betydning ber jag, vid tillfälle få veta.

P. P. P. S. En Comoedia berätta aviserne nyl. vara af våra Svenske Comoedianter utgifven, som nämner sig Sprättehök: Låt mig veta om den våre tiders alamodische

ungdomsvaniteter, som tyckes, graphice afmålar och föreställer.

P. P. P. P. S. Än ber jag hörsammet at få veta hvarföre uppläggningen af den i Amsterdam trachte Mercur historique uti Kl. Tryckeriet så snart begynt och åter afstadnat?

10. A. Wilde.

Välborne och vidtberömde Hr Secreterare och regni Historiographe, Gunstige Gynnare.

Sedan jag icke under min flycht allena, då iag var i Stockholm närvarande, utan sedermera ock uti Välborne Hr Secreteraren nyligst utgifne Svänska Stats-historie mera oförtänt heder och välvilja försport, än jag rättzligent kan erkenna, än mindre motsvara, fordrar visserligen min skuldighet, för en så ogemen godhet, at medelst närvarande anmäla min ödmjuke tacksejelse. Det hade bort ske långt förut. Men som jag förr än in Octobri sistledne icke fick boken om händer, förhoppas som ock beder jag hörsammast, Välborne Hr Secreteraren täctes mitt långsamma uteblivande gunstbenäget ursächta. Hvar vid som ingen vederläning kan af mig önskeligare uptänkias, än troligen och innerligen ønska, at den nådige Guden täches i det nu ingående åhret och månge påföljande tider uppehålla Välborne Hr Secreteraren och dess fornäme familie vid god hälsa och vältrefnad: Så vet Gud, att det, mer än jag kan utseja, fägnar mig, då jag ser denna min önskan vara mer än halfvägs avancerad til sin fullbordan, och det på et sätt, som brafve föräldrar samteligen gerna ønska, men få af dem i lifstiden hafva at fägna sig utaf. Välborne Hr

Secreterarens tvänne vackra Söner, hvad hopp gifva icke de, at då V. Hr Secreterarens Lefnadz lius återvänder, taga då vår vacklande Svea, samt med thess historie under armarne? Jag skulle intet vilja tvifla om, publicum ju förfar med V. Hr Secreterarens hus på sätt och vijs, som med Cancelie Räden Peringskiöldarne skedde, så mycket helre, som igenom det senare beviljade avancementet, hela Riket en handgripeligare nyttा och förmåhn skulle hafva at försäkra sig om. Förlåt, Gunstige Herre, at jag som en obekant främmande, omständeligen uptäcker afsichten af min förrut anmälte önskan. Jag skickade förledne Sommars härifrån mina enfaldige tanckar angående Archebisp Olf Basatömer och dess tilnamn, med begäran til Correspondenten Hr Professor Voltemat, han ville Välborne Hr Secreterarens antingen approbation eller reprobation slike omogne tanckar underställa. I samma acht och mening skickas här jämte tvänne hos oss nyligen håldne disputationer, med ödmiukt anhållande, att som man här är vida afskilgd från riks arckiverne, icke heller har här et tirläckeligt bibliothéque at tilgå Välborne Hr Secreteraren täches hos sig och flere fornälskare uttyda min dessein som et ämne, det de måge fullfölja, som ha til handz de subsidier, hvilka jag härstädades, som sades, mäst alla här måst umbära. Jag har af Välborne Hr Secreteraren lärt, at til bestyrkande af et passerat facto, vilja vissa slags hypotheser föga förslå, hälst om de äro ännu jäfvige, utan måste mählet först noga ransakas, och ransakningen varda documenterad med ojäfvige vitnens utsago, och det icke förr än de samtl. förut noga vordne examinerade och confronterade. Sådane omständigheter har jag väl trachtat eftter att öfverkomma. Men som lyckan allestädes intet öpnat vägen för mig til rätta sanningen, rächnar jag för enda vinning, om jag måtte

hafva kunnat ge andra anledning at sökia och träda närmare in i liuset och sanningen. Sluteligen näst anmeldande af min ödmiuke vördnad til Välborne Hr Secreterarens samtelige fornäme familie, med oafståtelig högachtning framhärdandes

Välborne Hr Secreterarens
Ödmiuke tienare
Algoth Scarin.

Åbo d. 28 Decembris A:o 1750.

11. P. Wargentin.

*Ädle och vidtberömde Hr Secreterare,
Gunstige Gynnare etc.*

Vid slutet af Junii månad hade jag den äran att erhålla M. Hr Secreterarens benägne skrifvelse tillika med en anmodan, at hvad som jag viste bidraga til then lärda Fransosens M. DEGUIGNES föresatz at gifva ut en historie om de tremne Österländske nationers: Hunners, Turkar och Tattares härkomst, samt deras in i Europen, Norr och Västanvertz skedde immigrationer, jag det samma til kongl. Vetenskaps Societeten, med forderligste ville communicera.

Jag tänkte i förstone at det ährandet med föga möda stode både at sluta och begynna från denna M. Hr Secreterarens fädernes ort, här som inga Sagor, icke heller nogot tilaräckeligt förråd af Svenske skrifter och handlingar äro at tilgå, hvar med denna res facti måtte kunna utredas och bestyrkias: Dock enär som under et nogare skärskådande jag begynte merckia en närmare förvantskap, i fordom timma hafva existerat millan merbemelte nationer samt

våre fordna Veneder och Vennar, har jag jämte ock begynt tänkia om det tilfälle M. Hr Secreteraren gifvit mig til at lämna här öfver mina tanckar, at det så aldeles icke borde blifva ur acht lätit och försummat. Men at jag alt här tils drögt med svar; icke heller ännu, hinner, som sig bör förklara mig öfver måhlet, är egenteligen en Magister promotion orsaken til, hvilken med sine tilrustningar alt in til börgian af nu lopande månaden sysselsatt en hvor här vid Universitetet, och icke lämnat mig den ro, som måste vara allom them förbehållen, som behöfva rädföra sig med flere auctorer, och deras berättelser sedan med hvor annan jämkta och öfverväga. Men sedan ferierne nu begynt gifva en kort lisa från det ordinarie arbetet, vill jag tillsee med forderligste at kunna inkomma med behörigt svar. I meddertid anhållandes af M. Hr Secreteraren, han täctes så hos sig sielf, som hos k. Academiens höge och fornäme H. H. Ledamöter gunstigt ursächta drögsmåhlet. — — — —

Näst anönskan af all sielfbegärлиг vältrefuad, framhärdandes

Ädle och vidtberömde Hr Secreterarens
hörsamste tienare
Algoth Scarin.

Åbo d. 9 Augusti, 1751.

12. P. Wargentin.

*Ädle och vidtberömde Hr Secreterare,
Gunstige Gynnare.*

Til at intet försumma det tilfälle, som mig Vidtberömde Secreteraren nyligen updragit til at blifva kiänder

hos den Kongl. Academien, hvars kiärlek för fäderneslandet, samt uppå lyckelige försök grundade invisningar till att inrätta nye planteringar, så eliest, som i synnerhet vid de almänne lärostäder i landet, en hvor både ährar och erkänner, har jag til befordran af den lärda Fransmannens M. Deguignes under händer varande arbete, i anledning af hvad som i företahlet omröres, fölgiande anmerkningar författat; isynnerhet hvad som angår de omförmälte nationers i de Nordske qvarteren eller hin myckla Sverige dels gjorde, dehls tilämnade inkräctningar, hvor om strövijs nogot finnes förmält i de nordske sagorne och en främmande til äfventyrs har sig mindre bekante. Min Hr Secreterarens godhet tilförser jag mig at han enfaldigheten benäget ursächter, som utan befalning aldrig vågat sig ut på detta fältet, så mycket mindre, som de fordna minnesmercken, jag menar sagor och skaldaqväden, tillika med hvad som förre och nyligare tiders antiqvarii tänkt och talt om samma sak, är alt in hoc orbis angulo, mindre än vid andre Lärostäder i riket, vordet bekant.

Att tahla mycket om desse nationer, och deras särskilte namns etymologie, synes som vore det vid närvarande tillfället mindre nödigt, eftter som underrättelse nog är til hämta af historien, at namnen samteligen åt et och samma folckslag, doch vid åtskillige tider och tilfällen äro vordne tilägnade. Om Tyrckar och Asiamän, såsom invånare af norder-dehlen af verden, berätta de fläste våra egne sagufläckar. Ingen häfdeteknare, vare sig ny eller gammal, inhemska eller utländsk är som icke biträder den sagn och anser den samma för almänt vedertagen. Hos Græker, Perser och Araber, samt historiae Byzantinæ Scriptores nämñas Turckar alle intra et extra Imaum i förtiden boende Scyther, som då en ny syndaflood ther inne upkom, jag menar then

Gingis-Chanske och Tamerlandske, med det barbarische, fast okiända Tattar-namnet sedermera äro vordne belagde¹⁾. I medlertid om vi vilja fölgia historien effter, synes som bland de tre nämde nationer, nomenclatio Hunnorum vill vara den äldste, och i sin tid äfven mäst renommerad. Men hvadan den sägs, äro snart så månge gissningar at rächna, som orterne och lands-språken äro, der nation haft sina läger och boställen. Att stammen til det namnet är ur gamla Scytiska språket at hänleda tviflar ingen. Hvilket som det i börgian icke kunde vara så ordarikt, som språken äro nu för tiden, och i anseende der til ex notionibus appellativis, propria nomina multa hominum et locorum kommit at participera af enahanda radice eller stamord: så är ock mindre til undrandes, om i anseende til sina in marchia Fennorum fordna hemvister; tillika ock theras utseende och upförande, desse främmande fätt heta af Scriptoribus medii ævi Cynocephali²⁾ åter i nyligare tider af egne sina Landzmän blefvit rächnade bland vild-hunda släktet; effter som i Finska språket Vargar (Varegi, Vargi) varda med namnet Hunningainen från de nästbelägna nationer distinguerade³⁾.

Jag sade att det är svårt utseja af hvad grund det namnet blifvit Hunnerne i börgian tillagdt, hälst ingen är som tror dem under det namnet vara *hujus loci indigenæ*, utan en plantering från fjärran belägna orter. I medlertid som man vet, at hvor de som hälst nedslagit sina tältpålar,

¹⁾ Om Turkars och Tatarers origin, i anledning af berättelser, som de om sig sielfva författat, kunna läsas Act. erudit. Lips. suppl. V sect. 2, pag. 51.

²⁾ Adam. Bremens. edit. Fabric. pag. 61 med.

³⁾ M. Hallenii dissert. Ab. de borea Fennia, pag. 49 not.

de allestädes budit til at blifva macht ägande, och til then äudan giort sig ganska angelägne om at kunna ställa i fält, en ansenlig mängd af tappra både qvinnor och män: Så wilja månge påstå ock, at i anledning af det ordet Choue som hos Chineserne och Ostiackerne betyder rike¹⁾ och Adamus Bremensis vet åberopa sig i sin tid redan²⁾ såsom et stamord til Chun, kuna, qvinna eller skiöldemö, skal en stor hop stridbart folck af bögge kiönen varda betecknad. Om folcket fätt sitt namn af *Hunno*, som varder i Ungerska språket brukat om tält och läger, deri nation sig från uråldriga tider uppehållit; eller det af gamla Sarmatiska språket ursprångl. härstammar, hvilket med ordet *Chunni* vil hafva beteknat en lätt bereden ryttare, synes föga mödan värdt at nogare undersökia. Oss är nog til veta at desse derivationer samteligen gå på ett ut, nembl. de gifva hvor med annan lefnadsarten tilkänna, hvor med de sin tid hälst fornötte. Det kan man vid närvarande tillfälle dock icke förbigå at nämna, det Hussarerne, Hunnernes afföda, hafva här i norden, icke så månge hundrade åhr tilbaka, blifvit uppkallade med det namnet Hussaristfolck, såsom de der voro bestämde at vara til handz vid Hofvet och hålla vacht vid hufvudqvarteret³⁾.

Att kunna med visshet staka ut orten eller stället, hvadan stammen till thesse trenne vidsträckte nationer må kunna sökias och igenfinnas, lärer falla en hvor, hälst oss, som från de skiöne bibliothéquer, dem auctor beropar sig uppå, vida afskilgde äro, så mycket besvärligare, som vi

¹⁾ P. du Haldes description de l'empire de la Chine, tom. 1 ind.

²⁾ Dalins Sv. och G. Rikes histor. part. 1, pag. 288.

³⁾ Verel. index ling. Scytho—Scand. som beropar sig Uplandz-lagen til vitne, pag. 129 col. 1 med.

hafva svårt för at kunna giöra besked för många våra egena länder och deras inbyggare, om hvilka förmäles i sagorne, hvar de fordom dags varit belägne. Auctor seijer väl, at han öfver målet quæstionis gådt til rådz med alla häfdeteknare, som förrut nogot derom skrifvit, och uptekнат, i afseende hvar uppå, angående frågan, hvadan desse nationer härstamma? måtte synas onödigt nogot vidare omröra; så mycket mera, som saken är en res facti, och på annat vijs foga, än som genom vitnen, ju närmare åsyna, desto säkrare och vissare står att urskilgia. Doch som målet är mörkt, och genom omständigheter, som åtskillige slags vitnen bibringa, sanningen närmast står at utleta, har jag tycht mig icke böra lämna obemält hvad som jag af främmande, hälst våra egne tideböcker, pröfvat tienligt at bestyrckia auctorens giöremåhl med.

Den som bland våra Göther tycks böra äga bästa vitzord, är väl biskop Jordan af Ravenna, hvilken i den beskrifning han giort om större Scythien de Hunnis, Albanis et SERETIBUS förmäler, at de från den nordostliga ytterste ändan af Asien, sträcka sina hemvister ända in til Caspiska siön¹⁾). Procopius en med Jornande samtida historicus, nämner dhem, såsom utslächtade från en i samma Landzänder, in til ijs-hafvet närmare belägen province, Uturgoria (Iugoria²⁾), hvilken förutan det den i Keiserliga Ryska titeln uptagen och på nyeste Chartorne finnes utsatt, hvarken af Herber-

¹⁾ Cap. V in pag. mihi 614. De Sericis tentoriis talar äfwen Jornandes cap. X hwilka bland Chinesernes handaslägder stå så mycket säkrare at beräkna, som silke hålles almänt före vara i den orten först upkommit och af samma nation ursprångl. fått sitt namn.

²⁾ Procopius histor. Goth. pag. mihi 418 seqq.

stein eller Brenner¹⁾, hwilka bægge vistatz i orten, är i de-
ras resebeskrifningar förbigången. Berättandes den senare
de Ugris et Hungris quod ex Iugoria arcessant migrationis
suæ exordia; hvilken mening Theophilus Simocatta, som
lefvat för mer än et tusend åhr sedan, til öfverflöd be-
styrcker, då bland mångt och mycket, han äfven vet om
Hunnerne berätta, at de i stället för Unni och Ugri, i hans
tid äro med ett ord vordne nämde *'Ovrrorj's'qou*²⁾ påståndes
i anledning af förenämde omständigheter baron Leibnitz uti
sina miscellaneis Berolinensibus, at samma Österlänningar,
som här omtalas, vore icke allenast infödingar ther i landet,
utan tillika ock, at thesse intet mindre än theras grannar
Seremissarne voro med Finnar af enahanda extraction, det
som han icke genom nomina numeralia allena, utan jämte
ock af orters och städers namn³⁾ andra lika lydande och

¹⁾ Epistol. ad Benzelium fine.

²⁾ Gundlings Henric Auceps pag. 115, 154.

³⁾ Sar och Mies vara tvänne Finska namn, som tilsamman be-
tyda en Konungsman är här almiänt bekant, conf. de monarchia Wir-
moensi dissert. pag. 40 seq. Om desse äro utslächtade ex. Seythis
regiis, som Herodotus och flere munnar efter honom veta omtahla,
hörer egentel. intet hit at utröna. Det högsta väsendet nämna bægge
nationerne Jumala. Turku betyder på Finska en kiöping. Och hvad
kan vara likare, än at af samma ordet först Turkestan, stället der
byte och kiöpenskap drifves, samt der af Turkarne sedan fått sitt
namn? så mycket helre til troendes, som historierne veta berätta, at
just ur samma Tattariske province, samma colonie leder sin origin. Til
bestyrckande här af alzintet at förbigå, hvad som om Tyr-as, Turas,
och Sigtyr, på Finska: Turis-as (Dalins hist. S. G. part. 1, pag. 125
not) hyperboreo et Asiatigena, Marte, Edda och Verelius; likaledes om
Mercurio, deorum trismegisto, mercaturæ et militiæ antesignano (merckir
signum militare olim audiebat) Julius Cæsar och Tacitus veta berätta,
den förre i sin commentario de bello Gallico, lib. VI och den senare i

betydande mercken at förbigå, klarligen söker att å daga läggia. Om förbemelte Ugoria är den gamla Odins eller Ogu Chans hemort, som äfven Uggur och Yggur hetat, och på flere ställen i Edda heter en förfärlig mörksens höfding¹⁾; jag sejer om denne trachten är den samma Ogygia, som Ulysses hade så svårt at finna igen, och förutan igenom en nogorlunda combination af samma slags måhlrunor (som slår ofta felt) ingen, utan allena gissningz-vijs lärer kunna påstå, vill jag hafva lämnat dem till försvara, som så vist veta hvor gamle Ogs ö är belägen; tiltro sig ock att kunna nämna stället, hvor som Mansens grafvård i Sverige än i våra tider står at igenfinna.

Huru desse Hunner, som sagdt är, vore til sin börd ächta Scyther och stambröder til den ur Armenien in i Götha ländren inflyttande Wanske slächten²⁾. Yttermera

sin bok de Germania cap. IX, hvilka bágges enahanda mening Longobardicæ hist. auctor, ipse Longobardus förklarar, då han om sitt folks ofreda Gud Odin (Wigtyr) förmäler, at han wore aldeles den samme, som de Rommare nämde Mercurium. adde Verelii G. och R. saga pag. 39 seq.

¹⁾ Verelii index lingoæ Scytho-Scand. sub voce: Ogn et Uggur, item Lundii not. ad L. L. V. Goth. pag. 143. Eddæ mythol. part. II, 1 ubi de nominibus Asarum, med hvilka vitnen står at conferera äfven hvad Dikiusson in Delphis Phoenicizantibus suis förmälar om Ogygia, at den vore en mörksens boning, eller det Resahem, der Rephaim, synagoga gigantum (Genes. VI 4), hade sitt tilhåld.

²⁾ Om desse Waners fordna hemwister och deras uti vårt Norske Wanabem (hodie Wänehärad) effter sig lämnade minnesmercken har man uti tvänne dissertationer härstädtes icke så länge sedan afhandlat. Een tredie och besynnerligaste dehlen står ännu tillbaka. De Wanorum cis Albinorum memorabilibus. Til hvilket ämnes utförande jag icke litet fägnar mig åt den kundskap och anvisning, som Hr Bibliothecarien Dalin i sin Svenske historie mångestädtes lämnat mig

huru desse med tiden sållat sig tillsammans med Sarmaterne (Vandali cum Venedis) det som Plinius påstår¹⁾ åter i nyli-gare tider äro af månge ansedde vordne, såsom af enahanda ursprång med Sclaverne, hvilken mening Hofrådet Gundling hafft i börgian men sedermera ändrat²⁾; Änteligen ock effter andras utlåtelse³⁾ Götherne varit de samme, som i senare tider, ex irreligionariis giort Hunnerne undersåtare i Christi rike, går jag såsom en hit mindre hörande omstän-dighet förbi, och vill förmäla allenast, hvad som angående deras religion i äldsta tiderne ex Amm. Marcellino Calli-machus berättar om dem, quod apud eos nullus Numinis metus nulla revertentia extiterit. Callimachus i börgian af sin historie giör aldeles om Hunnerne samma beskrifning, som Damianus à Goës om Lapparne, at de antingen gå bar-fotade, eller bruka de ex libro calceis, hade inga hus utan elendige kojor med vildiurs skinn betäckte. Sicque geniti propagatique, sejer han yttermera, nullum *Div. et hum. rei commercium* cum aliis coluere. Ad. Ad. brem. p. m. 61. Det som nog samt visar at deras Stamfäder hafva varit Chineser; hälst nogre i våre tider äro, som uttyda Confusianæ sectæ Amasiis det til godo, „quod ignorantि auctorem universi coetui isti nulla antiquitus religio fuerit“⁴⁾. Mångt och mycket vore ännu at seja om samtelige desse nationers

om samme Waners namn, samt deras ålder och släcktskap med de na-tioner, som nu omtalas. Imedlertid at Vandali et Venedi (Wänder och Winder) äro alle Scyther från Asien och Armenien, har man i den nyssnämde förra disputation, i giörligste mätton sökt å daga lägga.

¹⁾ Plinius Histor. natur. lib. IV 12 item Curt. lib. VII, cap. 7.

²⁾ Citatā dissertat. de Henrico Aucupe, pag. mihi 114 lit. k. in notis.

³⁾ Marc. Martinius in Sinicis giör om Götherne thenna berättelsen.

⁴⁾ Langii anatome philosoph. Wolfianæ, pag. m. 14.

enahanda Gudztienst i nyligare tider, hvor utinnan de komma med våre egne förfäder¹⁾ öfverens. Item vore ännu af deras så gemensamme som särskilte hushåldning mycket at lära, hvor af släckskapen på ena så väl som andra sidan måtte kunna utrönas. Ja, här kunde än flera vitnesbölder ur våre egne tideböcker biläggas til bestyrckande af alt detta omförmälte. Men till at fly vidlöftighet, går man alt sådant förbi, hälst som i fölgiande artikel slike inhemske vitnen lägligare torde kunna indragas och therstädes blifva allegerade.

III. Fölgier nu om desse Asiatiske Nörrlännigar til at berätta, huru som förr än de anstälte sina härfärder in i de fiärmare dehlar af Europen, de förrut hafva besökt, hvad som i negden af Pohl-Circeln än i Väster var belägit. I hvilket afseende vi i våra Norrlandz sagor finna om dem förmält, at när de kommit til Ashof förbi det träsket, som än i dag nämnes med deras namn Huunsiön, på latin så väl som Svenska och Finska Mætotis palus, en pöhl och Mätta-jervi²⁾ hafva de sedan i Svidhiod hin myckla slagit sina tiäll op på hinsidan hvita träsket (album mare), och i den trachten heller icke lämnat våre Göther i sin hemort

¹⁾ Herwor. histor. pag. 183 item Saxo Grammat. och Crantzius berätta om Rugis et Bulgaris det samma, som om våre förfäder, quod hippuphagi fuerint equini pecoris lac potarint, ejusque carnibus ablutiones Numini odoriferas obtulerint. Item berättar Plinius de accolis Mæotidis lacus, quod uxorii fuerint. Att i Norra trachten af Asien gifvas ännu kunor och sköldmöer, gens feminea, som nämna sig Aemansuns, och hafwa 7 til 13 männer dem de betiäna sig af til hvarje handa nedrige hussysslor, kan sees ex Actis lit. Sveth. an. 1738, p. 100.

²⁾ Om Maet. palustri, eodemque juncis et virgultis obsito fundo, unde Scirpea matta Ovidii conf. dissert. de Vanorum sedibus priorem, pag. ult. not.

oanfächtade. Nu til at kunna giöra thenna sägn så mycket troligare, vill vara nödigt at leta igen orten, ther the först haftt sitt tilhåld; undersökia hvilka som varit theras naböer, och see sedan til, huru de småningom trängt sig in i hiertat eller det innersta af Scandinavien.

Jag sade at de tagit sitt läge först kringom hvita hafvet i den så kallade marchia Fennorum, som utgiör Norre dehlen af Ryssland, som hette tilförenda Garderikes öfre dels härad. Och i den meningen sammanstämma endräcteligen icke de gamble utländske häfde-tecknare allena, Jornandes, Procopius, Marcellinus och Isidorus, hvilken tydeligast berättar om dem, quod glacalia N. B. OCCIDENTIS juga inhabitantes Gothos expulerint¹⁾ utan tillika ock de fläste våra inländske Chrönikor, som om det til Resaland (Jättemhem) och Gardariket nära belägne Hunneland, samt de der inne regerande förstar och Herrar, omständeligen veta berätta. I hvilka Nordske sagor om Hunnars och Tyrckians sätten, samt deras giöremål i norden, egenteliga nogot finnes förmält, har framledne Adsessoren Bioerner i sina skrifter hälst sin bok de Gotunheimia pag. 89 seqq. item den han låtit utkomma de ortographia lingv. Svecanae in prolegom: lit. m. noga utmärkt, och kan af hvar och en, som äger de trychte sagufläcker, tillika med de citerade mansens arbeten, liusligen inhämtas. Och ehvem som finner nödigt veta namn på flere Hunalandz höfdingar, han kan dem igenfinna vid slutet af Wilkiua sagan, der desse och andre til Sveavälde hörande Regenters slächtregister finnas utförde, och skola med sina bedriffter af mig, om Gud vill, nogare

¹⁾ Jornandes, ed. Grot. p. 644 in. Procopius histor. Goth. p. 415. Isidorus Hispal. A. Ep. chronicon Goth. Vandalorum et Slev. p. 730. Am. Marcellinus lib. 31, 2. Cellar. geogr. antiqu. 1 p. 507 seq.

blifva beskrifne, när jag hinner til slut med senare dissertation om Holmgårda lähn, som ännu icke hunnit, som sig bör, mognas och utarbetas.

I medlertid att detta Huneland, vid vissa skiffen af tiden och lyckan, sträckt sig förbi Qvenland, (Cajanska Sembla) och Österbotn, ända in til Finska botn (Sinum Venadicum) samt gräntzen af Ingermanland, är ej svårt at skiönja dels af de omförmälte sagorne¹⁾ dehls ock siöar och land²⁾ hvilka här som på andra sidan hafvet af Hunnerne än i dag behålla sina gamla namn och vidermählen.

Märkeligen och väl sejes om våra förfädars migratorier, quod quædam, maris instar affluentis et reffluentis, sine ordine, mobilitas fuerit; så att til at få säkert ögnefäste på dem hvor de farit fram, vill falla nog svårt, om icke aldeles omögeligt. Att desse Asiatiske emigranter haft sitt tilhåld i Ost-Wänden bland Ryssar och Weneder; tillika ock dragit sig ur de Nordske qvarteren in i Pannionen, och ther wid Donauströmen intagit de i then neiden belägne länder, är endehls förut omordat, endehls ock fram bättre skal blifva berättat. Men följer der af icke at de med Winder och Wänder äro samsyskon mera än med Gö-

¹⁾ Sturlögers sag. cap. 16 et 17.

²⁾ I Carelen nämnes Hunnu en ung häst, effter som Hunnerne förra varit, och äro i sitt slächte ännu snabbe ryttare, Hunningainen sejes et snabbfotat skadedjur, hvarom förrut redan är vordet omordat. Hunnisari, aula Hunnorum heter et bekant ställe i samma ort (Benzel. colleg. hist. S. G. Mscr. lib. II 4) *Unnivag palus Hunnorum* varder nämnd uti Herv. saga pag. 67 conf. Jornand p. m. 689 qui fluenti Hunnivari Danubio sese miscentis quoque mentionem facit. Men at Vagus, non Varus, är en renommerad stor flod, som från nordan flyter in i Donauströmmen mellan Neuheusel och Comara, det lägga oss geografiske Chartorne nog tydel. under ögonen.

ther och Vändaler¹⁾). I stöd af nu varande Ungerske tungomåhet och dess öfverens stämmande med Finskan, påstår Stiernhielm, Leibnitz och flere andre, att den svärmen af Hunner, som satt sig neder i then ängden, och drifvit undan för sig Götherne, hafva varit Veneder, det är Sarmater och Sclaver. Men som der i landet icke mindre månge ord, hälst länders och städers namn äro länte af Göthiskan så väl som andre främmande tungomåhl, och i hänseende der uppå intet är til tviflandes, ju Götherne så väl som Hunni och Venni hafft ther sina läger och tiäll upslagne, synes foga heller vara til tviflandes ju desse grannar och släcktingar giort hvar sitt bästa til at på främmat ställe plantera in sitt språk. Det som om Giotskan kan sejas så mycket likligare, som Belgrad (Balagard) af Bela Attilæ bror, item Buda och Ofen, Budini et Othini; änteligen och Segedunum, Sigtuna, Sigur Odins hofgård äro alla Göthiska namn; dessutan ock nog samt bekant är om nyssnämde Hunnernes Konung, at han i sitt Hof, förutan sitt egit landmåhl, led intet annat tungomåhl än allena Götiskan, och tvang Italienerne at lära det samma, såsom et länge bekant språk och med sitt egit närmast öfverens stämmande²⁾.

¹⁾ *Nicolaus Ragvaldi episcopus Vexionensis* uti den moget författade Orationen han hölt in consilia Basiliensi, sejer de Vestro Gothis, Hunnis et Vandalis, quod patria communis originis tergeminæ genti fuerit, quamvis sibi invicem interdum adversati fuerint, och uti samma mening är Rodericus Poledi Episcopus, in libro, quem Gothorum, Hunnorum et Vandalorum historiam inscripsit.

²⁾ Om Göthiska språket och dess anseende i Attilae hof, talar Alcyonius, at uti Leonis papæ bibliothèque fins ojäfwogt bewijs. Tagit til läns, utan tvifvel af det historiske utdrag, som Priscus en gammal grammaticus om sina legationer författat, då han vistades i Theodosii junioris Keisarens hof. Conf. Leibnitii miscell. Berol. D. Benzelli Colleg. Mser. histor. S. G. II, 4, 1, item Biörners Orthogr. Svec. prolegg. notam (m) ante citatam.

Således hafva thesse oblyge giäster, som sagdt är, sin medfödde art, eller rättare at seja vanart likmäktigt, tränigt sig in i den dehlen af hin myckla Sverige, der Giötherne hade sina Aestevones, det är landvärnsmän på hinsidan Östersiön planterade. Kommer nu at undersökias om mot sielfva Stammen, indigenas Vanos seu Ingevonas (sielfva Skantzöns invånare) af dem nogot blefvit försökt och företagit. För min dehl finner jag äfven det vara en dags sanning. Det finnas i de våra mer uplyste tider månge ja alt för månge, som aldrig nögde med sin dehl. Iblant de skapade ting är intet, än mindre bland Menniskior nogon, som utvälgier det som sämre är för et bättre och tilräckeliggare. När efter Taciti utsagu uti et sumpigt och skogslupit land, alt på den sidan hafvet ännu låg i linda, men hos de Svenske åtskillige inrättningar redan voro gjorde både til vatn och land. Jag sejer än mer: när desse, nembl. Götherne, betänkte på et större namn och tilräckeliggare utkomst, lämnade sina nästen och hemvister så godt som öde, genom de månge mot Romvargarne til söder och väster skedde utflyttingar¹⁾, hvar om Sten-Chrönikor, tillika med handskrefne andre veta intyga: hvem kan då undra uppå, om Naboerne ifrån Österlanden²⁾ effter grannarnes Exempel,

¹⁾ See Wildes Sv. Statshistor. p. 266 item Verelii Hervors sag. p. 5 Col. 2 med.

²⁾ Österlanden nämnes icke i hednische allena, utan ock Catholiske tiderna alla de länder, som under Svea välvde österut voro belägne, och förr utgiordt dhe Storfurstendömmen, som nu äro söndrade från riket, men varit tilförende Svenska Thiod-konungen skattskyldige. Varandes som på Aestländska siösidan och de der belägne Skiär-sochnar, äfven så i Kimitå skären, samt de i Nyland näst belägne Svenske Sochnarne namnet Morgan el. Österland ännu öfrigt. Om denna omständighet kan nogot bidraga til H. Bibliothecar. Dalins mening, som håller

ju längre ju talrikare bredde sig ut i deras länder och deras säten igen inkräktade. Om Welpad och Gestrингeland tillika med Dalarne (Hunsdahl, se Rudbecks Atl. ind.) berätta våre förra och senare tiders scribenter, at de haft Hunner samt med deras slächte hos sig länge inqvarterade¹⁾. Yttermore berätta Sturlögers och Hervora sagorne gemensamt, att Norrlandz inbyggare alt in til Alfhem och Bohuslähn plägat med Hunnerne, såsom andra sine grannar, nu god vänskap, och sig genom giffftermåhl med hvar annan befryndat, åter i andra tider och tilfälligheter fört krig mot hvar andra. Det som af hvad emellan Väst-Giötar och Hunnerne passerat af samma sagor nog klart är att inhämta²⁾ och många kring om Götha-älvven bekanta namn: Alf, Alfhem, Grim, Älf-grim, Hunneberg, Hervoryd³⁾, andre i börlian af sagan omförmälte at förtigha, handgripeligen gifva tilkänna. Hvilcka som de vid Edet i Taonoms Sochn, och uppå then ther belägne Taon, Don eller Duna heden alla

Östgötar och Finnar före vara et folk, lämnas der hän. Nog sagdt, at i Ålandz skären är en sochn, som bär namn af Götar, och delar sig i Östgeta och Västgieta. Hvilka namn som de utan grund och betänkiande aldrig upkommit, så skulle ock nomenclatoris upsåt synas hafva varit ther med egentel. at stadfästa hvad som om Giötske utflyttningar och släckternas dehning, sagorne hade at berätta.

¹⁾ Se Biörners tractat de Gotunheimia pag. 89 samt de sagor han sig åberopar.

²⁾ Hervors saga Cap. 17 seqq. Sturlögers saga pag. 45 fin. item 59 seq.

³⁾ Så nämnes i Kong Göstaf den 1:tes Jordebok, som kan sees i Cammar Archivo, utaf skiöldmäen Hervor en bonde-by, näst in til Hunneberg belägen. Sedermera som alting föräldras och med åldren förvandlas, så har sedan den tiden bynamnet krumpit så tilsamman, at det har nu kapt i behåld mer än tvänne sina första stafvelser, och nämnes i dag Herwen.

äro til at igenfinna, skulle synas, som vore det förgäfwes tänckt och giordt af them, som anmärkt vid historien, at då härarne voro å både sidor samlade vid stora Edet eller Trollhättan¹⁾ hafva de på en hoy blefvit transporterade ur nya, til det gamla Vanahem; samt at slaget blefvit ther hållit vid Tanais floden, der han med andra sin arm Don Edet (Donetz) i Hunn Siön sina vågor förlorar²⁾ lik som vore ingen slätt el. fält närmare at tilgå, der som med mindre släp och besvär striden kunde gå för sig; eller at de stridande parter måtte hvor med annan kunna synas bättre belåtna med at toga til gamla Vanahem och ther afgiöra disputen om Husbondekastet, än vid nya Tanais (Tunima äen), hvilcken för ortens lika beskaffenhet och utseendes skull, förfäderne hade uppkallat efter den gambla³⁾ ehuruväl vår äger, fram för den gamla Turkiske och Tartarsische, den förmåhn, att den mitt på fältet är med en vidsträckt fästning och ringmur, efter gamla viset assecurerad, sådan som vid Donaustömen flere⁴⁾, men kring om Donströmmen aldrig nogon är til seendes, men Hervor, eftter

¹⁾ Bägge orden betyda i gamla Göthskan et högt och farligt strömfäll. Om Älfgrimer, som hafft ther i negden sitt tilhåld, der i bland Starkoter, som sagan talar om, syns hafva varit den förnämste see Sturlesson, och om så behagas, dissert. de Vanorum sedibus II p. 87.

²⁾ Att palus Mæotis kallas i dag Hunnsiön af Ryssarne är förr märkt och at bägge desse floder flyta in ofvannämde träsket, veta alle landcharter i vår tid at intyga.

³⁾ Besee Bircherods utsaga om Svea och Schwetzernes (Alpinorum) Alfakyn, det är frändskap, samt bägge orternas enahanda egen-skaper, Peringskiölds vit. Theoder. commentar, pag. 433.

⁴⁾ Om thenna naturlige fästningen kan med skähl sejas, hvad som om samma slags fästen vid Donau-strömmen belägne, Plinius berättar in panegyrico cap. 16 quod infuso mari, flumine immensu et precipiti monte regio emunita sit.

sagans innehåld, när hon fick veta fienden vara i anmarche, medan tiden var, intet forgat sig behörigen omförsäkra. Men om detta hart in vid Vänern af Vanerne, jag menar Hunner och Giöther förda kriget, torde en annan gång ges lägenhet at tahla omständeligare¹⁾. Vid nu varande tilfälle mercker man allenast, at så säkert som det heter i historien om Hunnerne, at de blefvo i andra bardabratet repousse-rade af Giötherne, så svårt är det ock at kunna nämna tiden, när detta i Norden merckvärdige och äldsta kriget gådt för sig; men änta aldrasvårest dem til at förlägga, som påstå att Hunnerne hafva så aldeles öfversvämmat Svenska sidan, ut eandem, qua qua patet, aliquamdiu op-pressam tenuerint. Verelius och Moller, för utan många flere, förklara sig bäge för den meningen²⁾ tagandes ther til anledning af de flere orter i riket, som äro uppkallade effter Hunnerne³⁾ och synas alla vilja hafva sagdt, det desse

¹⁾ Våra sagu-skrifvare må ingen förtänckia, om de misstaga sig på visse orter och deras belägenhet, sedan som hos scriptores exteros, både Greker och Romare, medan Geographien ännu låg i linda, samma slags fehl, samma missvisningar som oftast förekomma. Asiatiske och Europeische Araxis (Rha, Volga) varda af vederbörande ofta confunderade (see Schötgens Origg. Russorum) Pontus Euxinus och Sinus Botnicus bli hos Adam. Bremens. och flere, bäge nämde vid et namn, och tagne den ena för den andra. Item varder Götha älven och Tyska Elben, hvarken i nyligare eller förra tider, som sig borde, af mångom distinguerade.

²⁾ See Mollers dissert. de justo Sveonum in patriam amore pag. 25 fin. der han Verelii ord in notis til Hervors saga anförer.

³⁾ Förutan de in och utomlandz belägne, och under pag. 33 not 2 i nästföregående artiklen redan nämde orter, som bära namn af Hunnerne, fins i Svea och Götha riken: Hunneskog, Hunnehals, Hunneshammar, Hunsberg i Småland, Hunnehögen, Hunnefält, Hunnmåhla, Hunnmara etc. confer de Blekingia nuperam dissertationem Londinens. I Äng-

spelt en tid mästare ther inne. Andre samtida, åtminstone urgamble Chrönikor at förtiga, som veta förmähla om tvänne Holmgardske Printzar Harvit (högsta vijskeden) och Osantryg, at de med väpnad hand sökt återtaga besittningsrätten af sitt ther inne belägna, men af orätta arfvingen inkrächtade fädernesarf¹⁾.

Jag sade at tijden, när thenne invasion skedde och desse gäster äro af Vest Götherne först inomlands²⁾ från deras hus och hemvister afviste; sedan utomlands ock blefvit af dem upklappade³⁾ för deras under frånvarelsen, i annans mans hus föröfvade sjelfsvåld⁴⁾ är svårt förvisso

land fins Huns-town, som med finska ordet Hunnensari har enahanda bemerkelse. Vilket om det fått sitt namn af nogre från Huneland hämtade och i Norges Konung Harald Hardrådes armee understuckne recreuter, som han med sine egne satt der up på öen, då han kom de Danske der inne til hielp, lärer oss Ängelska historien närmare kunna underrätta.

¹⁾ See i anledning af Vilkina sagan Verelii epistol. defensor. versus Scheffer. pag. 7, col. 2.

²⁾ Hervora sagan Cap. 10 fin.

³⁾ Histor. Goth. Scriptores: Jornandem, Isidorum et ceteros confer. illum cap. 40 Seq. hunc. vero Chronicera 457 quibus adde sis. Schurtzfi. dissert. XV. p. 17 med.

⁴⁾ Om Göthernes omgång med Hunnerne at han varit sådan, som herda Scythernes och Ryssarnes med sine underhafvande, hvor om Herodotus, Justinus och Herberstein i sin descriptione Moschoviae pag. m. 55 med. vet berätta, står lättare till at tänckia än bevisa. Men det tror jag förvisso, at när Svea Rikes föreständaren lät öfver slotz-porten i Tavastehus uti sten uthugga en man med Rysspiska i handen, gjorde han det mindre af en helig ifver, som mången sig inbillar: men mera till at förehålla Tavastarne, at om de skulle understå sig visa nogen otrohet mot Sveriges Crona, skulle i stället för krigzvapn, dhe med piskor och påkar blifva afstraffade.

nogot kunna afseja, sedan hvarcken tideräckningarna eller Ättar-tahlen bärta der om nogot tilförlåteligit vittnesbörd, och de jemkningar, som vittre män arbetat uppå i nyligare tider, utan gensejelse, almänt ännu icke äro vordne veder>tagne. Doch som de äldsta saguskrifvare, samt med deras bäste uttolckare föra de nyssnämde Ryske el. Holmgårdske Herrarne, samt med deras inbrått i Svergie till Yngve Freijs och dess Sohn Fiolmer eller Filmers tider, som nära in til Christi börd varit hos oss regerande, synes otvungit ock kunna slutas, at den in om riket skedde inkrächtingen är nog äldre, än den som af Attila och dess medfölgie, genom Ungern var stäld på Tyskland och Frankrike, samt de i den neijden belägne Rommerske provincier. Hvad Torffaeus och Keisler mot thenne Hunnehärens inbrått i södre dehlen af Svergie invända, lämnar jag med fligt opåtalt, hälst den förras motmening är af sahl. Adsessoren Biörner til fullo förklarad¹⁾ åter hvad den senare håller för otroligt²⁾ nembl. att Hunnerne skulle ur Ungern hafva ankommit at bekriga oss här i norden, sådant af aldrig nogon Svensk antiquario blefvit påstådt, men skulle kunna, i hänseende på för omtalte omständigheter, så vähl som hvad i nyligare tider med de Svenske vapnen passerat³⁾, fast härarne just icke kommit från Ungern, vara liqväl både sant och troligt.

Dhet allena står ännu af thenna artiklen tillbaka at tillägga, det uti en gammal dagbok, som fordom varit Visby Clöster tilhörig och finnes inryckt i Hr Ludewigs Collection af gamla handskrifne parm-böcker, varder förmält att vid slutet af det siunde seculo, nembligen åhr 686 hafva Hun-

¹⁾ Gothunheimiæ pag. 91.

²⁾ Keislars antiqu. S. Celt. p. 103.

³⁾ Jägers hist. pol. eccl. ad. an. 1643, p. 650 seq.

nerne från Sveriges rikes gräntzor med allone afvikit. Om hvilket måhl, som föga nogon samtida historie vet berätta nogot vist, och det tillika intet mindre ovist, när handlings-skrifvaren lefvat, än hvad trovärdighet han kan hafva meriterat: så lämnas hans relation så länge i ovisshet, att man kan träffa än et vitne, som giör härom fullkomligare besked. Troligit är, at då en ny svärm af Hunner begynte just samma tid draga sig ur stora Scythien in åt Ungern, der deras släctingar förr varit rådande, hafva desse i Scandien öfverblefne dragit sig förbi Östersön in i Tyskland at ther träffa sine tillkomne nya Landzmän. Det är vist, at i Pommern, vid Renströmmen och mång annorstädes desse lämnat å nyo åtskillige minnesmercken eftter sig, som förutan andre Scribenter, collectores novor. literar. maris baltici anni 1700 p. 196 funnit tienligit om sin Landzort äfven tilkenna gifva¹⁾. Skulle och nogon komma på de tanckar, at det Tattar fölgie, som utan vist hus och hem hålla sig än uppe här i Norden, måtte vara affödingar af våre gamla Hunner, ehuruväл det heter i vår Svenska historie, at de hijt in i landet i Sturarnes tid först inkommit, tror jag den meningen icke aldeles vara at förkasta, då man ser deras besynnerlige phisiognomie an, aldeles sådan, som Doctor Jordan dem beskrifver; thesslikest och besinnar de tilfälligheter, som i diverse tider gifvit anledning att nu unna dem burskap i riket, åter en annan gång igen upphäfva det samma.

IV. Fölgier nu med nogre ord at förmähla om Hunnernas in i Pannonien gjorde inbrått, det vi förr ut förklarat vara senare påtänckt än det toget, som de här inrikes hafft för händer. Jag förmodar ingen heller lärer undra på, at jag mindre angelägen om at beskrifva, hvad som hö-

¹⁾ Adde sis Albertum Crantzium in Wandalicis Lib. VI. cap. 5.

rer til det fälttoget, eftter som samtelige de tiders historici, både andelige och verdzlige täfla med hvor andra, hvem som om den feijden må kunna afgifva den tillförläteligste effterrättelsen; Skulle ock om nogon måtte understå sig tillägga nogot angående den saken, synas, som ville man antingen tvifla om samma auctorer finnas i Paris, eruditionis literar. acropoli, eller tänckia om M. Deguignes, at han intet gifvit sig tid nog at löpa dem alla igenom; hvilket tvifvelsmåhl han liqväl förekommer i den præfation, han til Kongl. academien communicerat. Bägge delarne vore orätt giordt at både tänckia och skrifva. Det kan jag dock icke undgå at erhindra angående skyldskapen millan de många slags Scyther, som denna tiden giorde så stort oväsende i Europa, at then mäst renommerade deras Härhöfvtzmans, jag menar Attilae namn är Göthiskt; så mycket mera til troendes, som han lade sig icke allenast mycken vinning om at fortplanta Göthska tungomåhlet, hvar om förrut förmält, utan hade inom Skanön el. Skantzön just på samma tijd ock en kajman regerande, nembligen Svea och Götha Konungen Adil Ottarsson, en icke mindre kyndig än mächtig och myndig strids-man. Jornandes säger om den förre, quod prope solus Schythiae per orbem regnator exstiterit. Om honom tilstå Ungerske Scribenterne sielfve ock, at sedan hatet och hämdgirigheten med tiden sachtat sig, alt hyad som kan sejas en regent til lof, det skulle likaledes kunna sejas om Attila der hans dater af en oväldog Homeri, och icke så månge väldoge pennar, träffat den tiden at blifva upteknade¹⁾.

¹⁾ Besee Attilae et Hunnorum gentis vindicias, som för flere åhr tilbaka, äro här af trycket utkomne. Men äntå heler Aventinum in annalibus Bojorum, som berättar om skaldaqväden, hvilka om Attilae hieltegerningar han både sedt och läsit hade.

Om vår Svenska Kong Adil, den som både in och utom hus, så väl hvad hofhåldningen, som riksstyrelsen angår, låtit Hundske Attils hiältebragder tiena sig til noga efterlefnad, finns i lika måtto förmält at han i fredztider var mot sina vänner och grannar redelig och trogen, men mot fienderne i örlig en rasker stridzman både till landz och siös¹⁾ der å han vijste prof icke mot Danske våldfriare allena, utan tillika och på Wäners ijsen²⁾ der han hart in till Alufors och

¹⁾ See vår sinnrike historiographi H. Vildes statshistorie, Sv. upplagan, pag. 419 seq.

²⁾ Utan tvifvel på den redden, ther Älfven strömmar ut ur siön, och kallas än i dag Dalbo-vämmen (se disputat. de Vanorum sedibus prior. p. 20). Doctor Jordan med sin beskrifning af Vagströmmen, sätter denna mening nästan utom tvifvelsmähl. Gothorum, ipse Gothus, episcopus idem vet seja om floden, quod undosus, ceu VENTRE generetur et è lacu vastissimo in oceanum evolvatur, ab occidente (NB) pelago immenso circumdatum. Sannerl. tviflar man med rätta, om i Norden nogon flod finns, till hvilken alle desse omständigheter stå nogare at applicera. Och at ordet Wag, Vagus, intet må ge tillfälle til tvifvelsmähl, så är till vetandes, at med det ordet Scytho-Celtæ fordom betecknat undam fluminis spumosam quamcunque; och ther om öfvertyga oss icke våra sagor allena, som veta tala om Hunnarvagi, Kirckvagi, Munarvagi, Steinarvagi, Trounvagi, utan utländske geographi jämvälv, som veta seija om tvänne här i granskapet belägne år af samma namn, af hvilka den ena vid Riga löper in i Dünaströmmen, den andra, tiläfventyrs samma som Hervors Unnarvag, litet nedan om Holmgård löper in i Duina, Vina äen, hvilken i våra sagu-fläckar mångastädes förekommer. Til at intet nämna om Drusisvag i Sicilien; item Vaginorum populo eorumque urbe Augustâ, belägen der Po-strömmen impetuoso Vortice ex verticibus Alpium vältrar sig ned på de italienske fälterne. Kommandes slutel. än här til, at bland siö och floders klänningar, Vog och Vogor i Edda finnes uppfördt; tillika och at för et ordspråk i fordom timma blefvit brukat: *Med mönnom svälgia med Gudom kalla vogvaner.* Det som på latin tyckes vilja hafva sagt så mycket som: in convivio Deorum, elapsam Vänero gelidam Wagi undam faucibus haurire.

Alehärad, Norske Uplandzkonungen Ale samt med thess talrike armée öfvervan, och skulle som Attil, giordt sitt namn hos effterverden angenämare, om dhe Danske skalder mot honom hade, som de Svenske och Norrske, varit lika sinnade. Att Adit, Adisl och Attila namnet var i hedendommen så gångbart i Sverige, som sedermera Oluf och Erichs helgonanampn hos de påfviskt sinnade Christne, vittnar till öfverflöd en Stenskrifft, uprest i Fugleby, Malma s:n i Södermanland en Attil til åminnelse, som bijvistat campagnen mot Besserne eller Bosniackerne¹⁾.

Om det Ungerska språket, sådant som det i nyligare tider varit och än är i bruk ther i landet, har jag mig förrut redan förklarat, at under de i tiden och tillika med den samma skedde månge slagz inkräctningar och utflyttningar, det kan sejas vara både Sarmatiskt och Scythiskt, både Finskt och Göthiskt, så aldeles förmängt det ena med det andra, som i Tattariet hos grannarne therstädes, och hos oss i Finland än i dag, uti de nästbelägna Landz- men hälst Siösochnarne, Svenskan och Finskan med hvor andra alternera.

Yttermura ock som Ungerska namnet tyckes vara en sammansättning af tvänne ord, et gammalt och et i nyare tider tilkommit: Hunn och var, der af Hunnivar, förutan månge andre ther i orten belägne ställen, antingen begynna eller ända sine namn: Så är svårlijen och nogon historie

¹⁾ Om Alufors läs Peringsk. Ättartaflor VI p. 66 med. adde vit. Theoder p. 467 seq. Till yttermura bevis här uppå tienar hvad som ex idoneis scriptoribus Bonfinius, Micraelius och flere andre förmåla om Besserne dem Attila samt med sine bröder öfvervunnit. Item hvad som här nedan om Besser (Bassar) och andra gamla Norske familier värder berättat.

til finnandes, som före Kejser Carl den stores tider, nämner nationen med det namnet. Om honom är det först förmålt, at han de i senare tider tillkomne Scyther (Ungarer) icke långt från det stället, som Vagusfloden löper in i Donauströmmen öfvervunnit och til Rha eller Rabströmmen tilbaka drifvit¹⁾. Till att intet nämna o-omrört hvad som angår denna i orten skedda senare invasionen, att vederbörande hade i förstone intet ondt eftter husrum, då i det samma Longobarderne drogo sig in i Italien²⁾. Hunni och Wari (Avari) niöto i godan ro en lång tid sine nye boställen uti det så kallade Norico kringom Donau och Emsströmmarne. Men när desse omsijder vijste sig äfven så oförnögde med sin dehl, som de förre, begynte stämpla eftter att få sina landamähren in öfver Tyska gräntzen, ju längre, ju bredare utvidgade; icke med foglighet, utan med påck och trug utfordrandes den landskyld, som först de Franske och sedan de Tyske Kejsarne pro redimenda vexta till dem åhrligen utgiorde. Jag sejer, då de i fölgie deraf inlåto sig i nytt krig med Romerska riket, samt de der in til närmast belägne orter och herrskaper, aflopp striden för dem så olyckeligen, at de senare gången, i den Merseburgske ängden, hade als intet mera att rosa sig af marknaden, än the hade thertil anledning förra gången i de Catalauniska släctmarkerne.

Om de raske Raskii (Raeser) och sigurslause Sigler, Zeckler och Siculi, af hvilka staden Secklos vid Drauströmmen har sitt namn, måge anses som telningar, af den gamla Räse och Siklinge ätten i Norgie, ännu bibeħaldne, är mitt

¹⁾ Christiani Matthiae theatr. histor. pag. mihi 823.

²⁾ Detta Longobardernes uttog och nye Kungavarers intog i Pannonien, skedde vid slutet af det 6 seculo.

upsåt denna gången intet att undersöka. Det är vist, at Besser, om hvilka nyss förut är vorde förmält, samt med Raeser och Secklingar, äro Kongl. Personers och släckters, hälst här-kongars namn i Holmgård och de öfrige Norrlandz fylken fordrom gängse och bekante ¹⁾.

Skulle någon tyckia att til denna drotteslächten borde inberächnas tvänne hos oss fordrom gätne Drottningar, Hunnar och Härvar, och i anledning af bægges namn, tänkia om dem, at som de i orost intet vore ovahne vid at bära bryンja och härklæde, tillika ock på sin post, när så omträngde brukade mycken varhoge: jag sejer om i fölgie der af nogon skulle behaga see dhem an, såsom de der, hemma eller borte, haftt omgång och omgänge med våre Hunner eller Göther: bifaller jag den meningen så mycket helre, som orden kunna ur Ungern uptee hvor sitt bildebref (se pag. 44 not 2) eliest och förut redan anmärkt vorde, at föga i nogot språk nogre ord, än mindre nampn äro upkomne och vedertagne, utan sin goda grund, fast om deras origin och gemensamme bemerkelse vi ofta alz intet, undertiden, och det aldra mäst, icke äro vordne rätt underrättade. Det som af flere i vårt språk fordrom brukelige, hos Uthlännigarne vedertagne, men i våra tider för främmande håldne och utmönstrade ordalag, flere än man kan tro, kunde bevisas, om nu varande ämnet gofve ther til anledning.

Mångt och mycket vore ännu at tillägga om Turkar och Tattarer, så vida de nu förtiden äro til regering ofta och religion från hvarandra vida afsöndrade. Men som om

¹⁾ See Sagobråttet om Norges upprinnelse, hvilket bland de af Hr Bioerner upplagde Svenska och Nordske kiämpedater, behåller med rätta första rummet. Hjut höra egentel. pag. 8 in pag. 9 et 10 init. Item pag. 11 med. ferè.

dessas, jag menar Tartarerne jagt-horder el. herdaskaper samt med deras hushåldning, så väl som landzbeskaffenhet, nästan äfven så månge beskrifningar finnas, som slächter och tungomählen ähro; dessutom ock M. Deguignes tanckar aldrig lära vara, at bli der om från Sverige underrättad. Ty går jag sådant alt förbi, och vill vara nögd med allena et ord nämna om tvänne tider, som vi i Sverige uti statsförbund med både Turkar och Tattare varit indragne.

Jag vill intet nämna om det Tattarkriget, som en i Ryssland orolig printz och Storförste var på vägen at leda Birger Jarl uti. Uti Kong Johan Göstafssons tid och dess historie varder nämt om et förbund, som Sverige då ingick med Crimske Tartarerne, när bågges Landzänder hade blefvit af Ryska Storförsten Ivan Basilovitz med mord och brand anfächtade.

Åter hvad Turkarne angår och den handel som de Svenske hafft med den nation, vore mycket at tala om det interessentskap våra Förfäder hade med andre Europæiske machter uti Saraceniske, eller de så kallade helige krigen¹⁾ den påfveske stolen och dess regalier²⁾ til styrcka och förmehrung. Tillika torde ock de stats-förbindelser här icke otienligen kunna omröras, som i förra, så väl som nu varande seculo Sveriges glorvyrdigste Konungar ingådt med

¹⁾ Härom meriterar at läsas påvens Honorii bulla, som han Sveriges rikes ständer tilskrifvit. Hvarutinnan han af regis excellentia instanter exposcit, ut in adjutorium Christi et terræ sanctæ exsurgeret, neque in peculiari bello DEI FILII solveret militiae cingulum, et qui præcedere consvevisset, post terga maneret etc.

²⁾ Besee formulairet, hvareffter primas et præsules regni Svethiæ för detta måst svärja Påfvanom tro ock huldkap. Der det heter at de papatum Rom. et Regalia S. Petri contra omnem hominem defendent. Conf. Bevisen til Spegels kyrckeistor. p. 95.

Ottomanske porten och dess Vasaller, då de antingen af sine Ochristne fiender blefvit nödgade att med välide och macht försvara sitt rikes hög- och rättigheter, eller de til en fri handel och vandel samt obehindrad religions öfning hafft det hofvetz vänskap af nöden¹⁾). Men som förutan den beskrifning af Turkeska riketz stat, som Ryska Ministren i Paris, Printz Cantimir nyligen lätit utgå, tillika om Tartariet och de der inneboende nationer M. de la Motray, som en rund tid hölt sig hos vår stora Kong uppe i Bender, en noga beskrifning utgifvit, hvilka bágge äro M. Deguignes nogare än oss, ännu bekante, går jag sådant, samt med mycket annat, såsom mindre hörande til det giöremåhl, som af Kongl. Societeten åt mig uppdragit, med stillatigande förbij.

Detta lilla är, som angående de tre, uppå titelbladet af Hr Deguignes vackra arbete, om förmälte nationer och deras giöremåhl här i norden jag för min ringa andehl har hunnit effterleta och meddela. Hade jag mera tid och tillräckligare bokförråd att tilgå, skulle jag räckna för et egit nögie icke mindre, än prof af den vördnad jag bär för

¹⁾ Huru som Kong Johan, effter vederbörandes ther i landzorten egen önskan och förrut gjorde uträckning hade ämnat en legation til Turkiet, at sökia der förening millan de Orientalske och Nordske Christne, ther til en Åbo biskop med adeligit skiöldmerke vart destinerad, derom berättar, förutan månge flere A. Ep. E. Benz. i sin parenstation öfver sahl. P. E. Uti et bref, som samma A. B. för 8 à 9 åhr sedan lät af trycket uthgå, stält til alla Euangelske Ständer i Tyskl. och annorstädes förmälar han ock om den förmån, som högst sal. K. C. XII under sitt vistande i Turkiet, tillämnat de lutherske, at få bygga kyrcka i Constantinopel (Christeligare än den de Svenske och Norske ha der för mer än 700 år sedan anlagdt), men hvad som til det förslagit sedan blifvit tilgiort, har jag mig icke bekant.

Kongl. Wetenskaps Societeten, om jag måtte kunna sättia mählet uti et mera klart och tilräckeligt lius. Auctor förtienar i medlertid et ovärderligt lof, at han tagit sig uppå migrationes gentium å nyo och det nogare til at undersökia. Hvilken dessein hos vår diupsinnige och arbetsamme D. Rudbeck, rector Gymnasii Dresdensis M. Schötgen in originibus Russicis suis, nästan den endaste honom til godo utlägger. Och som jag intet tviflar ju detta ärendet är vordet flere vederbörande til utarbetandet öfverlätit: Så försäkrar jag mig ock, när M. Hr Secreteraren får samtelige deras tanckar under ögonen, lärer H. Deguignes hafva af den Kongl. Societeten, genom M. Hr Secreteraren et mera raffinerat stycke arbete att erhålla, än han och andre sig förrut kunnat föreställa.

Om tummelplatsen, der som på gräntzen af Frankrike Hunnerne blefvo första gången afslagne, skickas här innehylcht en i Tyskland icke längesedan omtryckt, fast i Frankrike anställd undersökning. Jag bilägger äfven de af mig härstädes utgifne tvänne dissertationer de Vanorum in V.-G. priscis sedibus; egenteligen för topographien skull, som fins i börgian af den senare, att M. Hr Secreteraren, som, tör hända, än icke besedt orten må af landtmätare-Chartan bli nogrlunda underrättad om Vagen (see pag. 44 not. 2) och Vanahem, tillika med andre ther i sochnen och häradet omförmälte ställen, samt theras in til hvor andra nära belägenhet. Disputation, som bär namn af vindiciis Attilae et gentis Hunnorum, äger jag intet mer än et enda inbundet exemplar. Skulle den förekomma nogrom til nogot nyttig, vill jag biuda til densamma, uppå befalning, anskaffa. Hade man här, som förmodel. vid det Stockholmische Kongl. bibliothequet at fägna sig af Maffei Veronensis nyligen utkomne förträfflige arbete, som bland annat innehåller verschiedener

Italiensche Völckers dunckle ursprung, och effter recensions lydelse uptäcker så månge och kostelige ålderdoms kundskaper, at våra tiders lärde varda der af finnandes anledning til at ändra månge sina förr formerade historische och Critiske meningar. Jag sejer: om samma fornäme mans arbete, tillika med Calani Dalmatæ historia Attilae, som ex M. scripto nyl. utkommen, stode här at öfverkomma, vore til förmodandes man måtte hafva kunnat lämna, angående det upgifna tvistige mählet, en närmare uplysnings. I medlertid, som förmodeligen på annat ställe, slike underrättelser med mindre möda kunna öfverkommas, har jag tycht mig icke böra underläta at nämna om samma auctorer, at om igenom dhem, nogot stode til att rätta och förbättra af det som här ofvan vordet anfört, jag icke må synas hafva försummat gifva ther til behörig anledning.

Framgent framhärdandes,
Ädle och vidtberömde Hr Secreterarens
hörsammaste tienare
Algoth A. Scarin.

Åbo den 16 September 1751.

N. B. til Secreteraren i Wetensk. Academien Pehr Wargentin.

Förteckning öfver A. Scarins i supplementet införda bref.

	Sid.
1. H. Witte 4 jan 1726	292.
2. Rosenadler 6 jan. 1729	294.
3. " 19 mars 1729	296.
4. Sven Digelius 11 aug. 1736	298.
5. " 26 juni 1737	298.
6. " Odat	300.
7. " 8 juni 1739	301.
8. " 16 ang. 1739	304.
9. " 26 juli 1740	305.
10. A. Wilde 28 dec. 1750	312.
11. P. Wargentin 9 aug. 1751	314.
12. " 16 sept. 1751	315.

Suomen Historiallisen Seuran
POYTAKIRJAT

15 p:stä Joulukuuta 1892 — 4 p:ään Kesäkuuta 1894.

Kokous 15 p. Jouluk. 1892.

Saapuvilla olivat esimies vapaah. E. G. Palmén, hrat K. Grotenfelt, C. v. Bonsdorff ja allekirjoittanut.

§ 1.

Pöytäkirjat, jotka tehtiin kokouksessa 31 p:nä lokakuuta sekä vuosikokouksessa 9:nä p:nä marraskuuta, luettiin oikaistaviksi ja hyväksyttiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Fennia 5. Helsinki 1892.

Geografiska Föreningens Tidskrift; 4:de årg, 1892, 5. Skrifter utgifna af Svenska Literatursällskapet i Finland XI, 4. Åbo Akademis studentmatrikel ånyo upp- rättad af Wilh. Lagus 4 (II, 1.) H:fors 1892.

Skrifter utgifna af Svenska Literatursällskapet i Finland XXII. Finska prästerskapets besvär och kongl. Majestäts derpå gifna resolutioner från slutet af 1620 talet intill stora ofredens slut. Samlade af K. G. Leinberg. H:fors 1892.

Ohjelma kymmenennelle yleiselle Suomen maanviljelys- kokoukselle Nikolainkaupungissa 1893.

§ 3.

Ilmoitettiin että vuosikokouksessa valitut revisorit olivat Seuran tilejä tarkastaneet ilman löytämättä mitään aihetta muistutukseen, jonka johdosta annettiin rahan vartijalle täysi tilinpäästö.

§ 4.

Keis. Senaatin Siviili-toimituskunta, jonka puoleen valtionarkiston-hoitaja R. Hausen oli käännytty pyynnöllä että hänen myönnettäisiin valtionvaroista 2,000 markkaa keskiaikaisten sinettien julkaisemiseen, oli kirjeellä 22 p:ltä marraskuuta 1892 kysynyt Historiallisen Seuran lausuntoa asiassa.

Tämän johdosta lausui Seura olevansa täysin yksimielinen valtionarkiston-hoitajan kanssa mitä tulee ehdoitetun julkaisun tärkeyteen sekä tahtovansa sen toimeenpanoa mitä lämpimämmän kannattaa. Koska sen ohessa julkaistaviksi ehdotettujen sinettien lukumäärä ei suinkaan pidetty suurena, vaan pääinvastoin katsottiin antavan tilaisuutta lisäyksiin, arveli Seura suotavaksi ettei kokoelmaa rajoitettaisi ainoastaan niihin sinetteihin, jotka tavataan Arvidssonin julkaisemissa asiakirjoissa, vaan että siihen, niinkuin valtionarkistonhoitaja itsekin kirjeessään huomautti, otettaisi myöskin muualla tavattavia keskiaikaisia sinettiä, joten kokoelma tulisi niin täydelliseksi kuin mahdollista on. Koska myösken valtionarkiston-hoitajan ehdottama kuvaamistapa näkyi antavan täyttä takuuta siitä, että kuvat mitä selvyyteen tulee täyttäisivät kaikkia niitä vaatimuksia, joita tällaisen kokoelman suhteen voidaan tehdä, luuli Seura myösken täydellä syyllä voivansa sitäkin puolataa, semminkin koska hinta, 4 kruunua 50 äyriä, voittetuun tulokseen nähden ei suinkaan ollut liian kallis. Tämä lausunto oli Siviilitoimituskunnalle ensi tilassa kirjallisesti annettava.

§ 5.

Hra Grottenfelt luki seuraavan tiedonannon Jaakko Suomalaisen virsikirjasta:

Vähän Jaakko Suomalaisesta ja hänen virsikirjastaan.

Jaakko Suomalaisen painetusta virsikirjasta on, kuten tunnettu, ainoastaan yksi vaillinen kappale säilynyt meidän päiviimme asti, Upsalan yliopiston kirjastossa. Tämä virsikirja on varustettu pitkähköllä esipuheella, joka on varsin merkillinen ei ainoastaan kirjallishistoriallisessa katsannossa, vaan myöskin yleensä Suomen uskonpuhdistuksen historiassa, ja joka asettaa Suomalaisen aivan toisellaiseen valoon uskonriidassa, kuin missä tähänastisissa esityksissä on esiintynyt. Tiedetään että Suomalainen Juhana III:n, entisen Suomen herttuan, v. 1578 antamasta toimesta rupesi „muutamia hyödyllisiä kirjoja“ suomeksi käantämään. Mutta se esipuhe, jolla Suomalainen varusti vv. 1580—82 painetun virsikirjan, ei suinkaan voiniut olla Juhanalalle mieliksi. Päinvastoin oli se epäilemättä hyvinkin rohkea teko Juhanaan nähdien heittää semmoisia kovia sytyksiä paavilaisuutta vastaan, kuin Suomalainen tuossa tekee. Tosin oli Juhanan katolinen into jo hiukan laimennut, mutta vielä eli kuitenkin Katariina Jagellonica, vielä Juhana puuhasi liturgisessa yhdistystyössään. Esipuheessaan lausuu m. m. Suomalainen yhdessä kohdassa: „Coska nyt se ruma hengi piru, joca ihmisen cadhotuxen jälken aina seiso, näki ja ymmärsi sen, että virtein cauta nopiamin toisinans ja ninquin tapaturmast ja tietämät parhat cappalet sijtä Christilisest opist ymbäri monen maacunnan levitetyxi tulit, ja ihmiset mös nijdhen cauta Jumalisin ajatoxin ylösherätettin, nijn ei vain hän sitä kärsi, ja sentädhen hänen jäsenittens cauta sen nijn toimitti,

ettei vaivoin virdhet ja messu veisut, mutta mös rucouyen tavarat ja lukemiset kirkoisia ja muisa cocouxis eij omal maan ja ymmärtäväisell kielel, mutta vaivon vieral ja Latinan kielel, jota harvoin kyllä veisajat, paljo vähemin cuuliat ymmärsit, edhes pantin. Ja ne quin maan kielel nijtä tekemän ja sittä kirkoisia veisanan rupeiset, ne cocta paannan pantin. Nijn se vijmein sittä nijn tuli, ettei oikein ydhestäkän maacunnast yctän löyty, joca äitins kielel tactoi eli tocti virsiä tedhä, eikö ycteinen cansa parca yctäkän Jumalista virtä omalla kieleläns cuulla ja oppia saanut". Ja seuraavassa sitte sanotaan: „Nijn vijmein sittä armacti Jumala inhimisten päällä, ja tadhoi lopun jollakin muodholl sillä entisel veisuin ja lauluin taualla tedhä, ja sentäden ylösherättil en-sist sen Jumalisen ja suuren armon cansa lahjotetun miehen Lutheruxen Saxan maalla, jota sittä muut oppenet ja Jumalan pelkäväsit miehet muisa maacunnis seuraman rupeisit, jotca caicki idze cukin paicasans parhat Christilisen opin ja Catechismuxen pääcappalet, samal muoto mös Christuxen erinomaiset hyvät työt, quin hän syndymisens, pijnans, ylös-nousemisens, taivasen astumisens cauta, ja muille muoto inhmisille osottanut on, sangen jaloin, caunisin ja suloisin ymmärtäväisin maankielisin virsin sovitit, ja sovelialle, ülvos valituille, vijsast ylös ajatetuil ja pyhän kirjan cansa sopivaisil sanoil, vastan perkelen mieldä ja Pauin kieldä edhes panit." Samaan suuntaan puhuu Suomalainen koko tuossa pitkässä esipuheessa. Suomalainen siis ei suinkaan ollut mikään kuninkaani kätyri liturgia-riidassa, jonnepäin joskus on viitattu, vaan on päinvastoin uskonpuhdistuksen innokkaimpia puoltajia. Asiain näin ollen ei minusta näytä liian rohkealta lausua sitä arvelua, että kuningas saatuansa tiedon esipuheen sisällyksestä, ei laskenut virsikirjan painosta ollenkaan julkisuuteen, vaan tuomitsi sen hävitettä-

väksi. Jos asiat näin ovat, selviää tuo muutoin oudostuttava asiain haara, että Suomalaisen virsikirja, josta juuri sen taroitukseen nähden tahtoisи päätää että jommoinenkin painos on otettu, on niin peräti hävinneenä. Että Jaakko Suomalaisen esipuhe ei jänyt hänen aikalaisiltansa huomaamatta siitä on meillä todistus Hemming Maskulaisen sanoissa oman virsikirjansa alussa:

„Mestar Jacobin jalo lue Ennen tehty esipuhe.“

§ 6.

Hra Esimies refereerasi erään vähemmän sekreetti-deputationin pöytäkirjan 6 p:ltä syysk. 1756, joka osoittaa, kuinka hyödyn aikana taivuttiin arvostelemaan kirjallisuudenkin olot ammattijärjestelmän puhtaasti käytännölliseltä kannalta. Miettiessään jotain keinoa kirjojen kalleutta vastaan, arveli nim. deputationi että kirjailiaan väärinkäytöksiä tässä kohden, he kun muka itsevaltaisesti korottivat teoksiensa hintaa, ei voitaisi muulla tavalla estää kuin siten että sekä kirjojen tekijät että kirjanpainajat asetettaisiin kansliakolleegion valvonnan alle. Tällä kollegiolla olisi oikeus sellaisiin kirjoihin, joista pyydettiin liian kallista hintaa, antaa jälkipainoslupaa ensimmäiselle, joka sitä anoi. Vihdin katsoi deputationi myösken — tässäkin seuraten merkantilisysteemin periaatteita — hyvin suotavaksi, että kirjojakin vietiisiin kaupan ulkomaille, jonka tarkoituksen voittamiseksi pitäisi määrästä palkkioita kirjojen ulosviennistä.

§ 7.

Vanhemmista kirjapaino-oloista puhuttaessa, huomautti hra Grotenfelt, että kirjanpainaja *Bartolomeus Gothan*, joka v. 1488 Lübeckissä painatti ensimmäisen Suomea varten

painetun kirjan „Missale Aboense“n sittemmin myösken on maassamme käynyt. Arvidssonin Handlingarein I:ssä osassa (s. 134) tavataan näet eräs nähtävästi häntä koskeva vaan tähän saakka huomaamatta jäänyt tieto kirjeessä 8 p:ltä heinäk. 1493 piispa Maunu Stiernkorsilta Strengnäsinv piispalle. Siinä sanotaan: „Suscepimus hiis diebus medio magistro Bertollomeo Gotan nobis grata reverende paternitatis vestre scripta ex quibus quanto erga ecclesiam nostram zelo et favore ducimini de facili judicamus“ etc. Minne maisteri Gothan meidän maastamme matkusti tiedämme myösken. Lübeckiläinen kronikantekiä Reimarus Kock kertoo näet että Bartolomeus Gothan v. 1488 lähti Lübeckistä matkalle Venäjälle, ja ensin Moskovan suuriruhtinaan tykölä, joka silloin oli sovitteluissa paavin kanssa, pääsi suureen suosioon ja sai toimekseen painattaa latinalaisia ja venäläisiä kirjoja, „darinne de Römischen Ceremonien muchten yn dat Landt gefohret werden. Averst umme Girigkeit des Pawesten willen iss duth alles nhagebleven. Alse dusse Bartholomäus wolde wedder uth Russlandt reisen, hebben ehme die Russen alles genahmen, unde ehn ynt Vater geworpen unde versöpet“. Se oli sen ajan sensuuri.

§ 8.

Hra Grotenhelt ilmoitti Upsalan kirjastonhoitajan Hra Aunerstedtin kirjeessä kysyneen tahtoisiko Seura ryhtyä kirjaston kanssa kirjojen vaihtoon, sillä ehdolla että Kirjasto Seuralle lähettäisi vanhempia historiallisia väitöskirjoja y. m. historiallisia julkaisuja, joita kirjastolla oli tarjona, ja oli tähän vastattava, että Seura kiitollisuudella kyväksyy ehditeltua kirjojen vaihtoa.

Pöytäkirjan vakunudeksi:

J. W. Ruuth.

Kokous 31 p. Tammik. 1893.

Saapuvilla olivat esimies vapaah. E. G. Palmén, hrat Z. Yrjö-Koskinen, K. Grotenfelt, J. R. Danielson ja allekirjoittanut.

§ 1.

Kokouksessa 15 p. jouluk. 1892 tehty pöytäkirja luettiin oikaistavaksi ja hyväksytiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Finsk Militär Tidskrift, Elfte årg. H. XII. 1892.

Finlands geologiska undersökning. Kartbladen N:o 18, 19, 20, 21, 22, 23 och 24; sekä

Finlands Geologiska undersökning. Beskrifning till kartbladen N:o 18, 19, 20, 21, 22, 23 och 24.

§ 3.

Turun Suomalaisen lysein oppilaat Strömfors ja Wuorinen olivat hra Melanderin kautta seuralle jättäneet, edellinen muntamia asiakirjoja 15 ja 16 sataluvulta, myöhempia taas samanlaisen kokoelman 17 sataluvulta ja 18 sataluvun ensivuosilta.

Oppilas Strömforsin kokoelma sisältää hra Melanderin tekemän luetteloon mukaan seuraavat asiakirjat:

1) Eräs laamanninkeräjissä annettu pöytäkirjanote vuodelta 1546. Se koskee erästä perintöasiaa ja sen on antanut Pohjanmaan ja Satakunnan laamanni Juho Knuutinpoika (Kurki) Huittisissa pitämässään käräjissä. Alla on Juho Knuutinpojan sinetti.

2) Eräs Ali-Satakunnan kihlakunnan kirjurin Yrjö Olavinpojan vuonna 1580 antama todistus erään maitten vaihdon johdosta syntyneen riidan sovittamisesta Salmenojan talon ja Punoilan kylän väillä Huittisissa. Tässä toimessa oli hän ollut viiden muun miehen kanssa, joita kaikkia sanoataan talonpoikksi, vaikka yksi niistä Sigfrid Takku oli nimismies. Viime mainitusta huomaa siis että paikkakunnan nimismies oli tavallinen suomalainen talonpoika. (Katso: Gebhard, Savonlinnan läänin oloista vuoteen 1571, s. 82 s:lla). Tämä kirje osottaa myös sitä mitä Yrjö-Koskinen väittää teoksessaan „Tutkimuksia maanomistusseikoista Suomenmaassa“ (43 s:lla), nimittäin että tanko voi merkitä suhteellista osuutta kylän peltolohoissa eli „saroissa.“

3) Ali-Satakunnan voudin Mikko Heikinpojan ja sen kihlakunnan tuomarin Hogenskild Bjelken sijaisen Heikki Jaakonpojan tuomiokirje vuodelta 1594, joka koskee erästä rajariitaa Yrjö Salmenojan ja Pertteli Punoin väillä Huittisissa.

4) Ali Satakunnan kihlakunnan tuomarin Hannu Reckenberg'in sijaisen Kapriel Barendtinpojan tuomiokirje, annettu Huittisissa 9 p:nä marraskuuta 1619, joka koskee erästä testamenttia.

5) Heikki Tuomaanpojan Huittisissa syyskuun 18 p:nä 1632 antama tuomiokirje erästä velka-asiasta. Läsnä olivat tässä oikeuden istunnossa Turun linnan ja läänin käskynhaltija Heikki Olavinpoika Stubbe, Sarvisalon herra, joka samassa piti siellä tarkastuskeräjia (Ransakningz ting) ja Ali-Satakunnan voutti Antti Jaakonpoika (Äimä).

6) Erään Matti Tuomaanpojan Huittisissa 21 p:nä helmikuuta 1641 antama tuomiokirje, jossa hän vahvistaa kirjeessä mainitun peltolahkojen vaihdon. Tästä kirjeestä huomaa, että siinä tarkoitetaan „tanko“ sanalla pituus mittaa.

7) Suomen kenraalikuvernöörin Herman Flemingin 25

p:nä huhtikuuta 1668 antama todistus erään sotamiehen ottamisesta sotaväkeen. Kirjeen alla on Flemingin vaakuna.

8) Erään Kustaa Yrjönpoika Wilun vuonna 1704 antama todistus kahden riitapuolen, talonpoika Paavali Matinpajan ja advokaatti Juhana Märthenin, välillä tapahtuneesta sovinnosta.

Oppilas Wuorisen kokoomat asiakirjat ovat kihlakunnan ja laamannin oikeuksien, Turun hovioikeuden ja Turun lääninhallituksen antamia pöytäkirjanotteita sekä kalustoluetteloja, eräs huutokauppapöytäkirja, talonkaappakirja ja talonjakokirja. Vanhin asiakirja on vuodelta 1748, uusin taas vuodelta 1830.

Nämät asiakirjakokoelmat olivat Seuran arkistossa säilytettävät.

§ 4.

Samoin oli hra Alfons Spåre Pirkkalan Walkkilassa lähettänyt Seuralle Pirkkalan ja Harjun kirkonkirjojen muukaan tehtyjä genealogisia muistoopanoja useista mainituissa seurakunnissa asuneista säätyläissuvuista, sekä joukon kopioita Juhana III:n aikuisista kuninkaan y. m. kirjeistä. Seura päätti antaa edelliset Suomen Muinaismuisto Yhdistykselle, koska ne tämän yhdistyksen genealogisiin kokoelmiin liitettyinä olisivat tutkimukselle suuremmaksi hyödyksi, kuin jos ne Seuran arkistoon jäisivät. Jälkimäiset sitä vastoin olivat Seuran Arkistossa säilytettävät.

§ 5.

Hra Grotenhelt johti huomioon erään, Monumenta Germaniae historica kokoelman IX:ssä osassa tavattavan „Notitia Galliarum“ nimisen maantieteellisen luettelon, josta Ruotsin ja Suomen oloista 12 vuosisadalla saadaan seuraavat tiedot:

Monumenta Germaniae Historica Auctores antiquissimi, Tomus IX. Eräs maantieteellinen luettelo „Notitia Galliarum“ kirj. 390—413 välillä. Yksi käsikirjoitus tästä (n. s. Florentinus Laurentianus Librianorum 1554) XII:neltä vuosisadalta lisää muutamat tiedot, erittäin hiippakuntain nimet, Puolasta, Tanskasta ja Ruotsista. Luetellaan ensin 10 (oikeastaan 9) kaupunkia Ruotsissa „nomina civitatum in Suethia“: Aipsa, Biargina, Nithirosa, Scara, Liunga, Kaupinga, Tuga, Strigin, Sigituna, Arosa. Sitten „nomina insularum de regno Svevorum“ (!): Gothic australis, Gothic occidentalis, Guas-mannia, Sundermannia, Nerh (= Nerke), Tindia (= Tiunda), Fedundria, Atanh (= Attunda), Guthlandia, Guarandia, Fin-dia, Hestia, Helsingia, Guarmelande, Teuste (= Tavastia? Tjust?). Omituista on että tässä luettelossa näin aikaisin myösken mainitaan Findia ja Hestia „Ruotsalaisten valtakuntaan“ kuuluvina. Ehkä onkin käsikirjoitus vasta seuraavalta vuosisadalta? Mutta toiselta puolen näyttää Turun ja Veksiön nimien puute osoittavan aikaisempaa aikaa ja että käsikirjoituksen ikä on oikein määrättynä.

§ 6.

Hra esimies esiintoi seuraavat uudet tiedot haaveilija Pietari Schaeferista:

Niitten tietojen täydentämiseksi, jotka eri paikoissa annetaan uskonnontieteellisestä Pietari Schaeferista, (vert. esim. Tidskrift för Litteratur 1852 ja Akianderin Historiska upplysningar om religiösa rörelserna i Finland), voipi vielä Ruotsin kuninkaallisesta valtioarkistosta saada vähäsen lisää. Ennestään tunnettiin suuri tukku siellä säilytettyjä kirjeitä ja asiakirjoja, jotka koskevat Schaeferia: kopia siitä tunnustuksesta, jonka hän 20 päiv. marraskuuta 1689 jätti Turun

konsistorioille, löytyy Bergshammarin arkistossa (*Historisk Tidskrift* 1885, liite, s. 22), j. n. e. Mutta muutamia vuosia sitten, kun avattiin suljettu kääry, sisältävä erään Vapauden aikana Smålannissa eläneen Bobergin papereita, joita myös on hyvin kauan talletettu Ruotsin valtioarkistossa, löydettiin joukossa kaksi katkismuksen muotoista vihkosta, toinen ohut, toinen paksumpi, joihin Schæfer vankina ollessaan oli Suomen kielellä tehnyt kaikellaisia muistoonpanoja, enimmäkseen siitä mitä oli rukoillut, ajatellut, kuinka oli nukkunut, nähtyt unta; ketkä olivat hänen lähettiläet rahoja, ruokavarajoja j. n. e., kaikki tietysti raamatun lauseilla höystettynä. Kun Schæfer siirrettiin Gefleen sai hän istua samassa huoneessa missä venäläinen kenraali Werde ennen oli istunut. Muistoonpanot ovat ylen tiheällä ja pienellä kirjoituksella tehdyt, eivätkä näy sisältävän mitään historiallisesti tärkeätä; ne keskeytyvät äkkiä v. 1714.

§ 7.

Allekirjoittanut ilmoitti että Historiallisen Arkiston XII:n osan 2 vihko oli valmistumaisillaan, minkätähden nyt oli sen hinnasta päättävä, joten teosta voisi ryhtyä jakamaan, ennen tulevaa kuukauskokousta; ja määrättiin tämän vihkon hinnaksi 2 markkaa 50 penniä.

Pöytäkirjan vakuudeksi :

J. W. Ruuth.

Kokous 28 p. Helmik. 1893.

Saapuvilla olivat esimies vapaah. E. G. Palmén, hrat M. G. Schybergson, J. R. Danielson, K. Grotenhelt ja allekirjoittanut:

§ 1.

Tammikuun kokouksessa tehty pöytäkirja luettiin oikais-tavaksi ja hyväksytiin.

§ 2.

Ilmoitettiin lahjaksi tulleen:

Skrifter utgifna af Svenska Literatursällskapet i Finland XXIII, Åbo Universitets lärdomshistoria. 4. Teologin. H:fors 1893.

§ 3.

Allekirjoittanut luki seuraavan, Porin kaupungin mais-traatin tuomiokirjassa tavattavan kertomuksen Sprengtportenin alkuunpanemasta vallankumouskapinasta Porvoossa sekä niistä varustuspuuhista, joihinkin sen johdosta Porin kaupungissa ryhdyttiin:

1772. Den 25:te Aug. Närvarande: Borgmästaren Sack-lén, Rådmännerne: Sourander, Brander, Backman Ståhlfoot, Mentzer.

Herr Borgmästaren gaf the öfriga Magistratens ledamöter till kärrna, att Herr Borgmästaren i dag blifvit i händer stället et klockan nijo i går aftons med posten till Magistraten ankommet bref ifrån stadens riksdagsman handelsman Johan Gottleben ifrån Stockholm, som upplästes nu och var så lydande:

Härmed får jag den ähran at i ödmjukhet inberätta at i går inkom rapport at en Capitaine vid namn Helickius såsom Vice Commandant i Christian Stad har bemägtigat sig fästningen sälunda, att ingen ståndsperson får där inresa, så att öfver ståthållaren Högvälborne Herr Barou Rudbeck måste vända tillbakas: Regeringen har till att afvärja det onda, vidtagit alla försigtiga mått och steg, så at borgerskapets cavallerie red i går natt patrulle: nästa post torde jag få öfversända Högl: Secreta uthskottets protokoll, näst detta framlefver med högachtning etc. Stockholm den 18:de Augl. 1772.

Johan Gottleben.

Kort therpå eller klockan tijo i dag hafver en ankommen postellion från Åbo hitbragt ifrån Högvälloflige Lands Höfdinge Embetet till Magistraten stält bref ord ifrån ord sälvdande:

En ifrån Borgo hit ankommen person Jonas Wilhelm Burman vid namn, som sade sig vara fältväbel vid lif compagnie och Nylands infanterie regemente har uppå anmälan varit för Lands Höfdinge Embetet til förhör och i ett omständeligt sammanhang berättat huru som Herr Öfversten och Riddaren Baron Sprengtporten den 14:de i denna månad förmått Lätta Dragon Corpsen at afsvärja sig all lydnad för Riksens Högloff:e Ständer och deras giöromål, huru Herr Öfversten sedermera med tillhiep af samma corps giort sig mästare af armeens flotta, Sveaborgs fästning och garnison samt artilleriet i Helsingfors, låtit arrestera General Björnberg, Vice Lands Höfdingen Blomcreutz och Vice Borgmästaren Forstén i Borgo, förmått borgerskapet i Helsingfors och Borgo at gå ounnämnde ed och giordt anstalt att bemägtiga sig Svartholmen vid Lovisa, uti hvilken stad

dock Vice Lands Höfdingen efter derom erhållen tidning satt Garnitzon, Artilleriet och Borgerskapet i försvars ständ.

Ehuru denna Burman icke varit försedd med pass eller bref ifrån någon embetsman derå orten, har Landshöfdinge Embetet vid en uppgift af så vådelig beskaffenhet dock bordt fästa yttersta upmärksamhet, samt i följe af dess ed och 26 § i Regerings formen funnit sig föranlätit at Magistraten derom underrätta, jemte antydan at till förekommande af alla vådeliga händelser ofördröjeligen sätta Borgerskapet i försvars ständ, noga bevaka tullarne och hafva tillsyn öfver resande det ingen obehörig eller oför passad får in eller ut passera, innan han blifvit noga examinerad och befunnen vara på rätt värf stadd, samt äfven låta patrollera i staden i synnerhet om näッterna samt till bibehållande af ro och stillhet icke tillåta löst folck att få samman sätta sig eller gå i skockar, och så snart något oförmodeligt skulle hända, mig det utan minsta uppehåll rapportera.

Börandes vackten och patrollerne vara försedda med skarpa skott at vid på kommande händelse kunna afvärja våld. Förblifver

Magistratens

under H. H:r Baron Lands Höfdingen och Riddarens frånvaro

På Lands Höfdinge Embetes vägnar

Åbo å Lands Cancelliet Hörsamme tjenare

22 Aug. 1772. D. Gadolin. Gustav Malm.

Efter uppläsandet hvaraf Magistraten om thenna vådeliga beskaffenhets härstädes afböjande till följe af ed och grundlagarna samt Högvälloflige Lands Höfdinge Embetets föregående skrifvelse fant säkrast, at genom trumslag nu genast låta kungiöra, at den härstädes påstående marknaden klockan tu efter middagen skall upphöra, alla bodar, kro-

gar och källare samma tid tillslutas, och en hvar antydas att begifva sig i stillhet till deras hemvister: äfvensom nu genast giordes anstalt om samteliga öfver- och under officerares samt corporalers och borgerskapets sammankallande till klockan tu efter middagen at å Rådhuset med Magistraten om thenne bekymmersamme belägenhet öfverlägga, på hvad sätt borgerskapet kommer i försvars stånd at sättas.

S. D. Efter middagen:

Sedan samteliga Magistratens ledamöter sammanträdt upkommo handelsmännerna Matts Waden, Ascholin, Nils Gottleben, Isaac Backman, Bergeen, Moliis, Bäckman, Gabriel Rosenback, Borgelin, Isaac Appelberg, Matts Strandstén, mästarena Langberg, Grönqvist, Gran, Björkqvist, Engström, Rothman, Lang, Boeckerman, Engelb. Kekonius, Florin, Lagerholm, borgarena Anders Johanson Moliis, Simon Selin, Achander, Mannelin, Henric Wadén, hvilka Herr Borgmästaren gaf tillkänna, at anledningen till theras sammankallande är the bedräfveliga tidningarne, som kommit ej mindre från Högvällofliga Landshöfdinge Embetet än från stadens riksdags fullmägtig Herr Handelsman Johan Gottleben; Hvarpå för them upplästes ofvanintagna bref, och sedan Herr Borgmästaren upmuntrat thet närvarande Borgerskapet till osvikelig och skyldig trohet emot Kongliga Majestät och Rickseks Höglöf. Ständer, samt at hafva och hålla Rikets heligt besvurna Grund Lagar uti theras helgd, jemte det Herr Borgmästaren sade sig hafva den fasta försäkran at ingen i denna stad gifves, som vore så Gud- och äreförgäten, at han ginge uti några förrädelige stämpplingar emot Kongelige Majestäts Höghet, Ständernas och Svänska folkets fri och rättigheter, hvaruti äfven the närvarande instämde.

Härpå öfverlades, huruledes borgerskapet skall oför-

dröjeligen sättjas i försvars ständ och beslöts: at genom trumslag i dag än kungiöras, thet samteliga borgerskapet bör i morgen kl. 8 förmiddagen infinna sig med öfver och under gevär å vanligt ställe på Haga Malmen, hvarom hvar och en corporal äfven särskilt bör sitt corporalskap tillsäga: Magistraten vill äfven få ther sig infinna och be-see hurudana gevär borgeskapet hafva, samt förehålla them nödvändigheten af then lydnad och hörsamhet the vid excer-ceringar, vackthållningar och patrollerande böra visa theras officerare, så framt the annors vilja undgå blifva näpste efter militäriska lagar och å hårdaste måtto vara ansvariga, om genom olydnad, efterlätenhet eller upstdusighet något skadligt händer: viljandes Magistraten i morgen vidare för-ordna angående vachthållning med mera som nödigt blifver. Men som säkerheten kräfver at jemväl i nästa natt vacht blifver hållit; så åtogo sig Gottleben, Rothman, Florin, Lang, Kekonius, Anders Johansson Moliis, Mannelin, Gran, Selin, Achander, Lagerholm, Grönqvist och Langberg at träda till vacht vid tullerna och förblifva thär städes till kl. 3: om morgenon, få Borgelin i Haga, Björckqvist i Malm och Eng-ström i Strand tullarna infinna sig och the andra aflösa, samt förblifva till klockan åtta om morgenon vid sina poster.

Herr Capitainen Välborne Odert Johan Gripenberg fick på begäran företräde och förmälte, at han efter åstunden fått afskrift af Högvällofliga Lands Höfdinge Embetets till Magistraten aflåtna och förberörda skrifvelse; och som han sade sig till följe af thess embetes ed och regerings for-men vara forbunden i thenna vådeliga händelsen upbåda närmast belägna Compagnie, till dess vidare ordres ankommer; så ville Herr Capitaine giöra sig underrättad om han finge draga thet samman här vid staden och få inqvartering

i staden, emedan thet vid förefallande vådeliga händelser, borgerskapet och staden till försvar lände.

Efter ofverläggning med borgerskapet, beslöts till följande Herr Capitaine Gripenberg förkunnat svar: at Magistraten icke hafver annan befallning än ställa borgerskapet i försvars ständ, och therfore uti thenna vådeliga händelsen icke heller kan meddela annat svar på Herr Capitainens fråga, än at en hvor må förhålla sig såsom ed och skyldighet them tillbiuder.

Den 26 Aug. Närvarande: Borgmästaren Sacklén, rådmännerna Sourander, Brander, Backman, Ståhlfoot, Mentzer.

Till följe af i går vidtagit beslut befans större delen af borgerskapet församlat på Haga Malmen, och blefvo the nu af Magistraten efter författad förteckning upropade och hvor framviste theras öfver och under gevär hvilka befunnos sådana som i förteckningen genast anmärcktes: Therpå upplästes för borgerskapet ej mindre riksdagsfullmägtigens Herr Gottlebens bref af den 18, än Högvällofliga Lands höfdinge Embetets respecktive skrifvelse af den 22 innevarande månad, hvarpå Herr Borgmestaren alfvärlijen förmante borgeskapet, att såsom trogna och redeliga undersätare till följe af deras ed, med alla krafter, lif och blod försvara sig emot dett, som kräncker den allmänna säkerheten och våra besvurna lagar: Och beslöts efter ofverläggning med borgerskapet:

1:o att hvor och en af them böra smörja låsen på gevären, och förse them med goda flintor.

2:o att hvor och en af them bör hafva tijo skarpa skott.

3:o att ingen må födrista sig fara utom stadens ägor och then som vill fara på åker eller äng, bör sådant tillkännagifva sin corporal och vid skiede trumslag eller erhållit bud genast infinna sig i staden och sedan med fult

öfver och under gevär samt skott härpå Haga Malmen, likväl så att ingen vid hårdt ansvar får ladda dess gevär, innan vederbörande officer härstädes sådant beordrar.

4:o Hvarje natt från kl. 8 om aftonen till klockan 4 om morgonen skola 2:ne corporalskap vara vid vachthållningen: Högvagten förblifver i Haga tullen: och uti andra tullar hållas äfven vacht; patrouller böra gå hela nätterna: en öfver och under officer commendera vachten.

Från klockan 4 om morgonen skola styckjunkaren Selin och connestablarne Borgelin, Appelberg och Strandstén till kl. 8 om aftonen två i sänder rida ut från staden dels längre dels kortare väg ömsom åt Masia och Lufvia: theras så väl som vachtens skyldighet är att genast inberätta om the förmärcka någon ovanlig rörelse, och i synnerhet skall tullarna hållas tillslutna och ingen obekant resande in släppas innan han pass upvist, hvilket vachten genast bör Herr Borgmestaren tillkännagifva.

5:o Tullbetjente tillsägas härom så väl som om thet, att the böra lempa borgerskapet rum i tullhusen.

Ytterl: belefvades at capitain Wadén, fältvebeln Rosenback samt corporalerna Anders Johansson Moliis samt Cavander, med sina corporalskap skola i afton komma till vacht och redan vara försedda med skarpa skott som sagt är.

Efter det Herr Borgmestaren ytterligare varnat borgerskapet till trohet och lydnad emot Öfverheten, och att heliga hålla Rikets Grund Lagar åtskildes Magistraten och Borgerskapet för denna gång.

S. D. efter middagen Kl. 8:

Med för par timmar sedan ankommen post inhändigade Magistraten Kongliga Majestäts nådiga tryckta kungörelse och varning angående några emot Kongliga Majestäts lagliga

samt Rikets sielfständighet och rätta frihet yppade skadeliga försök gifven Stockholms Slott den 19 augusti 1772: och Kongliga Majestäts, Nådiga Försäkran till Thess lijf gardie, artellerie och samteliga trogna undersåtare i residence staden Stockholm, gifven förberörda dag, hvilka Herr Borgmestaren upläste för the tvänne Corporalskap af Borgerskapet som nu voro vid Haga Tullen till vacht hållning församlade, hvarpå Borgerskapet blefvo varnade till trohet och lydnad samt therpå i stillhet åtskildes.

Den 27:de Aug. Närvarande samteliga Magistratens Ledamöter.

Herr Borgmestaren gaf tillkänna, at sedan Kongliga Majestäts allernådigste kungiörelse och varning angående några emot Kongliga Majestäts lagliga rättigheter samt Rikets sielfständighet och rätta frihet yppade skadeliga försök: samt Kongliga Majestäts Nådiga Försäkran till Thess lijf gardie, artellerie och samteliga trogna undersåtare i residence staden Stockholm, gifven Stockholms Slott den 19 Augusti 1772, hvilka nu uplästes, i går efter middagen ankommit med posten och the för en del borgerskap redan i går aftons uplåsits och förständigats till underdårig efterlefnad, så sade Herr Borgmestaren vara nödigt, at Magistraten genom allmän Kungiörelse återkallar the i går af Magistraten och Borgerskapet giorda anstalter, på thet en hvar må i stillhet och lugn nu få skiöta sin näring; Hvarföre och efter öfverläggning beslöts til följande kungiöra:

Till underdårigste följe af Hans Kongliga Majestäts den Stormägstigste Allernådigste Konung Gustafs höga befallning af den 19: i denna månad får Magistraten nu jämte innerlig tacksägelse till den store Guden uti en välsignad stund till känna gifva och biuda: att alla de anstalter och förordnanden, som Magistraten efter Högvällofliga

Landshöfdinge Embetets antydan de nästföregående dagar vidtagit emot förment osäkerhet för allmänna välfärden nu mera upphöra och härigenom åter kallas, så att en hvor af Borgerskapet såväl som andra denna stads innevånare måga i fred och ro skiöta theras näring och handtering och med underdänig vördnad i stillhet afbida the nådiga och högvisa författningar, som vår mildaste och nådiga Konung till Thess och Rikets bästa meddelandes värder, Hvilket genom trumslag i staden genast skall kungiöras; Hvarpå Magistraten åtskildes.

§ 4.

Hra Schybergson mainitsi epähuomiosta jättäneensä ottamatta Scarinin kirjekokoelmaan erään Scarinin piispa Henrik Wittelle lähettämän kirjeen, joka löytyy painettuna Ad. Neoviuksen teoksessa: Handlingar rörande hopbringandet och bevarandet af arkeologiskt, historiskt och etnografiskt materiel i vårt land (Finska fornminnesföreningens tidskrift XI, sid. 171). Kirje todistaa samoin kuin muutamat muut Scarinin kirjeet, hänen harrastuksestaan saada Juustenin kronika julkistuksi. Jos seurakunnissa löytyisi kappaleita kronikasta tai siihen liitetystä „cyclicæ epistolæ“, olisivat ne joko alkuperäisessä muodossa tai tarkkoina kopioina mitä pikemmin lähetettäväät asianomaisille käytettäviksi kronikan tulevaa painatusta varten.

§ 5.

Hra esimies teki selvityksen niistä tuloksista, joihin taloudellisten olojen valaisemiseen nähdien, voidaan tulla tutkimalla 1600 luvun karjavero ja kylvöveroluetteloja, joiden aineita tähän asti hyvin vähän on tietolähteinä käytetty.

Valaisten esitystään muutamilla esimerkeillä huomautti hra esimies kuinka nämät arvokkaat ainevarat epäilemättä tulisivat tarjomaan varsin tärkeitä lisää ja osaksi uusia näkökohmia sen aikuisten kulttuuriolojen selvittämiseksi, sekä lausui tarkoitukensa olevan ottaa selkoa niistä perusteista, joita mainittuja luetteloja tutkiessa olisi noudatettava, jotta työstä voitaisiin saada miten mahdollista paraimmat tulokset, sekä sitten tähän tutkimustyöhön yhdistää nuoria tutkiavoimia, jotka ottaisivat eri paikkakuntien oloja näiden perusteiden mukaan valaistavaksi, niin että vähitellen saataisiin yleinen selvitys maan silloisista taloudellisista ja tilastollisista oloista, sekä sopivia vertauskohtia myöhempien aikojen oloihin.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
J. W. Ruuth.

Kokous 8 p. Huhtik. 1893.

Saapuvilla olivat esimies vapaah. E. G. Palmén, hrat K. Grotenfelt, C. von Bonsdorff ja allekirjoittanut.

§ 1.

Kokouksessa 28 p. helmikuuta tehty pöytäkirja luettiin oikaistavaksi ja hyväksyttiin.

§ 2.

Hra Esimies lausui Seuran kaipaksen sen entisen jäsenen kreivi Kaarlo Maunu Creutz vainajan kuoleman johdosta, samalla johdattaen läsnä-olevien muistoon, että vainaja, joka nuoruudessaan oli julkaisut arvokkaita tutkimuksia isän-

maallisen historian alalla, myöskin oli se nimetöin lahjoittaja, joka antoi Historialliselle Seuralle sen ensimäisen rahalahjan, 2,000 markkaa, historiallisen tutkimuksen edistämiseksi.

§ 3.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Finsk Militär Tidskrift, I, II ja III, 1893;

Suomen virallinen tilasto XVIII. Teollisuustilastoa, 7, vuodelta 1890. Jälkimäinen osa. Tehtaita ja käsityölaitoksia. Helsinki 1892;

Suomen virallinen tilasto, XVIII, 6, vuodelta 1889. Jälkimäinen osa. Tehtaita ja käsityölaitoksia; ja

Suomen virallinen tilasto, XVIII, 7, vuodelta 1890. Edellinen osa. Vuoritoimi. Helsinki 1890 ja 1891.

Sen ohessa oli Seura Upsalan yliopiston kirjastolta, jonka kanssa äsken ryhdyttiin kirjojen vaihtoon, saanut vastaanottaa 12 historiallista väitöskirja vuosilta 1890—1892.

§ 4.

Hra K. G. Leinberg oli lähettänyt pöytäkirjaan otettavaksi seuraavan tiedonannon Pietari Särkilahden avio-liitosta:

Till Finska Historiska Samfundet.

I Historiallinen Arkisto XII, 2, sidd. 435—437, har jag meddelat några notiser angående den finske reformatorn, kaniken Peder Särkilaks' familjeförhållanden. Med anslutning till detta meddelande och med erinran derom, att det i afseende på bemälde persons i utlandet bedrifna studier nyligen blifvit utredt, att han år 1516 inskrefs vid universitetet i Rostock, beder jag härhos få angående hans giftermål yttermera anföra:

Såsom synes af det kungabref, dat. den 6 juli 1571, hvars förra del publicerats å sid. 437 i nämnda häfte af Hist. Ark. och som i sin helhet finnes återgivvet under N:o 165 i första samlingen af Handlingar rörande finska kyrkan och presterskapet, så hade vår reformators broder Göstaf Nilsson till Särikilaks långt efter kanikens död gjort anspråk på tvenne fastigheter i Töfsala, dem Peder Särikilaks' dotter och måg bekommit i arf efter sin fader och dem dessa år 1545 kort efter sitt bröllop hade försålt till konung Gustaf, — förebärande klaganden såsom skäl för sitt anspråk, att hans broder Peder icke varit lagligen gift och att dennes dotter Malin följakligen varit af oakta börd och sålunda icke heller efter sin fader egt arfsrätt till sagda gods.

Huru den af konungen i anledning af Göstaf Nilssons besvär anbefallda undersökningen utfallit, är icke kändt. Men efter Peder Särikilaks sjelf finnes i behåll ett bref, här-förinnan icke publiceradt, hvilket synes lemlna något stöd för den af Göstaf Nilsson mot hans broder framkastade beskyllningen, så vida nämligen den katolska kyrkolagen, hvilken gällde i Finland ännu vid tidpunkten för Peder Särikilaks' giftermål och hans dotters födelse, bör utgöra den grund, hvarefter förhållandet bedömes. Brefvet förvaras i Finlands Statsarkiv i afskrift, tagen från originalet å Upsala Universitets bibliothek af Statsarkivarien Hausen, med hvars benägna tillåtelse det här återgives. Till förklaring af dess innebörd, hvilken jag först nyligen kommit att närmare begrunda, vill jag dock förutskicka några notiser från andra länder rörande likartade förhållanden, d. v. s. de förste lutherske presters giftermål.

I Bomanssons akademiska afhandling „Hertig Johan och hans tid“, sid. 65, anföres ur en dom af Erik XIV:s nämnd, att Jakob Teit „med sin ed behålla vill, att ingen

kanik, prebendert [= prebendatus], eller eljest prest var äkta gift i Finland, den tid han dit kom, undantagandes M. Peer Särkilaks, som hade fäst sig en kone i Tyskland, medan han der studerade". P. Särkilaks var följaktligen den förste lutherske prest i Finland, som var gift, hvilken förbindelse han ingått i Tyskland under sin vistelse der för studier. När detta skett, kan ej med visshet uppgifvas. Men antagligen har det ej kunnat inträffa med en person, som vid den tiden egnat sig åt kyrkans tjenst, tidigare än 1522, under hvilket år andliges äktenskap efter reformationens grundsatser först börjat i Tyskland ingås. Luther sjelf gifte sig dock först i juni månad 1525.

När Peder Särkilaks återkommit från sin utrikes studiresa och medhemtat sin tyska „kone“, känner man ej bestämdt. I Biografinen Nimikirja uppges detta ha inträffat omkr. 1524. Af i fråga varande bref framgår dock, att han omkring den 18 Maj 1524 befann sig hemmastadd på Töfsala prestgård, efter att ha anländt från utlandet förmodligen icke först på vårvintern samma år, utan antagligen åtminstone 1523, eller fast hellre år 1522, enligt Nettelbladtska editionen af Juustens Chronicon Episcoporum (Schwedische Bibliothec, Erstes Stück, sid. 82), hvilken uppgift Porthan dock sökt rätta dertill, att sistnämnda årtal, öfverfördt till följande stycke, hänpör sig till Christian Tyranns fördrifvande från riket med hela hans här — dock var det först den 20 juni 1523, som Sveriges hufvudstad öppnade sina portar för Gustaf, efter det han den 6 i samma månad blifvit vald till Sveriges konung. Äfven den omständigheten, att P. Särkilaks redan 1516 börjat sina studier i utlandet och således, om han återvände 1522, för sådant ändamål allaredan vistats omkring 6 år utrikes, synes tala för en tidigare återkomst, än 1524.

Men vare sig, att han återkom till sitt hemland 1522 eller 1523, så var han på den tiden den förste prest icke blott i Finland, utan inom hela Sveriges rike, som var gift, ty först den 12 februari 1525 ingick Sveriges reformator Olaus Petri i Stockholm sitt giftermål med en vid namn Christina „under alla påfviskas gensägelse“ och till mångas förargelse, ehuru saken något mildrades derigenom, att han då var blott diaconus och icke ännu mottagit den egentliga prestvigningen. Framför andra rasade Biskop Brask i Linköping mot ett dylikt trots af kyrkolagen, beklagade sig hos konungen och förklarade, att Mester Olofs giftermål ej vore rätt hjonelag eller äktenskap, utan vore han i bann för sådan gerning efter kyrkans rätt. Till en början synes ock konung Gustaf blifvit öfverraskad och något villrädig i anledning af denna tilldragelse, beträffande hvilken han framhöll sin okunnighet, helst han när detta skedde icke varit i Stockholm, utan i Upsala. Konungen förekallade ock Olaus Petri och begärde veta, huru denne mot gammal sedvänja ville försvara sin gerning. Men sedan Mester Olof utlagt sin sak, förklarade konungen, härvid såsom oftast träffande det rätta, att det föreföll honom besynnerligt, det en man, som tillhörde det andeliga ståndet bannlystes efter påvens lag för äktenskap, hvilket Gud ej förbjudit, men icke för forbrytelser mot det sjette budet. Efter denna tid ingingo och i Sverige allt flere prester ordentligt äktenskap, i stället för att dessförinnan konkubinatet varit bland prester alltför vanligt i Sverige, liksom i andra länder (Anjou, Svenska reformationens historia, I sidd. 141—142).—

I betraktande af den korta tid, som förlidit från reformationens och omnämnda nya seds uppkomst i Tyskland, intill dess P. Särkilaks återkom till Finland, gick det sjelf-fallet icke an för honom att då ännu i sitt hemland utgifva

sin ledsagarinna från Tyskland för sin lagliga hustru, helst hvarje motstycke till en dylik förbindelse ännu saknades i Sverige. Icke underligt då, om han i likhet med andre prester lät sin utvalda gälla endast såsom sin vårdarinna eller hushållerska — i det äldre språket kallad „forsije“, d. v. s. en person, som ser om eller har vård om en annan.¹⁾

Detta till förklaring af i fråga varande bref, som har följande lydelse:

Bekennes jach Peder Serkelax i myn wel magth thet jach haffuer haffth tesse godhe men po hörandhe imellan mek och myne forsije Margrete Cornelij dotther szom ær Oleff Ambrosiisson j Karhw lax Peder Adresson (!) j Hackienpe Oleff j Hwkoss Hendric Tommasson j Lempoys Eric Ericsson j Lille Serkilax Matz Jörensson j Wilu och tesse bofasth men haffua hörth mijth tall och samtycke thet jach haffuer giffuit henne met myn godhe vilie myn lösöre for ty hon ärffuer ecke fasth effter myn dödh vthan thet jach haffuer sijelfuer samandragit thet loffuar jach henne j tesse godhe

¹⁾ Att andliges äktenskap ännu några år senare ansågs i Finland alldelvis olagligt och att presterne i anledning häraf då ännu voro hemfallne till böter åt biskoparne för barn, som de hade med sina konbiner, framgår af ett Jöns Westgötes till Wääksy (i Kangasala) meddelande, hvilken konung Gustaf år 1527 förordnat att för kronans räkning uppberä Åbo stifts inkomster. Meddelandet lyder: „*Tå jag var i Bis-scops stad, så upbar iag någre penningar aff Presterne för theras oäckta barn. Som iag kom fram för Kon. Göstaf med the penningar, så sporde han, hvad peningar the sculle vara? Jag sade hvarföre the voro upburne aff presterna. Svarade konungen: Medan the peningar äre hijt kompne, så må the här vara; men här effter scal thet icke så skee, utan prester scole haffua theras äckta hustrur*“ (Porthan, Juustens Chronicen pag. 607).

men neruarandes szom geffuit och skriffuit er Töffuesall presth
gordh anno domini m. d. x x 4 om ste erichss tidh om
somaren.

(Sigill¹⁾)

Af detta intressanta dokument framgår tvifvelsutant, att deri nämnda Margrete Cornelij dotter var Peder Särkilaks' maka, hvilken han medfört från Tyskland. Redan hennes faders namn Cornelius synes antyda utländsk härkomst, ty detta namn förekommer knappt nog i äldre svenska handlingar. Möjligen kan man äfven i Margrete, i st. f. det i Sverige allmännast brukliga Margaretha, varsna en utländsk namnform. Men sjelfva dokumentets syfte utgör dock det säkraste vittnesbörd beträffande Peder Särkilaks' ställning till Margrete Corneliidotter. Det innehåller nämligen hans testamente till förmån för bemälda qvinna. Vare sig, att sjuklighet eller kroppslig svaghet tidigt nog ledde hans tankar på förestående skilsmessa, alltnog, han ville i god tid, efter hvad möjligt var, säkerställa sin makas framtid, värvlös såsom hon blefve lemnad i ett främmande land, i händelse han fölle undan.²⁾

Erkännande, att hon ej ägde afsätt till hans fasta egodelar, hvilket han synes hafva önskat, ville han tillförsäkra henne åtminstone allt sitt lösøre, hans sjelfförvärfda egendom. I detta erkännande ligger ock ett medgifvande, att för tiden gällande lag hindrade henne från att anses

¹⁾ I sigillet ses en sexuddig stjerna, vid hvars öfversta udd är fästadt ett kors. Der ofvanför äro tecknade bokstäfverne PN (Peder Nicolaj Stiernkors).

²⁾ Att Peder Särkilaks dött vid en jämförelsevis tidig ålder, synes framgå deraf, att hans namn försvinner ur historien 1529, medan hans broder Paulus, som var kyrkoherde i Sääksmäki ock landsprost, afled 1566 och brodren Göstaf först 1588.

såsom hans lagliga hustru, medan å andra sidan en person, åt hvilken han gör ett sådant testamente, icke gerna kan vara någon annan, än hans närmaste ledsagarinna i lifvet. Sedermera, då hans, liksom andra presters i Finland giftermål betraktades såsom lagligt, öfvergingo dock hans fastigheter utan gensägelse till hans arfvingar, hans dotter och måg, hvilkas arfsrätt emellertid ännu efter några årtiondens förflopp såsom vi sett bestredes af Göstaf Nilsson på grund af att brodren Peder Särkilaks' äktenskap icke skulle varit lagligt.

I fråga varande testamente är, såsom synes, upprättadt på Töfsala prestgård i 6 vittnens närvaro. De voro allmogemän från följande på Landtmäteri öfverstyrelsens karta öfver Finland upptagna lägenheter i Töfsala socken: Karhula, Hakkenpää, Huukais, Lempois, (Lill-) Särkilaks och Wilu, af hvilka sistnämnda gods befinner sig på gränsen till Wemo, dit Wilu för närvarande är på kartan hänfördt. Det vill häraf synas, såsom hade P. Särkilaks då äfven haft sitt hemvist på Töfsala prestgård och ditkallat förtroendemän af almogen — ingen af sin egen slägt — att bevittna en för honom ganska viktig handling. Nära till hands ligger derför äfven det antagandet, att anledningen, hvarför han på den tiden kort efter sin återkomst till hemlandet, medan han befann sig i Töfsala, icke uppehöll sig på sin faders gods der i socknen, utan på prestgården, var måhända den, att han då hade anställning såsom curatus eller vicecuratus i sin hemsocken och såsom sådan äfven disponerade öfver prestgården, hvartill någon annan innehafvare icke heller nämnes i documentet. Ett sådant antagande jäfvas åtminstone icke af någon, som på den tiden skulle efter hvad man känner gjort honom denna plats stridig. Ty tillsvidare känner man ej namnet på någon kyrkoprest i Töfsala mel-

lan Mester Petrus Skäl, som enligt Strandbergs Herdaminne I, sid. 169, nämnes såsom kyrkoherde här åren 1497—1506, och Michael Michaelis Carpelan, förut prior i S:t Olofs Dominikanerkloster i Åbo, hvilken den $\frac{1}{6}$ 1529 utnämndes till kyrkoherde i Töfsala.

§ 5.

Hra K. Grotenfelt luki seuraavan ilmoituksen eräästä vanhasta Viipurin perustamista koskevasta muistoonpanosta:

Erüs vanha muistoonpano Viipurin synnystü.

Tänä vuonna, jolloin Karjalan vanha pääkaupunki valmistautuu viettämään 600-vuotista oloansa, voinee pieni muistoonpano sen synnystä useampia huvittaa. Eräässä kopio-kirjassa 1500-luvun alkupuolelta (Ruotsin valtioarkiston Muscovitica-kokoelmanmassa), joka etupäässä sisältää Suomen ja Venäjän rajaa koskevain asiakirjain jäljennöksiä, tavataan myöskin seuraavat omituiset Itä-Suomea ja Viipuria koskevat muistoonpanot:

„Konung Måns ladelås och her Per Jönsånn på Wiborg holle herredag i Nouussenemi.

Anno Item en spåman hett Wippen. Then fick Wiborg etc. 1293 nampn åff i her Per Jönssons tid, han let först begynne Wiborgx slott.

Thå bleff Kexholm vunnit oc besat mz cristne, huilke ther alle bleffue slagne ihiäll, thy the hade jngen mat til 6 dager.“

Tänlaatuiseen myöhääikaiseen muistoonpanoon tietysti ei ole mitään sen suurempaa luottamusta pantavaa, ja silmäänpistävää onkin kuinka eri aikoja ja nimiä siinä sekotetaan toisiinsa. Jätän siis kokonaan sikseen Wippen-nimisen

noidan ja nuo Nousniemessä pidetyt herrainpäivät (Nousniemi on, kuten tunnettu, keskiajan lopulla usein mainittu rajapaikka Vuoksen rannalla, vrt. esim. Histor. Osakunnan pöytäkirjoja, Hist. Ark. III s. 162—3). Muistoonpanossa on minusta ainoastaan yksi huomioon otettava seikka: se merkitys, joka pannaan „herra Per Jönsson’iin“, jonka sanotaan „aloittaneen“ Viipurin linnan. Että tällä Per Jönsson’illa ei voida tarkoittaa ketään muuta kuin Per Jönsson Båtia, joka oli Viipurin linnan-isäntänä ainakin vv. 1320—36, on mielestääni jotenkin selvää. Ett’ei hän „aloittanut“ Viipurin rakentamista tiedämme tosin, ja ylempänä painettu muistoonpanokin ilmoittaa, niinkuin muut lähteet, Viipurin perustamisvuodeksi 1293; mutta silloin epäilemättä ei vielä Per Jönssonia oltu Suomessa nähty. Mutta toiselta puolelta tuntuu epäluultavalta että hänen nimeänsä aivan ilman syyttä olisi pantu yhteyteen linnan rakennuksen kanssa. Ehkä on Per Jönsson Båt, joka oli Suomen-puolisia rauhansovittajia Pähkinäsaarella 1323 ja joka muutenkin ajan niukoista tie-koista päättää näyttää olleen toimekas ja tarmokas mies (ks. esim. Rydberg, Sveriges Traktater), rakennuttanut Viipurin linnan „ehommaksi entistänsä“, rauhanteko on luultavasti antanut ensi mahdollisuuden kaupungin syntymiselle linnan viereen, ja hänen nimensä on täten kiintynyt Viipurin linnan ja kaupungin historiaan, niinkuin mainittu tiedonanto sen näyttää olleen uuden ajan alussa.

§ 6.

Hra v. Bonsdorff antoi muutamia uusia tietoja Suomessa vuosina 1656—58 pidetyistä maakuntakokouksista, ja olivat nämät tiedot vastedes, mahdollisesti täydennettyinä, Arkistoona painettavat.

§ 7.

Hra esimies teki selvityksen niistä perusteista, joiden nojalla 1500 ja 1600 lukujen asiakirjoja on käsittelemisen, jotta niistä saataisiin luotettavia tietoja maanviljelyksén silloisesta tilasta. Etevin ehto on että mitä mahdollisimmat perinpohjin tutkitaan pienempien alojen lähteet eri ajoilta. Tällaisen tutkimuksen kautta, joka ei kuitenkaan vielä ollut päättynyt, ja jonka esineenä oli silloinen Huittisten pitäjä, vastaten nykyistä Huittista, Vampulaa, Punkalaidunta, Kauvatsaa ja Keikkiötä, sekä tällaisena ollen sopiva esimerkiksi Satakunnassa vallitseville oloille, oli ilmoittaja saavuttanut muutamia keskimääräisiä lukuja varallisuussuhteista ajalta 1542—1640. Nämät keskimäärä-luvut muun ohessa osoittavat, että se varallisuusaste, johonka talonpoika näissä paikkakunnissa suotuisissa oloissa saattoi kohota, yleensä vastasi 13 tai 14 lysväää lehmää tai 30 à 40 nautaelukan yksilöä sekä 8 tynnyrin kylvää rukiita ja ohria, jota vastoin enim-mät hyvissä varoissa olevat maanviljeliät eivät yleensä omistaneet enemmän kuin keskimäärin 6 tai 7 lysylehmää, tai 20 à 25 karja-eläinyksilöä, eivätkä kylväneet kuin 4 tai 5 tynnyriä. Ylen harvoilla taloilla oli enemmän kuin 2 hevosista, enimmillä vaan yksi ainoa; sitä vastoin oli tavallisesti muutama pari vetohärkää varakkaimpien ja joku määrä vähemmin köyhempien varalla. Asukasluvun määräminen näkyi kohtaavan voittamattomia vaikeuksia siihen aikaan mantaalikirjoituksen suhteen vallinneen säennöttömyyden vuoksi.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

J. W. Ruuth.

Kokous 6 p. Toukok. 1893.

Saapuvilla olivat esimies vapaah. E. G. Palmén, hrat J. R. Danielson, K. Grotenfelt, C. v. Bonsdorff ja allekirjoittanut.

§ 1.

Kokouksessa 8 p. huhtik. tehty pöytäkirja luettiin oikaistavaksi ja hyväksyttiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraava kirjalahja:

Finska Fornminnesföreningens Tidskrift, Suomen muinasmuisto-yhdistyksen aikakauskirja, XIII, Helsingissä 1893.

§ 3.

Hra v. Bonsdorff ilmoitti painettavaksi tutkimuksen „Suomen kaupunkien vanhempien neuvostoista ennen vapauden aikaa“, ja oli tämä kirjoitus Historialliseen Arkistoon painettava.

§ 4.

Allekirjoittanut jätti painettavaksi erään prof. J. R. Aspelinin julkaistavaksi ehdottaman luettelon Turun yliopiston oppilaista vuodelta 1752, joka luettelo myöskin sisältää tietoja oppilaiden iästä, vanhemmista ja silloisesta olopai-kasta. Tämä luettelo oli painettava parillaan tekeillä olevaan Hist. Arkiston XIII:n osan 1:een vihkoon.

§ 5.

Herra Esimies ilmoitti, tutkimuksissaan 1500- ja 1600-lukujen tilikirjojen luotettavuudesta, tulleensa siihen päätök-

seen että tavallisten vero- ja kymmenyskirjojen tiedot, jos tahdotaan varallisuuden todellista tilaa selville saada, välttämättömästi ovat verrattavat niihin tileihin, jotka tehtiin satunnaisia tarkoituksesta varten nostetuista veroista, ja varsinkin kuninkaankartanoiden erityisellä tarkkuudella laadittuihin tileihin. Nämä viimemainitut osoittavat nimittäin paljon tarkemmin veroitetun omaisuuden arvoa kuin nuo varsin kaavallisesti laaditut yleiset vuositilit. Niin oli ilmoittaja muun ohessa saanut selville että kun e. m. tähän asti tavallisten vero- ja kymmenystilien mukaan vuotuinen sato siltä ajalta yleensä on laskettu vaan 3:ksi tai 4:ksi jyväksi, Satakunnan kuninkaankartanoiden tilit osoittavat, että maanviljelyksen tulos oli paljoa parempi, tehden tavallisissa oloissa 6 tai 7 jyvää.

§ 6.

Hra Danielson ilmoitti että Buxhœwdenin viralliseen kirjeenvaihtoon tuleva nimi- ja asialuettelo sekä esipuhe nyt olivat painetut, joten siis teokselle voitaisiin hintaa määrätä. Tämän johdosta päättettiin teoksen hinnaksi panna 6 markkaa.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

J. W. Ruuth.

Kokous 5 p. Kesäk. 1893.

Saapuvilla olivat esimies vapaah. E. G. Palmén, hrat J. R. Danielson, K. Grotenfelt, C. v. Bonsdorff ja allekirjoittanut sekä maist. R. Blomqvist.

§ 1

Kokouksessa 6 p. toukok. tehty pöytäkirja luettiin oikaislavaksi ja hyväksyttiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Finsk Militär Tidskrift, IV, 1893; ja

Katalog öfver finska militärens officersbibliotek. Helsingfors, 1893.

§ 3.

Ilmoitettiin että esipuhe ja rekisteri Buxhoeudsen kirjevaihtoou nyt olivat painetut sekä esitettiin julkaistavaa teosta varten seuraava nimilehden ehdotus „Suomenmaan hallinnollista kirjenvaihtoa vuodelta 1808“, I, „Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808“, I, joka hyväksyttiin. Sen ohessa päättettiin maist. W. Meurmanille korrektuuriluvusta ja painatustyön valvomisesta maksaa 8 markkaa arkilta sekä sen lisäksi palkkioksi siitä vaivasta, jonka hän oli nähtyn yllämainittua rekisteriä valmistaessaan, 100 markkaa arkilta.

§ 4.

Maist. R. Blomqvist jätti pöytäkirjaan otettavaksi seuraavan Teit-sukua koskevan sukutaulun:

Upsalan kirjastossa, Nordinin kokoelman 268 nidoksessa, löytyy jonkin Teijt-suvun jäsenen tekemä schematinen taulu, miten sisarukset ja puolisisarukset perivät¹⁾). Kuka sen on tehnyt on vaikea sanoa, sillä se ei ole nimellä varustettu, mutta niin paljo käy kuitenkin selville, että joku Lassi Teijtin kolmesta vanhimmasta pojasta on sen tehnyt. Käsiala ei ole tunnetun Jaakko Teijtin. Tästä saamme seuraavat tiedot:

¹⁾ Tekijä ottaa esimerkin omasta suvustansa, jossa löytyy puolisisaruksia neljästä avioliitosta.

Lasse Teijt, Kuusikoskella Pernajassa.

1. Kaarina Eerikint. 2. Margareeta Hannunt. 3. Margareeta Pietarint.

1. Antti, Olavi,	2. Pentti, Doredis,	—
Jaakko, Ingeborg,	Martti, (nain. Anna	
Malin.	Bertelint.), Melcker,	
	Anna, Katariina.	

Margareeta Pietarintytär.

1. Lassi Rabbelassa. 2. Bertil Henrikinpoika. 3. Lasse Teijt.

1. Antti Hattulassa, Kaarina.	2. Eerikki, Anna.	—
-------------------------------	-------------------	---

§ 5.

Hra Danielson ilmoitti kaksi asiakirjaa tämän vuosisadan alulta, jotka ovat omiansa valaisemaan Itä-Suomessa silloin vallitsevia taloudellisia epäkohtia. Toinen oli yli-ajutantti kreivi Björnstjernan vähä ennen sotaa 1808 tekemä sotasuunnitelma, joka myösken sisältää tietoja Savon ja Karjalan oloista. Toinen taas oli erään Nordenstedtin v. 1813 kenraali-kuvernööri Steinheilille lähettämä rapportti isojakko-asioista Savossa ja Pohjanmaalla. Molemmat asiakirjat ovat, ilmoittajan tekemän johdannon ohessa, erikseen Arkistoon painettavat.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

J. W. Ruuth.

Kokous 28 p. Syysk. 1893.

Saapuvilla olivat esimies vapaah. E. G. Palmén, hrat K. Grotenfelt, A. G. Fontell ja allekirjoittanut sekä maist. A. K. Sumelius.

§ 1.

Kokoukseissa 5 p. kesäk. tehty pöytäkirja luettiin oikastavaksi ja hyväksyttiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Finsk Militär Tidskrift, V, VI—VII, VIII—IX 1893.

Skrifter utgifna af Svenska Literatursällskapet i Finland, XXIV. Förhandlingar och uppsatser 7, 1893.

Register till Svenska Literatursällskapets i Finland förhandlingar och uppsatser, 1—5, af Henr. Kihlman. H:fors 1893.

§ 3.

Kamreeri A. Boehm oli Seuralle lahjoittanut kaksi Helsingin kaupungin majistraatin ja vanhain neuvoston allekirjoittamaa kirjettä vuodelta 1814, joissa, syystä että kaupungille nyt oli määärätty erinäinen komendantti, lausutaan porvariston kiitokset virastaan eroavalle komendantille Gavrolle, joka monivuotisen vaikutuksensa aikana oli voittanut kaupunkilaisten luottamuksen ja kunnioituksen, sekä kaupungin toivon saada yhä edelleen asemamajurina pitää oikeuden harrastuksestaan yleisesti kunnioitetun majuri Kuhlmannin. Nämä asiakirjat olivat Seuran arkistossa säilytettävät.

§ 4.

Prof. K. G. Leinberg oli liitteeksi Historiallisessa Arkistossa, XI:essa vihkossa, julkaisemaansa tutkimukseen: Om finska studerande i jesuitkollegierna, lähettänyt seuraavat uudet tiedot Turun piispan Eerik Sorolaisen pojasta, nuoremasta Eerik Eerikinpojasta:

I afhandlingen „Om finska studerande i Jesuitcollegier“, intagen i XI:te häftet af Historiallinen Arkisto, sidd. 156—221, omtalas bland andra biskopen i Åbo Erik Erikssons son Ericus Aboensis Junior, hvars studier och lefnadsförhåll-

landen der skildrats enligt källor, som för tiden stått förf. till buds. Något annat tyskt lutherskt universitet, som den unge Eriksson besökt, än det i Rostock, hade förf. sig ännu icke bekant, då afhandlingen nedskref — jf sid. 208. Men genom benäget tillmötesgående af den väl kände forskaren, bibliothekarien C. G. Styffe har det blifvit mig möjligt att ännu tillägga ett par notiser om den unge Erikssons vidare studiiresor i Tyskland, innan han trädde i närmare förbindelse med katolska bildningsanstalter, och får jag derför nu meddela följande:

Den första tyska akademi, som den unge Eriksson i likhet med så många andra nordbor på den tiden besökte, var, såsom redan nämnts, universitetet i *Rostock*, der han befinnes ha blifvit immatrikuleras i januari 1600. Någon längre tid qvarstodnade han likväl icke derstädes, utan öfverflyttade han snart nog till *Wittenberg*, vid hvars akademi han inskref den 6 maj samma år. Men icke heller här uppehöll han sig något längre, enär han ännu samma år 1600 inskref vid universitetet i *Jena*. Vid samma tid inskref derstädes äfven Joachimus Stutæus Ostrobotniensis, som blef rektor i Åbo skola 1609 och kyrckoherde i Åbo 1615 samt afled 1633. Antagligen följdes de två finska studenterne åt till Jena från Wittenberg, der Stutæus inskrifvits föregående år, den 27 september 1599.

Såsom en anmärkningsvärd omständighet torde derjämte förtjena framhållas, att den unge Eriksson under sin vistelse vid nämnda tyska universiteter hade der högst notabla studiikamrater från Sverige. Sålunda inskrevs vid universitetet i Wittenberg den 1 juli nämnda år 1600 Isaacus Birgeri [Rothovius], sedermera biskop i Åbo, och den 15 augusti s. å. bröderne Axel och Gabriel Oxenstierna, födde den förre 1583, den senare 1587. Sistnämnde ädlin-

gar hade äfven dessförinnan blifvit inskrifne vid akademien i Rostock (1599) och besökte senare universitetet i Jena, der de inskrefvos 1602. Såsom kändt, blef Axel Oxenstierna sedermera Svea Rikes kansler († 1654) och Gabriel Oxenstierna riksdrots († 1640).

§ 5.

Päättiin aloittaa uusi sarja julkaisuja historiallis-tilastollisia selvityksiä maan varallisuus-suhteista aikana 1540—1640. Kaavaksi tähän sarjaan painettaville tutkimuksille oli hra esimies tehnyt seikkaperäisen selvityksen Huit-tisten pitäjän tilastollisista oloista mainitulla ajalla, perustuen etupäässä seuraaviin päälähteisiin, maakirjaan vlt 1540, hopeaveroluetteloihin vlt 1571, viisikymmenrahavero-rekiste-riin vlt 1600 sekä manttaaliluetteloihin vuosilta 1635—38. Sen ohessa oli tekijä myösken käyttänyt kymmenysluetteloa, jotka sen puolesta ovat arvokkaita apulähteitä, että niitä löytyy miltei täydellinen sarja koko kysymyksessä olevalta ajalta, sekä perhekunta- ja nakkaverorekistereitä. Koska tällaiset selvitykset erittäinkin soveltuvat aineiksi n. s. lauda-turikirjoituksille, on tarkoituksena, että yllämainitun teoksen malliin saataisiin toimeen muita samallaisia tutkimuksia maan eri pitäjistä, joten sarja vihdoin tulisi käsittämään niin suuren osan maasta kuin suinkin, ja että siten vähitellen saadaan miten mahdollista valaistuksi kansamme varallisuus-suhteet tuon sen edistykselle tärkeän ajanjakson kestäessä.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
J. W. Ruuth.

Kokous 2 p. Marrask. 1893.

Saapuvilla olivat esimies vapaah. E. G. Palmén, hrat J. R. Danielson, M. G. Schybergson, C. v. Bonsdorff, A. G. Fontell, K. Grotenfelt ja allekirjoittanut.

§ 1.

Kokouksessa 28 p. syysk. tehty pöytäkirja luettiin oī-
kaistavaksi ja hyväksyttiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Finsk Militärtidsskrift. Häft X, 1893;

Meddelanden från svenska riksarkivet af C. T. Odhner XVI och XVII;

Skrifter utgifna af Svenska Literatursällskapet i Finland XI, 5. Åbo akademis studentmatrikel, ånyo upprättad af Vilh. Lagus, 5 (II, 2) H:fors 1893;

Fennia 6, 7 och 8; H:fors 1893.

De diplomatiska förbindelserna emellan Sverige och England 1633—1654, af Aug. Heimer. Lund 1893.

§ 3.

Päättiin ryhtyä vakinaiseen kirjojen vaihtoon Lundin yliopiston kirjaston kanssa, johonka Seura tavan mukaan jo ennen oli Historiallista Arkistoansa lähettynyt.

§ 4.

Hra Schybergson kertoi seuraavasti niistä syistä, jotka vaikuttivat piispa Tengströmin eroamiseen 1817 yliopiston varakanslerin virästä sekä esimiehyydestä koulukomiteassa:

*Om orsakerna till biskop Jakob Tengströms partiella afsked
år 1817.*

Det kan väcka förvåning, att biskop Jakob Tengström redan 1817 begärde och erhöll afsked från prokanslersämbetet vid universitetet, åt hvilken befattning han med synnerligt intresse och oaflägt nit egnat sig, och från ordförandeskapet i den 1814 tillsatta kommissionen för de allmänna undervisningsanstalterna i Finland, medan han dock samtidigt åtog sig ordförandeskapet i de fyra med anledning af jubelfesten 1817 på hans förslag tillsatta arbetsdryga ecclesiastika kommissionerna för ny psalmbok, kyrkolag m. m. Trötthet och behof af hvila kunna svårlijgen hafva varit hufvudanledningen till att han sökte befrielse, utan bör den djupare orsaken sökas i andra motiv. Hans brefväxling med R. H. Rehbinder, som numera förvaras å Finska statsarkivet, gifver några upplysningar i denna fråga.

Den bevekelsegrund till sin önskade retraite, som Tengström i främsta rummet anförde, var vacklande hälsa och aftagande arbetsförmåga. Med åberopande däraf och af sin redan nådda höga ålder väkte han vid sammanträffande med Rehbinder i Åbo i början af 1817 fråga om att få draga sig tillbaka från alla sina offentliga tjänstebefattningar. Rehbinder afrådde dock på det bestämdaste därifrån, hvarför Tengström modifierade sin plan därhän, att han endast ville taga afsked från prokansleriatet och från ordförandeskapet i skolkommissionen. I bref af den 26 februari 1817 meddelade han Rehbinder denna sin afsikt. Han ville „retirera åtminstone från de göromål, som fordra mera skarpsinnighet, än jag numera kan åstadkomma, och dem jag således ej vidare bör befatta mig med“. Rehbinder sökte emellertid förmå honom att qvarblifva åtminstone vid universitetet, där

hans erfarenhet och insikter tyktes göra honom omistlig. „Jag kan icke neka“, skref han, „att Tit. retraiter från de akademiska sakerna kommer att göra ett djupt inträck på mig, så väl i afseende å det allmänna, som relativt till min egen individualité. Allmänheten ser händelserna på långt håll ock känner sällan kedjan af deras rätta föranledande. Hon dömmer derför ofta på falska sannolikheter och är dessutom nog benägen att klandra hvad som sker. Den finska publiken värdar Herr Biskopens förtjänst och känner dess nit för Academien. Man skall således förundra sig öfver Tit. beslut och tillskrifva dess execution endast åt missnöjen öfver sakernas skick och öfver de personer, som spela de intermediaire rollerne. Mitt samvete säger mig huru orättvist ett sådant omdömme är och jag är fullt och fast öfvertygad att någre sådane reflexioner icke en gång fallit Herr Biskopen in. Tiden skall dock utvisa om jag orätt bedömt hennes ande.“ Tengström lät dock icke dessa Rehbinder's invändningar invärka på sitt handlingssätt. Han förblef fast i sitt beslut och utvecklade i ett bref af den 26 mars 1817 sina bevekelsegrunder i mera ingående ordalag. Hälsoskälen trädde numera i bakgrunden; om något missnöje med Rehbinder eller om någon föreställning, som, enligt Rehbinder's antydan, i detta afseende hos allmänheten kunde vakna är knapt fråga; men däremot framhållas andra personliga relationer vid självva universitetet, som gjorde Tengströms ställning för tiden mindre angenäm. „Jag har“, skrifver Tengström här, „redan 2 söner, 2 mågar, 1 brorsson och 1 svågers måg, summa 6 unga med mig besläktade tjänstemän engagerade vid akademistaten, och min 3:dje son, utom flere andra unga anhöriga, synas syfta med sina studier åt samma bana. Jag måste således såsom Procanceller dymedelst råka i många ledsamma kolissioner, och med all den opartiskhet

jag ock efter samvete och öfvertygelse ville iakttaga, skall dock illviljan alltid finna anledningar att sätta min ämbetsmannakonduite i fråga, och uttyda mina åtgärder såsom alster af egennytta och nepotisme. I yngre år hade jag nog mod och styrka att sätta mig öfver alla sådana smädelser, gick min väg likafullt rakt fram, och frästades till och med af den vanitén att söka förtjäna vissa människors grofheter och orättvisa omdömen; men på äldre dar vill man hafva lugn och fred omkring sig och hvila obekymrad från mödorna, sedan man tålmodigt under de förflutna arbetstimmarna buriit dagens tunga och hetta.“ På sin höjd var han villig „att bibehålla någon slags allmän tillsyn öfver värket och med vilkor, att endast i de fall, då canceller eller konsistorium uttryckligen fordrade mitt utlåtande i någon sak, jag då vore forbunden att skrifteligen afgifva det, men utan all rösträttighet öfver samma mål i consistorium, från hvars sessioner jag med allvar ville vara fri“. Likaså ønskade han att för all ting få undandraga sig skolkommissionens sessioner. Äfven ledningen af detta värk, som på sin tid motsvarade en öfverstyrelse för skolväsendet, var forbunden med personliga förhållanden, som icke voro fullt angenäma genom de kollisioner med biskopen i Borgå stift, såsom ephorus scolarum därstädes, som icke kunde undvikas.

Genomgår man Tengströms korrespondans med Rehbinder i dess helhet, faller det i ögonen att de sistnämnda skälen voro de afgörande. Icke sällan antyder han, att till följd af hvarjehanda omständigheter, som han icke kunde beherska, den kordialitet, som fordom varit rådande mellan honom och kollegerna vid universitetet, icke mera i samma mån förefans. Han fann sig för gammal att med orubbadt lugn tillbakavisa de misstyndningar, för hvilka han var utsatt, och ville därför, såsom det synes, på goda skäl, draga sig tillbaka.

Rehbinder afstod numera, ehuru ogärna, från de inkast han tidigare framställt, hvarefter Tengström i bref af 26 april 1817 närmare formulerade sin anhållan sålunda att han skulle få „nedlägga sitt procancellers embete, jemte thy åtföljande ordförandeskap i skolcommittén, och att således i nåder befrias ifrån deltagande i sessioner och embetsgöromål på begge ställen; dock villig, om kejsaren så i nåder behagar, att, så vidt min tid och hälsa det tillåta, bibehålla någon allmän tillsyn öfver begge dessa litteraira corporationer.“ Den betänklighet Rehbinder framkastat i afseende å allmänna omdömet öfver det steg han gick att taga kunde han icke finna grundad, ty allmänheten kunde icke gärna förvåna sig öfver att han vid mera än sextio års ålder ville söka någon hvila.

Då Tengström slutligen den 14 maj 1817 insände sin afskedsansökan åtföljdes densamma af två bref till kejsaren och storfursten-kanslern och af ett bref till Rehbinder, däri det bl. a. hette: „förslaget att jag vid min retrait skulle bibehålla någon slags representation af Procancellariatet, utan att egentligen delta i de Consistoriella göromålen, har jag ej ansett mig kunna hvarken i inlagan eller i brefven (till kejsaren och storfursten) omröra, utan öfverlämnar det till herr Baron, att härom med Cancelleren och Kejsaren på lämpligaste sätt öfverenskomma.

Den på franska affattade afskedsinlagen, som välvilligt blifvit mig meddelad af prof. J. R. Danielson enligt originalet bland statssekreteriatets på statsarkivet förvarade handlingar, är affattad med all den vördnadsfulla artighet och finhet, hvaraf Tengström såsom få var mäktig. Den börjar med en anhållan om fullständig befrielse från alla anförtrodda offentliga värf. Om kejsaren emellertid ännu funne honom lämplig för offentliga värf, ville han för någon tid

framåt förblifva fäst vid de biskopliga funktionerna, blott han fullständigt befriades från sysselsättningarna vid universitetet och vid kommittén för den offentliga undervisningen.

I den kejserliga skrifvelse, hvarigenom Tengströms afskedsansökan i november 1817 beviljades, hvarjämte han utnämdes till ärkebiskop, hette det att han fortfarande ägde att med sin erfarenhet biträda i ärenden af större vikt vid universitetet och i skolkommissionen, hvaraf Rehbinder begagnade sig till att ännu efteråt begära hans utlåtande i flera frågor. Tengströms yttranden hade dock numera formen af enskilda uttalanden, utan officiell karaktär.

§ 5.

Ennen esiintuomiensa, Itä-Suomen oloja tämän vuosisadan alulla koskevien todistuskappalten lisäksi ilmoitti hra Danielson vielä erään asiakirjan vuodelta 1812, jossa „ni-mieänsä mainitsematon“ Savon asukas tässä maakunnassa vallitsevasta kurjuudesta syyttää muutamia entisiä maaherra, jotka enentääkseen tulojaan olivat edistäneet liikamaitten liian suurta veroittamista. Tämä asiakirja oli yhteydessä mainittujen ennen ilmoitettujen kanssa julkaistava Historiallisessa Arkistossa.

§ 6.

Herra Danielson refereerasi muutamia asiakirjoja 1808 — 9 vuosien sodan ajalta, puhuen ensinkin eräästä, ennen julkaisemattomasta Suomen puolustussuunnitelmasta, jonka pää-aatteena oli että puolustuslinja, johon armeijan tuli asettua, olisi ulotettava Porista Tampereen kautta Päijänteesen, minkä järven suunnitelman tekijä arveli talvisaikanakin tarjoavan sotatoimille jonkillaista suojaaa. Vertaamalla toisiinsa

niitä molempia käsialoja, joilla tämä suunnitelma tavataan kirjoitettuna, oli hra Danielson tullut siihen päätkseen että se kappale, jota täytyy pitää ensimmäisenä luonnoksena, oli lähtenyt Armfeltin kädestä, jota vastoin toinen oli Björnstjernan tästä alkukirjoituksesta ottama kopio, sekä katsoi tämän johdosta varmaksi että itse suunnitelma oli edellisen tekemä, vaikka se tähän asti on käynyt Björnstjernan nimessä.

Yhteydessä edellisen kanssa mainitsi hra Danielson myöskin että Värnhelmin kokoelman löytyy eräs ennen julkaisematon Viaporin antaumista koskeva relationi, jonka esitys yleensä käy Cronstedtille edulliseen suuntaan.

Vihdin refereerasi hra Danielson muutamia Pyhäjoen tappelua koskevia asiakirjoja sekä kertoilopuksi erästä Asikkalan komppaniassa Viaporin piirtyksen ajalla pidetystä journalistia, joka yksityiskohdissa tarjosi valaisevia tietoja.

Näitä asiakirjoja oli esittäjän tarkoitus vasteeseen julkista Historiallisessa Arkistossa.

§ 7.

Hra Grottenfelt ehdotti että Seura ryhtyisi Todistuskappale-sarjassaan julkaisemaan Jaakko Teitin n. s. valitusrekisterin. Koska tämä asiakirjavihko, joka sisältää tulokset Jaakko Teitin viina 1555—57 toimittamista perinpojhaisista tutkimuksista erittäin Suomen aateliston väärinkäytöksistä, on mitä tärkein lähde 1500-luvun historian valaisemiseksi, tarjoten tutkijalle mitä moninaisimpia tietoja maan silloisista oloista, hyväksyi Seura mainitun ehdotuksen; ja lupasi hra Grottenfelt ryhtyä tarpeellisiin toimipiteisiin asian alkuperäisestä panemiseksi.

§ 8.

Ilmoitettiin että toista osaa Suomenmaan hallinnollista kirjevaihtoa vuodelta 1808, sisältäen maaherrojen kreivi Bux-hewdenin kansliaan lähetämät kirjeet, sekä niihin kuuluvat liitteet, jo oli alotettu painaa.

§ 9.

Hra Ignatiuksen puolesta esiintoi hra esimies erään Viipurin linnan huone- ja kalustoluetelon vuodelta 1646, joka asiakirja, siihen liittyvän valaisevan esityksen kanssa, eri kirjoituksena oli Historiallisen Arkiston ensitulevaan osaan painettava.

§ 10.

Valittiin jäseneksi arkeologiseen kommissioniin tulevan kolmen vuoden ajaksi hra Kustavi Grotenfelt, ja oli tämä vaali alistettava Keis. Senaatin vahvistettavaksi.

§ 11.

Hra A. G. Fontell esiintoi muutamia tietoja Pietarsaaren kaupungin vanhasta koulusta (pedagogiasta) sekä tyttökoulujen alkuperästä Suomessa. Tämän esityksensä aikoi puhuja vastedes „Finsk Tidskrift“-nimisessä lehdessä julkaissta.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

J. W. Ruuth.

Vuosikokous 9 p. Marrask. 1893.

Saapuvilla olivat esimies vapaah. Palmén, hrat Topelius, Yrjö-Koskinen, Ignatius, Danielson, Schybergson, Fontell, v. Bonsdorff, Grotenhelt ja allekirjoittanut sekä prof. O. Donner, kunnallisneuvos A. Meurman, tohtorit H. Gebhard ja Aug. Hjelt.

§ 1.

Esimies vapaah. E. G. Palmén piti esitelmän: „Viipuriin läänin lahjoitusmaista vuonna 1826 annetun asetuksen synnystä ja lähimistä seuraaksista“; ja oli tämä esitelmä Hist. Arkistoon painettava.

§ 2.

Allekirjoittanut luki seuraavan vuosikertomuksen:

Vuosikertomus 9 p. Marrask. 1893.

Ennenkuin käymme tiliä tekemään Seuran toiminnasta kuluneen vuoden kestäessä, on ensinkin muistoon johdettava se kaipaus, jonka Seura tällä ajalla on kokenut sen johdosta, että yksi sen vanhimista jäsenistä, kreivi Carl Magnus Creutz, kuoleman kautta on sen riveistä eronnut. Virkatoimiensa ja olopaikkansa vuoksi estettyynä ottamasta välittömämpää ja suoranaisempaa osaa Seuran toimintaan, vainaja, joka aikaisemmin oli julkaissut arvokkaita tutkimuksia isämmaallisen historian alalla, on ansainnut Seuran erityisen kierttoliisuden sillä lajhalla, jolla hän ensin laski aineellisen pohjan sen vaikutukselle. Kreivi Creutz oli nimittäin se nimetöin lahjoittaja, joka 27 p. marrask 1875 päivitettyssä kirjeessä antoi Seuralle, jolta silloin vielä puuttui kaikkia varoja, sen ensimmäisen rahalahjan, 2,000 markkaa, histo-

riallisten tutkimusten edistämiseksi. Luottaen tähän lahjaan saattoi Seura omilla varoillansa jatkaa Historiallisen Arkiston julkaisemista, jonka ensimmäiset osat olivat Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kustannuksella painetut. „Isänmaallisen historian tutkimusten harrastajana“, kuten jalo vainaja lahjoituskirjeessään itseään nimitti, edisti hän tutkijana ja lahjoittajana Seuran tarkoitukset, ja on hänen nimensä aina säilyvä Seuran kiitollisessa muistossa.

Seuran tämän vuotista vaikutusta tarkastaessamme on ensinkin huomioon otettava se uusi sarja julkaisuja, historialis-tilastollisia tutkimuksia 1500 ja 1600 luvulta, jonka Seura äskettäin on päättänyt alkuperäisestä tilikirjoista tutkien ja esimiehen tekemä selvitettävänä. Seura on noudattamien, jotta työstä voisi saada miten mahdollista luotettavimmat ja parhaat tulokset, on esimies jo alkanut tähän työhön yhdistää nuoria tutkiavoimia, jotka näiden perusteiden mukaan ovat ottaneet tutkiaksensa eri paikkakuntien olosuhteet, joita vähitellen — yllämainittu teos kaavana — saadaan valaistuksi kansamme varallisuuuden suhteet tärkeänä aikana, jolloin se lopullisesti siirtyi keskiaikaisista oloista uuteen aikaan.

Toisena tärkeänä työnä vuoden kuluessa on ollut se suurenarvoinen kokonaisuus historiallisia todistuskappaleita tämän vuosisadan alulta, jonka toimittamista hra Danielson yhä on jatkanut, niin että ensimmäisen viikon äskettäin ilmestyttyä, toisen painattamista jo on voitu aloittaa. Sisältäen asiakirjoja nykyisten valtiollisten olojemme perustamisen ajalta ovat nämät hra Danielsonin julkaisemat kokonaiset mitä arvokkaimpia aarteita kaikille niille, jotka tahtovat tutustua kansamme oloihin sen tärkeimpänä käänne-

aikana. Nyt tekeillä olevan toisen osan järjestäminen painovalmiiseen kuntoon on osaksi ollut toisenlainen ja työläämpi, kuin ensimmäisen, syystä että ettei sisältää ei ainostaan maaherrojen kreivi Buxhoeudsen kansliaan lähetetään kirjeet, vaan myös niihin kuuluvat liitteet, jotka painetaan joko kokonaisuudessaan tai ainostaan refereeraamalla, sen mukaan kuin kunkin asiakirjan tärkeys vaatii. Tässä työssä on hra Danielsonin apuna ollut vapaah. Thor Carpelan. Sen ohessa on asiakirjoja tämän vuosisadan alulta hra Danielsonin toimesta yhä kopioitu sekä valtio-arkistoon koottu eri tahoilta, samoin kuin Anjalan liiton ajoilta, ja ovat nämä viimemainitut myös jo painovalmiiseen kuntoon järjestettyinä. Edellisen yhteydessä on tässä myös mainittava että ne kopiot, joita Seuran kustannuksella ennen on Upsalan yliopiston kirjaston arkistosta toimitettu, nyt ovat Suomen valtio-arkistoon lunastetut, sen jälkeen kuin hra valtioarkivaario Hausenin ehdotuksesta Keis. Senaatti tarkoitukseen on myöntänyt tarpeelliset varat.

Seuran vuoden kuluessa valmistuneet toimitukset ovat:

Historialisen Arkiston XII:en osan 2:n vihko joka alkuvuodella painosta ilmestyi;

Todistuskappaleita Suomen historiaan IV, Suomenmaan hallinnollista kirjevaihtoa v. 1808, 1, sisältäen kreivi Buxhoeudsen kansliasta lähetetyt kirjeet. Painatustyötä valvoi ensin allekirjoittanut ja sittemmin hra maist. V. E. Meurman, joka myös valmisti teokseen tarpeellisen rekisterin.

Valmistumaisillaan on myös *Historialisen Arkiston XIII:n osan 1:n vihko*, joka kokonaisuudessaan jo on ladottu. Kun viimeiset arkit ovat painetut sekä vihko saatu nidotuksi, voitanee sitä näinä päivinä kirjakauppaan jakaa.

Painossa ovat parillaan:

Toinen osa hra Fontellin julkaisemaa hopeaveroluette-

loa v:ta 1571. Tätä osaa, joka käsittää Uutamaata, on jo puolet painettuna, sisältäen Raaseporin läänin tilit, joten siis on toivoa että tämä tärkeä lisä maamme vanhempana tilastolliseen kirjallisuuteen keväällä saadaan kokonaisuudessaan valmiiksi.

Toinen osa hra Danielsonin julkaisemaa Suomenmaan hallinnollista kirjevaihtoa v:ta 1808, sisältäen — kuten ylemmänä mainittiin — kreivi Buxhœwdenin kansliaan tulleet kirjoitukset sekä niihin kuuluvat liitteet.

Herra Fontellin toimittama Varsinais-Suomen kameraalinen kartta v:ta 1571, joka on siksi valmistunut, että siitä enää puuttuu ainoastaan kuninkaankartanoiden sekä aateliskartanoiden nimet.

Seuran ennen päättämistä toimituksista, jotka vielä ovat työnlaisina, mainittakoon toht. Aug. Hjeltin tutkimus: *Statistisk undersökning af Finlands folkmängd och folkmängdsförhållanden under förra hälften af 1700-talet, jota teosta varten koottuihin väkitilastoliisiin aineksiin tekijä vuoden kuluessa yhä on keräillyt uusia lisää.*

Sen ohessa on Seura hra Grotenfeltin ehdotuksesta päättänyt julkisuuteen saattaa Jaakko Teitin n. s. valitusrekisterin, joka sisältää mitä runsaimpia ja monenlaatuisimpia tietoja 1500-luvun ajoilta, on mainitun vuosisadan historian tärkeimpiä lähteitä.

Lopuksi on mainittava että nyt, niinkuin ennenkin, Seuran kokouksissa pidettyjen esitelmien ja tiedonantojen muodossa on koottu lyhyempää historiallisia esityksiä, jotka tulevat painettaviksi Seuran pöytäkirjoihin. Nämät tiedonannot muodostavat yhteenä rikkaan varaston, josta tutkia saatetaan ammentaa tärkeitä tietoja monien historiamme tapausten valaisemiseksi. Kahdeksassa kokouksessa, joita Seura vu-

den kuluessa on pitänyt, ovat siten seuraavat henkilöt esittäneet tutkimuksia ja tiedonantoja seuraavista aineista:

Hra *Esimies* on refereerannut erään vähemmän sekreettivaliokunnan pöytäkirjan v:ltta 1756, jossa ehdotetaan keinoja kirjallisten tuotteiden liian kalliiden hintojen alentamiseksi, antanut tietoja haaveiliasta Pietari Schaeferistä, valaissut Huittisten pitäjän taloudellisia oloja 1500 ja 1600 luvuilla, sekä esittänyt ne perusteet, joita on vanhempia tilikirjoja tutkiessa noudattaminen;

Hra *Danielson* on esittänyt Itäsuomessa tämän vuosisadan alulla vallitsevia taloudellisia epäkohtia valaisevia asiakirjoja, sekä erinäisiä todistuskappaleita 1808—9 vuoden sodan ajalta;

Hra *Ignatius* on painettavaksi jättänyt luetteloon Viipurin linnan huoneista ja kalustosta v:ltta 1646;

Hra *Grotenhelt* on antanut tietoja Jaakko Suomalaisen virsikirjasta, Bartolomeus Gothanista, Ruotsin ja Suomen maantieteellisistä oloista 12 vuosisadalla, sekä vanhasta Viipurin linnan perustamista koskevasta muistoonpanosta;

Hra *Schybergson* on puhunut syistä, jotka vaikuttivat piispaa Tengströmin eroamiseen varakanslerin virasta sekä koulukomissionin puheenjohtajatoimesta 1817;

Hra *Leinberg* on lähetänyt tietoja Pietari Särkilahdesta sekä nuoremman Eerik Eerikinpojan opinnoista;

Hra *v. Bonsdorff* on esiintynyt uusia tietoja Turun ja Pietarsaaren maakuntakokouksissa 1656 ja 1658 tehdystä päätöksistä sekä kaupungin vanhempien neuvostoista 1600-luvulla;

Hra *Aspelin* on painettavaksi ehdottanut luetteloon Turun yliopiston oppilaista v:ltta 1752;

Hra *Fontell* on kertonut Pietarsaaren pedagogiasta sekä tyttökoulujen alkuunpanosta Suomessa;

Maist. R. Blomqvist on esittänyt uusia tietoja Teitsuvuusta; ja

Allekirjoittanut on lukanut Porin kaupungin maistraatille tulleen kertomuksen Sprengtportenin alkuperäisestä vallankumouksesta sekä sen johdosta mainitussa kaupungissa toimitetuista varustuspuuhista.

Seuran arkistoona ovat asiakirjoja lahjaksi lähettiläiset hra Alfons Späre, kamreeri A. Boehm sekä lyseon oppilaat Strömfors ja Vuorinen.

Seura on vuoden kuluessa ollut kirjojen vaihdossa samojen yhdistysten ja laitosten kanssa kuin ennenkin, ja on sen ohessa alkanut lähettiläät toimituksiansa myösken Lundin yliopiston kirjastolle, joka vaihdossa on luvannut Seuralle toimittaa mainitussa yliopistossa ilmestyvät historialliset väitöskirjat.

Seuran jäsenluku, joka vuoden alussa oli 21, on ennenmainitun kuolemantapauksen johdosta vähentyneet yhdellä, ja on nyt siis 20. Jäseneksi arkeologiseen komissioniin tulevan kolmen vuoden ajaksi on Seura uudestaan valinnut hra Grottenfeltin. Esimiehenä on ollut prof. vapaah. E. G. Palmén, rahaston hoitajana herra A. G. Fontell sekä sihteerinä allekirjoittanut

J. W. Ruuth.

§ 3.

Rahastonhoitaja hra A. G. Fontell teki seuraavan selvityksen rahaston tilasta:

*Arsräkning öfver Finka Historiska Samfundets kassa
för året 18⁹/₁₁92—18⁹/₁₁93.*

	Fr _{mk}	%	Fr _{mk}	%
<i>Debet:</i>				
<i>Behållning från föreg. år:</i>				
Rabbeska fonden: 10 st. Hypoteks- föreningens oblig. à 4 ¹ / ₂ % . . .	10,141	20		
3 st. don. oblig. à 4 ¹ / ₂ % . . .	298	50		
2 " Helsingfors stads nybyggndas- oblig. à 4 ¹ / ₂ %	1,470			
Kassa: å dep. räkning	12,757			
" lopande	1,076	96	25,743	66
<i>Inkomst under året:</i>				
Räntor: å Rabbeska fonden 450:—				
" " 3 st. utlottade don. oblig., för ett halft år 6: 75				
" " 1 st. utlottad Hel- singfors stads ny- byggndasoblig. à nom. 1,000: — för halfva året . . 22: 50				
" " 1 st. Helsingfors stads nybyggds- obl. à nom. 500: — 22: 50				
" dep. och lop. räkn. 528: 29	1,030	04		
Transport	1,030	04	25,743	66

	Fr. m.	Pr.	Fr. m.	Pr.
Transport	1,030	04	25,743	66
Vinst vid inlösen af en utlot- tad Helsingfors stads ny- byggnadsobligat. à nom. 1,000: —, inköpt enligt kurs 98: — 20: —				
D:o d:o af 3 st. uppsagde don. oblig. à nom. 100: —, inköpta enl. kurs 99: 50 . 1: 50		21 50		
Uppburit af Frenckellska Bokhan- delen i Åbo för försålda exemplar af Samfundets förlagsartiklar . .	12	—	1,063	54
Summa			26,807	20
 <i>Credit.</i>				
<i>Utgift under året:</i>				
<i>Ur samfundets allmänna fond:</i>				
D:r J. W. Ruuth i sekreterare-arv.	300	—		
Vaktmästar K. Björns arv. för 1892	80	—		
Finska Literatursällskapets räkn. för särskildt tryck etc.	2,219	15		
Försändningskostnader	37	60	2,636	75
<i>Ur anslaget för offentliggörandet af handlingar från tiden omkr. 1808:</i>				
Särskilda genom E. Lewenhaupt i Upsala tagna afskrifter	675	65		
Transport	675	65	2,636	75

	Från	till	Från	till
Transport	675	65	2,636	75
D:o i Finland tagna afskrifter . .	228	44		
V. E. Meurman för korrekturläsn. .	120	—		
D:me för registrering	100	—	1,124	09
Summa			3,760	84
<i>Behållning till följande redogörelse-år:</i>				
Rabbeska fonden: 10 st. Hypoteks- föreningens oblig. à $4\frac{1}{2}\%$. . .	10,141	20		
4 st. Hypoteksföreningens d:o à $4\frac{1}{2}\%$, inköpta enl. kurs 99: — . .	3,960	—		
1 st. Helsingfors stads nybyggnads- oblig. à $4\frac{1}{2}\%$	490	—		
Kassa: å dep. räkn.	6,612	—		
„ lop. „	1,369	33		
kontant	473	83	23,046	36
Summa			26,807	20
<i>Af behållningen tillhör:</i>				
Donationsfonden för Kex- holms stads historia: be- hållningen från 1892 . . 439: 30				
Tillkommer ränta à $4\frac{1}{2}\%$ 19: 77	459	07		
Äyrämöisen palkintorahasto: behållningen från 1892 1,380: 82				
Transport	459	07		

	Fmk	%	Fmk	%
Transport tillkommer ränta å 4½ % 62: 14	459 07			
Anslaget för offentliggörande det af handlingar från tiden omkr. år 1808: behållningen vid årets ing. 7,392: 49	1,442 96			
afgår under året . . . 1,066: 09	6,326 40			
Återstår behållning i Samfundets allmänna fond	14,817 93		23,046 36	
Summa			23,046 36	

Helsingfors den 9 November 1893.

A. G. Fontell.
(N. v. skattmästare.)

§ 4.

Seuran sihteerille päättiin alkavaksi vuodeksi antaa sama palkkio kuin viime vuonnaakin, 300 markkaa.

§ 5.

Tämän jälkeen valittiin säädöissä määrättyssä järjestysessä Seuran virkamiehet ensitulevaksi vuosikaudeksi, ja tuli esimieheksi hra J. R. Danielson, sekä rahastonvartijaksi hra A. G. Fontell ja sihteeriksi allekirjoittanut. Tilintarkastajina olivat, niinkuin ennenkin, esimies ja sihteeri.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
J. W. Runth.

Kokous 10 p. Jouluk. 1893.

Saapuvilla olivat esimies hra J. R. Danielson, herrat K. Grotenfelt, E. G. Palmén ja allekirjoittanut.

§ 1.

Pöytäkirja, joka tehtiin kokouksessa 2 p. sekä vuosikokouksessa 9 p. marrask. 1893, luettiin oikaistaviksi ja hyväksytiin.

§ 2.

Ilmoitettiin Seuralle vaihtolahjana tulleen Finsk Militär Tidskrift. November häftet 1893.

§ 3.

Hra K. Grotenfelt esitti Tallinnan keskiaikaisen n. s. Geleitebuch'in mukaan seuraavat tiedot mainitussa kaupungeissa käyneistä suomalaisista:

Kun tiedetään miten vähän tietoja keskiajastamme on säilynyt, jonka tähden vähäisinkin lisä on huomioon otettava, pyydän tässä saada huomauttaa muutamasta myösken Suomea koskevasta lähteestä Tallinnan rikkaassa kaupunginarkistossa. Muitten kaupungin tuomio- ja tilikirjojen joukossa tavataan myösken n. s. „Geleitebuch“ l. „Liber salvi conductus“, jossa luetellaan kaikki matkustajat, joille on luvattu vapaa tulo kaupunkiin ja lähtö sieltä. Heidän joukoaan tavataan myösken usein suomalaisia. Vanhempina aikoina tuntuu melkein siltä kuin kaikki tuliat olisi kirjaan pantu, myöhemmin vaan ne, joiden täytyi jostain erityisestä syystä, esim. miestaposta t. s., itsellensä edeltäpäin turvaa hakea, ja on tämä syy myöhemmin myösken mainittuna. Van-

himmilta ajoilta ovat nämä luettelot löydettävät kirjasta, jolla on nimitys „Liber de diversis articulis“ etc. Tämmöis-sinä niitä löytyy jo v:sta 1366 alkaen, vaikk'ei suinkaan ai-van yhtämittaisina. Kirjoitus on varsinkin vanhimmissa muis-toonpanoissa usein hyvinkin vaikealukuista. Esimerkiksi siitä millaisia Suomea koskevia ilmoituksia ne sisältävät, luettelen tässä muutamia muistoonpanemiani:

1366. Item electus aboensis per octo dies post festum [pen-thecostis].
— Nicolaus de Nylandia.
 1371. Petrus aurifaber de Abo [kahdesti].
 1372. Albertus Schutte de Abo.
— Nickels Petersson de Abo.
 1373. Item Bo Jonssone iz gheledet self l. bit to paschen . . .
[loppu on melkein mahdoton lukea; siinä on puhe hänen palvelioistaan].
— Ernest van Dotzen iz gheledet mit zinen denneren bitt to paschen . . .
 1374. Item Asmus [?] Kelner van Abo ist gheleidet bitte to michaelis.
 1375. Bo Jonesson cum suis cotidianis sacellitibus usque ad festum pascæ.
 1379. Thodeke Rasseborgh.
 1393. Vridach van Abo [ja useammin: Herman Vrydach].
 1398. Her Peter Alender.
-

Näytteenä näitten tietojen laadusta myöhemmin, uuden ajan alussa, painatan seuraavat niistä tekemäni otteet:

1521. Wenth Burzen van weghen Rolaff Matzen der sein gut genommen hat und dar tho den hals nemen wolde.

1522. Andres Osse ein buer van Wiborch, der Sant Birgitten klostres buren Peter Pirrinn tho Sant Birgitten geschlagen.
1523. Micke Weckewe sou wes van Wiborch, der Hanti Huttipoick daselbst geschlagen.
- Pavel Schmidt der einen in Abow verwundet.
1524. Michel Zcane [Icane ?], der her Jacob den kerckhern to Helssingen in Vinlandt geslagen.
- Peter Mattesson uth dem kerspel Sunderkyrcke, Erick Fleminges buer, der Peter Olafsen einen feigen man geschlagen hat.
1525. Thomes Martenpoick, ein vynnisch buer des gebedes tho Wyborch, der einen swedischen buren Olaff van Cannisyeruell geschlagen.
1526. Mattis im Morgaet, des kloster tho Sunt Birgitten bure, vor doetlichen verwundingen willen welche er Peter Kitu [?], einem wiborgischen manne in dorpe Hapnes geschlagen.
1532. Peter Ivanepoick van Wiborch, der Michel Russen des h. h. graven van Wiborgh buren erschlagen hat.
1539. Knoep Fresze von Rassborch der Michel Bessoker tho Rasborg erschlagen hat.
1547. Niles Person, des houetman Magnus Nils[?] son [?]sin dener, der den undervogts op Wiborgh dener Matz Larsson geschlagen.
1573. Klein Gerdt, der des ritmeisters Ewalt Fridages gewesenen stalmeister Curdt van Schouwenborgk in Vinlandt vor iher geschlagen.

§ 4.

Hra Esimies teki selvityksen tämän vuosisadan alkupuolella esilläolleesta kysymyksestä useain Viipurin läänin pitäjien yhdistämisestä Venäjään. Tämä kysymys, joka oli herännyt samalla kuin Vanha-Suomi yhdistettiin muuhun Suomeen, ja joka erittäinkin vuosina 1823 ja 1826 oli ollut vireän keskustelun alaisena raukesi kuitenkin kummallakin kertaa sikseensä. Keisari Aleksanteri hylkäsi ehdotuksen selvityksellä, jonka Rehbinder sanoi „todelliseksi triumfiksi Suomelle“, ja keisari Nikolai jätti kysymyksen sikseen, sitenkuin senaatti oli selittänyt sen ristiriitaiseksi Suomen perustuslakeihin, ja kuin kenraalikuvernööri Zakrewskykin oli sitä vastustanut. Hra Esimies sanoi tästä aineesta aikovansa valmistaa erityisen kirjoituksen julkaisavaksi Hist. Arkistoon.

§ 5.

Allekirjoittanut luki seuraavan kirjallisen ehdotuksen : „Historiallisen Seuran jäseneksi pyydän täten saada ehdottaa lysein rehtorin tohtori Karl Olof Lindeqvistin. Julkaisemallaan tutkimuksensa „Suomen oloista Isonvihan aikana“ sekä „Pikkuvihan aika Suomessa“ on toht. Lindeqvist valaissut mitä tärkeimpää vaiheita kansamme elämässä, jota paitse pienempiä kirjoituksia hänen tutkimustensa tuloksina on painettu Historialliseen Arkistoon. Näihin hra Lindeqvistin ansioihin katsoen, rohkenen alistaa yllämainitun ehdotukseni Seuran ratkaistavaksi :

Helsingissä 19 p. jouluk. 1893.

J. W. Ruuth.“

Tämän ehdotuksen johdosta oli Seuran sääntöjen mukaan vaali tehtävä ensitulevassa kokouksessa.

§ 6.

Allekirjoittanut huomautti että koska Seuran kokousta tuskin nyt tulisi pidettäväksi ennenkuin Pankkivaltuusmies-ten ehdotus Längmanin rahastosta karttuneiden liikavarojen jakamisesta valmistuisi, Seuran puolesta tällä väliajalla olisi toimitettava asianomainen anomus tarpeellisten apuvarojen saamisesta, ja jätettiin allekirjoittaneen toimeksi pitää huolta siitä, että tällainen anomus ajassa tehtäisiin.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

J. W. Runth.

Kokous 2 p. Helmik. 1894.

Saapuvilla olivat hrat M. G. Schybergson, K. Groten-felt, C. v. Bonsdorff, A. G. Fontell ja allekirjoittanut.

§ 1.

Koska hra esimies oli ilmoittanut olevansa pahoinvoi-nin takia estetty saapumasta kokoukseen, pyydettiin puhetta tässä kokouksessa johtamaan hra Schybergson, joka siihen myösken suostui.

§ 2.

Kokouksessa 19 p. jouluk. 1893 tehty pöytäkirja luet-tjin oikaistavaksi ja hyväksyttiin.

§ 3.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Finsk Militär Tidskrift. December-häftet. XII, 1893.

Skrifter utgifna af Svenska Literatursällskapet i Finland, XXV; Bondeständets Protokoll vid Borgå landdag år 1809. Helsingfors 1893.

Skrifter utgifna af Svenska Literatursällskapet i Finland; XXVI. Åbo Universitets Lärdomshistoria, 5. Filologin. H:fors 1894.

Suomen kirjapainolehti, vuosikerrat 1891, 1892 ja 1893.

Piirteitä Suomen kirjapainon historiasta. Esittänyt Valfrid Vasenius. Helsingissä 1893.

§ 4.

Viime kokouksessa tehdyn kirjallisen ehdotuksen johdosta valittiin Seuran jäseneksi lyseinrehtori, toht. K. O. Lindeqvist.

§ 5.

Hra Grotenhelt ilmoitti että Jaakko Teitin n. s. valitusrekisteriä jo oli alettu painaa sekä kysyi sen johdosta, kuinka suuri painos teoksesta oli otettava. Tämän johdosta päätettiin että tästä, samoin kuin muistakin Seuran todistuskappalesarjaan kuuluvista julkaisuista, painettaisiin 200 kappaletta. Sen ohessa jätettiin hra Grotenheltille toimeksi kirjapainon kanssa sopia teokseen kuuluvien karttojen painatamisesta sekä niiden painatuskustannuksista.

§ 6.

Allekirjoittanut ehdotti että, koska äskettäin painosta valmistunut ensimäinen osa „Suomenmaan virallista kirjevaihtoa v. 1808“ oli kaikkiansa tullut maksamaan 2,729 markkaa, eli 729 markkaa enemmän kuin mitä Seuralla Kirjallisuuden Seuran päätöksen mukaan oli Collanin rahastosta saatava,

Seura nyt kääntyisi Kirjallisuuden Seuran puoleen pyynnöllä etä mainitusta rahastosta korvattaisiin myöskin nämät lisämenot, niin että Seura siis nyt kerrallaan saisi nostaa koko tuon yllämainitun kustannussumman elikkä 2,729 markkaa.

Sitä paitsi ehdotti allekirjoittanut myöskin että, koska toista osaa mainittua teosta jo oli aloitettu painaa, nyt samalla kertaa pyydettiäsiin että sanotusta rahastosta määräätäisiin suoritettavaksi kustannukset tästäkin osasta, joka, siis lähtien maaherrojen virastoista kreivi Buxhoevedenin kansliaan tulleet kirjeet ynnä niihin kuuluvat liitteet, tulee käsitämpäään kaksi miltei samankokoista vihkoa, kuin nyt painettu ensimäinen osa. Näitä ehdotuksia Seura hyväksyi ja oli sen johdosta kirjallinen anomus Kirjallisuuden Seuralle lähetettävä.

§ 7.

Hra Schybergson ilmoitti valtioneuvos Lagus'elta saaneensa joukon Scarinin kirjevaihtoon kuuluvia kirjeitä, niihin joukossa muutamia sellaisia, joita ei löytynyt siinä kokonaismassa, jonka ilmoittaja oli Hist. Arkiston XII:een osaan painattanut, sekä kysyi suostuisiko Seura siihen että nämät viimeksi mainitut tulisivat samoin kuin edellisetkin julkaistavaksi. Katsoen suotavaksi että painettu kokoelma saataisiin niin täydelliseksi kuin suinkin, päätti Seura että ne kirjeet, joita ei ennestään ole painettu, julkaistaisiin nyt tekeillä olevaan Hist. Arkiston vihkoon.

§ 8.

Hra Grottenfelt ilmoitti saaneensa hra Melanderilta vastaanottaa muutamia tilusriita y. m. asiakirjoja Kaarinan ja Taivassalon pitäjistä 1600—1800 luvuilta, joita Turun lysein

oppilaat Ahonen ja Wuorinen olivat Historalliselle Seuralle tarjonneet, ja olivat tärkeimmät näistä asiakirjoista Seuran arkistossa säilytettävät.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

J. W. Ruuth.

Kokous 28 p. Maalisk. 1894.

Saapuvilla olivat esimies hra J. R. Danielson, vapaah. E. G. Palmén, hrat K. Grotenfelt, C. von Bonsdorff, A. G. Fontell, K. G. Leinberg ja allekirjoittanut sekä maisterit R. Blomqvist ja T. Hartman.

§ 1.

Kokouksessa 2 p:nä helmik. tehty pöytäkirja luettiin oikaistavaksi ja hyväksyttiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Bidrag till Åbo Stads historia. Andra Serien III. Åbo stads historia under 17:de seklet, af Carl v. Bonsdorff; 3:dje häftet. Helsingfors 1894.

Bidrag till kännedom af vårt land. Af K. G. Leinberg. Jyväskylä 1894.

Finsk Militär Tidskrift. 13 årg. Häft I och II, för januari och februari 1894.

§ 3.

Päättettiin Historiallisessa Arkistossa julkaisavaksi hra K. Melanderin tutkimus Suomen kaupunkien hallinnosta 1600 luvun alkupuolella.

§ 4.

Vapaah. E. G. Palmén esitti muutamia tuloksia niistä tutkimuksista maan taloudellisesta tilasta 1630-luvulla, joita hänen tekemänsä ohjelman mukaan erääät nuoremmat tutkijat olivat suorittaneet. Vertaanalla tiedot neljästä eri pitäjästä, oli prof. Palmén tullut siihen vakuntukseen, että näissä tutkimuksissa seurattu ohjelma oli oikea sekä että myöskin saatavilla olevat lähteet olivat luotettavia.

§ 5.

Hra K. G. Leinberg esiintoi seuraavasti muutamia uusia tietoja ulkomaisissa yliopistoissa 1400—1500-luvuilla käyneistä suomalaisista:

Angående några finske studerande vid utrikesuniversiteter i äldre tid utbeder jag mig få göra följande meddelanden.

1) Enligt det af professor L. Daae i Kristiania utgifna arbetet „Matrikler över Nordiske Studerande ved fremmede Universiteter“, 1:ste Hefte, sid. 46, inskrefs i November 1450 vid universitetet i Rostock „Petrus Andree de Umlandia“. Att i denne man igenkänna en finne, faller sig icke lätt. Men enligt de anteckningar f. d. bibliothekarien vid Upsala universitet C. G. Styffe gjort rörande svenska studerande vid utländska universiteter och dem han benäget låtit mig begagna, är i Rostocker matrikeln i fråga varande persons hemort rätteligen angiven: „de Vinlandia“; och häraf framgår, att bemälde studerande verkligen var finne. — Svårt är emellertid tillsvidare att angående honom meddela några närmare notiser. Må det derför, såsom passande till tidsbestämningen, blott anföras, att en prest „her pæder andree“ finnes bland flere framstående personer omnämnd i Lucia Olofsdotters tredje testamente af den 2/5 1455 (Arv.

VI: 43) och att en „her Peder Andreæ“ nämnes den $\frac{2}{3}$ 1474 såsom prebendat vid Alla Helgons altare i Åbo domkyrka (Svartboken N:o 644 och Registret, sid. 591). Derjämte omnämnes en Peder, kallad Paxanthe (? = Paksu Antti), såsom kyrkoherde i Säkylä 1466 (Arv. V: 36), hvilken sedermera den $\frac{20}{6}$ 1474 förekommer såsom prest och prebendat vid Själa-altaret i Åbo domkyrka (Sv. B. N:o 646).

2) Såsom kändt bekommo ynglingar, som reste utrikes för studier, i äldre tid icke sällan sitt understöd i det smör, hvilket inflojt såsom kyrklig afgäld från församlingarna och om hvars realisande till penningar bemälde ynglingar sedan sjelfve fingo draga försorg. Sålunda erlade kyrkopresten i Helsinge Karl Folkeson årligen till Åbo domkapitel 2 tunnor smör, hvilket kallades „Studenternes smör“ (Finlands Statsarkiv, N:o 2969, blad 53), och i Arvidssons Handlingar VII: 286—287 finnes publiceradt ett kungabref af den $\frac{18}{7}$ 1549, hvarigenom Gustaf I unnade och efterlät studenterne af Åbo stift Jacobus Laurentij och Ericus Mateij till en behaglig tid „synnerligen så länge the studera j the fremendhe Nationer“ — „till theres företagne Studiers oppehälle och förfordring En läst Smör aff thwå sochner J Finlandh nemplig aff Loijo sochen Otthe tunnor och aff Wichtiss Fyre tunnor, Hvilket Smör the seg emellem till lijke deell bythe och skiffthe mäge“.

Till belysning af frågan, hvilka desse tvenne studenter varit, hvilkas tillnamn i kungabrefvet alls icke angifvits, beder jag få meddela följande:

Med ordalydelsen i bemälda kungabref står det väl till-sammans, att i fråga varande studerande från Åbo stift då redan befunno sig utrikes och ej först då skulle anträda sin studiifärd. Vidare framgår någorlunda tydligt af den anbefallda jämma delningen, att de unge männen studerade till-

sammans. Dessa omständigheter passa åter väl in på de enligt Daaes arbete, sid. 81, vid universitetet i Rostock samtidigt år 1547 i April inskrifne Ericus Herckiepe och Jacobus Teitus Vinlandenses. Från Rostock förflyttade sig begge dessa studerande till universitetet i Wittenberg, der, enligt Foerstemann, *Album Academiæ Vitebergensis*, Jacobus Teitus (Scitus!) Finlandus inskrefs den $15/2$ 1549 och Ericus Herkepe Finlandensis den $15/3$ 1550. Att döma af ett Phil. Melanchtons intyg för Herkepe, utfärdadt den $13/1$ 1551 (Leinberg, Handl:r rörande finska kyrkan och presterskapet, I, sidd. 12—13) hade Herkepe likväl redan 1549 vidtagit sina studier i Wittenberg.

Af dessa uppgifter framgår emellertid alldelers tydligt, att med de tvenne i konung Gustafs bref nämnde studenterne från Åbo stift åsyftas Jacobus Laurentii Teit, som sedermera blef använd i svensk statstjenst och lefde ännu 1596, och Ericus Herkepe, som slutligen blef biskop i Viborg 1568, † den $4/2$ 1578. Af ännämnde kungabref synes ock, att Erik Herkepes fader hetat Mathæus eller Mathias, hvilket mig veterligen ej någonstädes finnes omnämndt.

3) Enligt Daaes förenämnda arbete sid. 92 inskrefs i Juni månad 1573 på samma gång som sedermera biskop Ericus Erici vid universitetet i Rostock: Petrus Mislepæus Aboensis. Jämlikt bibliothekarien Styffes ofvan nämnda anteckningar inskrefs åter vid universitetet i Wittenberg i Februari 1576 Petrus Meselpeip de Abo Finlandiæ. Utan tvifvel gälla dessa tvenne namn samma person. Deras inbördes olighet synes antyda, att resp. skribents handstil varit ganska otydlig, så att namnteckningen kunnat dechifferas tämligen olika, ty föga antagligt är, att i fråga varande studerande affsigligt vanställt sitt namn vid ombyte af vistelseort.

Hvem denne Mislepæus varit, kan ej med visshet angifvas, enär våra häfder icke känna någon finne, allraminst någon studerad person, med detta namn. Återstår derför blott att gissa sig till rätta namnet. En viss likhet härmed erbjuder namnet Melartopæus, som under äldre tid har flere representanter i vår odlings historia. Mycket möjligt är det derför, att på anförda ställen Mislepæus och Meselpeip skola motsvara namnet Melartopæus. Förutsatt nu, att förhållandet är sådant, så har denne studerande högst sannolikt varit sedermera magister Petrus Henrici Melartopæus Aboensis, hvilken blef skolrektor i Strengnäs 1593 och domprost i Åbo den $^{12}/_{12}$ 1594 och som var superintendent eller biskop Erikssons i Åbo substitut åren 1605—1610 samt dog den $^{18}/_4$ 1610 (jfr. Suomi 1844, sid. 245).

§ 6.

Teologian kandidaatti J. S. Pajula oli Seuralle jättänyt kirjoituksen eräästä Nousiaisissa 1760-luvulla syntyneestä henkisestä liikkeestä, ja oli tämä kirjoitus Historialliseen Arkistoon painettava.

§ 7.

Hra A. G. Fontell näytti tilastollisen kartan kuolevaisuuden suhteista Suomessa viimeksi kuluneen vuosikymmenen kestäessä.

§ 8.

Herra esimies refereerasi erään yksityisessä kokoumassa tapaanansa asiakirjan, jonka esittäjä arveli olevan M. Speranskin kirjoittaman, ja joka oli omiansa valaisemaan

tekijänsä yleistä valtiollista kantaa sekä erittäinkin hänen suhdettansa Suomeen. Asiakirjasta käy muun ohessa selville että usein esiintuotu käsitys Speranskin parlamenttaarisuudesta ei ole täysin oikea, jos kohta hän puolustaakin historiallisten olojen pohjalle perustuvaa edistystä hallitusasioissa sekä harastaa muutamia yhteiskunnallisia reformeja, e. m. talonpoikien vapauttamista Venäjällä.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

J. W. Ruuth.

Kokous 4 p. Kesäk. 1894.

Saapuvilla olivat esimies hra J. R. Danielson, hrat M. G. Schybergson, K. Grotenfelt, A. G. Fontell ja allekirjoittanut.

§ 1.

Kokouksessa 28 p. maalisk. tehty pöytäkirja luettiin oikaistavaksi ja hyväksyttiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Vetenskapliga meddelanden af Geografiska Föreningen i Finland, I, 1892—1893, H:fors 1892—1893;

Bidrag till Finlands historia. Andra delen; Förra häftet. Med statsmedel i tryck utgifna af Finlands Statsarkiv genom R. Hausen, H:fors 1894;

Suomen Teollisuushallituksen tiedonantoja, 17 ja 20 vihko. H:singissä 1893 ja 1894.

Finsk Militär Tidskrift. Häft III, IV och V, 1894.

Skrifter utgifna af Svenska Literatursällskapet i Finland, XXVII. Johan Henrik Kellgrens bref till Abraham Niclas Clewberg, utgifna af Henrik Schück; H:fors 1894.

§ 3.

Herra Grotenfelt ilmoitti että Jaakko Teitin n. s. valitusrekisteriä jo oli painettu seitsemän arkkia, jotka lähimmiten käsittävät mainitun kokoelman ensimmäistä osaa, sekä näytti muutamia tähän teokseen kuuluvia karttoja ja rajapiirustuksia. Nämät olivat tehdyt hra F. Tilgmannin kivi-painoksessa, jonka laskut myösken esitettiin ja hyväksytiin maksettaviksi.

§ 4.

Koska oli ilmoitettu että F. J. Rabbe-vainajan hauta, josta vainajan sukulaiset, jotka tähän asti olivat sitä hoitaneet, toivoivat Seuran vastedes pitävän huolta, nyt kaipasi siivoamista, päättetiin että mainittu hauta heti puutarhurin kautta olisi asianmukaiseen kuntoon pantava, sekä että se myösken tulevaisuudessa Seuran kustannuksella olisi kunnossa pidettävä. Myösken oli rouva Beckerille, joka viime vuonna oli haudan hoidosta huolta pitänyt, Seuran varoista maksettava hänen sen johdosta kärsimänsä kulungit, 10 markkaa.

§ 5.

Ilmoitettiin että toht. A. H. Snellman oli lähettiläyt Seuralle erään asiakirjan vuodelta 1631, jossa Kuivaniemen kyläläiset Iin pitäjässä sopivat kirkkoherransa Henrik Corvinuksen kanssa lohikalastuksesta Iin joessa. Asiakirja, jonka originaali säilytetään Iin kirkon arkistossa, on merkillinen

siitä että se on suomeksi kirjoitettu, ollen siis niitä harvoja tällä kielellä tehtyjä todistuskappaleita, joita mainitulta ajalta löytyy. Tämä asiakirja oli kokonaisuudessaan seuraavaa sisältöä :

Me armolisen corkiast sýndýnen Rotzin Rijkin Kuningan ja Cronon alimaisett ja veroliset Taloinpåiat Cui-vaniemen kyläs Jiäon pitähäs, tunnustam ja todistam että me ýximielisest, hýväst tahdost ja vapahast ehdost olemma luvannett ja tygesannonuet cunniaisel ja oppenu'el, meidän Sielunna paimenell Herr Hendrickill Johannexen pájal ja cunniaisell Nimismiehell Sigfred Marthin páiall heidän cartanons all, ja heidän perilisillens, taicka heidän codons ámis-taill ja pälläasuill alinomaisest Åijjärfües ja muisa nijsä lähisapuis järfüis ja vesis pýytä kala millä tavall ja pýdýxil he parhain taitavat ja jumalald samast järfüest kaloia saavans ymmärtävätt ja toivovat, Waan nijn ettei meidän kylä ole pojseroitettu, mutta että he ovat cans samman pýdýs sijan otoliset ýnnä meidän cansan ja vapaat pýyttämän millä taval he parhain taitavat, ja yaicka meillä *) on lagmannin kiria sen pálle, nijn me saman kirian voimast heille lupam ja teemmä heidän ásalisex. Jonga mös tämän meidän lupauxen ja todistoxen, tunnustoxen ja kirjan pitä oleman nijn voimalisen quin mutkin duomiokiriatt, Nijnquin mös nijtt tämän kirioittuxen ja tunnustoxen voimal lupamme annamme vahvistamme ja heille sanomme, meidän itze, meidän lasten ja perilisten sýndýnöin ja sýndýmättömitten puolesta, Samas järfües pýythä. Jonga ýlitzen emmä me eli meidän jälkintulevaisen tämen päivän peräst pidä napiseman, nuriseman, cadehtiman, hätämän, vihaman, estämän elickä tätä lupaust Särkemän eli takaperin ajaman, Jos me ja hee muutoin cunnialisen inhimisen

*) Epäselvä.

nimiä canda tahdom ja sackon suuren kartta eli välltä. Jonga päälle me viszimmäxi vahvistoxexi itzecukin oman kättennä cans meidän cunnian eli Talojn merkin alle teghem ja vedhäm. Nijnquin myös meidhän pitähän Signetill tahdom ja anom että allapainetta ja vahvistetta.

Kirioitettu Quivaniemen kyläs Berteellin päivänä joka on 24 päivä Huhtikuus vonna jälkin Christuxen Sýndymän 1631.

Gestillä Matz	Gestillä Nijls	Thomas Petrsz ⁿ
---------------	----------------	----------------------------

Lenzman.	(puum.)	Sonni.
(puum.)		(puum.)

Lars Jacobsz ⁿ	Gestillä Clemeth	Hijetha Thomas
---------------------------	------------------	----------------

Karjalans caup:	(puum.)	(puum.)
(puum.)		

Thomas Anderssz ⁿ	Anders Jäskäläinen
------------------------------	--------------------

Wackuri	(puum.)
(puum.)	

Nijls Anderssz ⁿ	Särpöin Thomas	Påwal Ålkojnen
-----------------------------	----------------	----------------

Plusilan	(puum.)	(puum.)
(puum.)		

Thomas Miettujnen	Michell Metzicki.
-------------------	-------------------

(puum.)	(puum.)
---------	---------

Henrik Johansson *Corvinus* (myöskin *Ahlholm* eli *Lithovius*) tuli Iin kappalaiseksi 1628, kirkkoherraksi 1634, muutettiin Pyhäjoelle, mutta menetti siellä virkansa v. 1642. Kuoli 1650 l. 1651.

Nimismies Sigfrid Martinpoika asui *Korvalan* (Jakkilan) talossa Etelä-Iin kylässä.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

J. W. Ruuth.

Aakkosellinen aine- ja nimiluettelo Historiallisen Seuran tähän osaan painetuista pöytäkirjoista.

A bo, Abow (= Turku) 402, 403.	Backman, Isak, kauppias 359.
Achander, porvari 359, 360.	Bergeen, kauppias 359.
Ahlholm, Henrik (Corvinus) 416.	Bergshammarin arkisto 355.
Aipsa 354.	Bertil Henrickenpoika 379.
Aleksanteri I 404.	Besoker, Mikkel 403.
Alender, Peter 402.	Biargina 354.
„All helgona altare“ (Turun tuomiokirkossa) 410.	Bjelke, Hogenskild 352.
Anna Perttelintytär 379.	Björkqvist, käsityöl. 359, 360.
Antti Hattulassa 379.	Björnberg, kenraali 357.
Appelberg, kauppias 362.	Björnstjerna, kreivi 379.
Arkisto, Historiallinen XII, 2 355.	„ ” -n puolustussuuntitelma 389.
Armfelt, hänen puolustussuuntitelmansa 388, 389.	Blomcrentz, v. maaherra 357.
Arosa 354.	Bo Joninpoika 402.
Ascholin, kauppias 359.	Boberg 355.
Asiakirjoja, Seuralle lahjoitettu 351—353.	Boeckerman, käsityöl. 359.
Asikkala, -n komppanian journaali v:na 1808 389.	Borgelin, kauppias 359, 360, 362.
Atanht (Attundia) 354.	Brander, raatimies 356, 361.
Backman, raatimies 356, 361.	Brask, piispa 369.
	Burman, Jon. Wilh., väwäpeli 357, 358.
	Buxhœwenin virallinen kirjevaihto 377, 378, 390.

Båt, Per Jonsson, Viipurin hal-	Fleming, Eerik 403.
tia 374.	„ Herman, kenr. kuv. 352,
Bäckman, kauppias 359.	353.
Cannisyervell 403.	Florin, käsityöl. 359, 360.
Cavander, kauppias 362.	Forstén, pormestari 357.
Carpelan, Michael Michaelis, kirk-	Fresze, Knoep 403.
koherra 373.	Fridag, Ewaldt, ratsumestari 403.
Christian tyrann 368.	Gabriel Bärendtinpoika, tuomari
Christianstad 357.	352.
Corvinus, Henrik Juhonp., kirkko-	Gadolin, D. 358.
herra 414—416.	Gavro, komendantti 380.
Creutz, Kaarlo Maunu, kreivi, †	Gefle 355.
365.	„Geleitebuch“ Tallinnan 401.
Cronstedt 389.	Genealogisia muistiinpanoja Pirk-
Dotzen, von, Ernest 402.	kalan kirkonkirjoista 353.
Ericus aboensis junior 380.	Gerdt, Klein Gerdt 403.
Ericus Erici 411.	Gestillä, Clemet 416.
Ericus Mathei (Härkäpää) 410.	„ Matts 416.
Eerik Bertelinpoika 379.	„ Nils 416.
Eerik Eerikinpoika Vähäsärki-	Gothan Bartholomeus 349—50,
lahdessa 370.	395.
Eerik Sorolainen 380, 412.	Gothica Australis 354.
Eerik Eerikinp., Eerik Sorolaisen	„ occidentalis 354.
poika 380; 395.	Gottleben, Juhana, kauppias, 356.
Electus aboensis 402.	357, 359, 361.
Engström, käsityöl. Porissa 359,	Gottleben, Niilo kauppias 359,
360.	360.
Fednndia 354.	Gran, käsityöl. 359, 360.
Findia 354.	Gripenberg, O. J., kapteeni 360,
	361.
	Grönqvist, käsityöl. 359, 360.

Guarandia 354.	Hwkoss 370.
Guarmelande 354.	Huukais 372.
Guasmannia 354.	
Guthlandia 354.	[Icane?] Michel 403.
"Haga malmen" Porissa 360—
363.	Iin pitäjä 414, 415, 416.
Hackienpe, Hakkenpää 370—372.	Itä-Suomi, taloudellisia epäkohtia
siellä 379, 388, 395.
Hapnes, kylä 403.	Ivanpoick, Peter 403.
Hattula 379.	
Heikki Jaakonp., tuomari 352.	Jacob, Helsingin kirkkoherra
403.
Heikki Tuomaanp. 352, 340.	Jacobus Laurentii (Teit) 410.
Heikki Tuomaanp. Lempoisissa
370.	Jagellonica, Katarina 347.
Helichius, kapteeni 357.	Jaakko Suomalaisen virsikirja 347
—349.
Helsingia 354.	Jakkila 416.
Helsingin kirkkoherra "Hr Ja-
cob" 403.	Jena, yliopisto 381, 382.
Helsingin majistraatin kirjeitä v.
1814 380.	Juhana III 347.
Helsinki 357.	Jääskeläinen, Anders 416.
Herckiepe, Ericus 411.	Kaarina, pitäjä 407.
Hieto, Tuomas 416.	Kaarina Eerikintytär 379..
Historiallis-tilastollisia selvityk-
siä varallisuudesta 1540—
1640 382.	Kaarina Lassintytär 379.
Hoijan kreivi (graf von Wiborch)
403.	Kangasala 370.
Huittinen 351, 352, 375.
" selvitys sen varallis.
oloista 1500 luvulla 382, 395.	Karhula 372.
Huttipoick, Hanti 403.	Karhulax 370.
	Karjala 373, 379.
	Karl Folkeson 410
	Kartta kuolevaisuuden suhteista
Suomessa 412.
	Kaupingi 354.

Kaupunkien hallinto 1600-luvulla 408.	Lempois 372.
Kaupunkien vanhempien neuvoistot 376, 395.	„Liber salvi conductus“ 401, 402.
Kauvatsa 375.	Lindeqvist, Karl Olof 404, 406.
Keikiö 375.	Linköping 369.
Kekonius, Engelb. 359, 360.	Lithovius, Heurik (Corvinus) 416.
Kelner, Asmus 402.	Liunga 354.
Kirjallisuus, sekreetti valiokunnan arvostelu siitä 349, 395.	Lohjan pitäjä 410.
Kirjojen kalleus 349.	Lovisan kaupunki 357.
Kirjojen vaihto Upsalan Yliop. kirjaston kanssa 350.	Lucia Olavintytär 409.
Kitu, Peter 403.	Lübeck 350.
Kock, Reimarus, kronikantekiä 350.	Maakuntakokoukset 1656—58, 374, 395.
Kopioita Juhana III:n ajalta 353.	Maatieteelliset olot Ruotsissa ja Suomessa XII vuosisadalla 353.
Korvala 416.	Malm, Gustaf 358.
Kuhlman, asemamajuri 380.	Mannelin, porvari 359, 360.
Kuivaniemi 414, 415, 416.	Margareta Corneliusentytär 370, 371.
Kurki, Juhu Knuutinp. 351.	Margareta Hannuntytär 379.
Kustaa I 370.	Margareta Pietarintytär 379.
Kustaa Niilonp., Särikilahden herra 367.	Masia 362.
Kuuskoski 379.	Matti Tuomaanpoika 352.
Käkisalmi 373.	Matti Yrjönpoika 370.
Lagerholm, käsiteöl. 359, 360.	„Mattis in Morgaet“ 403.
Lang, käsiteöl. Porissa 359, 360.	Matts Larsson 403.
Langberg, käsiteöl. 359, 360.	Mauno Latolukko 373.
Lars Jacobsson 416.	Mauno Niilonpoika, Viipurin päälikkö 403.
Lassi Rabbelassa 379.	Melanchton, Filip 411.
	Melartopaeus, Petrus Henrici 412.
	Mentzer, raatimies 356, 361.

Meselpeip, Petrus 411.	Olavi Hukoisissa 370.
Metsikko, Mickel 416.	P. Olavin dominikaani-luostari
Mickel venäläinen 403.	Turussa 373.
Miettuinen, Tuomas 416.	Olkoinen, Pävel 416.
Mikko Henrikinp., vouti 352.	Osse, Anders, t:poika 403.
Mislepeus, Petrus 411, 412.	Oxenstjerna, Axel 381, 382.
Missale aboense 350.	" Gabriel 381, 382.
Moliis, kauppias Porissa 359.	
" Antti Juhonp., porvari	Paavali Matinpoika 353.
359, 360, 362.	Paavali Niilonp. Särkilahti 371.
Morgaet 403.	Paxanthe, Peder 410.
Märthen, Juhana, advokaatti 353.	Peder Adresson Hakkenpäässä
	370.
Nerh (Nerke) 354.	Per Jonsson (Båt), Wiipurin lin-
Nickels Petersson 402.	nanhaltia 373, 374.
Nicolaus de Nylandia 402.	Pernoja 379.
Nils Persson 403.	Peter Materson 403.
Nikolaus, keisari 404.	Petrus Andreæ de Umlandia 409,
Nithirosa 354.	410.
Nordenstedt, hänen rapportinsa	Petrus Aurifaber de Obo 402.
379.	371.
Notitia Galliarum 354.	Pietari Niilonpoika, Särkilahti
Nousiainen, henkinen liike siellä	371.
412.	Pietarsaari, sen pedagogiasta 390.
Nousniemi 373, 374.	Pietarsaari, maakuntakokous siellä
Nylandia 402.	395.
Oloff „Cannisyervell“ 403.	Pirkkala, genealogisia muistoon-
Olofsen, Peter 403.	panoja sieltä 353.
Olaus Petri 367.	Pirrin, „Peter“ 403.
Olavi Ambrosinp. Karhulassa	Plusila, Niilo Antinp. 416.
370.	Pohjanmaa 379.
	Pori 388.

Pori, varustukset siellä v. 1772,	Sacklén pormestari 356, 361.
356—64, 395.	Salmenoja 352.
Porvoo 356, 357, 386.	„ Yrjö 352.
Punkalaidun 375.	Sarvisalo 352.
Punoi, Pertteli 352.	Satakunta 351.
Punosta, talo 352.	Satakunta, alinen 352.
Puola 354.	Satakunnan kuninkaan kartanoiden tilit 377.
Puolustus-suunnitelma, Suomen	Savo, taloudellisia epäkohtia siellä
1808, 388.	379, 388, 395.
Pyhäjoki 416.	Scara 354.
Pyhäjoen tappelusta asiakirjoja	Scarinin kirjeet, lisiä niihin 407.
389.	Scarinin kirje Henrik Wittelle
Pyhän Brigitan luostari 403.	364.
Pähkinäsaari 374.	Schæfer, Pietari, uusia tietoja hänenstä 354—355, 395.
Päijänne 388.	Schmidt, Paavali 403.
R abbe, F., hänen hautansa 414.	Schouwenborgk, Curdt von, tallimestari 403.
Rabbila 379.	Schutte, Albertus 402.
Rasseborgh 403.	Sekreetti deputationi, sen arvosteltu kirjallisuudesta 349.
Rasseborgh, Thodeke 402.	Selin, Simon 359, 360, 362.
Rechenberg Hannu, tuomari 352.	Sigfrid Martinpoika 415, 416.
Rehbinder, R. H. 384, 385, 387,	Sigituna 354.
388, 404.	Sinettikokoelma, keskiaikaisia sinnenjä 346.
Rolof Matinpoika 402.	Skäl, Pietari, kirkkoherra 373.
Rosenback, Gabriel, kauppias Po-	Sonni, Tomas Petersson 416.
rissa 359.	Sourander, raatimies 356, 361.
Rostock 366, 381—382, 409,	Speranski, Mikael, hänen valtiollinen kantansa 412, 413.
Rothman, käsityöl. 359, 360.	
411.	
[Rothovius] Isaacus Birgeri 381.	
Rudbeck, vapaah. 357.	
Ruotsi 354.	

Sprengtporten 357.	Särkilahti, Pietari Niilonpoika, hänen tytär Malin 367.
Sprengtportenin vallankumouksesta kertomus Poriin 356—358, 395.	Särpöin, Tuomas 416.
Späre, Alfons, genealogisia muis-toonpanoja häneltä 353.	Tacku, Sigfrid 352.
Steinheil, kenraalikuvernööri 379.	Taivassalo 368, 371, 372, 406.
Stjernkors, Maunu 350.	Tallinna, sen „Geleitebuch“ 401.
Strandsten, Matts, kauppias 359,	Taloudelliset olot 1500-luvulla, niistä esitys 364—365.
Strengnäs 350, 412.	Taloudelliset olot 1600-luvulla 409.
Strigin 354.	Tampere 388.
Stubbe, Heikki Olavinp. 352.	Tanska 354.
Stutæus, Joachimus 381.	Teit, Jaakko, valitusrekisteri 389, 406, 414.
Ståhlfoot, raatimies Porissa 356, 361.	„ Anna 379.
Suethia 354.	„ Antti 379.
Sunderkyrcke 403.	„ Doredis 379.
Sundermannia 354.	„ Ingeborg 379.
Suomalainen, Jaakko, hänen virsi-kirjansa 347, 395.	„ Jaakko 367, 378, 379, 410, 411.
Suomen kaupunkien hallinto 1600-luvulla 408.	„ Katarina 379.
Suomen oloista 12 vuosisadalla 353—354.	„ Lassi 378, 379.
Svartholma 357.	„ Malin 379.
„Svevorum regnum“ 354.	„ Martti 379.
Särkilahti, Kustaa Niilonp. 367.	„ Melcher 379.
„ Paavali Niilonpoika 371.	„ Olavi 379.
„ Pietari Niilonpoika 367—372.	„ Pentti 379.
„ hänen avioluittostaan 366—373, 395.	Tengström, Jacob, piispa, hänen osittainen eroamisensa 384—388, 395.
	Teuste (Tavastia, Tjust) 354.

Tilikirjat 1500-luvulla, niiden luotettavuus 367—377.	Wiaporin antaumisesta relationi 389.
Tindia (Tjunda) 354.	Wiborch (Wiipuri) 403.
Todistuskappaleita 1808 vuoden sodasta 388, 389, 395.	Wihdin pitäjä 410.
Tuga 354.	Wiipuri, siitä muistoonpano 1500-luvulta 378, 395.
Tukholma 356, 357, 363.
„ -n linna 363.	Wiipurin kreivi 403.
Turku 357, 381, 384, 412.	Wiipurin linnan kalustoluettelo v:ltta 1640 390, 395.
Turun yliopiston oppilaista luetelo 1752 376, 395.	Wiipurin läänin yhdistämisestä Wenäjäään 404.
Tyttökouluista Suomessa 390, 395.	Wilu, 370, 372.
Umlandia 409.	Wilu, Kustaa Yrjönpoika 353.
Vinlandia 409.	Wippen, noita 373.
Vinlandt 403.	Wirsikirja, J. Suomalaisen 347, 349.
Vridach, Herman 402.	Wittenberg 381, 411.
Vrydach, Herman 402.	Wähempi sekreetti valiokunta, sen pöytäk. 1756, 349.
VVackuri, Tuomas Antinp. 419.	Wähä Särkilahti 370, 372.
Waden, Henrik 359, 360.	Wääksy 370.
Walitusrekisteri, Teitin 389, 406.	Ylioppilasluettelo v:ltta 1752, 376, 395.
Wadén, Matts kauppias 359.	Yrjö Olavinpoika, kihl. kirjuri 352.
Wampula 375.	Zakrewsky, kenr. kuvern. 404.
Wanha Suomi 401.	Zcane, Michel 403.
Wanhempien neuvostoista 376.	Åijärfve 415.
Weckewe, Mikel 403.	[Äimä] Antti Jakonpoika, vouti 352.
Wehma 372.	
Werde, kenraali 355.	
Westgöthe, Jöns 370.	
Wiapori 357.	

Tabeller rörande Finlands handel åren 1570—1622.

Utarbetade af

T. S. Dillner.

Efterföljande tabeller framträda här utan åtföljande text; de resultat till hvilka jag genom dem kommit, ärnar jag framlägga i en afhandling för filos. licentiatgrad. Emelertid är jag dock skyldig läsaren de upplysningar, som är nödvändiga till förstående af tabellernas innehåll.

De äro af tvänne olika slag, alteftersom de afse sjöfarten i och för sig eller varuomsättningen.

Sjöfartstabellerna angifva antalet af de *skeppslaster*, som under resp. år ankommit till en inländsk ort eller afgått därifrån; däremot nämna de intet om antalet af självfa *skeppen*. Om sålunda i en kolumn står t. ex. siffran 3, så kan detta betyda såväl att 3 olika skepp ankommo till eller afgango från orten X, som att samma fartyg gjorde 3 skilda turer på densamma.

Benämningen *skeppslaster* är härvid något oegentlig. Ty först och främst kunna icke alla fartygen klassificeras som „*skepp*“ (benämningarna *skuta*, „*krejare*“, „*pinka*“, i några enskilda fall till och med *lodja* och *båt* förekomma), för det andra har jag medräknat dem i tabellen äfven i de visserligen sällsynta fall, då endast ballast fans ombord.

Rörande Viborg bör anmärkas, att särskilda räkenskapslängder uppgjordes för handeln med Ryssland, som var underkastad andra tullbestämningar än den öfriga handeln med utlandet. Då det nu af dessa separata längder framgår att denna handel till större delen måste hafva varit landhandel, alldenstund den tyckes hafva varit lifligast under vintermånaderna, och ingenting angifver att den ens sommartiden bedrefs som sjöhandel, så har jag i sjöfartstabellerna icke als fäst afseende vid densamma. Däremot har jag ansett mig oförhindrad att i Åbotabellerna angifva några fall, då införsel från Ryssland egde rum och detta uppenbarligen sjövägen.

I Åbo-tabellerna måste man ovilkorligen frapperas af den ojämnhet, som uppgifterna för inrikeshandeln förete. Det är icke gerna möjligt att handeln på *Norrbotten* (under detta i räkenskaperna ofta begagnade namn har jag innefattat såväl det svenska Norrland som Österbotten) skulle bedrifvis endast under några få år och emellertid då haft ett så stort omfang som af tabellerna framgår. Också finnas för dessa år (1611, 1613, 1615—16) särskilda längder för inrikeshandeln, hvilket eljes icke är fallet. Men i räkenskaperna för de öfriga åren finnas ändock uppgifter om fartyg ankomna från eller afgångna till inländska städer. Jag har därför trott mig böra medtaga alla år för hvilka öfverhufvud utförliga och klara räkenskaper finnas. Om därigenom onekligen en oegentlighet uppstått, i det att tabellraderna för *Norrbotten* samt *onämđ ort*, *inländsk* sålunda mest blifvit fylda med streck där sannolikt värdet, ehuru okända, finnas, så har jag genom mina ofvan gifna upplysningar sökt förtaga skadan därav.

Då i sjöfartstabellerna i en och samma rad och kolumn förekomma två siffror, den senare, (som alltid är den lägre) inom parentes, så betyder detta att de skeppslaster, som i

III

räkenskaperna *uttryckligen* uppgifvas hafva ankommit från eller afgått till den ort som af kolumnrubriken angifves, icke stiga till högre antal än hvad den inom parentes stående siffran utvisar, men att jag på sannolikhetsskäl ansett mig kunna tillägga ännu en eller flere och sålunda fått det hypotetiska värde, som uttryckes genom den högre siffran. Öfversatt på vanligt språk betyder sålunda, för att taga ett exempel, tabelluppgiften 9 (8): „sannolikt 9, möjlig dock icke mer än 8.“ Jag grundar mina antaganden på skepparens nationalitet, öfriga personalförhållanden och vanliga turer, samt den ort hvarifrån han senast hade kommit eller dit han därnäst afgick *). Det är icke existensen af en skeppslast som är osäker, utan blott den ortrubrik hvartill den bör hänföras; betraktadt blott som addend i den summa som uttrycker skeppslasternas totalantal är det föregående talet icke hypotetiskt utan exakt.

Tabellerna för varuomsättningen upptaga icke *alla* varor, som förekomma i de räkenskaper på hvilka de grunda sig. Men om många mindre ofta förekommande eller ejes för en statistisk framställning foga lämpliga varor icke äro intagna i dem, så äro de däremot alltid fullständiga beträffande de varor som värligen intagits, naturligtvis dock endast i den utsträckning som räkenskapsuppgifternas beskriftenhet tillåter.

De tullräkenskapslängder, som legat till grund för mina undersökningar, äro (för den tid som här kommer i fråga) med få undantag anordnade på sådant sätt, att skeppslasten och som underafdelning därav resp. köpmans andel däri bilda indelningsgrund, så att de varor äro sammanförda som tillhör samma skeppslast, och inom densamma de som tillhör samma

*) De utländska fartygen nämnes i tullräkenskaperna icke vid namn (om de hade några); man måste därför hålla sig till skepparna.

köpman. Sålunda förekommer det som i ofvannämda tabeller skall angifvas, nämligen totalkvantiteten af hvarje varuslag, i dessa längder så splittradt i småposter som möjligt. Det är genom summering af dessa småposter, som mina tabellvärden i regeln äro bildade. Särskilt för införseln är detta så godt som öfveralt fallet, på den grund att beträffande densamma sådana summeringar högst sällan äro värkställda i räkenskaperna. För utförseln förekomma de oftare, men äfven då de förekomma, har jag i många fall (isynn. för Viborg) sammanräknat längdens småposter. De värden jag sålunda fått hafva väl i regeln stämt öfverens med räkenskapernas egna sluttsummor, men stundom hafva dock enstaka poster skilt sig därifrån *), och jag har i sådana fall i tabellen insatt de af mig själf uträknade värdena.

Icke sällan har det förekommit att en vara varit uttryckt i flera olika mått, hvilkas inbördes storleksförhållande jag icke haft reda på, och jag har i sådana fall naturligtvis varit tvungen att angifva varukvantitetens splittrad i flera kolumner. Då ett mått förekommit blott i alldelens enstaka fall, har jag emellertid helst undvikit att upprätta en särskild kolumn för dess räkning, och därfor ofta åtnöjt mig med att i not angifva det eller de värden som äro uttryckta däri. Samma utväg har äfven eljes blifvit anlitad i sådana fall, då det varit omöjligt att angifva ett värde blott och bart genom ett tabelltal. Då i kolumnen emellertid måste finnas något hvartill resp. not kan hänföra sig, så har jag vanligen däri insatt ett x som beteckning för det värde, för hvars beskaffenhet redogöres i not. Jag vill härmed beteckna

*) I några utförselräkenskaper för Raumo äro olikheterna så stora, att jag anser mig hafva skäl att betrakta de däri förekommande sluttummeförteckningarna som ofullständiga eller korrumperade.

att det tal är obekant, som angifver den i noten anförda varukvantitetens storlek uttryckt i det mått för hvilket kolonnen är afsedd. Då måttkolumnerna för varan äro flere, anser jag det vara en fråga af jämförelsevis ringa betydelse, i hvilken af dem detta tecken insättes, och har härvid låtit än den ena, än den andra synpunkten vara bestämmande.

De svårigheter, som olikheten i mått medför, äro gemensamma för införseln och utförseln. Säregna för införseln äro däremot de olägenheter för den statistiska bearbetningen, som tillvaran af *värderingar* medför. Dessa värderingar, som lades till grund för tullens beräknande och tillika tyckas hafva haft karaktären af fastställda pristaxor, äro nämligen i de flesta tullräkenskaper icke utsatta för alla varuposter, utan endast för de tullpliktiga eller också för dem beträffande hvilka det föll tullskrifvarne in att utsätta dem. Å andra sidan förekomma varuposter, för hvilka endast värderingen, men icke någon kvantitetsbestämning är angiven. Då nu mina tabelltal i regeln äro bildade genom summering af särskilda varuposter, så kan det inträffa att jag för en vara (eller för den del af en vara, som är uttryckt i ett och samma mått) får följande olika slag af värden: 1) en varukvantitet med motsvarande värdering, 2) en varukvantitet utan värdering, 3) en värdering utan motsvarande varukvantitet. Följden häraf är uppenbart, att hvarken för kvantitet eller för värdering något enhetligt värde kan erhållas. Sådana fall äro visserligen sällsynta, men mycket vanliga äro däremot de, i hvilka *endera* varukvantiteten eller värderingen är ofullständig.

Då så är förhållandet med *varukvantiteten*, har jag icke ansett mig kunna afhjälpa denna olägenhet genom några försök att söka beräkna den felande delen däraf. Men om jag

äfven skulle hafva afstått från att beräkna *värderingen* i alla de talrika fall då *den* är ofullständig, så skulle mitt material icke hafva blifvit tillgodogjordt så fullständigt som jag ansåg förenligt med dess beskaffenhet. Jag har därför konstruerat *hypotetiska* värderingar, som stöda sig på antagandet att medelvärdet för den del af varukvantiteten, som i räkenskapen icke har utsatt värdering, sannolikt är ungefär lika med medelvärdet för det öfriga. För att någorlunda angifva sannolikhetsgraden af en sådan beräkning har jag i allmänhet för viktigare varor därjämte i en särskild kolumn angifvit, för huru stor del af hela den ifrågavarande varumängden värderingen är angiven i räkenskaperna. En annan kolumn har i sådana fall användts till angivande af självva den kalkylerade medelvärderingen *). Att ett i tabellen förekommande värde är *hypotetiskt*, har betecknats sålunda att det blifvit satt inom parentes. Då den *hypotetiska* delen af värdet varit större än den verklig angifna, har jag därjämte lätit det inom parentes stående värdet efterföljas af frågetecken. Det vanligaste i sådana fall har emellertid varit att jag alls icke sökt beräkna totalvärderingen, utan betecknat densamma *endast* genom frågetecken.

Värderingarna erbjuda den fördelen, att man i dem har värdens fullt kommensurabla sinsemellan, under det varukvantitetens, såsom tidigare har blifvit nämdt, ofta är splittrad i olika måttkategorier. Också har jag i sådana fall alltid, där det varit möjligt utan altför vågade sannolikhetsberäkningar, angifvit värderingens exakta eller approximativa totalbelopp, hvaremot jag icke alltid ansett nödigt att angifva alla de delvärden däraf, som skulle svara mot de olika kvantitetskolumnerna.

*) Denna har därvid blifvit angiven helt och hållt i *daler*.

Det må här anmärkas, att då för en sålunda splittrad vara en tabellkolumn har till ofvenskrift „*Värde*“, så angivande däri stående talen de värderingar som svara mot kvantitetsvärdena i den föregående kolumnen. Då däremot varukvantitetens angifves genom en enda kolumn, angifver kolumnen för värderingen äfven sådana möjliga förekommande värdet, som i enlighet med hvad ofvan blifvit sagt icke hafva någon motsvarighet i kvantitetskolumnen. Kolumnen för värderingen svarar sålunda i vissa fall mot ett högre kvantitetsvärde än kvantitetskolumnen innehåller, men aldrig mot ett lägre, ty då jämte det egentliga tabelltalet förekommer ett *x*-värde för hvilket redogöres i not, svarar den angifna värderingen mot bægge dessa värden tillsammantagna*). Detsamma gäller om en kolumn med ofvenskrift „*Summa värde*“ i förhållande till samtliga kvantitetskolumnerna för resp. vara.

Värderingarna har jag alltid uttrykt i *daler* och *öre* (1 svensk daler = 4 mark eller 32 öre). Siffrorna för öretalet åtskiljas från dalervärdet genom kolon.

Ehuru jag i dessa tabeller bemödat mig om att inom området för en varurubrik inrymma alt som bör höra därtill, har jag i detta hänseende naturligtvis icke kunnat gå längre än källornas egna uppgifter medgifvit. För kategorierna *Kryddor* och *Kram* finnas i nästan alla räkenskaper poster af allmän natur, hvilkas sammansättning med afseende å de särskilda varusorterna jag icke har någon möjlighet att taga reda på. Tabelltalen för varuslag, tillhörande dessa bægge kategorier, äro i sådana fall endast minimalvärdet.

*) Naturligtvis under förutsättning att de äro kända. Men om detta icke är fallet, så innehåller dock värderingskolumnen, omedelbart eller genom hänvisning till not, de uppgifter som det varit mig möjligt att gifva.

VIII

Hvad beträffar namnen på de olika tygsorterna, äfvensom åtskilliga andra, numera ej brukliga benämningar på diverse varor, så har jag haft till grundsats att skrifva dem så som de äro skrifna i räkenskaperna, samt då skrifsättet därstädes är olika (såsom nästan alltid är fallet) använt den variant af namnet som synts mig vara den oftast förekommande.

Slutligen må anmärkas att de särskilda längder för inrikeshandeln, som förekomma för Raumo och Björneborg 1583—85 samt för Åbo åren 1611, 1613, 1615 och 1616, icke hafva blifvit medräknade vid uppgörandet af varuomsättningsstabellerna, då de tydligent äro af ett slag till hvilket de räkenskaper jag eljes haft att tillgå icke erbjuda någon motsvarighet. Detta innebär en afvikelse från förfaringssättet beträffande sjöfartstabellerna, i hvilka dessa inrikeslängder blifvit medräknade. Olikheten är föranledd däraf att det i sjöfartstabellerna, på grund af indelningen efter ort, i alla fall var möjligt att särskilja inrikeshandeln från det öfriga, medan någon sådan möjlighet icke skulle hafva funnits beträffande varutabellerna, om inrikeslängderna hade blifvit medtagna.

Helsingfors den 2 november 1893.

Författaren.

A.

Antalet ankomna och afgångna skepp
(skeppslaster).

(Tabeller uppgjorda med ledning af de i räkenskapslängderna förekommande uppgifterna för hvarje särskild skeppslast. Se för öfrigt ingressen p. II—IV).

I. Åbo.

	1574	1575	1576	1584		1585		1586	
	till	till	till	från	till	från	till	från	till
1 England	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 Frankrike	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 Nederländerna †	—	—	—	4	1 ^a	4	4	1	—
4 Hamburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 Köpenhamn (Helsingör)	—	—	—	1	—	—	—	—	—
6 Onämd dansk ort	—	—	—	—	(1 ^a)	—	—	—	—
7 Jutland, Slesvig eller Hol- stein	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 Lybeck	4	5	5	7	6	8	9 (8)	13	12
9 Wismar	—	—	—	—	—	—	—	1	—
10 Rostock	—	—	—	—	—	—	—	—	1
11 Stralsund	—	—	—	—	—	—	—	—	—

	1595		1596		1597		1600		1601	
	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till
1 England	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
2 Frankrike	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1*
3 Nederländerna †	1	—	—	—	—	—	4	2*	4	3
4 Hamburg	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
5 Köpenhamn (Helsingör)	—	—	—	—	—	—	5 (4)	5 (3)	3	3 (2)
6 Onämd dansk ort	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
7 Jutland, Slesvig eller Hol- stein	—	—	—	—	—	—	5	2*	7	5*
8 Lybeck	12	12	19 (18)	17	13	9	6	4	3	2
9 Wismar	—	—	1	1	—	—	2	2 (1)	4	3
10 Rostock	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11 Stralsund	—	—	1	1	1	—	1	1	1	3

a) Enligt urkundtexten: till Holland *eller* Danmark. — b) Från Helsingör.
 * Orten antagen på sannolikhetsskäl. — † Jämte det närlägna Ostfrisland.

XI

1587		1588		1589		1590		1591		1592		1593		1594	
från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	1	1*	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
1	—	—	—	1	1 ^b	1	—	—	—	—	1	1	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
12	13	14	13	17	17	22	18 (17)	18	16 (15)	23	18	24	17	20	15
1	1	1	1	2	2	—	—	—	—	—	1	1	—	—	9
—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	1	1	3	1	1	—	—	—	1	1	1	1	—	11

1602		1603		1605		1611		1613		1615		1616		Summa	
från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	1	—	—	2	2	6	1	3	4	6	5	5	—	43	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	4	4
1	—	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	13
—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	3	1
—	7	1	2	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	24	11
—	—	—	—	5	8	8	11 ^c	12	15	15	19	18	—	289	268
9	15	22	21	13	9	—	—	—	—	—	—	—	—	57	56
1	1	3	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	5	6
4	2	1	1	2	—	—	—	1	1	—	—	—	—	19	13

Uppgifter saknas.

* Af texten framgår ej otvetydigt, till hvilken ortrubrik denna siffra bör hänföras; jag har därför gjort ett sannolikhetssantagande. — b) Från Helsingör. — c) Via Reval.

XII

	1574		1575		1576		1584		1585		1586	
	till		till		till		från	till	från	till	från	till
1 Greifswald	—		—		—		—		—		—	
2 Stettin	—		—		—		—		—		—	
3 Kolberg	—		—		—		—		—		—	
4 Danzig	18		9		8		17	16	12	12	6	8
5 Königsberg	—		—		—		—		—		—	
6 Riga	—		1		—		2	1	2	2	2	2
7 Pernau	—		—		—		—		—		—	
8 Hapsal	—		—		—		—		—		—	
9 Reval	—		1		—		2	2	—		—	
10 Narva	—		—		—		—		—		—	
11 Ivangorod	—		—		—		—		—		—	
12 Kexholms län	—		—		—		—		—		—	
13 Novgorod	—		—		—		—		—		—	
14 Marstrand	—		—		—		1	—	—		—	
15 Elfsborg	—		—		—		—		—		—	
16 Landskrona	—		—		—		—		—		—	
17 Kalmar	—		—		—		—		—		—	
18 Öland	—		—		—		—		—		—	

	1595		1596		1597		1600		1601	
	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till
1 Greifswald	—	—	2	3	1	—	—	—	—	1
2 Stettin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 Kolberg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4 Danzig	4	6	11	11	3	5	2	3 (2)	4	4
5 Königsberg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Riga	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7 Pernau	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 Hapsal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Reval	—	—	—	—	—	—	3	—	3	1
10 Narva	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—
11 Ivangorod	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 Kexholms län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13 Novgorod	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14 Marstrand	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15 Elfsborg	—	—	—	—	—	—	—	1*	1*	—
16 Landskrona	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17 Kalmar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18 Öland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

*.) Af texten framgår ej otvetydigt, till hvilken ortrubrik denna siffra bör hänföras; jag har därför gjort ett sannolikhetsantagande.

XIII

1587		1588		1589		1590		1591		1592		1593		1594	
från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
11	9	17	19	12	13	11	12 (11)	14	14	12	11	10	10 (9)	12	6
—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
5	5	8	7	—	1	4	2	3	4	—	—	—	—	—	6
—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18

1602		1603		1605		1611		1613		1615		1616		Summa	
från	till	från	till												
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
9	6	7	8	—	2	6	6	4	2	2	1	5	—	191	216
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	9
1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	18
2	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	5	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	17
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	18

Uppgifter saknas.

d) Landskrona eller Köpenhamn. — e) Kalmar eller Vestervik. — **) "Två rysslodjor".

XIV

	1574	1575	1576	1584	1585	1586
	till	till	till	från till	från till	från till
1 Gottland	—	—	—	—	—	—
2 Norrköping	—	—	—	—	—	—
3 Nyköping	—	—	—	—	—	—
4 Stockholm	—	—	—	—	—	—
5 Mälardäder	—	—	—	—	—	—
6 Öregrund	—	—	—	—	—	—
7 Gefle	—	—	—	—	—	—
8 Hudiksvall	—	—	—	—	—	—
9 Norrbotten	—	—	—	—	—	—
10 Raumo	—	—	—	—	—	—
11 Helsingfors	—	—	—	—	—	—
12 Onämnd ort (sannolikt ut- ländsk)	—	—	1	1 7	1	—
13 Onämnd ort, inländsk . . .	—	—	—	—	—	1

XV

1587		1588		1589		1590		1591		1592		1593		1594	
från	till	från	till	från	till	från	till								
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 (2)	4	1	—	1*	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2†	4**	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	4†	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13

1602		1603		1605		1611		1613		1615		1616		Summa	
från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	4	3
—	1	—	—	—	—	3 (1)	—	2 m	—	—	—	9	1	19	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	1	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	2	4	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	1	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14g	—	1	—	26	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	4	—
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	17	26	12
—	—	—	—	—	—	16	—	14?	8?	23?	21?	—	—	?	?
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13

†) Orten sannolikt Vesterås. — **) Strengnäs, Vesterås, Köping och Arboga, en last hvar. — f) Däraf två drabbades af skeppsbrott. — g) Alla från Österbotten.
— m) Antalet kan ej med säkerhet bestämmas.

II. Viborg.

	1584		1585		1586		1587		1588		1589	
	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till
1 Frankrike	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 Nederländerna †	6	6 (2)	7	8	3	4	5	5	6	8	5	4
3 Hamburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4 Köpenhamn	—	—	6	4	2	3	1	1	2	3	—	—
5 Helsingör	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jutland, Slesvig och Holstein	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Lybeck	8	5	6	7	6	6	9	8	7	6	8	9
7 Wismar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
9 Rostock	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 Stralsund	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
11 Danzig	4	3	4	4	3	3	2	1	7	9	5	8
12 Elbing	—	—	—	2 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
13 Königsberg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14 Riga	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15 Reval	—	—	2	1	1	1	1	1	2	1	—	—

	1600		1602		1603		1605		1606		1608	
	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	til
1 Frankrike	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
2 Nederländerna †	8	7	5	8	3	1	10	2	9	10	8	10
3 Hamburg	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
4 Köpenhamn	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 Helsingör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jutland, Slesvig och Holstein	3	1	1	1	3 ^b	1	1	—	1	—	—	—
7 Lybeck	1	4	2	—	1	1	6	2	10	10	8	7
8 Wismar	—	—	3	4	1 ^a	—	—	—	—	—	—	—
9 Rostock	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
10 Stralsund	—	—	—	—	1 ^c	—	—	—	—	—	—	—
11 Danzig	2	2	2	1	—	—	—	—	—	—	1	1
12 Elbing	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13 Königsberg	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14 Riga	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15 Reval	4	2	4	1	1	1	1	—	—	—	2	2

a) Med anlöpande af Reval. — b) Hvaraf 2 med all sin laddning drogo till Narva
— c) „Drog med all sin laddning till Narva“. — † Jämte Ostfrisland.

XVII

1590		1591		1592		1593		1594		1595		1596		1597		1599	
in	till	från	till	från	till	från	till										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	11	12	4	4	11	10	8	1	2	1	4	3	3	2	5	6	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
5	7	6	5	5	6	6	10	3	9	5	18	7	11(9)	3	2	2	7
—	—	—	1	1	2	1	1	—	1	1	1	1	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	10
7	4	4	1	1	4	4	3	2	4	3	2	2	3	2	2	2	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
—	1	1	5	5	—	—	4	1	1	1	—	—	2	—	1	3	15

1609		1610		1611		1612		1613		1618		1619		1620		Summa	
in	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
9	11	10	11	8	8	2	2	8	6 (4)	11	10	6	7	9	7	199	187
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	4
1	11	12	10	7	10	5	5	7	4	22	21	9	8	13	14	235	190
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	9
—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	3	2
1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	6	6
1	1	2	1	3	7	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	67	70
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	13
—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14
2	1	1	2	5 (4)	3	5	4	2	—	—	—	—	—	—	—	47	33

XVIII

		1584		1585		1586		1587		1588		1589	
		från	till										
1	Dagön	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Narva	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
3	Stockholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Norrköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Upsala	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
6	Kalmar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Hudiksvall	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Åbo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Helsingfors	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
10	Onämd ort	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—

		1600		1602		1603		1605		1606		1608	
		från	till	från	ti								
1	Dagön	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Narva	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Stockholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Norrköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Upsala	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Kalmar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Hudiksvall	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Åbo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Helsingfors	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Onämd ort	—	—	4	—	—	—	1	—	18	—	—	—

XIX

590	1591		1592		1593		1594		1595		1596		1597		1599		
a	till	från	till														
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	10

609	1610		1611		1612		1613		1618		1619		1620		Summa		
a	till	från	till	från	till												
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	2
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3
—	—	—	4	1	3	2	—	—	—	—	—	—	—	7	3	4	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6
—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	7
—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	1	9
—	—	—	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	12	34	10	10

III. Raumo.

		1583	1584	1585		1594	
		från	från	från	till	från	till
1	Holland	—	—	—	—	—	—
2	Lybeck	6	3	2	5	3	3
3	Wismar	—	—	—	—	—	—
4	Rostock	—	1	—	—	—	—
5	Stralsund	1	2	2	—	1	1
6	Greifswald	—	—	—	—	—	—
7	Danzig	3	2	4	2	1	1
8	Königsberg	—	—	—	—	—	—
9	Reval	—	—	—	—	—	—
10	Nöteborg	—	—	—	—	—	—
11	Åbo	—	—	—	—	—	—
12	Göteborg	—	—	—	—	—	—
13	Onämd ort	—	—	—	—	—	—
	Summa	10	8	8	7	5	5

		1605		1606		1607		1608	
		från	till	från	till	från	till	från	till
1	Holland	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Lybeck	3	3	7	7	9	12	4	6
3	Wismar	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Rostock	—	—	—	—	1	1	—	—
5	Stralsund	1	1	3	3	1	2	2	1
6	Greifswald	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Danzig	3	3	—	—	—	—	2	2
8	Königsberg	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Reval	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Nöteborg	1	—	—	—	—	—	—	—
11	Åbo	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Göteborg	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Onämd ort	—	—	—	—	1	—	—	—
	Summa	8	7	10	10	12	15	8	9

XXI

1595		1596		1597		1601		1602		1603		
från	till											
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
2	2	3	2	2	2	4	4	—	—	6	7	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
3	3	5	6	4	2	3	4	2	3	2	1	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
1	1	1	1	2	2	2	2	3	2	2	2	7
—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
6	6	11	11	9	7	9	10	5	5	12	12	

1609		1613		1615		1616		1617		Summa		
från	till	från	till									
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1
8	8	9	9	7	6	5	6	6	5	89	87	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	3
—	—	—	—	—	—	1	1	1	2	5	2	4
2	2	3	3	2	2	3	3	4	4	46	41	5
—	—	—	—	1	1	2	1	—	—	3	2	6
1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	30	22	7
—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	3	3	8
—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	2
—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	3	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	13
11	11	13	13	12	12	11	16	12	12	182	166	

IV. Björneborg. (Utrikes handeln).

		1583	1584	1585	1590		1591	
		från	från	från	från	till	från	till
1	Lybeck	1	1	1	—	—	1	1
2	Rostock	—	—	1	2	2	2	2
3	Stralsund	—	—	1	1	1	—	—
4	Greifswald	—	—	—	1	1	—	—
5	Danzig	7	6	3	3	5*	3	3
6	Riga	—	—	—	—	—	1	1
7	Onämd utländsk ort . . .	—	—	—	—	—	—	—
	Summa	8	7	6	7	9	7	7

*) Hvaraf emellertid två ledo skeppsbrott.

V. Björneborg. (Inrikes handeln).

		1583	1584	1585	Summa
		från	från	från	från
	Norbotten (ingen särskildt ort nämd)	1	—	—	1
	Kalajoki	—	1	1	2
	„Karby“	2	2	—	4
	„Köro“	3	1	—	4
	„Lapö“	—	1	—	1
	„Locktas“	—	—	1	1
	„Mussar“ (Mustasaari)	2	1	3	6
	Närpes	1	2	—	3
	„Persö“ (Pedersöre)	2	3	—	5
	„Peterskij“	—	1	—	1
	Poras	—	—	1	1
	Tornö	1	1	2	4
	Vallgrund och Vargö	—	1	—	1
	Vöro	—	—	1	1
	Summa	12	14	9	35

XXIII

1600		1611		1615		1616		1617		Summa		
från	till	från	till									
1	1	2	2	3	3	1	3	1	1	12	11	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4	2
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	2	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	8	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	6
—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	1	2	7
1	1	2	3	4	3	1	4	1	2	44	29	

VI. Helsingfors.

	1585		1606		1614		1615		Summa			
	från	från	till	från	till	från	till	från	till	från	till	
Spanien	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Holland	2	2	4γ	2	2*	1	2*	7	8			
Danmark	—	—	—	1	1*	—	—	1	1			
„Tyskland“ (orten ej nämnd)	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
Lybeck	3	1	5	—	1	—	—	1	4	7		
Stralsund	—	—	—	—	—	—	1	1*	1	1		
Reval	—	1	—	1	3	—	—	5	2	8		
Stockholm	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2		
Ekenäs	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1		
Onämd ort	5	1	2	3	2	5	2	14	6			
Summa	11	5	11	7	11	7	13	30	35			

*) Orten blott på sannolikhetsskäl angiven. — γ) Orten är dock endast för två af dem med bestämdhet angiven.

VII. Borgå.

	1614		1615	
	från	till	från	till
Holland	2	2	1 ¹⁾)	—
Köpenhamn	—	1 ¹⁾)	—	—
„Tyskland“ (ingen särskild ort nämd)	—	—	—	1
Lybeck	--	2 ²⁾)	1 ¹⁾)	1
Reval	3	8 ³⁾)	8	3
Stockholm	2	2 ¹⁾)	1	—
Viborg	1	—	1 ⁴⁾)	—
Onämnd ort	1	1	5	10
Summa	9	16	17	15

¹⁾ Orten blott på sannolikhetsskäl angiven. — ²⁾ Lybeck är blott för den ena lasten *uttryckligen* angifvet som destinationsort. — ³⁾ 1 last är blott på sannolikhetsskäl förd hit. — ⁴⁾ Viborg är tydligt en-
dast mellanstation.

B.

Tabeller angifvande handelsomsättningen för år.

a. Införseln.

(Alla penningevärden angifna i daler och öre; se därörom och i
öfrigt ingressen.)

I. Åbo.

XXVI

1. Salt.

	Läst. ¹⁾	Värderad del af föreg. varumängd, då den är satt = 1.	Medelvärdering af lästen för föregående varukvantitet.	Värde för det i läster uttrykta.
1	1577	433	1	32
2	1578	646	1	20
3	1584	599,5	?	?
4	1590	780,5	?	?
5	1595	350	0,48	21,24
6	1596	542	0,91	20,11
7	1597	396,5	0,79	50,09
8	1600	479,5	0,82	43,01
9	1601	554,5	0,69	30,66
10	1605	444	0,58	33,48
11	1611	542	1	40
12	1615	508	1	34,20
				17376

¹⁾ För åren 1577—78 är 1 läst alltid = 16 tunnor. För den följande tiden häller lästen än 16, än åter 18 tunnor; det senare blir, ju längre man kommer, altemer det vanliga.

2. Sill (inclusive böckling).

	Tunna. ¹⁾	Värderad del af föreg. varumängd, då den är satt = 1.	Medelvärdering af tunnan.	Värde.
1577	144	1	3	432
1578	3	1	2	6
1584	85	1	4	52
1590	—	—	—	—
1595	8,25 ²⁾	0,33	9,82	?
1596	9	1	5,67	51 ⁴⁾
1597	3,25 ⁵⁾	?	?	?
1600	20,25	1	5,54	112 : 08
1601	2,5	0,80	6	(15)
1605	1	1	12	12
1611	18,25	1	6	109 : 16
1615	28,5	1	8,79	255 ³⁾

¹⁾ Då läster förekomma, äro de reducerade till tunnor. 1 läst = 12 tunnor. — ²⁾ + 1 strå. — ³⁾ Häri är inberäknadt ett värde af 4^{1/2} d., svarande mot en varumängd af 8 valar. — ⁴⁾ Därtill böckling till ett värde af 3 d. — ⁵⁾ Dessutom 1 strå (till ett värde af 1 d.)

XXVII

Tunna.	Värderad del af föreg. varumängd, då den är satt = 1.	Medelvärdering af tunnan (för föregående varukvantitet).	Värde för det i tunnor uttrykta.	Summa värde.	
14,5	1	2	29	13885	1
1	1	1,25	1 : 08	12921 : 08	2
826	?	1,25	?	?	3
414	—	—	?	?	4
82	0,78	1,31	(107)	(6984)	5
340	0,76	2,07	(704)	(18442)	6
154	0,86	2,60	(400)	(21202)	7
129	0,26	1,25	?	x ²)	8
146	0,23	1,97	?	x ³)	9
22	0,045	3	?	?	10
6	—	—	—	?	11
84,5 *)	0,81	1,99	(168)	?	12

*) Sannolikt 10000—10200 d. — *) Sannolikt 17200—17300 d.

*) Därtill 6 ♂ utan angifvet värde.

3. Cerealier och bakvärv; Grönsaker.

	Bröd.			Kringlor.	
	Tunna.	Värde.	Läst.	Tunna.	Värde.
1577	—	--	—	—	—
1578	—	—	—	—	—
1584	—	—	—	—	—
1590	12	12	—	—	—
1595	2	3 : 16	—	11	15
1596	115	234 : 16	1 ¹)	26	52 : 16
1597	45	(90)	—	6	13
1600	—	—	—	—	—
1601	—	—	—	—	—
1603	—	—	—	—	—
1611	—	—	—	4	8
1615	7	14	—	55	110

1) Till ett värde af 24 d.

XXVIII

3. Cerealier och bakvärk; Grönsaker (forts.).

Pepparkakor.	Spannmål.	Ris.		Ärter.					
		Värde.	Läst.	Motsv. värde.	Tunna.	Motsv. värde.	Z	Värde.	Tunna.
1577	—	—	—	—	—	—	40	3 : 24	—
1578	—	—	—	—	20	20	—	—	—
1584	5 : 24	—	—	—	—	—	200	?	—
1590	4	1 ¹⁾	?	—	12	—	150	?	25
1595	3	—	—	—	280	?	—	—	1
1596	—	16 ¹⁾	636	2259,5	(6489)	40	?	10,5	
1597	2	—	—	—	142	(421)	6	0 : 24	—
1600	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1601	4	—	—	—	214	?	—	—	8
1605	—	—	—	—	98	(210,5?)	50	13 : 22	—
1611	—	—	—	—	—	—	—	—	6
1615	9 : 16	—	—	—	—	—	190	25 : 05	—

1) Mjöl Mjöllästen enligt en uppgift = 16 tunnor. Råglästen eljes = 24 tunnor.

5. Kryddor; Socker.

	Anis.		Ingefära.						
	Z	Värde.	Z	Motsv. värde.	Läst.	Motsv. värde.	Stycke	Motsv. värde.	Summa värde.
1	1577	—	—	2	2	—	—	—	2
2	1578	—	—	4	4	—	—	—	4
3	1584	—	—	18	8	—	—	84	20 : 20
4	1590	—	—	x 15 : 24	—	—	—	—	15 : 24
5	1595	10	2 : 16	14	16	1	3	—	19
6	1596	3	0 : 18	x 14 : 16	—	—	—	—	14 : 16
7	1597	—	—	—	—	—	—	—	—
8	1600	10	3 : 24	20	7 : 16	6	9	—	16 : 16
9	1601	—	—	x 16	—	—	—	—	16
10	1605	—	—	—	—	—	—	—	—
11	1611	—	—	10	?	—	—	—	?
12	1615	150	49 : 02	410	85 : 10	3,5	5	—	102 : 16 ¹⁾

1) Häri är inberäknad en summa af 12 daler 6 öre, som svarar mot en icke angifven varukvantitet.

4. Träfrukter (europeiska).

	Mandel.		Pomeranser.		Sviskon.		Valnötter.		Äplen.	
	#	Värde.	Stycke	Värde.	#	Värde.	Tunna.	Värde.	T:n:a. ²⁾	Värde.
1577	8	1 : 08	—	—	—	—	—	—	—	—
1578	—	—	—	—	100	4 : 22	—	—	—	—
1584	—	—	800	16	—	—	—	—	—	—
1590	—	—	—	—	354 *	?	22 ¹⁾	?	318,5 (176:16)	
1595	—	—	200	4	—	7 : 08	4	10	49 (60)	
1596	8	2	100	?	120	4 : 16	8	13	128	182:16
1597	—	—	—	—	—	—	4	3	31	46:16
1600	13	2 : 28	140	4 : 12	80	3	—	—	13	?
1601	—	—	—	—	2620	(109)	x	40 : 04	9	18
1605	—	—	—	—	219	20 : 17	—	—	—	—
1611	—	—	—	—	—	—	—	—	24	48
1615	133	33 : 29	2800	76	?	51 : 18	x	40 : 04	195 (391)	

*) Därtill en sten. — ¹⁾ Jämte 4 byttor. — ²⁾ Läster, då de förekomma, ärö reducerade till tunnor. 1 läst = 12 tunnor.

Kanel.		Lagerbär.		Kummin.		Musket.		Musketblomma.		
#	Värde.	#	Värde.	#	Värde.	#	Värde.	#	Värde.	
1	2	8	1 : 08	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	0,5	1 : 16	1	4	4
11,5	22 : 08	—	—	—	—	1,5	4 : 16	—	—	5
—	—	3	0 : 12	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
0,5	2	8	2	6	1 : 16	9	19	1,5	6	8
8	?	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	3	12	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
49	74 : 16	100	6 : 08	8	1 : 16	40	56 : 16	48	119 : 08	12

XXX

5. Kryddor; Socker (forts.).

	1577	Nejlikor.		Paradiskorn.		Peppar.		Peppar-
		sz	Värde.	sz	Värde.	sz	Värde.	
1	1577	—	—	—	—	27	13 : 16	—
2	1578	—	—	—	—	3	1 : 16	—
3	1584	—	—	—	—	—	—	—
4	1590	1	2	—	—	20	16 : 04	—
5	1595	—	—	—	—	20	22	—
6	1596	—	—	—	—	4	4	—
7	1597	—	—	—	—	—	—	—
8	1600	6	12	12	1 : 16	41	54	—
9	1601	—	—	—	—	115	(143 : 24)	—
10	1605	—	—	—	—	—	—	10
11	1611	—	—	—	—	10	—	—
12	1615	19,5	45 : 08	8	1 : 24	65	39 : 04	22

6. Honing, humla och malt.

	Tunna.	Honing.			Värderad del af föreg. varumängd, då den är satt = 1.	Värde.	Lsz	Hum-
		Värderad del af föreg. varumängd, då den är satt = 1.	Medelvärdering af tunnan.	Värde.				
1	1577	29	1	9	261	320	1	
2	1578	34,5	1	10	345	80	1	
3	1584	59,5	0,08	11,60	?	519	0,30	
4	1590	46,5	0,11	17,60	?	170	0,59	
5	1595	28	0,16	20	?	—	—	
6	1596	25,25	0,96	20	(505)	40	0,50	
7	1597	8	1	20	160	—	—	
8	1600	20 ¹⁾	0,525	18,38	(370)	160 ²⁾	0,72	
9	1601	5,5	—	—	?	1358 ³⁾	0,69	
10	1605	15,5	0,065	20	?	—	—	
11	1611	2	1	20	40	70	1	
12	1615	12	0,96	27,39	(328)	737,6	1	

¹⁾ Därtill en liten oangifven varumängd, värderad till 2 d. 8 öre. —

²⁾ Därtill 3 säckar (värd. till 66 daler). — ³⁾ Därtill 2 tunnor utan angifvet värde.

XXXI

kummin.	Peppar-rot.	Safran.		Kryddor (i allmänhet).	Specerier ³⁾ (i allmänhet).		Socker.		
Värde.	Tunna.	#	Värde.	Värde.	Värde.	#	Värde.		
—	—	—	—	—	x ⁴⁾	6	2:08	1	
—	—	0,5	6	—	29	24	12	2	
—	—	—	—	8	172	35,5	?	3	
—	—	0,25	2	55:17	70	61	?	4	
—	—	—	—	271	—	56	26	5	
—	1	—	—	550	—	36	18	6	
—	—	—	—	—	—	?	3	7	
—	—	0,75	9	x ²⁾	—	26	10:08	8	
—	1,5	—	—	40	191	—	—	9	
3:24	—	2	24	—	—	—	—	10	
—	—	—	—	100	x ⁵⁾	—	—	11	
4	4	1,5	6	—	168:16	1239	600 ⁶⁾	12	

²⁾ Okändt delvärde af 106 daler („allehanda krydder och smått Nürnbergergods“). — ³⁾ Rubrikerna kryddor och specerier (utan närmare bestämmningar) har jag tagit oförändrade ur räkenskaperna. — ⁴⁾ 14 daler samt ett okändt delvärde af 1792½ daler „Bruntsvicher tyg och specerier“. — ⁵⁾ Ett fat specerier. — ⁶⁾ Häraf utgör 16½ d. värdet för 33 lador.

la.	Medelvärdering af L#	Malt.				
		Värde.	Tunna.	Värderad del af föreg. varu- mängd, då den är satt = 1.	Medelvärdering af tunnan.	
0,50	160	—	—	—	—	1
0,40	32	—	—	—	—	2
1	?	—	—	—	—	3
1,25	(212:16)	286	0,42	1,50	(429)	4
—	—	—	—	—	—	5
0,75	(30)	1033	0,94	2,61	(2694)	6
—	—	418	0,74	2,07	(885)	7
1,23	(196)	—	—	—	—	8
1,16	(1574)	407	0,06	2,25	?	9
—	—	1550	0,77	1,49	(2308)	10
1,50	(210)	—	—	—	—	11
1,45	1435 ⁴⁾	96	1	2,25	216	12

⁴⁾ Häri ingår ett värde af 362 d., för hvilket ingen motsvarande kvantitet är angiven.

7. Drycker (incl. ättika).

	Bränvin.		Mjöd.		Mumma.	Prysing.	Vin.	
	Åm.	Tunna.	Läst.	Tunna.	Fat.	Tunna.	Oxhufvud.	Åm.
1	1577	—	—	—	31	—	—	7
2	1578	—	—	4	—	—	—	33
3	1584	4	0,125	—	51	—	—	108
4	1590	—	—	—	47	—	—	48,62
5	1595	—	—	—	2	—	—	18,5
6	1596	—	—	—	20	—	—	53
7	1597	1	—	—	5	—	—	37
8	1600	0,5	0,125	—	40	—	—	17,5
9	1601	—	1,5	4	31,5	—	9	37
10	1605	—	1	x ¹⁾	32,5	—	—	7
11	1611	3	—	—	8	0,5	—	30,5
12	1615	23,5	—	—	16	2,5	—	87,5
								116

1) 18 fat.

8. Garn, hampa och lin.

	Garn.		Hampa.	
	Åz	LÅz	Värderad del af föreg. varumängd, då den är satt = 1.	Medelvärde-ring för LÅz
1	1577	—	720	1 0,40
2	1578	—	1290 ¹⁾	1 0,45
3	1584	—	1893	0,08 0,50
4	1590	10	2719 ²⁾	0,10 0,59
5	1595	3	1410 ³⁾	0,32 0,50
6	1596	10	1300	0,92 0,50
7	1597	—	1175	0,48 0,50
8	1600	—	338	0,53 0,48
9	1601	—	317	0,06 0,75
10	1605	—	296	0,43 1,04
11	1611	—	30	1 0,80
12	1615	—	200	1 1,025

¹⁾ Denna varukvantitet står i den sammanfattande förteckningen för införslen i dess helhet under rubriken *half hampa*; en jämförelse med räkenskapen i öftright gifver vid handen att detta är ett skriffel. —

²⁾ Därtill 2 knippor, ävensom 50 LÅz hampablår. — ³⁾ Därtill 16 knippor.

XXXIII

Vin.		Ättika.			Öl.			
Tunna.	Pipa.	Pipa.	Oxhuf-vud.	Tunna.	Läst.	Tunna.	Fat.	
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	1	—	3
—	—	—	(1 läst)	7	1,5	36	36	4
—	—	—	—	38,5	7	6	10	5
—	—	—	—	7,12	39	25	30	6
—	—	—	—	2	9	8	27	7
—	—	—	—	—	3	13	15	8
—	9	1	—	6,5	3,5	62	169	9
—	1	—	—	10	5	23	110	10
—	22,5	—	—	5 ²⁾	—	—	28	11
—	—	1	3	4	32,5	—	146	12

²⁾ Hvaraf 4 tunnor ölättika.

Värde.	„Half hampa“.	Lin.			
		LZ	LZ	Värde.	
288	60 ⁴⁾	—	—	—	1
580,5	60 ⁴⁾	280	224	—	2
?	—	15	(15)	—	3
?	426 ⁵⁾	1	?	—	4
?	—	—	—	—	5
(650)	—	—	—	—	6
(587,5)	—	—	—	—	7
(162,25)	—	—	—	—	8
?	—	—	—	—	9
?	—	—	—	—	10
24	—	—	—	—	11
205	—	—	—	—	12

⁴⁾ Till ett värde af 18 d. — ⁵⁾ Värdet ej utsatt.

9. Tyger.

	„Atlask“.		„Bemisk“.			
	Aln.	Värde.	Stycke.	Värderad del af föreg. varumängd, då den är satt = 1.	Medelvärdering af stycke.	Värde.
1	1577	30	37 : 16	33	1	7,5
2	1578	—	—	11	1	7,5
3	1584	—	—	20	0,65	7
4	1590	36	?	42	0,21	7
5	1595	20	30	24	0,375	7,11
6	1596	40	60	1	1	7
7	1597	—	—	3	1	8
8	1600	—	—	1	1	9
9	1601	30	45	20	0,55	9,64
10	1605	—	—	—	—	—
11	1611	—	—	10	1	12
12	1615	16	56	—	—	—

	„Dansker kläde“.				„Dirdomdej“.	
	Stycke.	Värderad del af föreg. varumängd, då den är satt = 1.	Medelvärdering af stycket.	Värde.	Stycke.	Värde.
1	1577	—	—	—	—	—
2	1578	—	—	—	—	—
3	1584	—	—	—	—	—
4	1590	—	—	—	—	—
5	1595	7	0,86	10	(70)	9
6	1596	6	1	8	48	8
7	1597	—	—	—	—	—
8	1600	2	1	34	68	4
9	1601	4,5	0,67	36,67	(185) ¹⁾	—
10	1605	—	—	—	—	—
11	1611	1,5	1	60	90	—
12	1615	5	1	48	240	—

¹⁾ Häri ingår en summa af 20 d., utgörande värde för 30 alnar.

„Half bemisk“.		„Boj“.		„Bomesij“.		„Damask“.	
Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Aln.	Värde.
—	—	—	—	2	11	100	125
—	—	—	—	—	—	—	—
4	20	—	—	3	?	—	—
21	127	—	—	4	?	14	?
3	18	1	60	14	84	20	30
—	—	x *)	10	11	66	20	30
—	—	—	—	1	6	—	—
—	—	—	—	28	170	10	17 : 16
—	—	1	15	10	—	30	45
—	—	—	—	2	14	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	4,5	42	52	306	—	—

*) 10 alnar.

„Duelk“.		„Dusinisk“.		„Engelsk“.				
Stycke	Värde.	Stycke	Värde.	Stycke	Värdead del af föreg. varu- mängd, da den är satt = 1.	Medelvär- dering af stycket.	Värde.	Aln.
1	1	—	—	47,5	1	41,96	1993	11
—	—	—	—	31,5	1	37,21	1172	87 *)
4	14	8,5	?	56	0,12	48,52	?	132
—	—	16	?	73,33	0,18	46,45	?	35
9	24	—	—	1	1	70	70	—
7	21	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	7
2	?	2,5	69 : 16	16,93	0,59	59,85	(1013)	170
3	?	17	563	33,25	0,38	54,12	?	61,5
—	—	—	—	5,25	—	—	?	31
—	—	9	270	—	—	—	—	11
4	13 : 16	43,5	1265	—	—	—	—	4

*) b) Hvar aln värderad till 1 daler.

XXXVI

9. Tyger.

	"1/2 Engelsk".	"Foderduk".		"Frank-forst".	"Furst-nisk".	"Geller-duk".
		Stycke.	Värde.		Stycke.	Stycke.
1	1577	—	2	8	1	—
2	1578	—	2	8	—	—
3	1584	—	—	—	—	—
4	1590	3	—	—	5	10
5	1595	5,75 ^{2 b)}	—	—	—	1
6	1596	2	—	—	—	—
7	1597	—	—	—	—	—
8	1600	—	—	—	—	5
9	1601	—	—	—	—	—
10	1605	—	—	—	—	—
11	1611	—	30	210	—	—
12	1615	—	9	63	—	—

^{2 b)} Därtill 11 alnar.

	"Götnisk".	"Hundschutt".		Kam-		
		Stycke.	Värde.	Aln.	Värde.	Stycke.
1	1577	1	—	—	—	3,5
2	1578	1	—	20	15	2
3	1584	5	—	—	—	—
4	1590	5	—	20	?	—
5	1595	—	7	98	62	46 : 16
6	1596	—	2	30	20	15
7	1597	—	—	—	—	—
8	1600	—	4	(53 : 11)	65,5	61 : 02
9	1601	—	6	—	24	18
10	1605	—	—	—	—	—
11	1611	2	—	—	—	—
12	1615	—	2	30	—	—

XXXVII

„Grofgrön“.			„Görlesk“.				
Stycke.	Aln.	Summa värde.	Stycke.	Värderad del af föreg. varu- mängd, då den är satt = 1.	Medelvär- dering af stycket.	Värde.	
9	—	143	148,5	—	—	891	1
—	—	—	99,5	—	—	597	2
—	—	—	493,5	0,16	4,99	?	3
10,5	—	—	671,5	0,14	4,95	?	4
24	54	246	218 ^{a)}	0 41	6,07	?	5
21	60	253	176	1	6,00	1056	6
—	—	—	79	1	6,00	486	7
31,5	33,5	(288)	90,5	0,45	5,57	?	8
10	16	?	217	0,52	5,04	?	9
x ^{a)b)}	—	?	64,5	0,22	4,29	?	10
—	—	—	—	—	—	—	11
46	—	279	40	1	6,80	272	12

^{a)} Därtill 8 alnar till ett (sammanlagdt) värde af 2 daler. — ^{b)} 6 dråt (ett eljes ej anträffadt mått) och 4 stycken.

lott.	Kammarkduk.		„Inspirerat kläde.“				
Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke. ⁴⁾	Värde.	Aln.	Värde.	
27	3	36	—	—	—	—	1
14	2	24	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	4
14	—	—	—	—	—	—	5
—	2	16	—	—	60	120	6
—	—	—	1	20	—	—	7
28	1	14	7	350	54	108	8
—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	70	120 : 16	10
—	—	—	10	450	—	—	11
—	—	—	1	80	—	—	12

⁴⁾ Mellan stycke och aln har jag funnit högst olika reduktionstal (20 – 48).

XXXVIII

9. Tyger (forts.).

	1577	„Kartek“.				„Kersij“.		
		Stycke.	Värde.	Aln.	Värde.	Stycke. ⁵⁾	Värde.	Aln.
1	1577	—	—	300	93 : 24	3	36	—
2	1578	—	—	25	7 : 26	—	30	—
3	1584	—	—	—	—	—	—	16
4	1590	—	—	—	—	4	?	12
5	1595	—	—	98	32 : 11	1	16	—
6	1596	1	12	30	10	3	52	—
7	1597	—	—	—	—	—	—	—
8	1600	—	—	200	—	6	107	—
9	1601	—	—	80	—	4	(80)	—
10	1605	—	—	—	—	—	—	—
11	1611	—	—	—	—	1	30	—
12	1615	—	—	—	?	296 : 20	—	—

5) Enligt tväne uppgifter (i införsellängden för Viborg 1602) var ett stycke = 20 alnar.

	1577	„Makeier“.		„Missnisk“.		„Määrs“.	
		Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.
1	1577	7	28	—	—	—	—
2	1578	—	—	2	18	—	—
3	1584	2	?	1	?	23	(311)
4	1590	4	?	—	—	12	?
5	1595	12	50	—	—	—	—
6	1596	12	48	—	—	—	—
7	1597	—	—	—	—	—	—
8	1600	13	52	9	108	17	272
9	1601	7	46	4	50	2 ⁷⁾	32 ⁷⁾
10	1605	—	—	4	48	—	—
11	1611	—	—	21	273	—	—
12	1615	—	—	10	173	—	—

7) Därtill 2 alnar utan angifvet värde.

XXXIX

„Kläde“ (utan närmare bestämmning).	„Lemper“.		„Lybsk grå“.				Värde.
	Värde.	Stycke	Värde.	Stycke.	Värderad del af föreg. varumängd, då den är satt = 1.	Medelvärde för stycket.	
—	22	308	—	—	—	—	1
—	12	168	—	—	—	—	2
—	2	30	31,5	0,27	7,59	? 3	3
—	22	?	72,5 *)	0,31	5,32	? 4	4
500	—	—	58,5	0,49	5,72	(335) 5	5
301	—	—	55,5	0,98	5,82	(322,8) 6	6
x *)	—	—	13,5	1	5,93	80 7	7
—	48	15	76,5	0,78	5,47	(418,5) 8	8
133	—	—	29	0,40	4,78	? 9	9
—	2	36	25,5	0,16	5,50	? 10	10
—	—	—	104	1	7	728 11	11
1023,75	—	—	80	1	6,38	510,5 12	12

*) Därtill 27 alnar (utan angifvet värde). — *) „Kläde och annat gods“ till ett värde af 300 d.

„Packlakan“.				
Stycke.	Värde.	Aln. *)	Värde.	Summa värde.
3	120	—	—	120 1
9	360	—	—	360 2
1	50	—	—	50 3
16	?	5	?	? 4
52,75	?	51	?	? 5
36,5	(1975 : 16)	26	26	2001 : 16 6
15	751	32	32	783 7
20	(873)	—	—	(873) 8
—	—	—	—	— 9
10,5	(609)	30	37 : 16	646 : 16 10
3,5	294	10	?	? 11
40	3039 : 16	14	27	3066 : 16 12

*) Enligt tvänne uppgifter var stycket = 48 alnar.

XL

9. Tyger (forts.).

			„Pijk“.			
		Stycke.	Värderad del af föreg. varu- mängd, då den är satt = 1.	Medelvärdering af stycket.	Värde.	Aln. ^{a)}
1	1577	11	—	—	330	—
2	1578	12	—	—	360	—
3	1584	111,83	0,13	24,66	?	88
4	1590	112,75	0,16	27,23	?	24
5	1595	26,5	0,62	24,24	(642)	—
6	1596	25	1	25,76	644	12
7	1597	7,5	0,73	26,73	(200)	—
8	1600	61,5	0,84	26,27	(1616)	26
9	1601	20,25	0,52	31,62	(640)	35
10	1605	9	0,61	31,64	(285)	6
11	1611	21	1	48	1008	—
12	1615	77,5	0,99	45,94	(3560)	—

^{a)} Den sällan uppgifna värderingen vexlar mellan 1,5 daler och 2 d:o.

	^{1/2} Sajan.	„Saltvelsk“.		Sammet.	
		Stycke.	Stycke.	Värde.	Aln.
1	1577	11 ¹⁰⁾	—	—	75
2	1578	5 ¹⁰⁾	20	240	18 ^{10 b)} 45
3	1584	—	—	—	—
4	1590	2	—	—	—
5	1595	4	11,5	(138)	104
6	1596	—	30	360	95
7	1597	—	—	—	—
8	1600	1	15	180	15
9	1601	—	—	—	—
10	1605	—	5	60	—
11	1611	—	35	—	—
12	1615	—	140	2112	63
					378

¹⁰⁾ Stycket värderadt till 5 daler. — ^{10 b)} Dessutom 1 stycke.

„Rapinisk“.		„Röllesk“.		„Sajan“.		
Stycke.	Värde.	Decker.	Värde.	Stycke.	Värde.	
—	—	5	12:16	4	36	1
—	—	—	—	—	—	2
—	—	1,5	?	1 ^{a)c)}	?	3
—	—	23,5	?	3	?	4
—	—	3	?	2	16	5
—	—	4	8	—	—	6
—	—	7	14	—	—	7
4	36	23	(46)	—	—	8
17	170	20,5 ^{a)b)}	?	—	—	9
40	(280)	2	?	—	—	10
19	247	—	—	—	—	11
—	—	38,5	110	—	—	12

^{a)b)} Därtill en okänd kvantitet, värderad till 1 daler. — ^{a)c)} „Dubbel sajan“.

„Sidendorf“.				„Sindel“.			
Stycke.	Värde.	Aln.	Värde.	Summa värde.	Stycke.	Värde.	
1	25	—	—	25	3	15	1
—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	4
1,5	46	24	18	64	6	30	5
1,5	45	—	—	45	4	28	6
—	—	—	—	?	—	—	7
—	—	20	?	?	3	?	8
—	—	80	50	50	—	—	9
—	—	—	—	—	X ^{10)c)}	?	10
—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	12

^{10)c)} 24 alnar, till ett värde af 3 d.

9. Tyger (forts.).

	„Skotsk kläde“.		„Skerduk“.		„Stendelsk“.	
	Aln.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.
1	1577	—	—	—	7	63
2	1578	—	—	—	0,5	4 : 16
3	1584	20	10	—	21,5	(255 ?)
4	1590	(1 stycke)	32	—	58	?
5	1595	120	75	0,5	6	—
6	1596	—	—	—	—	—
7	1597	—	—	—	—	—
8	1600	—	—	—	—	—
9	1601	—	—	0,5	18	—
10	1605	—	—	—	—	—
11	1611	—	—	—	—	—
12	1615	(3 stycken)	42	3	18	—

	„2½ stål“.		„Sårduk“.		Taft.	
	Aln.	Stycke.	Värde.	Aln.	Värde.	
1	1577	—	2	7	—	—
2	1578	—	—	—	—	—
3	1584	—	—	—	—	—
4	1590	—	—	—	—	—
5	1595	—	6	18	—	—
6	1596	—	5	15	44	66
7	1597	—	—	—	73,5	85 : 08
8	1600	25 ¹²⁾	36 ^{12 b)}	(130)	—	—
9	1601	—	9	?	—	—
10	1605	—	—	—	—	—
11	1611	—	—	—	—	—
12	1615	—	10	37	20	50

¹²⁾ Till ett värde af 68 d. — ^{12 b)} Därtill 40 alnar, utan angifvet värde.

XLIII

„Half stål“.		„Halfannan stål“.		„Dubbel stål“.		
Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	
—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	2
—	2	?	—	2	20	3
—	0,5	?	60,5	8,5	—	4
—	0,5	35	12	3 ^{11 b)}	—	5
—	1	80	—	—	—	6
—	0,5	40	—	—	—	7
—	—	—	—	1	70 ^{11 c)}	8
—	1,5	120	27 ¹¹⁾	1,25	—	9
—	—	—	—	—	—	10
1 ^{10 d)}	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	12

^{10 d)} „Svart half stål“. Värdet utgör 144 daler. — ¹¹⁾ Alnen värderad till $1\frac{1}{4}$ d. — ^{11 b)} Till ett värde af 270 d. — ^{11 c)} Till ett värde af 135 d.

„Torgovisk“.		„Trijp“.				
Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Aln.	Värde.	
2	18	—	—	—	—	1
2	20	—	—	—	—	2
15	?	—	—	—	—	3
13	?	—	—	—	—	4
—	—	?	22	10	5	5
—	—	5	56	—	—	6
—	—	—	—	—	—	7
—	—	5	41	—	—	8
—	—	5,5	?	—	—	9
—	—	1	11	—	—	10
—	—	—	—	—	—	11
—	—	3	7	65	73 : 04	12

9. Tyger (forts.).

	Stycke. ¹³⁾	„Tuifler“.				Lärft.
		Värderad del af föreg. varu- mängd, då den är satt = 1.	Medelvär- dering af stycket.	Värde.	Aln.	
1	1577	—	—	—	—	15
2	1578	—	—	—	—	9,5
3	1584	12,5	0,08	12	?	7
4	1590	212,5	0,14	11,02	?	27
5	1595	230,5	0,46	11,91	(2746)	18
6	1596	209,5	0,995	11,98	(2510)	—
7	1597	105,5	0,95	11,69	(1235)	—
8	1600	150,5	0,57	12,19	(1834)	88
9	1601	186,5	0,48	12	(2238)	42,5
10	1605	194,5	0,38	12,27	?	x ¹⁴⁾
11	1611	164	1	16	2624	—
12	1615	189	1	15,08	2850	44

¹³⁾ Stycket är enl. en uppgift = 20 alnar. — ¹⁴⁾ 5 bultar, värderade till 6 d. enhvar.

10. Kram.

	Bälten (gördlar).		Bolstervar.				
	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Aln.	Värde.	Summa värde.
1	1577	—	—	—	—	—	—
2	1578 ¹⁾	—	—	—	—	—	—
3	1584	60	3 : 16	—	—	—	—
4	1590	96	?	—	—	—	—
5	1595	—	—	5	?	—	?
6	1596	?	30 : 24	3	9	30	7 : 16
7	1597	—	—	—	—	—	—
8	1600	24	3	5,5	17 : 08	60	11 : 08
9	1601	34	—	—	—	50	9 : 12
10	1605	—	—	—	—	—	—
11	1611	—	—	—	—	—	—
12	1615	102	33 : 08	—	—	—	—

¹⁾ Specialuppgifterna för detta år äro saunolikt till stor del ofullständiga, emedan för detsamma finnes en post af 1099 d. „brunsviske kram“ (ospecificeradt). Liknande poster, dock af mindre omfattning, finnas för flere af de följande åren. Tabellens sifferor äro sålunda i främsta rummet minimalbestämmningar.

Värderad del af föreg. varu- mängd, då den är satt = 1.	Medelvär- dering af stycket.	Lärfit.				Dräll.		1
		Värde.	Aln.	Värde.	Summa värde.	Aln.	Värde.	
1	6	90	—	20	110	—	—	1
1	7	66 : 16	70	8 : 24	75 : 08	—	—	2
0,29	4,00	?	348	?	?	—	—	3
0,19	9,20	?	70	12	?	—	—	4
0,97	4,32	(259 : 13)	60	18 : 24	(278 : 05)	—	—	5
1	7,00	119	452	56 : 16	175 : 16	10	2 : 16	6
—	—	—	60	7 : 16	7 : 16	—	—	7
1	5,80	510 : 26	446	78 : 28	589 : 22	83	20 : 24	8
0,76	5,23	(222 : 10)	40	(10)	(232 : 10)	—	—	9
—	—	?	74	15 : 12	?	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	11
1	4,97	218 : 16	20	7 : 16	226	—	—	12

Handskar.		Hattar.		Skor.		Strumpor.		1
Par.	Värde.	Stycke.	Värde.	Par.	Värde.	Par.	Värde.	
—	—	134	88	—	—	—	—	1
—	—	66	26	—	—	—	—	2
800	80	117*	?	—	—	—	—	3
24	?	340	?	6	2 : 08	—	—	4
48	4	156	?	—	—	32	?	5
440	75	327	85 : 16	—	—	31	79 : 28	6
—	—	60	15	—	—	—	—	7
197	34 : 30	690	?	—	—	52	97	8
150	?	234	?	6	3 : 24	22	?	9
—	—	18	?	—	—	—	—	10
—	—	192	64	—	—	—	—	11
232	63	1750	960 : 04	110	117 : 16	45	123 : 16	12

* Därtill en liten okänd kvantitet (hattar och pungar till 5 dalers värde.)

10. Kram (forts.).

	Täcken.		Fransar.		Pungar och taskor.	
	Stycke.	Värde.	ꝝ	Värde.	Stycke.	Värde.
1 1577	—	—	5,5	33	—	—
2 1578	—	—	3	18	—	—
3 1584	—	—	1	?	240*	?
4 1590	—	—	—	—	84	?
5 1595	3	5	3	18 : 16	36	4 : 16
6 1596	1	1	0,56	2 : 08	348	53 : 16
7 1597	—	—	—	—	—	—
8 1600	—	—	2	8	92	12
9 1601	3	?	—	—	x	6 : 24
10 1605	—	—	—	—	—	—
11 1611	—	—	—	—	—	—
12 1615	3	7	—	—	2814	237 : 12

*) Därtill en liten okänd kvantitet.

11. Diverse råämnen eller industriprodukter af animaliskt ursprung.

	Silke.		Tvälv.	Vax.
	ꝝ	Värde.	Värde.	ꝝ
1577	1,25	7 : 16	—	—
1578	—	—	16 : 16	—
1584	—	—	23 : 16	120
1590	—	—	63 : 16 *	70
1595	6	47	23	—
1596	4	32	24	—
1597	—	—	4	—
1600	2	—	6	—
1601	3,5	(28)	44	—
1605	—	—	—	4
1611	—	—	?	—
1615	2	20	—	1

*) Därtill en otting och en botn (bägge utan angifvet värde.)

Sadlar.		Värjor.		Skjutgevär.		
Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	
10	15	—	—	42	?	1
12	36	—	—	34	?	2
12	?	27	?	—	—	3
57	?	157	?	234	?	4
—	—	2	?	2	6	5
18	96	—	122	12	48	6
28	156	2	3	1	3	7
—	—	—	—	18	36	8
6	30	11	?	17	(45)	9
2	8	7	10 : 16	—	—	10
—	—	—	—	—	—	11
—	—	37	64 : 08	—	—	12

12. Diverse räämnen och industriprodukter af
vegetabiliskt ursprung.

	Bomull.		Lakris.		
	L	Värde.	ß	Värde.	
1577	—	—	—	—	—
1578	—	—	—	—	—
1584	—	—	—	—	—
1590	—	—	—	—	—
1595	4	2	—	—	—
1596	4,5	2 : 08	—	—	—
1597	—	—	—	—	—
1600	12	7 : 16	8	2	—
1601	—	—	—	—	—
1605	—	—	—	—	—
1611	—	—	—	—	—
1615	—	—	40	6 : 08	—

XLVIII

12. Diverse råämnen och industriprodukter af vegetabiliskt ursprung (forts.).

	Papper.		Stärkelse.		Olja.	
	Ris.	Värde.	ꝝ	Värde.	ꝝ	Värde.
1577	55	110	—	—	—	—
1578	—	—	—	—	—	—
1584	3	?	—	—	8	3
1590	35	?	51	3:18	—	—
1595	8	20	—	—	x	1
1596	11	20:24	—	—	x	8
1597	7	(14)	—	—	—	—
1600	31	(56)	241	32:04	x	8:08
1601	36,5	(59)	x	3	—	—
1605	4,12	?	60	4:16	—	—
1611	x	?	—	—	20	7:16
1615	41	72	1410	112:26	?	25:24

14. Diverse råämnen eller industriprodukter af

	Alun.		Krut.	
	ꝝ	Värde.	ꝝ	Värde.
1	1577	—	—	24,5
2	1578	—	—	—
3	1584	—	—	—
4	1590	—	—	60
5	1595	—	—	—
6	1596	—	—	—
7	1597	—	—	—
8	1600	10	2:16	304
9	1601	—	—	4
10	1605	—	—	12
11	1611	—	—	—
12	1615	60	7:16	248
				82

13. Metaller.

	Bly.		Koppar.
	Lz	Värde.	Lz
1577	43	12 : 29	—
1578	—	—	—
1584	2	?	—
1590	24	?	—
1595	4	5	5
1596	588	237 : 13	—
1597	—	—	—
1600	25	10	—
1601	179	?	—
1605	5	?	2
1611	—	—	—
1615	—	—	—

mineraliskt ursprung eller okänd beskaffenhet.

Krut.		„Treackelse“ (theriak).				
Tunna.	Värde.	Stycke.	Värde.	Läst.	Värde.	
24,5	49	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	2
—	—	384	18 : 08	—	—	3
—	—	60	7 : 16	—	—	4
2	3	—	—	5	5	5
15	22 : 16	96	8	—	—	6
—	—	—	—	0,5	0 : 16	7
—	—	36	1 : 22	31	21 : 06	8
—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	3	2 : 08	10
—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	29,5	24 : 28 *)	12

*) Häri är inräknadt ett värde af 1 d. 28 öre, för en kvantitet af 20 tunnor.

II. Viborg.

(Ryssarnes införsel icke medräknad.)

1. Salt.

	Läst.	Värderad del af föreg. varumängd, då den är satt = 1.	Medelvärde-ring af lästen.	Värde.
1	1584	230,5	0,33	17,74
2	1585	314,5	0,74	23
3	1586	99	0,98	40,85
4	1587	190	1	47,38
5	1588	249,5	0,95	34,48
6	1589	189	0,98	38,46
7	1590	374	0,89	32,94
8	1591	254,5	0,95	30
9	1592	168,5	0,97	30,66
10	1593	332	0,98	23,27
11	1594	471,5	0,63	22,10
12	1595	325,5	0,78	23,28
13	1596	310	0,95 ¹⁾	34,84
14	1597	253,5	(0,993)	(38,57)
15	1600	480,67	1	(44,62)
16	1602	386	1	(35,13)
17	1605	346,5	0,85	30,77
18	1606	493	0,99	23,41
19	1608	455,5	0,99	(21,08)
20	1609	447,5	0,99	24,90
21	1610	448,5	1	(30,88)
22	1611	584,5	0,99	33,13
23	1612	93	1	49,29
24	1618	532,5	1	30,87
25	1619	466	1	28,52
26	1620	441,5	1	32,18

¹⁾ I detta liksom i öfriga fall, då ett högt procenttal finnes angifvet i denna kolumn och det oaktadt ingen approximativ beräkning af värdet för lästen har blifvit gjord, ärö räkenskapernas uppgifter om det mot lästetalet svarande värdet delvis förknippade med de för tunntalet, så att man icke erhåller ett själfständigt totalvärd för någondera. Jag har i sådana fall vid beräkningen af procenttalet för det värderade behandlat lästetalet och det vidhängande tunntalet som helt och hållt lästetal, genom att enligt sannolikhetskalkyl förvandla tunnorna till läster. Enligt samma grundsats har äfven medelvärdet blifvit beräknad.

(1. Salt.)

Tunna.	Värderad del af föreg. varumängd, då den är satt = 1.	Medelvärde-ring af tunnan.	Värde.	Summa värde.	
36	—	—	?	?	1
110	0,38	2	?	?	2
53	0,64	3	(159)	(4116)	3
16	0,625	2,5	(40)	(9021)	4
26	0,96	2,31	(60)	(5814)	5
—	—	—	—	(7269 : 16)	6
89	0,11	2,25	?	(12813) ³⁾	7
—	—	—	—	(7635)	8
63	—	—	(116 : 12) ²⁾	(5266 : 28)	9
—	—	—	—	(7721 : 16)	10
46	—	—	?	(10420)	11
4 ⁴⁾	—	—	?	(7574 : 16)	12
203	0,87	1,93	?	(11226)	13
88	0,66	2,20	?	9982 : 16	14
224,5	0,90	3	?	(22109 : 04)	15
102	0,78	2,22	(226 : 10)	(13782)	16
37	0,54	2	(74)	10736 : 16	17
—	—	—	—	(11542 : 20)	18
108,5	—	?	?	9727	19
96	0,83	1,63	(156 : 13)	11298 : 13	20
238	0,91	1,82	?	14281 : 19	21
42	0,93	2,46	(102)	(19465 : 16) + x ⁵⁾	22
37	1	3	111	4695	23
9	1	1,67	15	16457 : 16 ⁶⁾	24
15	1	2,18	32 : 24	13322 : 24	25
18	0,22	2,25	?	(14245)	26

²⁾ Sannolika värdet för tunntalet är beräknadt skilt för hvarje införselort, med ledning af medelvärdet för de från en och samma ort införda lästerna. 1 läst är härvid antagen = 16 tunnor. ³⁾ Häri ingår ett värde af 300 d., för hvilket den motsvarande varukvantiteten icke är uppgifven.
⁴⁾ Dessutom 1 fat (värderadt till 2 d. 16 öre). ⁵⁾ x = det oangifna värdet för 240 säckar. ⁶⁾ Häri ingår ett värde af 4 d. 16 öre, som svarar mot en varumängd af 12 Lz.

2. Animaliska födoämnen *).

	Fläsk (skinkor).		Metvurstar.	Ostar.	„Bernfisk“.	
	LX.	Värde.	Värde.	Värde.	Tunna.	LX.
1	1584	—	—	—	—	—
2	1585	67	—	—	—	40
3	1586	—	—	—	—	—
4	1587	—	—	—	—	—
5	1588	—	—	—	x ^{1 b)}	8
6	1589	—	—	—	—	30
7	1590	—	—	—	—	30
8	1591	—	—	—	—	—
9	1392	—	—	—	—	2
10	1593	—	—	—	1 ³⁾	17:08
11	1594	—	—	—	3	22
12	1595	—	—	—	—	—
13	1596	—	—	—	2:16	—
14	1597	—	—	—	3:24	5
15	1600	—	—	—	(61:18)	60
16	1602	—	—	—	11:08	8
17	1605	20+x ¹⁾	36	—	6:22	15:08
18	1606	50	37:16	—	(18:16)	10
19	1608	—	—	—	1	8
20	1609	—	—	—	—	—
21	1610	10	?	—	69:01	—
22	1611	x	2:08	—	5	—
23	1612	—	—	—	29:20	—
24	1618	—	—	—	140	—
25	1619	x	2:16	8	37	—
26	1620	x	12:24	32	2	—
				8:20	16:12	—
				(45:16)	—	—
				7:20	87:28	—

*) Rubriken *Honing* är emellertid förd till en följande kategori. ¹⁾ x = 8 sidor, till ett värde af 16 d. ^{1 b)} Värde för 50 stycken. ²⁾ Uppgifves vara = 16 LX. ³⁾ Uppgifves vara = 11 LX. ⁴⁾ Under namn af *bergerfisk*. ⁵⁾ Under namn af *bergfisk*.

(2. Animaliska födoämnen.)

Tunna ⁶⁾ .	Sill.		Böck- ling.	Torsk.	„Kablou“ (Kabiljo?).	Värde.
	Tunna.	Medelvärde ring för tun- nan.	Värde.	Tunna.	Värde.	Värde.
94	1	3	286	—	—	1
218	0,45	3	?	—	—	2
12	—	—	39	6+x ⁷⁾	18:16	3
45	1	3,6	162	3,5	9:08	4
36	0,67	4	(144)	—	—	5
4	1	4	16	0,5	1:16	6
—	—	—	—	—	—	7
13	1	5	65	3	12	8
6	1	5	30	—	—	9
13	1	4	52	2	8	10
4	—	—	?	7	(35)	11
15	0,33	8	?	—	—	12
—	—	—	—	9	5	13
5,5	1	7,77	42:24	—	0,5	14
17	1	6	102	4	—	15
—	—	—	—	—	—	16
13,125	1	5,54	72:24	—	—	17
10,375	0,88	6,78	(70:12)	0:20	3,5	(18:06)
51,5+x ⁷⁾	1	7,18	370:08	8:24	—	x ¹⁰⁾
12,5	1	9	112:16	5	—	x ¹¹⁾
42,25	0,99	8,74	(369:12)	18:08	6,5	(40)
25,5+x ⁸⁾	1	11,02	281:16	—	3,25	27
33,5	0,82	11,54	(387)	—	—	—
13,5	1	7,63	103	—	1	8
6,75+x ⁹⁾	1	9,63	66:16	—	3	23
30	1	8,56	256:24	—	7,5	53:16

⁶⁾ Läster, då de förekomma, reducerade till tunnor. 1 läst = 12 tunnor.
⁷⁾ x = 2 valar (till ett värde af 16 öre). ⁸⁾ x svarar mot ett värde af 16 öre. ⁹⁾ x = 6 valar, till ett värde af 1 d. 16 öre. ¹⁰⁾ x = 4 L \varnothing .
¹¹⁾ x = 2 L \varnothing „kabluner“.

3. Cerealier och bakvärv.

	Hafra.		Korn.		Råg (och d:o mjöl).		Hvete.	Bröd.
	Tun- na.	Vär- de.	Tun- na.	Vär- de.	Tun- na.	Värde.	Tun- na.	Värde.
1	1584	10	6:08	—	—	—	—	—
2	1585	20	15	23	23	39	58:16	— 15:20
3	1586	—	—	—	—	—	—	3:04
4	1587	—	—	—	—	—	—	—
5	1588	—	—	16	29	451	(761)	— x ²⁾
6	1589	—	—	20	25	96	126	— 2:10
7	1590	—	—	—	—	—	—	—
8	1591	—	—	—	—	—	—	—
9	1592	—	—	—	—	—	—	—
10	1593	—	—	—	—	—	—	—
11	1594	—	—	—	—	6	?	—
12	1595	—	—	—	—	—	—	—
13	1596	—	—	—	—	—	—	—
14	1597	—	—	—	—	—	—	—
15	1600	—	—	—	—	—	—	—
16	1602	6	9	72	216	612	2220	— 6:28
17	1605	—	—	—	—	—	—	—
18	1606	—	—	24	24	24	30	—
19	1608	—	—	—	—	—	—	—
20	1609	—	—	—	—	x ¹⁾	?	—
21	1610	—	—	12	30	—	—	—
22	1611	—	—	191	434:16	50	150	44 176
23	1612	—	—	150	?	120	?	110
24	1618	—	—	—	—	37	92:08	—
25	1619	—	—	—	—	—	—	—
26	1620	—	—	—	—	—	—	—

1) x = 1 \varnothing . 2) x = det okända värdet för 500 stycken bröd.

(3. Cerealier och bakvärvk.)

Kringlor och skorpor.			Mjöl.	Ris.		„Tweback“ ⁹⁾		Pep- par- ka- kor.
Läst ^{3).}	Tunna.	Summa värde.	Tun- na.	Z	Vär- de.	Tun- na.	Vär- de.	Vär- de.
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	25	37:16	x ^{5b)}	—	—	—	—	2
1,5	4	33	—	25	3:04	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	8	12	40	16	1:16	—	—	5
—	4	6	x ⁶⁾	30	3	—	—	6
—	7	9:08	—	20	2:16	—	—	7
—	4	6	—	103	12:28	—	—	8
—	16	32	—	18	2:08	—	—	9
—	17	25:16	—	38	5:17	—	—	10
—	19	(28:16)	—	128	(24:28)	—	—	11
1	5,5	?	—	32	(4)	—	—	x ¹¹⁾ 12
—	19	27	—	76	9:28	—	—	13
—	10	19:16	—	68	8:12	—	—	14
—	13 + x ⁴⁾	22:20	—	10	0:30	—	—	(9:01) 15
2	32	112:08	—	60	?	—	—	6 16
—	54	80:24	—	310	38:24	—	—	4:11 17
—	71	99:24	—	147	18:25 ⁶⁾	—	—	8:13 18
—	46	71:14	—	521 + x ⁷⁾	46:17	x ¹⁰⁾	28:16	16:24 19
2	100,5	(242 + x)	—	108	11:18	—	—	3:04 20
1	216,5	501:12	—	164	17:26	—	—	23:13 21
—	57	149:16	—	549	55:18	—	—	21:04 22
—	11	30	—	255	40:15	—	—	5 23
—	33	66:16	—	471	52:15	0,5	2	13:06 24
—	81,5	169:24	—	69	7:27	3	10	0:16 25
—	x ⁵⁾	185:24	—	126	17:19	10	44:16	15:30 26

³⁾ 1 läst sannolikt öfveralt = 12 tunnor. ⁴⁾ x = 600 stycken, till ett värde af 3 d. 4 öre. ⁵⁾ x = 2 tunnor (till ett värde af 8 d.) och 62 Z. ^{6b)} x = 1 läst (reduktionstalet okändt). ⁶⁾ x = 2 läster. ⁷⁾ x = $\frac{1}{2}$ korg, till ett värde af 6 d. ⁸⁾ Häri ingår ett värde af 3 d., svarande mot $\frac{1}{4}$ tunna. ⁹⁾ Sannolikt = skorpor (*Zwieback*). ¹⁰⁾ x = 8 Z. ¹¹⁾ x = ett oangifvet värde för 30 stycken.

4. Grönsaker.

	Lök.				Ärter.	
	Tunna.	Ref.	Skock.	Summa värde.	Tunna.	Värde.
1584	—	—	—	—	—	—
1585	—	—	—	—	4	?
1586	—	—	—	—	—	—
1587	—	—	4	? 2	—	—
1588	1	80	—	2:26	—	—
1589	1 ¹⁾	—	—	2	2	5
1590	—	—	—	—	—	—
1591	—	—	—	—	—	—
1592	—	—	—	—	—	—
1593	—	—	—	—	—	—
1594	—	—	—	—	—	—
1595	1	—	—	2	4	?
1596	—	—	—	—	—	—
1597	—	—	—	—	—	—
1600	—	—	—	—	—	—
1602	—	98	—	9:14 ²⁾	—	—
1605	1	12	—	7:16	4	9
1606	—	22	1	3:04	6	7:16
1608	—	150	—	4:22	—	—
1609	?	—	—	11:13	—	—
1610	2,5	323	4	49:01	3,5	10:16
1611	1	390	4	53:20	66	24
1612	—	—	—	—	25	?
1618	—	—	1	7:16	1	3:16
1619	x	—	—	1:16	—	—
1620	x	—	1,5	7	—	—

1) Rödlök. 2) Häri ingår ett värde af 8 öre, för en oangiven varukvantitet.

5. Europeiska trädfrukter (inclusive hasselnötter).

	Fikon.	Hasselnötter.		Körsbär.		Mandel.		
	Värde.	Tunna.	Värde.	Tunna (eller liten tunna, tunneken ³⁾).	Värde.	Z	Värde.	
1584	—	—	—	—	—	—	—	1
1585	—	—	—	—	—	—	—	2
1586	—	—	—	—	—	—	—	3
1587	—	—	—	—	—	—	—	4
1588	—	—	—	—	—	—	—	5
1589	9	—	—	—	—	—	—	6
1590	6	—	—	—	—	—	—	7
1591	2	—	—	—	—	11	3:16	8
1592	—	—	—	—	—	4	1:16	9
1593	7:28	—	—	—	—	9	2:08	10
1594	x ¹⁾	—	—	—	—	42	8:24	11
1595	—	—	—	(4)	?	6	?	12
1596	40	—	—	—	—	5	5	13
1597	7	—	—	(4)	5	16	4:24	14
1600	38:08	—	—	—	—	—	—	15
1602	x ²⁾	—	—	—	—	—	—	16
1605	19:14	0,5	?	—	—	68	23	17
1606	13:08	0,5	0:24	—	—	14	3:30	18
1608	1:28	—	—	—	—	4	1:16	19
1609	62	—	—	(6)	7	22	8:08	20
1610	19:19	2,75	13:16	8	11:08	22	11:09	21
1611	55:18	1,5	7	1	0:24	27	11:16	22
1612	36:28	3,625	12	(2)	1:16	171	68:24	23
1618	16:16	—	—	34+x ⁴⁾	23:16+x ⁴⁾	149	59:04	24
1619	21:26	3,5	11	12	7:28	8	3	25
1620	39:19	1,5	6:08	21	13:04	12	6	26

¹⁾ x = 5 d. + det okända värdet för 15 Z. ²⁾ x = det icke angifna värdet för 28 Z. ³⁾ Då tabelltalet afser små tunnor, har jag inneslutit det inom parentes. ⁴⁾ x hänför sig till följande post: 6 tunnor körsbär och valnötter till ett värde af 27 d.

(5. Europeiska trädfrukter.)

		Nötter ^{a)} b).		Plommon.			Pomeranser.	
		kg	Värde.	kg	Tunna.	Summa värde.	Stycke.	Värde.
1	1584	—	—	—	—	—	—	—
2	1585	—	—	—	—	—	—	—
3	1586	—	—	—	—	—	—	—
4	1587	—	—	—	—	—	—	—
5	1588	—	—	—	—	—	—	—
6	1589	—	—	—	—	—	—	—
7	1590	—	—	—	—	—	—	—
8	1591	—	—	12	—	1	—	—
9	1592	—	—	—	—	—	—	—
10	1593	2	2	40	—	2	—	—
11	1594	—	—	—	0,25	3	—	—
12	1595	—	—	x ⁵⁾)	—	?	—	—
13	1596	—	—	30	—	1:13	700	10:30
14	1597	—	—	132	—	6:18	—	—
15	1600	—	—	—	—	—	900	11:23
16	1602	—	—	246	0,75	(23:09)	—	—
17	1605	—	—	420	0,50	42:24 ⁶⁾)	—	—
18	1606	—	—	470	0,50	45:16 ⁷⁾)	—	—
19	1608	—	—	1566	—	89:03	500	10:24
20	1609	—	—	80	5	—	x	3
21	1610	—	—	—	—	—	500	17:26
22	1611	—	—	—	—	—	1950	42:18
23	1612	—	—	315	0,25	39:25	—	—
24	1618	6	4:16	832	0,25	86:13	—	—
25	1619	7,5	13:08	240	0,25	18	x	125
26	1620	10	30	284	0,25	29:04 ⁸⁾)	1450	43

^{a)} b). Den åtskilnad, som jag gör mellan hasselnötter, valnötter och blott „nötter“, är grundad på ordalydelsen i räkenskaperna. ⁵⁾ x = 1 fat och 1 läst. ⁶⁾ Af denna summa utgöra 11 daler 16 öre värde för $1\frac{1}{2}$ fat. ⁷⁾ Häri ingår ett värde af 4 d., som svarar mot 2 åmar. ⁸⁾ Dessutom det hithörande i en summa af 27 d., som utgör gemensamt värde för russin, toppsöcker och plommon.

(5. Europeiska trädfrukter.)

Sviskon.			Valnötter.	Äplen.	
#	Tunna.	Summa värde.	Värde.	Tunna.	Värde.
—	—	—	—	12	12
—	—	—	—	—	2
25	—	1:18	—	72	60
—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	6
20	—	1:08	—	78	97:16
20	—	2:16	—	—	8
15	—	1:28	—	—	9
48	—	4:16	1	18	(27)
—	—	—	—	23	(28:24)
25	—	?	x ¹¹⁾	6	?
—	—	—	—	6	9
—	—	—	—	23	31:16
x	—	32	—	4	8
—	—	—	—	—	16
30	—	1:13	21:24	18	18
—	—	—	42:16	90,5	133:12
110	—	5:05	5:29	—	—
363	0,5	29:26+x ¹⁰⁾	21:24	22,5	59:16
1975	0,5 ⁹⁾	111:21	36:16	55,5	181:16
1532	—	93:08	58:24	5	18:16
—	—	—	7:24	96	(206)
—	—	—	14	3	6:16
—	—	—	38	58,25	(99)
—	—	—	25	53	81

⁹⁾ Sannolikt = 100 %. ¹⁰⁾ x = värdet för 0,5 tunna. ¹¹⁾ x = det oangifna värdet för 6 tunnor och 4 små d:o.

6. Russin och korinter.

	Korinter.		Russin.		
	ꝝ	Värde.	ꝝ	„Korgar“.	Värde.
1584	—	—	—	—	—
1585	—	—	25	—	2:11
1586	—	—	20	—	2:16
1587	—	—	—	—	—
1588	—	—	—	—	—
1589	—	—	—	—	—
1590	—	—	—	2	10
1591	12	6	70+x ¹⁾	—	16
1592	—	—	20	2	12:16
1593	—	—	x ²⁾	—	36:08
1594	—	—	—	14	(69)
1595	—	—	—	2	(16)
1596	—	—	—	10	57
1597	—	—	50	3	24:22
1600	—	—	—	14	45
1602	—	—	—	2	(24?)
1605	186	24:02	60	9,5	54:26
1606	—	—	—	9	52
1608	—	—	142	24,5	117:30
1609	4	0:16	—	18	149 ³⁾
1610	6	1:04	143	4	(54:05)
1611	86	15:04	—	23	206
1612	x	37	50	3	45:12
1618	91	17:08	32	10	(105:20)
1619	35	6:24	35	6	(56:20)
1620	x	9:08	94	5	55:31 +x ⁴⁾

1) x = 1 *skock*, till ett värde af 6 daler. 2) x = 20 ꝝ (till ett värde af 3 d. 8 öre) samt 5½ „*krukor*“. 3) Häri ingår ett värde af 20 d., svarande mot 1 „*liten tunna*“. 4) x = ett okändt delvärde af 27 d., som gemensamt värde för russin, toppsocker och plommon.

LXIII

7. Socker m. m.

	Socker.		Konfekt och kandi.		„Suckat“.	
	\mathcal{Z}	Värde.	\mathcal{Z}	Värde.	\mathcal{Z}	Värde.
1584	—	—	—	—	—	—
1585	6	3	—	—	—	—
1586	10,5	5:08	1	0:24	—	—
1587	—	—	—	—	—	—
1588	—	—	—	—	—	—
1589	10?	10	—	—	—	—
1590	50	25	—	—	—	—
1591	141 ¹⁾	74:24	12	12	—	—
1592	4	3	4	4	—	—
1593	49	25:16	—	—	—	—
1594	21,5 + x^2)	?	8	4	—	—
1595	29	?	8	5	—	—
1596	65	28:04	42	23	—	—
1597	63 ³⁾	35:16	34	21:08	4	4
1600	$x^4)$	1:16	—	—	—	—
1602	25	22:16	28	(20:02)	—	—
1605	451,75 ⁵⁾	215	160	70:04	1	0:20
1606	34 + x^6)	(23)	22	?	—	—
1608	149	69:08	26	10:02	—	—
1609	108 + x^7)	83:26	129	47:04	—	—
1610	286	169:01	19	(10)	14	10:16
1611	488,5	346:24	107	61:24	16,25	16:08
1612	713,25	555:24	62	51:24	—	—
1618	971,5	(511:10)	59	42:20	93 + ⁹⁾	(76:28)
1619	458	222:12	1	1:04	28	14
1620	480	156:05 + x^8)	24	16:16	102	44 24

¹⁾ Däraf 6 \mathcal{Z} bröstdöcker (till ett värde af 6 d.). ²⁾ $x = 1$ topp.³⁾ Hvaraf 2 \mathcal{Z} bröstdöcker (till ett värde af 2 d.). ⁴⁾ $x = 1$ „hatt“. ⁵⁾ Däraf 8 \mathcal{Z} bröstdöcker (till ett värde af 8 d.). ⁶⁾ $x = 2$ toppar (till ett värde af 6 d.). ⁷⁾ $x = 2$ ottingar (till ett värde af 22 d. 16 öre). ⁸⁾ Se not. 4 på föregående sida. ⁹⁾ $x = 1$ läst, värderad till 9 d.

8. Kryddor.

	Änis.		Ingefära.				Summa värde.
	#	Värde.	#	Läst.	Tunna.	Dussin.	
1	1584	—	—	—	—	—	—
2	1585	5	1:08	—	—	—	—
3	1586	4	1	2	—	—	1 3:08
4	1587	—	—	—	—	0,5	1:08
5	1588	—	—	20	—	—	4
6	1589	—	—	26	—	—	?
7	1590	—	—	0,5	—	6	13
8	1591	31	7:24	180	—	40	6 115:16
9	1592	9	3:12	—	—	—	2 6
10	1593	34	11:04	52	—	—	54 39:24
11	1594	16	5:12	24	—	—	2 25
12	1595	15	?	42	—	—	5,5 ?
13	1596	34,5	9:30	41	—	—	12,5 55:16
14	1597	32	8:16	31	—	x ¹⁾	4 38:24
15	1600	—	—	2	—	—	0:24
16	1602	34	?	65	3	—	2 (70:08)
17	1605	146	35:15	203,5	15,5	6	2 165:04
18	1606	11	2:30	69	—	18	— 38:28
19	1608	11	5:12	57	—	—	— 24:13
20	1609	16	8:14	87	1	—	1 52:04 +x ³⁾
21	1610	25	11:04	228,5	—	18	8 115:03
22	1611	270,5	71:06	188	—	—	8 122:16
23	1612	284	96:08	1356	—	x ²⁾	1 442:24
24	1618	327	92:16	432,75	22	24	2 (261:16)
25	1619	23	7:06	105	2,5	19	— 50:06
26	1620	60	20:13	114	2	12	— 73:16

¹⁾ x = 6 „tunneken“. ²⁾ x = 17 „tunneken“ (till ett värde af 5 d. 24 öre). ³⁾ x = värdet för 3 „fettchen“.

(8. Kryddor.)

Kanel.		Kardemumma.		Kummin.		Lagerbär.		
#	Värde.	#	Värde.	#	Värde.	#	Värde.	
—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	2
0,5	1	2	3	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	1	1:16	—	—	—	—	7
1,75	4:04	4	7	—	—	6	1:16	8
—	—	—	—	—	—	—	—	9
0,25	0:24	1,16	2:10	—	—	8	2:20	10
0,5	(0:24)	1,5	2:16	3	0:16	6	1:04	11
1	?	1,25	2:20	—	—	16,5	?	12
1	3:12	1	5:08	2,5	0:28	12	2:16	13
2,5	10	3	9	—	—	2	0:16	14
—	—	—	—	—	—	—	—	15
4	12	4,5	13:16	—	—	4	3	16
20,125	67	6,75	19:30	—	—	20	5	17
2,5	3:04	—	—	—	—	—	—	18
7	11:04	1	1:03	—	—	—	—	19
4,5	5:26	2,5	15:16	—	—	—	—	20
6,75	16:08	4,5	11:16	—	—	—	—	21
10	30:16	10,5	26:24	—	—	9	1:04	22
23,5	81:08	8,5	30	—	—	17	4:08	23
31,5	35:24	13,5	40:16	—	—	8	1:24	24
24	28	2	4	6	0:24	13	1:28	25
19	31:08	5	12:16	—	—	4	0:20	26

LXVI

(8. Kryddor.)

		Muskot.		Muskotblomma.		Nejlikor.	
		\varnothing	Värde.	\varnothing	Värde.	\varnothing	Värde.
1	1584	—	—	—	—	—	—
2	1585	—	—	—	—	—	—
3	1586	0,5	1:08	—	—	—	—
4	1587	—	—	—	—	—	—
5	1588	—	—	—	—	—	—
6	1589	—	—	—	—	—	—
7	1590	0,5	1:16	—	—	0,25	6
8	1591	4,375	11:28	0,50	1:08	6	17:16
9	1592	0,25	1	—	—	0,50	2
10	1593	1,625	4:20	0,69	2:28	1,25	3:28
11	1594	2	4:08	0,75	0:30	0,50	1:08
12	1595	1	?	0,50	?	0,75	?
13	1596	1,375	4	0,50	1:16	3	8:14
14	1597	1,5	6	1,50	6	3	9
15	1600	—	—	—	—	—	—
16	1602	1,75	5:08	2	6	2	(6)
17	1605	8,5	15:16	9,25	35:27	12,375	49:04
18	1606	0,5	1	1	4	—	—
19	1608	3	5:04	4,50	11:08	—	—
20	1609	2	3:08	2	5	1	2
21	1610	6,75	(11:12)	7,50	17:16	8,50	19:04
22	1611	4,5	13:08	12	30:16	10,50	29
23	1612	12	29:16	9,25	30:16	8,25	31
24	1618	17,5	26	7,875	19:24	13	89:24
25	1619	2	3	1,50	3	2,50	5
26	1620	8,5	21:07	3,25	7:16	—	—

(8. Kryddor.)

Peppar.		Pepparkummin.		Pepparrot.		Safran.		
Z	Värde.	Z	Värde.	Tunna.	Värde.	Z	Värde.	
—	—	—	—	—	—	—	—	1
9	?	—	—	—	—	2	?	2
5	5	—	—	—	—	0,25	3	3
—	—	—	—	—	—	—	—	4
5	3:24	—	—	—	—	—	—	5
40,5	35:16	—	—	—	—	—	—	6
3	3	2	1	—	—	0,50	6	7
63	70:16	2	0:16	—	—	1,625	18:16	8
7	7	2	1	—	—	0,25	3	9
43	48:28	15	4:16	--	—	1,19	14:06	10
65	50:24	9	3:28	—	—	1,25	?	11
29	?	9	?	—	—	0,25	?	12
27	25:28	—	—	—	—	0,25	0:24	13
37	38	21	5:08	x	3:24	2	24	14
33	49:16	—	—	—	—	1,50	13:16	15
76	(110:17)	—	—	0,5	3	1	16	16
139	75:01	20	7:24	—	—	5,25	64:16	17
17,5	(12:18)	—	—	—	—	0,72	9:16	18
46	29:22	14	3:16	—	—	0,56	8:24	19
105	68:08	‡	1:16	0,25	1	1,50	18	20
97	68:05	—	1:08	—	—	1,75	?	21
157	120:20	22+x ⁴)	15:08	—	—	0,25	4	22
338 + x	282:12 + x	28+x ⁵)	11:24	—	—	1,94	59	23
125	128:08	4	1	0,5	2:16	3,03	36:20	24
27	26:08	1,50	1	1,5	8	0,50	6	25
36	25:12	—	—	3	17:16	0,25	8	26

⁴) x = 1 tunna, värderad till 7 daler. ⁵) x = 18 stycken (till ett värde af 24 öre).

LXVIII

(8. Kryddor.)

	Sedfär (sedfärfrö).		Senap.		„Refue kryd- dor“.		Kryddor (i allmänhet).
	ℳ	Värde.	ℳ	Värde.	ℳ	Värde.	Värde.
1584	—	—	—	—	—	—	—
1585	—	—	—	—	—	—	—
1586	—	—	—	—	1	0:24	—
1587	—	—	—	—	—	—	—
1588	—	—	—	—	—	—	—
1589	—	—	—	—	—	—	—
1590	—	—	—	—	—	—	—
1591	2 ⁶⁾	2:28	—	—	6	6	—
1592	—	—	—	—	—	—	—
1593	0,375	?	—	—	0,5	0:16	—
1594	0,50	(0:24)	—	—	5	?	—
1595	0,75	1:08	—	—	12	?	(40) ¹⁰⁾
1596	—	—	—	—	12	5	—
1597	0,50	1 .	—	—	8	4	12
1600	—	—	—	—	—	—	x ¹¹⁾
1602	1,875	?	—	—	3	?	20
1605	5,50	18:24	2	0:16	25	18:24	—
1606	—	—	—	—	—	—	362:16
1608	—	—	30	3:24	—	—	260:16 + x ¹²⁾
1609	1	1:08	12	1:28	—	—	575 + x ¹³⁾
1610	—	—	x	5:12	1	?	784:16
1611	1	2	—	—	5	3:04	71 + x ¹⁴⁾
1612	3 ⁷⁾	12	—	—	—	—	87:16
1618	3,25 ⁸⁾	7:16	30 + x ⁹⁾	4	17,5	26:12	—
1619	—	—	—	—	2	4	40 + x ¹⁵⁾
1620	—	0:20	50	2:20	—	—	5

⁶⁾ Däraf 0,75 ℳ under benämningen sedfärfrö (till ett värde af 24 öre).
⁷⁾ Däraf ett ℳ under benämningen sedfärfrö (till ett värde af 4 d.). ⁸⁾ Däraf 2 ℳ under benämningen sedfärfrö (till ett värde af 3 d. 16 öre). ⁹⁾ x = 1 fjärding, värderad till 2 d. ¹⁰⁾ Benämningen är *specierier*. ¹¹⁾ x = 6 d. 14 öre under benämningen *kryddor*, samt det hithörande i tvänne andra summor, den ena af 235 d. 6 öre under benämningen „kryddor och specierier“, den andra af 875 d. d. 25 öre under benämningen „kryddor och kram“. ¹²⁾ x = „kryddor och andra partseler“ till ett värde af 78 d. 16 öre. ¹³⁾ x = „kryddor och kram“ till ett värde af 200 d. ¹⁴⁾ x = „kryddor och andra partseler“ till ett värde af 140 d. ¹⁵⁾ x = det hithörande i en summa af 58 d. under benämningen *specierier*.

9. Honing, humla och malt.

	Honing.				
	Läst ^{*)} .	Tunna.	Värderad del af föreg. varumängd, då den är satt = 1.	Medelvärdering af tunnan.	Summa värde.
1584	0,5	19	1	10,61	?
1585	—	26	0,54	12	?
1586	—	20	0,95	12	(240)
1587	—	8	1	12	96
1588	—	1	1	15	15
1589	—	1	1	18	18
1590	—	15	0,87	13,15	(197:10)
1591	—	38+x ¹⁾	1	16	611
1592	—	23	0,96	16,64	(383)
1593	—	17	0,94	16	(272)
1594	—	9	0,44	18	?
1595	—	11 ²⁾	0,55	17	?
1596	—	4	0,50	22	(88)
1597	—	10	1	20,60	206
1600	—	17	1	19,53	332
1602	—	12,125	1	25,49	309
1605	—	45	0,96	19,16	(862)
1606	—	46	1	17,74	816
1608	—	34	1	21,12	718
1609	—	26,5	0,92	27,76	(736)
1610	—	56	1	28,57	1600
1611	—	14	0,93	30	(420)
1612	—	25,5+x ²⁾	1	41,29	1128
1618	—	12	1	26,50	318
1619	—	7	1	26,86	188
1620	—	13,5	1	30	405

^{*)} 1 läst = 12 tunnor. ¹⁾ x = $3\frac{1}{2}$ $\text{fl}\ddot{\text{o}}$, till ett värde af 3 d. ²⁾ Där till $1\frac{1}{2}$ $\text{fl}\ddot{\text{o}}$. ²⁾ x = 30 fat (till ett värde af 75 d.).

(9. Honing, humla och malt.)

		Humla.				
	LZ	Värderad del af föreg. varu- mängd, då den är satt = 1.	Medelvär- dering af LZ.	Värde.	Tunna.	Värde.
1	1584	13	1	0,795	10:11	—
2	1585	286	0,38	0,845	?	—
3	1586	—	—	—	—	—
4	1587	40	1	1,250	50	—
5	1588	108	1	0,750	81	—
6	1589	—	—	—	—	—
7	1590	—	—	—	—	—
8	1591	390	1	1,564	610	—
9	1592	159	1	2	318:16	—
10	1593	124	1	1,34	166	—
11	1594	60	0,67	0,70	(42)	—
12	1595	20	0	?	12	—
13	1596	12	1	3,50	42	—
14	1597	—	—	—	—	—
15	1600	267	1	0,64	170:08	—
16	1602	113	1	2,04	247	—
17	1605	—	—	—	—	—
18	1606	61	1	1,50	91:16	24
19	1608	21	1	1,32	27:24	—
20	1609	185	1	1,01	187:16	2
21	1610	421,5	1	1,36	571:16	—
22	1611	182	1	1,62	295	4
23	1612	110	0,73	1,70	(187)	12
24	1618	—	—	—	—	4
25	1619	20	1	1,30	26	123
26	1620	100	1	1,60	160	427:16

3) Häri ingår en summa af 16 d., som utgör värdet för 2 säckar.

4) Häri ingår en summa af 22 d., som utgör värde för 5 drömpter.

(9. Honing, humla och malt.)

Humla.	Malt.				
	Tunna.	Värderad del af föreg. varumängd, då den är satt = 1.	Medelvärde för tunnan.	Värde.	
10:11	—	—	—	—	1
?	—	—	—	—	2
—	40	1	1	40	3
50	—	—	—	—	4
81	564	0,65	1,68	(611:16)	5
—	408	1	1,34	546	6
—	24	1	1,25	1:08	7
610	395	1	1,75	691:08	8
318:16	532	0,99	2	(1064)	9
166	—	—	—	—	10
(42)	244 ⁵⁾	0,34	1,75	?	11
?	—	—	—	—	12
42	156	0,92	2,50	(390)	13
—	300	1	2,25	(675)	14
170:08	—	—	—	—	15
263 ³⁾	909	1	3	2727	16
—	435 + x ⁶⁾	0,97	2	(924)	17
194:16 ⁴⁾	433	0,97	1,25	(542 : 24)	18
—	32	1	1,30	41:16	19
191:16	470,5	0,93	2,44	(1148:16)	20
—	1601	1	2,73	4375	21
—	947	0,85	3,26	(3028:16)	22
(235)	676	0,07	3,50	?	23
—	610	1	2,52	1540	24
453:16	633 + x ⁷⁾	1	2,64	1741	25
—	224	1	2,09	469	26

⁵⁾ Hvaraf emellertid 60 tunnor hade blifvit förstörda af vådeld. ⁶⁾ x = 24 fat, till ett värde af 54 d. ⁷⁾ x = 18 fat (till ett värde af 45 d.).

10. Drycker.

	Bränvin.			Mjöd.	"Prys-sing" (el- ller „half“ d:o).	Vin: 1. Produc-tionsorten ej nämnd.	
	Oxhuf-vud.	Åm.	Tunna.	Tunna.	Tunna el- ller fat.	Oxhufvud.	Åm.
1	1584	—	—	—	7	4	—
2	1585	—	—	—	18	—	—
3	1586	—	—	—	4	4	—
4	1587	—	—	—	2	—	—
5	1588	—	—	—	1	40 ⁷⁾	—
6	1589	—	—	—	—	—	2
7	1590	—	—	—	15	—	4
8	1591	—	—	—	17	—	—
9	1592	—	—	—	10	—	—
10	1593	—	—	—	14	6	—
11	1594	—	—	—	15	—	x ⁸⁾ 2,5
12	1595	—	—	0,25	28 + x ⁴⁾	0,25	—
13	1596	—	—	—	—	—	5
14	1597	—	—	—	4 + x ⁵⁾	—	5
15	1600	—	1,75	—	—	x ⁸⁾	—
16	1602	—	3	2,25	5	0,75	—
17	1605	—	x ²⁾	2	6,5	0,625	—
18	1606	—	2	0,25	6	—	—
19	1608	—	0,5	0,375	6	0,5	—
20	1609	—	2,5	—	10	2,625	4
21	1610	6	2,5	3,125	8	—	—
22	1611	1	5	5,25	18 ⁶⁾	0,625	7
23	1612	—	1,5	x ³⁾	18	—	—
24	1618	2 ¹⁾	2	—	—	1	—
25	1619	—	—	—	—	—	—
26	1620	—	2	—	65	0,625	—

¹⁾ „Franskt bränvin“. Riktigheten af bränvinsuppgifterna för detta är beror på förutsättningen, att det i afkortningslängden nämnda „konjakvinet“ är verkligt vin. ²⁾ x = 1,375 åm, hvarjämte möjiligen (jfr. föreg. not) 5 åmar „konjakvin“ lämpligast böra hänföras hit. ³⁾ x = 8 fat. ⁴⁾ x = 1 last. ⁵⁾ x = 6 fat. ⁶⁾ Kalkyleradt värde enligt den specificerade längden. Räkningens egen slutsumma är 17. ⁷⁾ „Half prys sing“. ⁸⁾ x = 0,375 åm. ⁹⁾ x = 2 pipor och 1 fat.

LXXIII

(10. Drycker.)

Vin: 2. Franskt.			Vin: 3. Renskt.		Vin: 4. Spansk.	
Oxhuf-vud.	Åm.	Pipa.	Åm.	Oxhuf-vud, pipa.	Pipa.	Åm.
—	16	—	11	—	—	—
—	15	—	4	—	—	—
—	2	—	2,5	—	—	—
—	2	—	4	—	—	—
—	7	—	3	—	—	—
2	1,5	—	2	—	—	—
—	5,5	—	1	—	—	—
29	—	—	17,5	8,5 oxh.	—	—
—	1	—	11	—	—	—
—	3	—	3	—	—	0,5
—	15,75+x ¹⁰⁾	2	9,5	—	—	—
—	8	10	16,5	—	—	5
—	4	—	13	—	—	—
—	—	—	21,5	—	—	—
18	2	—	20,7	—	—	3,125
7	16	—	9,5	—	—	6,5
48	50,5	—	6	—	—	2,5
46	17	3	4	—	—	2
47,25	—	—	7,75	1 oxh.	—	1
87,5	20	—	31,5	—	—	9
68	36,5	—	5	—	6	2
110,5	26	32,5	49	1 pipa	1	0,67
8,5	26	17,5	14+x ¹¹⁾	—	—	—
10	6	—	6 ¹²⁾	—	—	3
76	—	2	28,5	—	1	25
85	5	5	42	—	—	4,5

¹⁰⁾ x = 1 fat. ¹¹⁾ x = 4 pungar. ¹²⁾ Detta tal utgör den i räkningen angifna slutsumman. Summeringen af accislängdens poster gifver dock icke högre värde än 3,5.

(10. Drycker.)

	Vin: 5. Canarie- och mal- voisir..	Vin: 6. Un- gerskt.	„Ba- start“.	„Petersemens“.	Vin (summa).	
		Åm.	Oxhuf- vud.	Oxh. eller åm.	Pipa.	Åm.
1	1584	—	—	—	—	—
2	1585	—	—	—	—	—
3	1586	—	—	—	—	4,5
4	1587	—	—	—	—	6
5	1588	—	—	—	—	10
6	1589	—	—	—	—	4
7	1590	—	—	—	—	4
8	1591	—	—	—	—	37,5
9	1592	7,5	—	—	—	—
10	1593	—	—	—	—	—
11	1594	—	—	—	—	—
12	1595	75	—	—	—	—
13	1596	—	—	—	—	—
14	1597	0,5	—	1,5 åm	—	—
15	1600	—	—	—	—	18
16	1602	—	—	—	—	7
17	1605	—	—	0,25 oxh.	—	—
18	1606	—	—	—	—	46
19	1608	—	—	—	—	48,25
20	1609	—	—	—	—	91,5
21	1610	1,25	—	—	1	68
22	1611	—	2	—	2	119,5
23	1612	—	—	—	—	8,5
24	1618	9 ¹³⁾	—	—	—	10
25	1619	5	—	—	3	76
26	1620	43	—	0,25 oxh.	2	85,25

¹³⁾ Räkningens egen slutsumma. Längden gifver 7,5 åm och ett oxhufvud.

¹⁴⁾ Dessutom 2 fat.

(10. Drycker.)

Vin (summa).	Ättika.		Öl.		
Pipa.	Tunna.	Oxhufvud eller åm.	Läst ¹⁶⁾ .	Fat.	Tunna.
—	—	—	24	63	— 1
—	—	—	7	—	43 2
—	—	—	—	57	— 3
—	—	—	3	4	— 4
—	2	—	10	134	— 5
—	—	—	1,5	29	6 6
—	—	—	6	14	— 7
—	—	—	13,5	10	20 8
—	—	—	8,5	12	30 9
—	—	—	3	—	8 10
4	—	—	7,5	85	54 11
10	2	—	21,5	98	12 12
—	—	—	16,5	89	20 13
—	1	—	16	58	4 14
—	—	—	3	9	8 15
—	3	1 åm	5	118	2 16
?	10	1 åm	20	11	— 17
3	14	—	12	190	— 18
—	—	—	—	168 ¹⁷⁾	— 19
—	12	—	18,5	306	19 20
7	—	—	64	4	32 21
37,5	9	2 oxh.	16	248	15 22
17,5+x ¹⁵⁾	—	—	4	160	— 23
—	—	—	9	13	2 24
3	—	—	—	249	— 25
5	3	—	20	54	— 26

¹⁵⁾ x = 4 pungar. ¹⁶⁾ 1 läst sannolikt öfveralt = 12 tunnor eller fat. Tunna och fat synas vara liktydiga benämningar. ¹⁷⁾ Räkenskapens egen slutsumma är 166.

11. Hampa och lin.

	Hampa.		Lin.	
	Lz	Värde.	Lz	Värde.
1584	—	—	—	—
1585	—	—	—	—
1586	—	—	—	—
1587	350	157:16	—	—
1588	—	—	30	22:16
1589	—	—	—	—
1590	—	—	—	—
1591	40	20	—	—
1592	40	24	75	107:16
1593	—	—	0,25	2:08
1594	40	(16)	18	?
1595	—	—	30	?
1596	—	—	—	—
1597	2130	838:22	—	—
1600	575	215:20	—	—
1602	—	—	—	—
1605	—	—	—	—
1606	—	—	—	—
1608	—	—	12	9
1609	—	—	1	3
1610	—	—	—	—
1611	200	?	—	—
1612	—	—	—	—
1618	—	—	—	—
1619	—	—	—	—
1620	—	—	5	0:19

12. Tyger.

	„Atlask“.		„Bemisk“.		„Bomesij“.	
	Aln.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.
1584	—	—	7	70	3	18
1585	—	—	3	30	3	(18)
1586	—	—	8	116	2	12
1587	—	—	—	—	3	18
1588	—	—	1 *)	10 *)	4	24
1589	—	—	2	30	4	24
1590	—	—	—	—	4	24
1591	—	—	—	—	3	18
1592	—	—	—	—	4	24
1593	—	—	2	12	12,5	83
1594	21	?	2	34	15	?
1595	44	77	2	34	14	?
1596	96	142:24	—	—	11	81
1597	80	140	—	—	16	120
1600	8	14	—	—	12	85
1602	—	—	—	—	7	51
1605	44,5	84:08	—	—	22	183.
1606	19	38	—	—	35+x ¹⁾	(281:10)
1608	33	77	—	—	17	129
1609	18	?	—	—	34,5	(274:16)
1610	15	40:08	—	—	79	(719)
1611	—	—	—	—	23+x ²⁾	234:16+x ³⁾
1612	—	—	—	—	36	382
1618	22	81	—	—	39	382
1619	5	12	—	—	22	196
1620	—	—	—	—	9	79

*) Dessutom 2 st. „half bemisk“, till ett värde af 14 d. ¹⁾ x = 8,5 alnar, till ett värde af 3 d. 6 öre. ²⁾ x = 20 alnar, till ett värde af 15 d. samt en okänd kvantitet svarande mot ett likaledes okändt värde (delsumma af 140 d.) ³⁾ Okänd delsumma af 140 d. (som gemensamt värde för bomesij, kryddor och „gropgrönshattar“).

(12. Tyger.)

		„Damask“.		„Duelk“.			„Dusin nisk“.
		Aln.	Värde.	Stycke.	Aln.	Summa värde.	Stycke.
1	1584	10	12:16	—	—	—	1
2	1585	5	6:08	—	—	—	—
3	1586	—	—	—	—	—	1
4	1587	—	—	—	—	—	2
5	1588	10	15	—	—	—	—
6	1589	—	—	—	—	—	—
7	1590	—	—	—	—	—	—
8	1591	20	25	—	—	—	—
9	1592	—	—	—	—	—	—
10	1593	10	15	—	—	—	—
11	1594	16	32	—	—	—	—
12	1595	35	?	1	—	4	—
13	1596	68	107:16	—	—	—	—
14	1597	24	42	2	—	8	5,5
15	1600	4	7	—	—	—	1
16	1602	—	—	—	—	—	0,5
17	1605	62	121:24	—	—	—	—
18	1606	28	56	—	—	—	—
19	1608	8	16	—	8	1	—
20	1609	24	?	3	—	6:24	7
21	1610	—	—	5	8	12	59
22	1611	—	—	3	—	12:16	25
23	1612	20	55	—	—	—	61 ⁴⁾
24	1618	—	—	1,5	—	5	3
25	1619	—	—	3	—	10	9,5
26	1620	10	15	—	—	—	14

⁴⁾ Däribland 15 st. (till ett värde af 600 d.) under benämningen *drosynisk*.

LXXIX

(12. Tyger.)

„Dusinisk“.		Engelskt (inga närmare bestämningar).			„Halfannan stål“.			
Aln.	Summa värde.	Stycke.	Aln.	Summa värde.	Stycke.	Aln.	Summa värde.	
—	10	13	38	811:08	—	20	30	1
—	—	3	37	?	—	—	—	2
—	10	13	120	?	—	12	19:16	3
—	20	—	—	—	1	—	80	4
—	—	14,5	16	737	—	—	—	5
—	—	4	12	215	—	—	—	6
—	—	4	—	200	—	—	—	7
—	—	1	—	50	—	—	—	8
—	—	0,5	22	60	1	19	118	9
—	—	—	42	(42)	—	—	—	10
—	—	2	—	?	—	—	—	11
—	—	—	10	15	1	70	70	12
—	—	—	20	40	—	25	37:16	13
81	221	—	163	436	0,5	40	95	14
—	64	—	—	—	1	13	143:16	15
—	36	—	—	—	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	20	60	17
—	—	—	—	—	1	202	(455)	18
—	—	—	—	—	—	140	286	19
—	210	—	24	51:08	—	64,5	156:04	20
18	2006	—	—	—	0,5	75	192:24	21
—	780	—	—	—	—	—	—	22
—	2460	4	—	400	—	—	—	23
59	255:16	—	29	70	—	12	30	24
—	330	—	—	—	—	—	—	25
—	463	—	—	—	—	—	—	26

(12. Tyger.)

	„Dubbelt engelskt stål“.			„Frankforst“.		„Fürstenferga“.	
	Stycke.	Aln.	Summa värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.
1	1584	2,5	—	200	22	176	—
2	1585	—	—	—	3	? —	—
3	1586	—	51	102	3	27	—
4	1587	0,5	10	70	2	16	—
5	1588	1	47	183:16	—	—	3 45
6	1589	—	26	65	—	—	1 15
7	1590	—	5	10	—	—	—
8	1591	0,5	—	40	—	—	9 135
9	1592	1	26	(152)	3	24	3 45
10	1593	2	20	210	—	—	3 45
11	1594	1,5	25	(200)	—	—	6 (90)
12	1595	0,5	20	?	—	—	5 ?
13	1596	1	8	?	—	—	—
14	1597	1,5	90	310	2	18	—
15	1600	1	19	183:16	—	—	—
16	1602	0,5	—	50	—	—	—
17	1605	0,5	23	117:16	—	—	—
18	1606	2,5	182	685:08	—	—	—
19	1608	—	24	48	—	—	—
20	1609	1	36	(210)	—	—	—
21	1610	1,5	30	250	—	—	—
22	1611	—	74	185	—	—	—
23	1612	0,5	—	50	—	—	—
24	1618	—	27	87:16	—	—	—
25	1619	—	—	—	—	—	—
26	1620	—	—	—	—	—	—

(12. Tyger.)

„Garlauer kläde“.		„Gellerduk“.		„Grofgrön“			
Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Aln.	Summa värde.	
—	—	—	—	14	—	84	1
—	—	—	—	4	—	40	2
—	—	—	—	4	—	24	3
—	—	—	—	3	—	18	4
—	—	—	—	13	—	84:16	5
—	—	—	—	2	—	26	6
—	—	—	—	3	—	18	7
—	—	—	—	9	16	62	8
—	—	—	—	4	18	45	9
—	—	—	—	14	—	74	10
—	—	—	—	21,5	22	?	11
—	—	3	19	15	113	(283:16)	12
—	—	—	—	15	100	273:16	13
—	—	2	10	25	24	260	14
—	—	—	—	17	—	180	15
—	—	—	—	7	—	51	16
—	—	—	—	36	23	428	17
—	—	—	—	29 ⁵⁾	34	401	18
—	—	1	5	34	—	276:03	19
—	—	—	—	27,5	—	(231)	20
—	—	—	—	69 + x ⁶⁾	36	606	21
—	—	—	—	29,5	39	327:24	22
18	126	—	—	47	40	564	23
9	60	—	—	29	—	331:24	24
—	—	—	—	10,5	10	183:16	25
7	46	—	—	6	—	57	26

⁵⁾ Härtill kommer ett stycke „hundschuten grofgrön“ till ett värde af 8 d. Denna post är upptagen under rubriken „Hundschutt“. ⁶⁾ x = 3 st. „hundschutt grofgrön“, som emellertid hafva blifvit fördä till rubriken „Hundschutt“.

(12. Tyger.)

	1584	„Görlesk“.		„Götnisk“.		„Hundschutt“.	
		Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.
1	91	479	50	233	—	—	—
2	26	(156)	8	?	—	—	—
3	107	(540)	6	27	—	—	—
4	97	(485)	3	14:16	—	—	—
5	72	360	5	20	—	—	—
6	46	230	—	—	—	—	—
7	27	135	—	—	—	—	—
8	48	240	15	75	—	—	—
9	22	(117:11)	3	18	—	—	—
10	34	204	—	—	1	12	
11	79	(550)	2	?	2,5	(28:75)	
12	59	(443:16)	2	?	1,5	?	
13	47	313	—	—	1	12:16	
14	40	287	—	—	7	87	
15	44	274	—	—	2	30	
16	12	96	—	—	1	16	
17	56	335:16	—	—	1	15	
18	188	(1055:03)	—	—	3 + x ⁷⁾	24:12	
19	66	444	2	2	—	—	
20	95	657	4	—	—	—	
21	67	465	—	—	3	41	
22	4	40	—	—	—	—	
23	7	63	—	—	—	—	
24	—	—	—	—	—	—	
25	—	—	—	—	—	—	
26	1620	—	—	—	—	—	

⁷⁾ x = 14 alnar, till ett värde af 4 d. 12 öre.

LXXXIII

(12. Tyger.)

„Insprängdt kläde“.			Kamlott (närmare ej nämndt).		
Stycke.	Aln.	Summa värde.	Stycke.	Aln.	Summa värde.
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	14	4:12
—	—	—	1	24	29
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	12	4:16
—	—	—	1	—	12
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	12	6
1,5	120	—	—	—	—
—	—	—	—	20	20
—	—	—	3	—	44
1	—	13	—	—	—
1	—	80	—	—	—
6,5	170	514	1	80	91:16
2	233,5	(982:10)	1	97,5	100:20
—	190	408:04	—	—	—
9,5	364	1153:16	1	—	?
2,5	859,5	2223:06	—	—	—
—	—	—	—	—	—
1,5	—	135	—	—	38:16
—	16	40	1,5	—	29
6,5	—	164	—	16	20
—	—	—	—	—	26

(12. Tyger.)

		„Siden kamlott“.		„Ullen kamlott“.		Kammarduk.		
		Aln.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Aln.	Summa värde.
1	1584	15	15	—	—	—	—	—
2	1585	—	—	—	—	—	—	—
3	1586	—	—	—	—	1	—	12
4	1587	—	—	—	—	—	—	—
5	1588	15	11:08	—	—	—	—	—
6	1589	28	21	—	—	—	—	—
7	1590	10	10	—	—	—	—	—
8	1591	—	—	—	—	—	—	—
9	1592	—	—	—	—	—	—	—
10	1593	—	—	—	—	—	—	—
11	1594	7	?	20	15	1	—	?
12	1595	42	?	1	10	—	—	—
13	1596	24	21	1	12	—	—	—
14	1597	—	—	—	—	2	—	39
15	1600	24+x ⁸⁾	40	—	—	—	—	—
16	1602	10	10	—	—	2	—	10
17	1605	—	—	—	—	—	—	—
18	1606	—	—	—	—	—	—	—
19	1608	20	20	1	18	—	—	—
20	1609	10	10	0,5	?	1	—	16:16
21	1610	55+x ⁸⁾	66:24	—	—	—	—	—
22	1611	—	—	—	—	—	4,5	6:24
23	1612	32	38:16	—	—	—	—	—
24	1618	—	—	—	—	4	2,5	65:16
25	1619	16	20	0,5	13	—	8	10
26	1620	—	—	—	—	—	—	—

⁸⁾ x = $\frac{1}{2}$ stycke, värderadt till 16 d. ⁹⁾ x = $\frac{1}{2}$ stycke (utan angif-
vet värde).

(12. Tyger.)

„Kartek“.			„Kendisch“.		„Kersij“.			
Stycke.	Aln.	Summa värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Aln.	Värde.	
—	12	3:24	—	—	2	—	30	1
—	40	12:16	—	—	1	18	?	2
—	24	9	—	—	—	11	13:24	3
—	—	—	—	—	2	6	33	4
—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	20	6:08	—	—	—	—	—	6
—	20	6:08	—	—	2	—	30	7
—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	30	9:12	—	—	—	6	6	9
—	—	—	—	—	—	—	—	10
2	22	?	—	—	—	12	?	11
—	75	(24:19)	—	—	—	32	?	12
—	88	?	—	—	8	16	104	13
—	100	15:30	—	—	3,5	—	71	14
—	—	—	1,5	148	2	5	53:12	15
—	—	—	—	—	3	6	?	16
—	152	14:08	—	—	8	—	192	17
—	222	89:28	0,5	30	1	100	152:16	18
—	20	7:16	—	—	5	—	71	19
—	366	(137:08)	—	—	9	20	246	20
—	354	132:24	—	—	26	—	76	21
—	252	99:16	—	—	3	—	90	22
3	90	130	—	—	—	—	—	23
—	200	89:20	1	130	—	9	18	24
—	84	28	x ¹⁰⁾	25	—	12	15	25
—	—	—	—	—	—	—	—	26

¹⁰⁾ x = 10 alnar.

(12. Tyger.)

	Kläde (utan närmare bestämningar).					„Lemper“.	
	Stycke.	Värde.	Aln.	Värde.	Summa värde.	Stycke.	Värde.
1	1584	—	—	—	—	16	244
2	1585	—	—	—	—	2	32
3	1586	—	—	—	—	6	96
4	1587	—	—	—	—	5	80
5	1588	—	—	—	—	—	—
6	1589	—	—	—	—	—	—
7	1590	—	—	—	—	—	—
8	1591	—	—	—	—	—	—
9	1592	—	—	—	—	—	—
10	1593	—	—	—	—	1	24
11	1594	2	?	—	—	—	—
12	1595	x	?	30	48	119	—
13	1596	—	—	—	—	—	—
14	1597	9	120	20	60	180	—
15	1600	1	97:16	52	86:16	184	—
16	1602	1	90	26	100	190	—
17	1605	2,5	88	12	24	112	6
18	1606	—	—	71	130:24	130:24	—
19	1608	—	—	88,5	178:24	178:24	—
20	1609	2,5	61	186	301:20	362:20	—
21	1610	18	251	248	451:08	702:08	—
22	1611	10 ¹¹⁾	286	344	1013:20	1301:04	—
23	1612	4,5	110	20	80	190	—
24	1618	22,5	472	745	1862	2334	—
25	1619	2,5	140	136	397	537	—
26	1620	2	140	139	381:16	521:16	—

¹¹⁾ Häri ingår en summa af 1 d. 16 öre, för hvilken motsvarande varukvantitet icke är angifven.

(12. Tyger.)

„Lybsk grå“.		„Makeier“.		„Missnisk“.		„Nerisk“.		
Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	
5	30	9	45	2	16	—	—	1
1	6	8	40	—	—	1	7	2
8	48	4	25	—	—	—	—	3
3	18	3	15	4	36	1	?	4
2	12	4	20	—	—	1	11	5
2	12	—	—	—	—	—	—	6
—	—	2	10	—	—	—	—	7
4	22	—	—	1	16	—	—	8
—	—	—	—	1	10	—	—	9
14	106	4	22	—	—	2	26	10
25	?	10	(56)	—	—	—	—	11
12	(73)	4	?	1	15	—	—	12
5	33	4	18:16	—	—	—	—	13
15	93	9	41	1	16	—	—	14
9	72	—	—	—	—	—	—	15
9	62	2	9	—	—	—	—	16
6	36	2	15	2	32	—	—	17
85	(438:19)	14	?	6	(76:26)	—	—	18
48	342	3	18	—	—	—	—	19
93	(648)	9	(37)	20	280	—	—	20
96	722	3	32:16	13	212	—	—	21
29	(232)	x ¹²⁾	9:12	—	—	—	—	22
31	254	—	—	14	188	—	—	23
34	243	—	—	4	70	x ¹³⁾	60	24
30	174	—	—	1	16	—	—	25
22	131	1	6	—	—	—	—	26

¹²⁾ x = 25 alnar. ¹³⁾ x = 29 alnar.

(12. Tyger.)

	„Osnebrugz“.		„Österberger kläde“.		„Packlakan“.		
	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Aln.	Summa värde.
1	1584	—	—	—	8,5	—	510
2	1585	—	—	—	4	—	240
3	1586	—	—	—	—	—	—
4	1587	—	—	—	14	15	718:24
5	1588	—	—	—	1	—	48
6	1589	2	12	—	2	—	100
7	1590	—	—	—	9	5	455
8	1591	—	—	—	9	—	450
9	1592	—	—	—	5,5	17	(319:08)
10	1593	—	—	—	15	67	1037
11	1594	—	—	—	39,5	—	(2346)
12	1595	5	?	—	26	38	1415:16
13	1596	—	—	—	16	—	(971)
14	1597	—	—	—	25	37	(1551:24)
15	1600	2	19	—	24,5	—	1555
16	1602	1	9	—	19	—	1097:16
17	1605	—	—	—	14	—	772
18	1606	—	—	3	39	51	17 (3435:12)
19	1608	—	—	—	24	—	1442
20	1609	—	—	—	31,5	—	(1924)
21	1610	—	—	14	154	25	—
22	1611	—	—	7	110	13,5	—
23	1612	—	—	7	112	8,5	—
24	1618	—	—	—	15	—	1065:16
25	1619	—	—	—	7,5	—	548
26	1620	—	—	—	2	—	162

LXXXIX

(12. Tyger.)

„Parkim“.		„Pijk“.			„Rask“.			
Stycke.	Värde.	Stycke.	Aln.	Summa värde.	Stycke.	Aln.	Summa värde.	
—	—	13	26	461:16	—	—	—	1
—	—	3	—	102	—	—	—	2
—	—	14	—	420	—	—	—	3
—	—	12	—	360	—	—	—	4
—	—	6	—	186	—	—	—	5
—	—	4	—	120	—	—	—	6
—	—	8,5	—	255	—	—	—	7
—	—	18,5	—	555	—	—	—	8
—	—	10,5	—	315	—	—	—	9
—	—	16	10	700+x ¹⁵⁾	—	—	—	10
6	(30)	36,5	—	(1140)	—	—	—	11
8	?	31	—	?	—	—	—	12
2	(9?)	21	—	691	—	—	—	13
3	13:16	17,5	—	545	—	—	—	14
2	9	28	—	997	—	—	—	15
2	8	12	—	432	—	—	—	16
4	20	23,5	—	(927:06)	—	—	—	17
16	95	41	105,5	1638+x ¹⁶⁾	—	—	—	18
—	—	42,5	—	1766	—	—	—	19
2	?	69,5	—	(2786)	—	—	—	20
—	—	68,5	—	2588	—	—	—	21
—	—	16	—	711	—	—	—	22
12 ¹⁴⁾	65	47	—	2400	—	20	12:16	23
8	41	23,5	195	1522:16	1,5	146	173:16	24
9	33	29,25	70	1450	—	43	41	25
3	12:16	39,5	41	1872	1,5	32	57	26

¹⁴⁾ Den i denna räkenskap förekommande benämningen är *parkent*, hvilket jag antager vara detsamma som parkim. ¹⁵⁾ x = värdet för 10 alnar.

¹⁶⁾ x = värdet för 105,5 aln.

(12. Tyger.)

	„Röllesk“.		„Saltvelsk“.		Sammet.	
	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Aln.	Värde.
1	1584	—	3	36	13	32:16
2	1585	—	3	36	12	30
3	1586	—	—	—	8	24
4	1587	—	2	24	—	—
5	1588	—	—	—	13	32:16
6	1589	20	5	—	3	9
7	1590	—	—	—	—	—
8	1591	—	1	10	—	—
9	1592	30	9	—	10	30
10	1593	120	51	1	13	10
11	1594	90	?	6	(78)	62
12	1595	40	?	13	(130)	86
13	1596	20	5	0,5	4:16	222
14	1597	40	?	—	—	110
15	1600	24	4	—	—	6
16	1602	60	15	—	—	3
17	1605	100	25	11	132	6
18	1606	80	20	21	271	45
19	1608	50	11	—	—	21
20	1609	20	4	34	473	22
21	1610	24	6	16	234	61,5 ¹⁷⁾
22	1611	40	12:16	—	—	64
23	1612	30	24	—	—	24
24	1618	20	5:16	51	766	10
25	1619	50	13	58	855	—
26	1620	—	—	30	410	—

¹⁷⁾ Häri ingår en post af 40 alnar siden och sammet.

(12. Tyger.)

„Sindel“.			„Siden- och sindeltort“.			
Stycke.	Aln.	Summa värde.	Stycke.	Aln.	Summa värde.	
—	—	—	—	—	—	1
1	—	6	—	34	23:12	2
—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	44	33	5
2	—	10	—	32	24	6
2	—	10	1	10	22:08	7
—	—	—	—	28	21	8
—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	2,5	33	41:24	10
1	—	?	0,5	40	43	11
—	24	?	3	50	?	12
—	—	—	2	65	160	13
4	—	14	1	—	40	14
2	—	8	3	23	139:08	15
6	—	26:08	—	35	26:08	16
—	90	8:14	—	19,5	14:20	17
4	130	46:08	1	38	66:16	18
—	1	6	—	—	—	19
5	—	34	—	—	—	20
4	—	28	—	—	—	21
—	50	6:08	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	26

(12. Tyger.)

	„Skerduk“.			„Stendelsk“.	
	Stycke.	Aln.	Summa värde.	Stycke.	Värde.
1	1584	—	—	76	760
2	1585	—	—	10	(100)
3	1586	1	—	12	380
4	1587	—	—	32	288
5	1588	—	—	32	288
6	1589	—	—	28	252
7	1590	—	—	22	198
8	1591	—	—	5	45
9	1592	—	—	8	80
10	1593	—	—	5	54
11	1594	—	10	?	?
12	1595	1	—	70	(646:08)
13	1596	—	—	26	288
14	1597	2	—	20	223
15	1600	—	—	12	156
16	1602	—	—	6	72
17	1605	—	—	7	86
18	1606	—	—	53	431
19	1608	—	—	25	300
20	1609	4	—	48	590
21	1610	1	—	6	388
22	1611	6	12,25	69:16	72
23	1612	—	—	1	17
24	1618	—	—	—	—
25	1619	—	—	—	—
26	1620	—	—	1	24

(12. Tyger.)

„Sårduk“.			„Tabijn“.		Taft.		
Stycke.	Aln.	Summa värde.	Aln.	Värde.	Aln.	Värde.	
5	—	18	—	—	—	—	1
1	—	4	—	—	—	—	2
1	—	5	—	—	10	15	3
2	—	10	—	—	—	—	4
4	—	16	—	—	—	—	5
2	—	8	—	—	—	—	6
4	—	16	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	16	4	8
3	—	12	—	—	—	—	9
5	—	22	—	—	—	—	10
3	—	?	—	—	—	—	11
2,5	—	?	—	—	40	70	12
2	—	8	—	—	—	—	13
—	—	—	60	60	58	107:16	14
8	7	43:10 ¹⁸⁾	—	—	—	—	15
4	—	20	—	—	—	—	16
9	—	45	35	35	12	18	17
1	—	5	—	—	21	27	18
7	22	37:26	—	—	—	—	19
12	—	(59)	6	?	6	?	20
27	—	139	—	—	14	40	21
7	—	34:16	13	16:08	—	—	22
—	—	—	—	—	50	159	23
—	—	—	—	—	2	5	24
—	—	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	26

¹⁸⁾ Här ingår ett värde af 6 d. för en oangifven varukvantitet.

(12. Tyger.)

	„Torgovisk“.		„Trijp“.		
	Stycke.	Värde.	Stycke.	Aln.	Summa värde.
1	1584	4	47	—	—
2	1585	1	?	1,5	10:16
3	1586	1	10	—	—
4	1587	2	20	—	—
5	1588	3	30	—	—
6	1589	—	—	—	—
7	1590	—	—	—	—
8	1591	—	—	2	20:20
9	1592	—	—	1	6
10	1593	—	—	—	3
11	1594	—	—	—	—
12	1595	—	—	1	26
13	1596	—	—	—	—
14	1597	—	—	—	160:08
15	1600	—	—	2	45:16
16	1602	—	—	—	80
17	1605	—	—	3	370:08
18	1606	—	—	5,5	387:16
19	1608	—	—	—	137:24
20	1609	—	—	7	(258:20)
21	1610	—	—	—	(431: 20)
22	1611	—	—	—	158:04
23	1612	—	—	4	?
24	1618	—	—	—	157:08
25	1619	—	—	—	41
26	1620	—	—	—	64

(12. Tyger.)

„Tufller“.		Lärft.				
Stycke.	Värde.	Stycke.	Aln.	Bult.	Summa värde.	
7	98	5,5	100	—	39:16	1
2	28	—	—	—	—	2
18	270	1	—	3	46	3
12	180	1	—	—	12	4
6	90	—	—	—	—	5
19	266	—	—	—	—	6
9	126	—	—	—	—	7
29	435	1	—	13	134	8
12	(180)	—	—	2	24	9
32,5	532	8	—	3	(114)	10
58	(863)	6	330	21	(133)	11
41	(839)	5	668	11	(320)	12
46,5	613:16	4	233	—	235	13
52	699	10	67 + x ¹⁹⁾	9	358:08	14
85	1159	9,5	412,5	10	298:26	15
40	520	2	466	1	79:10	16
68	1082	1	692	1	(185:07)	17
152,5	2048:07	1	706	3	435:29	18
104	1492	12,5	509	2	412:21	19
211	(664)	10	346	1	(418)	20
191	(2836)	14	710,5	—	(574:20) ²⁰⁾	21
35	598	6	580	—	331:16	22
75	1416	48	59	—	265:07	23
67	997	25,5	106	—	213:12	24
51	713	2	90	—	54:12	25
28	376	—	586	—	303:06	26

¹⁹⁾ x svarar mot ett värde af 32 d. 16 öre. ²⁰⁾ Häri ingår ett värde af 30 d., för hvilket motsv. varukvantitet icke är angifven.

13. Kram *).

	Hattar.		Handskar och vantar.		Skjortor.	
	Stycke.	Värde.	Par.	Värde.	Stycke.	Värde.
1	1584	24	6	—	—	—
2	1585	54	18	—	—	—
3	1586	—	—	—	—	—
4	1587	12	4	—	—	—
5	1588	30	11:08	—	—	—
6	1589	30	19	—	—	—
7	1590	148	75	—	—	—
8	1591	30	21	—	—	—
9	1592	180	(45)	—	—	—
10	1593	542	303	6	2	—
11	1594	*	*	*	*	*
12	1595	*	*	*	*	*
13	1596	458	288:20	—	—	—
14	1597	552	236	12	5:16	6
15	1600	466	246:28	—	—	6
16	1602	147 ¹⁾	(41:24)	287	35:20	—
17	1605	490+x ²⁾	221:16+x ⁴⁾	—	—	—
18	1606	1103	(524:08)	—	—	—
19	1608	1059+x ³⁾	317:30	154	34:24	—
20	1609	698	(271:26)	54	36:12	—
21	1610	*	*	*	*	*
22	1611	*	*	*	*	*
23	1612	*	*	*	*	*
24	1618	*	*	*	*	*
25	1619	926	310:28	34	21:28	—
26	1620	x	526:12	6	3	—

) För åren 1594–95, 1610–11 samt 1618 har jag bortlämnat kramvarorna, ett förhållande som betecknats medels asterisk (). ¹⁾ Dessutom infördes detta år 20 st. mössor, till ett värde af 3 d. 24 öre. ²⁾ x svarar mot ett värde af 30 d. ³⁾ x svarar mot ett värde af 52 d. 28 öre. ⁴⁾ x = det okända värdet för 96 st. hattar.

XCVII

(13. Kram).

Strumpor.		Filtkappor.		Stöflar.		
Par.	Värde.	Stycke.	Värde.	Par.	Värde.	
—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	2
5	7:16	39	73:16	—	—	3
—	—	—	—	—	—	4
—	—	10	12:16	30	30	5
—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	7
6	5	—	—	—	—	8
10	10	—	—	—	—	9
3	9	—	—	—	—	10
*	*	*	*	*	*	11
*	*	*	*	*	*	12
64	85:16	—	—	—	—	13
13	29	—	—	—	—	14
20	28:12	—	—	—	—	15
—	—	27	67:16	7	4:12	16
105	155:08	—	—	39	7:16	17
64	118	—	—	—	—	18
54	88:16	20	50	—	—	19
114+x ⁵⁾	(150:09+x ⁶⁾)	—	—	?	x ^{5b)}	20
*	*	*	*	*	*	21
*	*	*	*	*	*	22
*	*	*	*	*	*	23
*	*	*	*	*	*	24
38	62	—	—	—	—	25
23	20	—	—	—	—	26

⁵⁾ x svarar mot ett okänt delvärde af 5 daler (värde för stöflar och strumpor). ⁶⁾ x = ett okänt delvärde af 5 d. (jfr. föreg. not). ^{5b)} x = ett okänt delvärde af 5 d. (värde för stöflar och strumpor).

(13. Kram.)

	Skor och tofflor.		„Possement“.				Summa värde.
	Par.	Värde.	Stycke.	Värde.	Aln.	Värde.	
1	1584	—	—	—	—	—	—
2	1585	—	—	—	30	1:13	1:13
3	1586	—	—	—	—	—	—
4	1587	—	72	3:12	—	—	3:12
5	1588	—	—	—	—	—	—
6	1589	—	—	—	—	—	—
7	1590	—	—	—	—	—	—
8	1591	—	72	12	—	—	12
9	1592	—	78	7:10	—	—	7:10
10	1593	—	128	21:16	—	—	21:16
11	1594	*	*	*	*	*	*
12	1595	*	*	*	*	*	*
13	1596	9	4:16	1	1:16	120	16:16
14	1597	x	32:16	—	—	16:16	16:16
15	1600	19	13:24	36	4:16	—	4:16
16	1602	—	—	72	18	—	18
17	1605	—	—	—	—	20	6:08
18	1606	—	—	2,5	9	70	13:04
19	1608	—	—	—	—	35	6:03
20	1609	6	3	2,5	16	—	16
21	1610	*	*	*	*	*	*
22	1611	*	*	*	*	*	*
23	1612	*	*	*	*	*	*
24	1618	*	*	*	*	*	*
25	1619	10+x ⁶⁾	11:24+x ⁷⁾	—	—	—	—
26	1620	12	11	—	—	—	—

⁶⁾ x svarar mot ett värde af 5 d. för skor och taskor. ⁷⁾ Okändt del-värde af 5 daler (jft. föreg. not).

(13. Kram.)

Pungar. Taskor och väskor.		Harpsträngar.		„Ketslar“ (kittlar).		
Stycke.	Värde.	Z	Värde.	LZ	Värde.	
84	10:16	—	—	—	—	1
48	8	—	—	—	—	2
234	14:08	—	—	—	—	3
12	0:16	—	—	—	—	4
132	(3:17)	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	6
36	9	2	0:24	—	—	7
—	—	—	—	—	—	8
252	65	x	1:08	1	4	9
588	149:04	7,5	3:28	10	40	10
*	*	*	*	10,25+x ¹¹⁾	?	11
*	*	*	*	104,3+x ¹²⁾	?	12
480	53:16	2	1	227,6	862:14	13
585 +x ⁸⁾	(78:22)	3,5	1:30	173,5	725	14
509	102:04	7 +x ¹⁰⁾	5	26	123:16	15
174	19:30	1	0:24	18	58:16	16
397 +x ⁹⁾	54:06	3	2:16	7,5	37:16	17
717	110:14	2	0:24	26,5	122	18
1608	160:20	1	0:24	245,2	2444	19
480	47	—	—	21,5	158:16	20
*	*	*	*	*	*	21
*	*	*	*	*	*	22
*	*	*	*	*	*	23
*,	*	*	*	*	*	24
792	56	14	?	x	25	25
764	117:05	3	1:20	—	115:24	26

⁸⁾ x = en okänd kvantitet, värderad till 7 d. ⁹⁾ x svarar mot ett värde af 8 d. ¹⁰⁾ x = en kvantitet svarande mot 1 d. 16 öre. ¹¹⁾ x = 8 stycken. ¹²⁾ 5 i denna räkenskap förekommande cintener (centner) har jag reducerat till LZ, hvarvid cintenern på grund af en i längden förekommande uppgift blifvit räknad = 5,6 LZ.

C

14. Kram. (Vapen samt rid- och körredskap).

	Eldvapen.		Betsel och grimmor.	
	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.
1	1584	—	—	—
2	1585	4	14	—
3	1586	—	—	69
4	1587	—	—	—
5	1588	—	—	25
6	1589	68	260	—
7	1590	18	72	—
8	1591	16	78	—
9	1592	13	96	—
10	1593	—	—	—
11	1594	*	*	*
12	1595	*	*	*
13	1596	3	12	—
14	1597	17	75:16	—
15	1600	—	—	—
16	1602	22	107	36
17	1605	16	78	—
18	1606	—	—	—
19	1608	24	113	—
20	1609	39 + x ¹³⁾	280	—
21	1610	*	*	*
22	1611	*	*	*
23	1612	*	*	*
24	16.8	*	*	*
25	1619	2	10	—
26	1620	12	72	—

¹³⁾ x svarar mot ett värde af 63 d. 16 öre.

CI

(14. Kram. [Vapen och redskap]).

Sadlar.		Sporrar.		Stigbyglar.		
Stycke.	Värde.	Par.	Värde.	Stycke.	Värde.	
4	12	—	—	—	—	1
2	6	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	4
2	4	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	6
2	6	—	—	—	—	7
2	5	10	2:16	20	2:16	8
—	—	—	—	—	—	9
2	8	17	5:24	—	—	10
*	*	*	*	*	*	11
*	*	*	*	*	*	12
4	12	3	1	12	1:16	13
—	—	25	6:08	—	—	14
3	10	—	—	—	—	15
—	—	12	(6)	—	—	16
3	14	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	18
—	—	—	—	12	2:08	19
9	60	1	?	—	—	20
*	*	*	*	*	*	21
*	*	*	*	*	*	22
*	*	*	*	*	*	23
*	*	*	*	*	*	24
—	—	16	5:05	—	—	25
—	—	15	6:04	—	—	26

CII

15. Råämnen och industriprodukter af animaliskt ursprung.

		Lim.		Sammet, siden och silke.	
		ꝝ	Värde.	ꝝ	Värde.
1	1584	—	—	—	—
2	1585	40	2:16	—	—
3	1586	—	—	—	—
4	1587	—	—	1	8
5	1588	—	—	—	—
6	1589	—	—	—	—
7	1590	—	—	1,5	15
8	1591	—	—	3	30
9	1592	—	—	2,5	27
10	1593	—	—	2,5+x ¹⁾	22+x ¹⁾
11	1594	10	?	7,25	(60)
12	1595	10	?	?	?
13	1596	21	0:30	5,5	(49)
14	1597	21	4:02	1,5	18
15	1600	—	—	2,56	20:16
16	1602	—	—	4,5	37
17	1605	24	4:04	7,19	64:20
18	1606	—	—	10,75	(81:21)
19	1608	—	—	6	55:16
20	1609	—	—	17,25	(161)
21	1610	4	0:24	2,5+x ²⁾	54
22	1611	4	0:24	2,094	32:16
23	1612	5	0:30	4	57
24	1618	54	7:30	5,08	76
25	1619	14	3:24	2+x ³⁾	26+x ³⁾
26	1620	—	—	x ⁴⁾	x ⁴⁾

¹⁾ x afser en post af 1 ꝝ silke och *snören*, till ett värde af 8 d. ²⁾ x svarar mot ett värde af 14 d. ³⁾ x = det hithörande i en post silke och *snören* för 26 d. ⁴⁾ För detta år finnes blott en post „silke och *snören*“ ($\frac{1}{2}$ ꝝ till ett värde af 8 d).

CIII

(15. Råämnens och industriprodukter af animaliskt ursprung).

(15. Råämnen och industriprodukter af animaliskt ursprung).

	Jufter.		„Kardevan“.		„Sajan“.	
	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.
1584	—	—	—	—	x ⁵⁾	90
1585	—	—	—	—	—	—
1586	200	6:08	—	—	—	—
1587	—	—	—	—	1 ⁶⁾	6
1588	11	9	—	—	1	12
1589	—	—	—	—	—	—
1590	—	—	—	—	—	—
1591	—	—	—	—	—	—
1592	—	—	—	—	—	—
1593	—	—	—	—	1	12
1594	1,5	3	—	—	1	14
1595	—	—	—	—	—	—
1596	—	—	—	—	—	—
1597	—	—	—	—	1	20
1600	—	—	—	—	—	—
1602	—	—	—	—	1	12
1605	—	—	8	12	3	33
1606	7	91	40	60	x ⁷⁾	48:04
1608	—	—	—	—	—	—
1609	—	—	—	—	—	—
1610	—	—	7	?	—	—
1611	—	—	—	—	—	—
1612	—	—	—	—	—	—
1618	—	—	5	8	—	—
1619	—	—	5	7:16	—	—
1620	—	—	—	—	—	—

⁵⁾ x = 5 st. „half saia“ (till ett värde af 30 d.) och 12 alnar „dubbel saia“ (till ett värde af 60 d.). ⁶⁾ „Half saia“. ⁷⁾ x = 38 alnar.

CV

16. Råämnen och industriprodukter af vegetabiliskt ursprung.

	Bomull.		„Bricksilie“ ^{*)} .		Papper.	
	fl	Värde.	fl	Värde.	Ris.	Värde.
1584	—	—	—	—	16	29:16
1585	—	—	—	—	12	(24)
1586	—	—	—	—	4	8
1587	—	—	—	—	7	14
1588	—	—	—	—	24	48
1589	—	—	—	—	11	22
1590	7	3:16	—	—	8	15
1591	—	—	—	—	26	49
1592	—	—	—	—	7	23
1593	—	—	—	—	34,63	71:16
1594	7	(5:24)	—	—	37	?
1595	1	?	—	—	20	?
1596	6	3	7	1:08	9	14:16
1597	12	7:24	3	0:24	22	47:16
1600	2	1	—	—	25,5	54:19
1602	9	4:16	—	—	16	33:08
1605	10	6	11	2:24	37	73:16
1606	15	8:20	—	—	13	23:08
1608	3	1:28	—	—	18	37:14
1609	12	9	—	—	15	(25:20)
1610	8	6	—	—	12	24
1611	—	—	—	—	57	(166)
1612	10	10	—	—	67	165:16
1618	—	—	—	—	10	23:24
1619	—	—	—	—	22	51:08
1620	—	—	—	—	32+x ¹⁾	(72:26)

*) Sannolikt = bresilja. ¹⁾ x svarar mot ett värde af 1 d. 24 öre.

(16. Råämnen och industriprod. af vegetabiliskt ursprung).

	Stärkelse.				
	ꝝ	Värde.	Tunna.	Värde.	Summa värde.
1584	—	—	—	—	—
1585	—	—	—	—	—
1586	—	—	—	—	—
1587	—	—	—	—	—
1588	—	—	—	—	—
1589	—	—	—	—	—
1590	—	—	—	—	—
1591	—	—	—	—	—
1592	—	—	—	—	—
1593	1	0:08	—	—	0:08
1594	90	4:16	—	—	4:16
1595	—	—	—	—	—
1596	23	2:05	—	—	2:05
1597	46	(5:24)	—	—	(5:24)
1600	42	5:08	—	—	5:08
1602	11+x ²⁾	3:12	—	—	3:12
1605	90	11:08	—	—	11:08
1606	20	1	—	—	1
1608	380	28:05	—	—	28:05
1609	60+x ³⁾	17:16	—	—	17:16
1610	250,5	23:22	—	—	23:22
1611	1060	98:04	—	—	98:04
1612	111	14:14	0,375	5:16	19:30
1618	357	44:26	0,25	3	47:26
1619	144	17:18	0,50	9	26:18
1620	487	42:28	1	13	64:28 ⁴⁾

²⁾ x svarar mot ett värde af 2 d. ³⁾ x svarar mot en varumängd af 2 d. 24 öre. ⁴⁾ Häri ingår en summa af 9 d., för hvilken motsvarande varu-
kvantitet icke är angifven.

17. Råämnen och industriprodukter af mineraliskt ursprung.

a) Metaller.

	Bly.		Järn (och stål).		Kvicksilfver.	
	Lz	Värde.	Lz	Värde.	z	Värde.
1584	—	—	—	—	—	—
1585	100	4:22	—	—	—	—
1586	—	—	—	—	—	—
1587	—	—	—	—	—	—
1588	—	—	—	—	—	—
1589	10	9:12	—	—	—	—
1590	—	—	—	—	—	—
1591	—	—	—	—	3	3
1592	—	—	—	—	—	—
1593	—	—	—	—	—	—
1594	36	27:16	—	—	—	—
1595	26	?	10	?	—	—
1596	20	10	—	—	1	0:24
1597	20	16	—	—	2	2
1600	56,9	17:19	—	—	—	—
1602	10	30	—	—	—	—
1605	—	—	—	—	1,5	2:08
1606	99	94	37,25	27:30	—	—
1608	67	73:28	—	—	—	—
1609	253	—	—	—	—	—
1610	19	21:08	—	—	—	—
1611	—	—	175+x ¹⁾	179:04	2	4
1612	130	192:16	640	?	—	—
1618	29	33:24	99,5	87:14	—	—
1619	44	48	80	69:16	—	—
1620	—	32:04	184,5	168:02	0,62	0:08

¹⁾ x = 4 fat (till ett värde af 40 d.) samt 1 „fettchen“ stål. I talet för Lz ingå ingå 2 Lz stål (till ett värde af 4 d. 12 öre).

CVIII

(17. Råämnen och industriprod. af mineraliskt ursprung).
(Metaller.)

		Koppar (utan närmare bestämningar).		„Ketslekoppar“.		Plåtkoppar.	
		L	Värde.	L	Värde.	L	Värde.
1	1584	71,25	?	89,5	(350)	46+x ²⁾	?
2	1585	—	—	—	—	—	—
3	1586	—	—	—	—	—	—
4	1587	—	—	—	—	—	—
5	1588	—	—	—	—	—	—
6	1589	5	15	—	—	5	15
7	1590	—	—	—	—	—	—
8	1591	—	—	—	—	—	—
9	1592	2	9	—	—	—	—
10	1593	28,25	84:24	—	—	—	—
11	1594	71,25	?	121,5	?	46+x ³⁾	?
12	1595	37	?	165	(643,5)	—	—
13	1596	99	344	—	—	—	—
14	1597	78,5	275	20	75	40,2	125:21
15	1600	35	170	—	—	—	—
16	1602	28	76:08	—	—	—	—
17	1605	—	—	—	—	—	—
18	1606	—	—	10	40	—	—
19	1608	9	53	—	—	—	—
20	1609	57	384:24	—	—	—	—
21	1610	37,5	80:14	—	—	—	—
22	1611	40	200	—	—	—	—
23	1612	—	—	—	—	—	—
24	1618	14,5	110:16	—	—	4	28
25	1619	9,1	78	—	—	—	—
26	1620	18,9	170:24	—	—	—	—

²⁾ x = 12 skoff (värdet icke angifvet). ³⁾ x = 1 stycke (värdet är ej utsatt).

(17. Råämnen och industriprod. af mineraliskt ursprung).
 (Metaller).

Koppar: summa.		Messing.		Tenn.		
L&	Värde.	&	Värde.	L&	Värde.	
206,75	?	—	—	6	7:16	1
—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	1	1:08	3
—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	13	32	5
10	30	—	—	1	1:08	6
—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	8
2	9	—	—	6,5	9:03	9
28,25	84:24	—	—	14	28	10
238,75 *)	?	—	—	33	(88)	11
202	?	9	40:16	34	82:08	12
99	344	—	—	35	45:16	13
138,7	475:21	0,7	3:16	32+x ⁴)	73:16	14
35	170	—	—	10	15	15
28	76:08	—	—	7	8:24	16
—	—	—	—	2	10	17
10	40	—	—	25	32:24	18
9	53	—	—	20	36:08	19
57	384:24	—	—	6	(9:24)	20
37,5	80:14	—	—	30	54:08	21
40	200	—	—	—	—	22
—	—	—	—	4	9	23
18,5	138:16	—	—	7	11:16	24
9,1	78	—	—	9	14:18	25
18,9	170:24	—	—	14	22:16	26

*) Därtill ett *stycke* (se not 3). ⁴) x svarar mot ett värde af 10 d.

17. Råämnen och industriprodukter af mineraliskt ursprung.
b) Diverse.

	Alun.		Krut.			
	#	Värde.	Tunna.	Värde.	#	Värde.
1 1584	—	—	—	—	24	7:16
2 1585	—	—	—	—	10	3:04
3 1586	—	—	—	—	—	—
4 1587	—	—	—	—	2,5	0:25
5 1588	1000	40	—	—	5	1:18
6 1589	—	—	—	—	—	—
7 1590	—	—	2	—	—	—
8 1591	51	5:04	—	—	—	—
9 1592	2	0:12	—	—	—	—
10 1593	12	1:30	—	—	5	1:28
11 1594	20	3:28	5	?	50	18
12 1595	22	?	—	—	2,5	?
13 1596	4	0:16	x ⁵⁾	5:08	—	—
14 1597	—	—	x ⁶⁾	7:29	—	—
15 1600	—	—	3	?	—	—
16 1602	—	—	14	21	26	8:04
17 1605	38	4:24	6	9	—	—
18 1606	—	—	3	3:06	—	—
19 1608	—	—	x ⁷⁾	3:24	4	1
20 1609	—	—	x ⁸⁾	21:30	—	—
21 1610	19	2:22	8+x ⁹⁾	13:20	220	55
22 1611	75	10	x ¹⁰⁾	4:16	100	62:16
23 1612	10	1:28	0,5+x ¹¹⁾	?	250	78:04
24 1618	26	3:08	17	17	1	2
25 1619	8	1	12	9:08	—	—
26 1620	6	0:22	33	37	—	—

⁵⁾ x = 6 „tunneken“. ⁶⁾ 2 små tunnor (till ett värde af 1 d. 16 öre) samt 8 fat (hvaraf 5 ärö värderade till sammanlagt 4 d.). ⁷⁾ x = 5 små tunnor. ⁸⁾ x = 2 tunnor och 25 små tunnor. ⁹⁾ x = 7 små tunnor, till ett värde af 5 d. 20 öre. ¹⁰⁾ x = 3 „tunneken“. ¹¹⁾ x = 2 små tunnor, till ett värde af 1 d. 16 öre.

(17. Råämnen och industripod. af mineraliskt ursprung.)
(Diverse.)

(Krut.)	Lack.		Spansk gröna.		Svafvel.		
	Summa värde.	Lod.	Värde.	Z	Värde.	Z	
7:16	—	—	—	—	—	—	1
3:04	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	10	0:30	3
0:25	—	—	—	—	—	—	4
1:18	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	4	2	100	11:08	8
—	—	—	—	—	—	—	9
1:28	—	—	3	2	42	5:08	10
?	—	—	1	1:16	81	(11:18)	11
?	—	—	1,75	?	84	?	12
5:08	—	—	—	—	77	8:04	13
7:29	x ¹²⁾	1	0,25	1	60	5:19	14
?	—	—	—	—	10	0:15	15
29:04	—	—	—	—	20	2	16
9	12	1:04	1,75	2:08	187	18:01	17
3:06	32	3	—	—	x ¹³⁾	1:08	18
4:24	—	—	—	—	15	1	19
21:30	—	—	3	3:16	20	1:28	20
68:20	—	—	—	—	27	7:20	21
67	—	—	—	—	45	4:28	22
?	—	—	2	4	10	1:08	23
19	16	1:12	8	10:08	139,56	15:02	24
9:08	—	—	—	—	—	—	25
37	1	0:04	—	—	30+x ¹⁴⁾	3:26,5	26

¹²⁾ x = 2 dussin. ¹³⁾ x = 1 fjärding om några Z. ¹⁴⁾ x svarar mot ett värde af 16 öre.

18. Diverse.

		„Substantial“.		„Treackelse“		
		Z	Värde.	Läst.	Värde.	Tunna.
1	1584	—	—	—	—	—
2	1585	—	—	—	—	—
3	1586	—	—	—	—	—
4	1587	—	—	—	—	—
5	1588	—	—	—	—	—
6	1589	—	—	—	—	—
7	1590	—	—	—	—	6
8	1591	3	1:16	—	—	—
9	1592	1	0:16	—	—	—
10	1593	1,5	3	—	—	—
11	1594	4	?	—	—	—
12	1595	6	?	—	—	60 *)
13	1596	1	0:24	3	2:08	—
14	1597	9	6:24	—	—	—
15	1600	—	—	2	1:04	—
16	1602	6	4:16	6	?	—
17	1605	23	11:16	15	(9:16)	12
18	1606	—	—	6	?	85
19	1608	—	—	—	—	16
20	1609	6	4:16	3	2:08	—
21	1610	5	2:24	1	?	6
22	1611	25,5	12:24	—	—	—
23	1612	3	2:08	2,5	3:24	12 *
24	1618	—	—	15	8:24	—
25	1619	—	—	3	2:04	18
26	1620	—	—	2	1:24	18

*) Nämligen *små* tunnor.

(18. Diverse.)

(theriak).

Värde.	Lod.	Värde.	Stycke.	Värde.	Summa värde.
—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	3
—	—	—	12	1	1
—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	6
0:15	—	—	—	—	0:15
—	9	4:16	132	16:16	21
—	—	—	12	1:16	1:16
—	—	—	102	9:08	9:08
—	—	—	48	2:08	2:08
?	—	—	(198)	?	?
—	—	—	90	6:30	9:06
—	24	4:18	24	1:10	5:28
—	—	—	—	—	1:04
—	—	—	36	3	?
0:18	8	2	—	—	12:02
(5:10)	—	—	—	—	?
1:08	—	—	24	1:16	2:24
—	—	—	36	2:08	4:16
?	—	—	72	?	?
—	6	1:25	288	17:08	19:01
1:04	—	—	—	—	4:28
—	—	—	—	—	8:24
1:04	—	—	—	—	3:08
1:08	—	—	—	—	3

III. Wiborg (tillägg):
Införseln från Ryssland.

	Smör *).			„Möbröd“.		Lök.	
	Lz	Tunna.	Värde.	Stycke.	Värde.	Tunna.	Värde.
1	1586	—	—	200	3:04	—	—
2	1587	—	—	100	3:04	—	—
3	1588	—	—	100	1:18	1+x ²⁾	2:26
4	1589	—	—	148	2:10	—	—
5	1594	—	—	—	—	—	—
6	1596	—	1,5	15	—	5,5	4:24
7	1597	—	—	—	—	2,2	3:16
8	1600	67	2	61:28	—	4	6:16
9	1605	—	—	x	3:16 ¹⁾	—	—
10	1606	7	—	5:08	x 1 ¹⁾	—	—
11	1610	12	—	(12)	—	—	—

*) Varorna äro ordnade på samma sätt som i de föregående tabellerna, men utan att jag särskilt angifvit de kategorier i hvilka de blifvit indelade.

¹⁾ Varunamnet är här skrifvet „mjööbröd“. ²⁾ x = 80 ref hvitlök till ett värde af 40 öre.

	Lärft.		Valmar.		Hattar.	
	Aln.	Värde.	Aln.	Värde.	Stycke.	Värde.
1	1586	900	47:16	—	—	7
2	1587	3000	62:12	—	—	—
3	1588	1026	54:28	—	—	30
4	1589	—	—	—	—	—
5	1594	93	8:23	—	—	—
6	1596	1140	71:08	220	20:20	—
7	1597	550	30:30	100	12:16	—
8	1600	4085	(256:12)	1874	(220:16)	—
9	1605	5490	274:12	318	27:30	—
10	1606	1180	91:03	240	22:16	—
11	1610	1607	158:12	1190	(130:25)	3
						4

Humla.		Hampa.		Lin.		„Duelk“.	
Lx	Värde.	Lx	Värde.	Lx	Värde.	Stycke.	Värde.
—	—	—	—	—	—	340	188:24 1
—	—	—	—	60	24	139	88:24 2
—	—	—	—	30	22:16	65	48:24 3
—	—	—	—	—	—	60	45 4
—	—	—	—	—	—	15	15 5
—	—	60	24	30	24	18	13:16 6
—	—	2146	845:06	—	—	28	21:16 7
20	20	1464	(650)	668+ $x^{2b})$	(651+ $x^{2c})$)	238	223:18 8
40	25	6258	(4855:08)	1376	1510:20	286+ x^3)	164:20 9
3	3:24	103	67:24	113	119:16	9	6:24 10
33	?	47	?	120,5	?	4	?
							11

^{2b)} x = 50 knippor (värdet icke angifvet). ^{2c)} Se föregående not.
³⁾ x = 18 alnar (till ett värde af 1 daler).

Mössor.		Handskar.		Vantar.		Kjortlar.	
Stycke.	Värde.	Par.	Värde.	Par.	Värde.	Stycke.	Värde.
—	—	2850	286:08	—	—	—	— 1
—	—	690	62:14	—	—	—	— 2
—	—	600	55:04	100	9:12	—	— 3
—	—	570	?	—	—	—	— 4
—	—	300	46:28	—	—	—	— 5
—	—	1047	98:12	—	—	4 ⁴⁾ 1	— 6
1	0:12	1760	53:29	—	—	—	— 7
106	24:17	4286	(500:18)	53	6:10	4 6	— 8
4	0:12	7286	?	—	—	12 ⁵⁾ 2:10	— 9
4	1:08	480	45:25	3	0:09	—	— 10
23 ^{*)}	44:24	106	22:27	—	—	12 ⁶⁾ (18:08) 11	

^{*)} Hvaraf 22 st. varo barnmössor. ⁴⁾ „Små“. ⁵⁾ „Barnkjortlar“.
⁶⁾ „Valmarskjortlar“.

	Stöflar:		Skor.		Skosulor.	
	Par.	Värde.	Par.	Värde.	Par.	Värde.
1 1586	—	—	—	—	25	3:04
2 1587	5 ⁷⁾	1:08	—	—	—	—
3 1588	30	30	—	—	—	—
4 1589	—	—	—	—	10	0:30
5 1594	—	—	—	—	x	6
6 1596	3 ⁸⁾	0:18	30	3:24	x	10
7 1597	9	3:24	—	—	60	2:26
8 1600	9	3	—	—	210	17:22
9 1605	39	1:14,3	6	0:24	—	—
10 1606	1	0:10	—	—	—	—
11 1610	—	—	11	?	—	—

⁷⁾ „Barnstöflar“. ⁸⁾ „Små stöflar“.

	Väskor eller taskor		Pungar.		Bänkdynor.	
	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.
1 1586	10	4	200	3:02	9	5:04
2 1587	43	7:04	30	0:30	4	5
3 1588	2	1:16	130	?	—	—
4 1589	28	5:28	150	2:11	7	8:24
5 1594	12	6	100	6:08	6	9
6 1596	5	3:24	70	2:06	12	12:16
7 1597	38	7:30	250	9:12	12	11:22
8 1600	76	19:14	1207	51:14,5	31	33:12
9 1605	4	0:22	154	5:25,5	74	48:21
10 1606	8	2:10	8	0:24	7	7
11 1610	—	—	4	0:04	—	—

CXVII

Färskinnspelsar.		Filtkappor.		Filter ^{a)} .		Bälten.		
Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	
—	—	39	73:16	48	215	100	9:12	1
—	—	10	30	12*)	21	70	8:04	2
—	—	10	12:16	10*)	20	—	—	3
—	—	18	28:16	12*)	18	30	3:04	4
—	—	12	36	—	—	30	2:26	5
18	27	25	50	15*)	15	—	—	6
4	5	29	57	28*)	32	60	23:04	7
11	13:16	100	(197:28)	21*)	24	417	23:12	8
—	—	104	?	24*)	20:20	—	—	9
—	—	33	41:12	8	8:16	—	—	10
18	35:24	31	(81:08)	—	—	—	—	11

^{a)} Sadelfilter äro icke medräknade. Sådana förekomma för åren 1586 (5 st. till ett värde af 1 d. 8 öre), 1588 (10 st. till ett värde af 20 öre) och 1600 (145 st. till ett värde af 13 d. 11,5 öre). *) Nämligen slädfilter.

Skedar.		„Rysseskrin“.		Betsel.		Grimmor.		
Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	
—	—	2	1	54	15:12	15	3:24	1
—	—	—	—	20	9:16	10	1:28	2
—	—	—	—	25	3:14	—	—	3
—	—	—	—	35	7:16	20	2:16	4
—	—	—	—	20	7:16	30	7:16	5
700	5:08	—	—	55	6:18	—	—	6
50	0:12	3	1:04	166	20:26	83	14:29	7
2730	23:24	1	0:20	728+x ^{b)})	56:27	258	19:14	8
—	—	—	—	162	11:28	130	5:11	9
x	3	1	0:16	14	3:16	16	1	10
—	—	—	—	10	3:24	53	16:16	11

^{b)} x svarar mot ett värde af 1 d. 28 öre.

CXVIII

		Lokor och rankor.		Rankgjorder.		Remnar och „remlar“.	
		Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.
1	1586	110	40:20	15	7:16	150	6:08
2	1587	40	13:04	—	—	40	1:08
3	1588	18	9	—	—	100	1:18
4	1589	20	10	19	7:04	6	0:12
5	1594	25	?	—	—	50	4:22
6	1596	36	14:24	—	—	223	6:31
7	1597	54	36:16	6	2:08	140	4:12
8	1600	105	35:12	25	4:12	676	55
9	1605	46	11:10	10	—	170	5:05
10	1606	13	1:20	8	2	—	—
11	1610	—	—	—	—	65	(4:02)

		Boraner.		Hudar („rysshudar“).		Fårskinn.	
		Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.
1	1586	—	—	50	12:16	—	—
2	1587	—	—	18	6:04	—	—
3	1588	—	—	28	53	—	—
4	1589	—	—	—	—	—	—
5	1594	—	—	—	—	—	—
6	1596	—	—	—	—	15	1:28
7	1597	7	3:16	—	—	—	—
8	1600	66	31:28	4 ¹⁰⁾	4:16	16	2:15
9	1605	497	146:05	—	—	—	—
10	1606	20	5	5	3:16	—	—
11	1610	2	0:20	—	—	—	—

¹⁰⁾ „Röde hudar“.

CXIX

„Romor“.		Sadlar.		Jufter.	
Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Stycken.	Värde.
9	1:04	2	4	200	200
—	—	5	10	100	100
—	—	2	4	11	9
—	—	5	7:16	—	—
—	—	1	4:22	1,5	3
60	3:24	—	—	—	—
36	3:09	13	32:16	4	3
30	2:06	31	81:24	—	—
16	1	5	8	585	(491:16)
4	0:08	2	6	—	—
—	—	1	3:16	—	—

Björnskinn.		Vargskinn.		Tvål.	
Stycke.	Värde.	Stycke.	Värde.	Botn.	Värde.
6	16	8	20	18	45
2	6	4	12	15	37:16
3	7:16	1	3	20	50
—	—	—	—	13	?
—	—	—	—	10	31:08
10	12:16	—	—	4,5	9
—	—	—	—	28,5	64
26	(28:12)	37	?	—	—
10	15:30	31	?	121	261:22
3	6:16	—	—	11+x ¹¹⁾	23:16
—	—	4	10:24	13,5	(47)

¹¹⁾ x svarar mot ett värde af 1 d. 16 öre.

IV. Raum.

	Läst *).	Salt.		Korn.		Råg.	Mjöl.	Ärter.
		Tunna.	Läst.	Tunna.	Tunna.	Tunna.	Tunna.	Tunna.
1	1583 **)	55	15	—	—	—	—	—
2	1584 **)	37	289	—	—	—	—	—
3	1585	12	238	—	—	—	—	—
4	1594	26,5	322	—	—	—	6	—
5	1595	31,5	430	—	—	16	42	—
6	1596	19,5	272	—	5	365	—	1
7	1597	18	223	—	—	77	—	—
8	1601	24	308	—	—	12	—	—
9	1602	20,5	138	1,5	32	545	20	1
10	1603	93	332	2	—	293	x ¹⁾	x ³⁾
11	1605	28	405	—	—	—	3	—
12	1606	32,5	399	—	—	2	29	—
13	1607	30,5	659	—	—	—	32,5	—
14	1608	22,5	582	—	—	—	—	—
15	1609	47,5	145	—	—	—	—	—
16	1613	13	386	—	—	—	—	—
17	1615	12,5	612	—	—	17	—	1
18	1616	14	459	—	—	10	17 ²⁾	—
19	1617	41	377	—	—	—	—	—

*) Detta mätt angifves dels utan något bestämmande tillägg (i de flesta räkenskaper är detta öfveralt fallet), dels åter betecknas lästen uttryckligen som *stor* eller (sällan) som *liten*. En *storläst* var tvifvelsutan = 18 tunnor, en *liten läst* = 16. Storläster (uttryckligen så nämnda i räkenskaps längden) förekomma till följande antal för de resp. åren: 32½ (1606), 7½ (1607), 9 (1608), 9 (1613), 4 (1616), 41 (1617); små läster åter blott för år 1616 (till ett antal af 4). För åren 1583—1585 är en läst alltid = 16 tunnor. **) En ej obetydlig mängd af varor, uppförda på *Rodker v. Dikes* namn, angifvas hafta blifvit införda år 1583, men förekomma ändock i slutet af längden för år 1584 samt äro upptagna i slutsummorna för detta år. Jag har därför hänfört dem till 1584 års införsel. ¹⁾ 5 *läster* och 13 tunnor. ²⁾ Nämligen rågmjöl. ³⁾ 1 *läst* och 34 tunnor.

CXXIII

Humla.	Malt.	Bränvin.	Mjöd.	Vin.	Öl.			
Lz	Tunna.	Tunna.	Tunna.	Åm.	Läst.	Fat.	Tunna.	
—	—	—	7	—	—	—	39	1
7	—	—	8	5	4	—	4	2
6	—	—	8	1	—	—	5	3
—	—	—	2	1	—	2	22	4
—	10	—	2	1	—	2	50	5
—	26	—	1	—	—	—	18	6
—	7	—	—	—	—	—	14	7
56,5	18	—	1	x ⁵⁾	—	10	44	8
—	147	—	1	—	—	—	29	9
—	—	0,875	16	3	—	28	33	10
—	3,5	—	10	2	—	10	1	11
—	12	—	—	—	—	—	—	12
—	10	—	6	4	0,5 ⁷⁾	23	39	13
—	—	—	12,5	6	—	19 ⁸⁾	9	14
—	—	0,375	7	1,5	—	23	15	15
—	—	0,125	1	2	—	23	4	16
x ⁴⁾	—	0,375	—	—	—	9	—	17
—	—	—	—	3,5	—	19	—	18
—	—	—	—	x ⁶⁾	—	—	—	19

⁴⁾ 1 tunna. ⁵⁾ 1 oxhufvud. ⁶⁾ 3 oxhufvud och 10 åmar. ⁷⁾ „En half läst små“. ⁸⁾ Dessutom 8 fat fruset öl.

CXXIV

		Hampa.	„Dän-nesk“.	Engelskt	„Half engelsk“.	„Gör-lesk“.	„Lybsk grå“.
		LÆ	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.
1	1583	105	—	1	—	8	—
2	1584	49	—	—	—	14	3
3	1585	67	—	—	—	—	—
4	1594	350	—	—	—	15	2
5	1595	182	—	—	—	18	2
6	1596	150	—	—	1	4	—
7	1597	110	—	—	1	—	—
8	1601	242	—	1	1	16	1
9	1602	380	—	3	—	30	—
10	1603	606	—	1	—	36	1
11	1605	196,5	—	6	—	8	2
12	1606	173	1	3,5 ⁹⁾	2 ¹⁰⁾	11	2
13	1607	102	—	2,5	8	24	4,5
14	1608	53	1,5	15,5	—	14,5	4 ¹¹⁾
15	1609	36	3,5	12	5	4,5	6
16	1613	20	—	—	4	—	4
17	1615	—	—	—	7	—	6
18	1616	—	—	—	4	—	4
19	1617	—	—	—	3	—	4

⁹⁾ Dessutom 10 alnar. ¹⁰⁾ Dessutom 10 alnar. ¹¹⁾ Dessutom 15 alnar.

„Nerisk“.	„Pack-lakan“.	„Pijk“.		„Salt-velsk“.	„Sten-delsk“.	„Tuifler“.	
Stycke.	Stycke.	Stycke.	Aln.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	
15,5	—	4	—	—	1,5	—	1
12,5	—	4	—	—	10	—	2
3	—	—	—	—	1,5	—	3
—	—	4	—	—	4	6	4
—	—	5	—	—	4	6	5
—	—	—	—	—	—	1	6
—	—	—	—	—	—	1	7
—	—	2	—	—	—	8,5	8
—	—	—	—	—	—	—	9
—	2,5	15	—	—	2	17	10
—	—	3	—	20,5	—	—	11
—	—	1,5	15	20,5	—	0,5	12
—	x ¹²⁾	2,5	18	31	2,5 ¹⁴⁾	1,5	13
—	x ¹³⁾	6	12	12	1	—	14
—	0,5	4,5	—	4	—	7,5	15
—	2,5	3,5	—	5	—	—	16
—	—	0,5	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	19

¹²⁾ x = $\frac{1}{2}$ stycke och 10 alnar. ¹³⁾ x = 12 alnar. ¹⁴⁾ Dessutom 28 alnar.

	„Kläde“ utan närmare bestämningar).	Lärft.		Hattar.	Pungar och taskor.	Kittlar.	Stålå- gar.	
		Aln.	Aln.	Värde.	Stycke.	Stycke.	Lz	Stycke.
1583	—	—	—	—	12	34	—	6
1584	30	—	—	—	48	138	0,5	2
1585	18	x	3	—	18	12	—	1
1594	—	—	—	—	—	—	—	—
1595	x ¹⁵⁾	—	—	—	—	—	6	—
1596	x ¹⁶⁾	—	—	—	—	—	6	—
1597	—	—	—	—	—	—	6	—
1601	—	—	—	—	12	—	9	—
1602	—	100	9:12	—	—	—	—	—
1603	—	10	?	—	—	—	10	—
1605	—	800	62:16	—	—	10	—	—
1606	—	x	20	—	—	—	—	5
1607	—	x	30	—	—	—	—	9
1608	—	—	—	—	—	—	—	—
1609	—	—	—	—	—	—	—	—
1613	—	—	—	—	—	—	—	—
1615	—	—	—	—	—	—	—	—
1616	—	—	—	—	—	—	—	—
1617	—	—	—	—	—	—	—	—

¹⁵⁾ x = en okänd kvantitet, värderad till 424 d. ¹⁶⁾ x = en okänd kvantitet, värderad till 86 d.

V. Björneborg.

	Salt.		Humla.	Mjöd.
	Läst.	Tunna.	Læ	Tunna.
1583	112	14	—	4
1584	69	11	—	7
1585	36	14	4	6
1590	33,5	559	20	—
1591	39,33	524	50	—
1601	—	—	44	—
1610	29,5	—	12	1
1611	21,5	—	—	1
1615	19,5 ¹⁾	112	5,5	2
1616	12 ²⁾	6	—	—
1617	12 ³⁾	—	—	—

*) Året 1600 är ej medtaget i denna tabell, ehuру räkenskap därför finnes. Detta års införsel utgjordes, enligt den förefintliga längden, blott af 8 läster och 155 tunnor salt, 11 tunnor mjöd och kläde för 3 daler. Det är emellertid tvifvelaktigt om längden är fullständig; den upptager blott en enda skeppslast. ¹⁾ Däraf 1 är betecknad som stor, 6 som små. ²⁾ Hvaraf 11 äro betecknade som storläster. ³⁾ Hvaraf 4 äro betecknade som storläster.

	Vin.			Öl.
	Oxh.	Åm.	Pipa.	Fat.
1583	—	4,5	—	2
1584	1	2	—	1
1585	—	6,625 ⁴⁾	—	—
1590	—	—	—	—
1591	—	—	—	—
1601	—	—	—	—
1610	32	—	—	2 ⁵⁾
1611	—	—	—	—
1615	—	1	2	5
1616	—	1	1	—
1617	—	—	—	—

*) Därtill 12 *kannor*. ⁵⁾ Dessutom 2,5 *läster* och 6 *tunnor*.

CXXVIII

	Hampa.	Engelskt.	"Half engelskt".	"Görlesk".	"Inspirängt kläde".
	LZ	Aln.	Stycke.	Stycke.	Stycke.
1583	84	12	—	17 + x ⁸⁾	—
1584	60	6	—	27 + x ⁹⁾	—
1585	4	—	—	5	—
1590	225	—	—	15	—
1591	249,7	—	—	21	—
1601	78	24,5	1,5 ⁷⁾	4	0,5
1610	—	—	—	—	—
1611	—	—	—	4	—
1615	—	—	10	—	1
1616	—	x ⁶⁾	4	—	1,5
1617	—	—	—	—	—

⁶⁾ x = $\frac{1}{2}$ stycke. ⁷⁾ Därtill 12 alnar. ⁸⁾ Därtill 19,5 alnar. ⁹⁾ Där till 15 alnar.

	"Lybsk grå".	"Packlakan".	"Pijk".	"Saltvelsk".	Lärft.
	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Aln.
1583	—	—	2 ¹⁰⁾	—	12 ¹³⁾
1584	—	—	0,5 ¹¹⁾	—	—
1585	1	—	—	—	—
1590	—	1,75	5	—	—
1591	1	1,5	5,5 ¹²⁾	—	—
1601	—	—	—	—	10 + x ¹⁴⁾
1610	2	—	4,5	6	—
1611	5	—	2	4	100
1615	8	—	1	—	—
1616	4	—	0,5	—	—
1617	4	0,5	—	9	—

¹⁰⁾ Därtill 6 alnar. ¹¹⁾ Därtill 14 alnar. ¹²⁾ Därtill 15 alnar. ¹³⁾ Där till $\frac{1}{2}$ bult. ¹⁴⁾ Därtill en icke angifven varukvantitet, som jämte ett likaledes obestämdt antal pungar och knifvar svarar mot ett värde af 20 d.

VI. Helsingfors.

	Salt.		Äplen.	Malt.	Vin.	
	Läst.	Tunna.	Tunna.	Tunna.	Oxhuf-vud.	Åm.
1585	121	59,5	4	—	14	6
1606	69	—	—	72	1	2
1610 *)	54,5	11	—	84	10	—
1614	89	—	—	—	—	—
1615	92	—	—	24	13 ¹⁾	—
1616	58	—	60	—	4	3

*) För detta år hafva Helsingfors och Borgå gemensam räkenskaps-längd. Beträffande tvänne ankomna fartygslaster (Henrik Simonssons från Reval, 20 maj och 19 juni) är det svårt att med säkerhet afgöra till hvilkendera staden de böra hänföras. Jag har hänfört dem till Helsingfors, emedan en bor-gare i denna stad, Jören Hartman, hade gods (1 läst öl) i den senare lasten. Hela mängden af de med dessa bægge laster ankomna varorna utgjordes af 1 Skz hampa, 11 tunnor salt, 20 tunnor spannmål och 1 läst öl. ¹⁾ Dessutom 9 pipor.

	Öl.		Bomesij.	„Dusi-nisk“.	„Grof-grön“.	„Gör-lesk“.
	Läst.	Fat.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.
1585	—	13	1	2	7	31,5 ²⁾
1606	1	—	—	—	—	6
1610	1	5	5	0,5	2	—
1614	2	—	—	6	—	0,5
1615	2	—	—	—	—	—
1616	2	—	—	—	—	—

²⁾ Dessutom 7 alnar.

CXXX

	Hampa.	„Kersij“.	„Lybsk grå“.	Lärfit.	„Pack- lakan“.
	Læ	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.
1585	20	1	2 ²⁾)	3 ⁴⁾)	8 ⁵⁾)
1606	—	2	—	—	1
1610	12	—	8	1	7,5
1614	—	—	—	—	—
1615	—	—	—	—	—
1616	—	—	—	2	—

³⁾ Därtill 9 *alnar*. ⁴⁾ Därtill 1 *bult*. ⁵⁾ Därtill 74 *alnar*.

	„Pijk“.	„Tuifler“.	Papper.	Bly.
	Stycke.	Stycke.	Ris.	Læ
1585	8 ⁶⁾)	5,5 ⁷⁾)	7	11
1606	1	6	—	—
1610	7,5	9,5	2	20
1614	1,5	3	—	—
1615	—	—	—	—
1616	—	—	—	—

⁶⁾ Därtill 40,5 *alnar*. ⁷⁾ Därtill 5 *alnar*.

B.

Tabeller angifvande handelsomsättningen för år.

b. **Utförsln.**

I. Åbo.

		Spann-	Gäddor.	Lax.	Sik.	Strömm-	Torsk.
		mål.		Tunna.	Tunna.	Tunna.	Tunna.
1	1577	446		1930	126	—	—
2	1578	—		1220	69	—	—
3	1584	2372		1892	108	—	—
4	1585	1060		1344	83,5	—	—
5	1590	377		887 ²⁾	393,75	—	—
6	1594	128		570	258,75	—	—
7	1595	—		730	178,5	—	—
8	1596	—		1340	446,5	—	10
9	1597	—		600	102,5	—	3
10	1600	2420		1147 ³⁾	144,75	—	—
11	1605	26		457	447,5	4	3
12	1606	—		674 ⁴⁾	409	1	5
13	1611	671,5		185	169,5	6	3
14	1613	3694		143,5	389,5	—	2,5
15	1615	1886 ¹⁾		4 ⁵⁾	292,5	—	5,5 ⁶⁾

¹⁾ Där till 22 Lz. ²⁾ Där till 11 knippor. ³⁾ Där till 8 knippor. ⁴⁾ Där till 2,5 tunnor. ⁵⁾ Där till 1,5 tunna. ⁶⁾ Af fisk finnes för detta år ytterligare 190 Lz „torr fisk“ (torsk?).

CXXXIII

Kött.	Smör.		Hästar.	Oxar.	Talg.		
Tunna.	Tunna.	L \varnothing ⁷⁾ .	Stycke.	Stycke.	L \varnothing	Tunna.	
3	693	14	12	—	13	—	1
—	813	10	119	—	116	—	2
3	928	10	102	4	2	4,25	3
—	915	—	115	—	11	—	4
—	1978,75	186	40	—	41,05	9,75	5
—	591,75	—	43	—	—	—	6
—	1022	12	28	—	—	0,75 ^{8) b)}	7
2	1112	6	103	—	10	—	8
36	716	6	25	—	7	—	9
—	1021 ⁸⁾	32	—	—	—	0,5	10
47	638,75	11	—	1	—	—	11
—	494	14,5	6	—	2	—	12
2	186,5	8	—	—	—	—	13
14,25	826,5	26	—	—	5	0,75	14
47,5	747	32,5	—	—	4	1	15

⁷⁾ En tunna smör brukade hålla 16 L \varnothing . ⁸⁾ Där till 16 byttor. ^{8) b)} Dessutom 1 fat. (Sannolikt = 1,25 tunna).

		Hudar (utan närm. best.).	Oxhudar.	Kohudar.	Kalf- skinn.	Fårskinn.	Bock- skinn.
		Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.
1	1577	—	1352,5	824	2580 ^a b)	477 ¹⁰⁾	7322
2	1578	—	1238	1031	1018	70	6440
3	1584	—	771	786	2123	345 ¹¹⁾	7413
4	1585	113	828,5	611	2132	—	7826 ¹⁴⁾
5	1590	304	1688	829	5004	10	859
6	1594	—	260	611	2142	—	1515
7	1595	—	858	785	2275	—	6040
8	1596	—	987	845	2605	—	4595
9	1597	—	1044	1488	3040	—	3175
10	1600	13	535	249	1850	—	7300
11	1605	10	913	1613	3515	150 ¹²⁾	4323
12	1606	—	409	804	2175	—	3788
13	1611	—	1110 ⁹⁾	1120	1890	200 ¹³⁾	2590
14	1613	—	873	1122	2055	10	6575
15	1615	—	1322	2048	2770	—	6060

^a) Däraf 480 stycken *stuthudar*. ^b) Däraf 50 st. under benämningen „unge nöthudar“. ¹⁰⁾ Däraf 442 st. *lamskinn*. ^{10 b)} *Lamskinn*. ¹¹⁾ Hvaraf 55 st. *lamskinn*. ¹²⁾ Hvaraf 140 st. *lamskinn*. ¹³⁾ „Rissbijtare“. ¹⁴⁾ En post af 5 tunnor har jag antagit vara misskrifning för 5 decker.

CXXXV

Getskinn.	Ren-hudar.	Elghudar.	Ekorr-skinn.	Harskinn.	Hermelin-skinn.	„Grå-värk“.	
Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	
—	5	7	—	—	—	33620	1
40	—	4	—	—	—	14600	2
777	4	—	—	750	36	36240	3
174	—	—	—	900	45 ¹⁶⁾	31996	4
445	—	3	—	5620	106	21220	5
30	—	—	—	410	—	3400	6
255	10	5	—	360	—	400	7
115	—	—	—	310	20	5760	8
180	—	—	—	50	—	1040	9
550 ¹⁵⁾	—	—	—	—	—	3560	10
630	1	—	16120	5200	280	11120	11
1189	—	—	3560	—	—	600	12
1050	—	—	—	—	—	—	13
1345	—	—	—	—	—	6440	14
—	—	—	—	—	—	6320	15

¹⁵⁾ En post af 2 Skz har jag antagit betyda 5 decker. ¹⁶⁾ Däraf 20 st. under benämningen *Herlin*.

		„Mård-skinn.“	„Men-ker“.	Räfskinn.	Bäfver-skinn.	Utter-skinn.	Själskinn.
		Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.
1	1577	2	—	268	—	30	—
2	1578	8	6	106	—	12	—
3	1584	—	—	101	—	13	100
4	1585	14	12	255	—	33	163
5	1590	—	26	61	—	21	245
6	1594	—	—	44	1	2	100
7	1595	—	—	37	—	—	100
8	1596	—	—	79	—	10	118
9	1597	—	—	45	—	2	130
10	1600	—	—	108	—	15	230
11	1605	25	24	148	5	23 ¹⁷⁾	316
12	1606	—	—	—	—	—	30
13	1611	—	—	—	—	—	—
14	1613	—	—	30	—	—	145
15	1615	—	—	—	—	—	—

¹⁷⁾ Af pelsvärv utfördes detta år ytterligare 4 st. *björnskinn* och 1 st. *vargskinn*. Skinn af dessa djur förekomma ejes icke i någon Åboräkenskap för utförselhandeln.

CXXXVII

Tran.	„Trånberma“.	„Trånrupper“.	Tjära.	Ved.	Bräder.	
Tunna, fat eller åm ¹⁸⁾ .	Tunna eller fat.	Tunna el- ller fat.	Tunna.	Famn.	Stycke.	
214	—	—	1246	—	—	1
186	—	—	3215	—	800	2
206 ¹⁹⁾	—	5	1576,5	9	534	3
332	—	3	2173,75	10	536	4
463,5	—	—	2482 ²¹⁾	25	594	5
275	—	—	4715	—	—	6
197	—	—	2387,04	—	—	7
208,5	—	—	2494	40	48	8
91	—	—	697	—	48	9
285,25	—	5	1118	30	—	10
163	—	3 ²⁰⁾	3955,6	58	192	11
32,5	12	—	1681,67	44	384	12
1,5	12	—	2772,5	—	—	13
170	37	—	3212	43	—	14
133,5	14,5	—	7624 ²²⁾	22	618	15

¹⁸⁾ Dessa benämningar tyckas alla, beträffande denna vara, ha betecknat en och samma måttenhet. ¹⁹⁾ Däraf 2 fat särskilt äro betecknade som *stora*.
²⁰⁾ Af utförselartiklar, vunna genom själfångsten, bör för detta år ännu nämnas 1 tunna *själspäck*. ²¹⁾ En post af 4 decker antager jag böra tolkas som 4 tunnor. Af tjäran för detta år utfördes 46 tunnor i *furuband* och 32 tunnor i *ekeband*, medan för de återstående tunnorna ingen särskild upplysning givves. Vanligen mättes denna vara i furutunna och det är därför antagligt, att i de fall, då ingenting särskilt säges, detta mätningssätt användes. En ektunna var en tredjedel större än en furutunna. ²²⁾ Därtill 7 L \varnothing .

CXXXVIII

	Tinor och såar.	Lin.	„Hwetsten“.	Stångjärn.	Osmunds- järn.
	Knippa.	Lz	Tunna eller fat.	Skz	Fat.
1577	—	—	—	—	—
1578	—	29	—	1	19
1584	158,5 ²³⁾	10	72	4	1
1585	149	18	34	—	—
1590	197 ²⁴⁾	—	11	—	—
1594	—	—	—	—	8
1595	—	1	—	—	—
1596	—	124	—	4	—
1597	—	—	—	—	—
1600	—	—	—	—	—
1605	—	—	—	—	—
1606	—	—	—	—	—
1611	—	—	—	—	—
1613	—	169	—	—	—
1615	—	441,5	—	4	—

²³⁾ Därtill 1 stycke. ²⁴⁾ Därtill 2 stycken.

I. Viborg.

	Spannmål	Gäddor.	Lax.	Kött.	Smör.	
					Tunna.	LZ
1584	—	206	—	—	99,5	—
1585	—	330	—	—	120,25	—
1586	685	790	29	—	273	—
1587	687	1050	1	—	205,5	3
1588	—	1930	10,5	—	282,5	3
1589	—	1170	5	6	513,5	—
1590	—	564	—	2	339,5	—
1591	—	468	1	—	233,25	—
1592	—	798	0,5	—	258,5	4
1593	1545	1314	4,5	—	294,5	10
1594	—	1212	—	—	109	2
1595	770	727	3	—	201,5	13
1596	—	380	1	—	250	—
1597	—	1922,5	24,875	—	773,75	6
1599	1441	1028 ¹⁾	10	—	364,25 ²⁾	6
1600	720	1810	1	—	419,25	64
1602	—	1343	16,5	—	254 ³⁾	6
1603	—	124	3,25	—	367,25	—
1605	—	782,5	8	—	228	11
1606	—	558	8,5	—	274,25	13
1608	704,5	1113,5	11	1	531,25	47
1609	88,5	1145,5	7,875	7	655	47
1610	496	1132,56	6,5	6	567,75	80,5
1611	128	1081	3,75	1	333,5	96,5
1612	439	727	8,75	—	329,25	14
1613	609	347	—	—	77,5	8
1618	—	—	—	1	223,5	—
1619	349	—	1,25	—	301,5	—
1620	680	—	—	2	288,75	—

¹⁾ Därtill 10 tunnor. ²⁾ Dessutom 26 tunnor „smör och taly“. ³⁾ Dessutom 41 tunnor „smör och taly“. ⁴⁾ Enligt talrika uppgifter svarade 16 LZ mot en tunna.

		Talg.			Hudar" (utan närmare be- stänn.).	Oxhudar.	Kohudar.
		Tunna.	Fat ^{7).}	L \varnothing ^{8).}	Stycke.	Stycke.	Stycke.
1	1584	—	—	21	322	—	—
2	1585	—	—	—	264	—	—
3	1586	4	—	—	519	—	—
4	1587	5	—	80	530	—	10
5	1588	2	—	136	755	—	—
6	1589	28,5	—	71	1281	6	—
7	1590	17,5	—	69,5	920	—	—
8	1591	9	—	99	756	—	10
9	1592	10,25	3	24	878	—	—
10	1593	14,5	—	14,5	385	—	—
11	1594	2	2	—	38	—	—
12	1595	1,5	—	22	65	15	48
13	1596	6	5	—	990	—	20
14	1597	23,5	16	18	—	262	301
15	1599	4 ⁵⁾	3	2	213	99	38
16	1600	5,5	16,5	612,5	55	2	238 -
17	1602	9,75 ⁶⁾	27,5	—	—	—	992
18	1603	7,25	38	—	195	—	2150
19	1605	—	—	299,25	—	—	1112
20	1606	—	—	926,5	—	—	648
21	1608	—	—	388,5	290	10	311
22	1609	7	13	1279,3	1162	—	84
23	1610	1,75	27	2617,5	457	—	1235
24	1611	1,5	15,5	1398,85	430	—	2878
25	1612	0,25	—	2091	—	—	737
26	1613	—	—	1744	60	40	1065
27	1618	9,25	—	—	—	—	260
28	1619	14	—	—	—	5	275
29	1620	12	—	176	—	—	1095

⁵⁾ Därtill 26 tunnor „smör och talg“. ⁶⁾ Därtill 41 tunnor „smör och talg“. ⁷⁾ Ett fat tyckes hafva varit = 1,25 tunna. ⁸⁾ Enligt flere uppgifter svarade 15 L \varnothing mot en tunna.

CXLI

„Rysse-hudar“.	Kalf-skinn.	Fårskinn.	Bockskinn.	Getskinn.	Björn-skinn.	
Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	
—	965	—	1250	120	—	1
—	610	130	1111	115	—	2
1080	925	100	1699	576	—	3
—	590	—	780	220	—	4
—	930	120	2489	315	—	5
—	3040	410	2180	270	—	6
—	1280	640	2150	320	—	7
—	720	—	1070	250	1	8
—	720	—	1570	305	2	9
—	413	—	2714	540	—	10
—	140	—	780	—	—	11
—	40	—	729	30	—	12
—	340	—	735	250	—	13
—	1469	300	2280	630	1	14
—	650	130	1330 ¹¹⁾	310 ¹²⁾	—	15
—	710	—	2885	360	1	16
—	1230	20	2138	923	—	17
—	2340	300	2347	565	1	18
—	1270	—	1273	452	—	19
—	555	—	1410	605	1	20
50	500	—	2250	905	—	21
550 ⁹⁾	1460	—	1998 ¹²⁾	526	1	22
—	1056	—	2588	1380	3	23
180 ¹⁰⁾	990	—	1613	696	—	24
2280	1845	—	1050	550	12	25
60	1420	—	395	95	2	26
—	90	—	1275	510	—	27
—	80	—	1285	610	—	28
—	50	50	1770	590	—	29

⁹⁾ Däraf 100 st. „ryska kohudar“. ¹⁰⁾ Däraf 50 st. „ryska kohudar“.¹¹⁾ Därtill 400 stycken „bockskinn“ med getskinn „ibland“. ¹²⁾ Däribland 40 st. „små bockar“. ¹³⁾ Se noten 11.

	Varg-skinn.	Elghudar.	„Gråvärk“	Harskinn.	Hermelin-skinn.
	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.
1	1584	1	—	12660	—
2	1585	—	—	2600	—
3	1586	—	—	6520	—
4	1587	—	—	5080	—
5	1588	—	—	3120	—
6	1589	—	—	4300	40
7	1590	—	—	1440	300
8	1591	—	1	5200 ¹⁴⁾	200
9	1592	—	2	6680 ¹⁵⁾	36
10	1593	—	1	3660 ¹⁶⁾	400
11	1594	—	4	1200	—
12	1595	3	2	400	—
13	1596	7	1	12660	—
14	1597	7	6	19540 ¹⁷⁾	2040
15	1599	—	17	8280	40
16	1600	3	5	4480	—
17	1602	8	32	14240	60
18	1603	1	16	3600	—
19	1605	—	9	70280(?)	157
20	1606	1	2	1760	—
21	1608	—	—	960	—
22	1609	—	5	420	30
23	1610	—	—	3440	67
24	1611	—	—	2480	300
25	1612	2	—	9000	—
26	1613	—	—	5680	—
27	1618	2	2	12960	—
28	1619	—	—	2480	—
29	1620	—	—	1120	—

¹⁴⁾ Till denna rubrik böra väl äfven hänföras 2520 st. *samfång*, ett ord som stundom användes i förening med gråvärk och otvifvelaktigt betecknar något slag af pelsvärt. ¹⁵⁾ Däraf 3860 st. „gråvärk *samfång*“. ¹⁶⁾ Däraf 2960 st. „gråvärk *samfång*“. ¹⁷⁾ Dessutom 40 st. *samfång*.

CXLIII

„Mencker“.	Mårdskinn.	Räfskinn.	Utterskinn.	Själspäck.	Tran.	
Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Tunna eller fat.	Fat.	
—	—	5	—	—	73	1
—	—	—	—	—	51	2
—	49	110	22	—	130	3
—	20	80	20	—	122	4
—	—	221	28	—	105	5
10	—	88	9	—	107,5	6
—	5	81	3	—	81	7
24	—	59	12	—	56	8
8	—	—	11	—	44	9
2	—	57	17	—	120,5	10
—	—	21	8	—	46	11
—	—	31	1	—	84	12
—	—	33	3	—	182	13
—	6	198	51	—	67	14
5	—	108	32	—	126	15
—	—	105	—	—	190	16
10	8	39	24	—	76	17
—	9	34	3	—	72,25	18
8	6	76	15	—	139	19
—	—	11	—	—	123	20
—	—	8	1	9	99	21
2	—	63	10	—	74	22
—	—	24	2	—	97	23
4	—	33	15	3	62,5	24
18	80	237	20	—	30	25
—	—	21	—	—	36	26
—	2	10	—	—	120	27
—	—	10	—	—	73	28
—	—	—	—	5	19	29

	Tjära.			Ved.	Hampa.	Lin.
	Tunna ¹⁸⁾ .	”Tunna furuträ“.	”Tunna eketrä“.	Famn.	LZ	LZ
1584	2023	—	—	—	—	—
1585	7912	—	—	—	—	—
1586	3427	—	120	—	200	—
1587	3444	—	318	—	—	8
1588	4216	1812	1354	56	—	—
1589	40	3113	1700	—	—	—
1590	198	3482	2400	—	—	—
1591	168	4325	1256	140	—	—
1592	4	2069	465	45	—	—
1593	432	2619	524	179	—	—
1594	3601	—	108	27	—	—
1595	542	2276	382	66	—	—
1596	4170	—	—	41	—	—
1597	610	96	1368	45	—	—
1599	4452	—	—	63	—	—
1600	6548	—	—	20	575	190
1602	—	7628	566	—	20	—
1603	3843	37,5	39,5	—	—	—
1605	5826 ¹⁹⁾	1314	871,5	243	—	—
1606	7393	—	—	68	60	—
1608	7334	—	—	386	13,5	7
1609	7950	—	—	339	—	26
1610	8050	—	—	218	—	53
1611	8437	—	—	86	—	—
1612	3092	—	—	6	250	250
1613	4790	—	—	176	—	—
1618	8274	—	—	107	—	—
1619	8116	—	—	80	—	—
1620	8556	—	—	78	—	—

¹⁸⁾ Närmare ej uppgifvet. ¹⁹⁾ Dessutom utfördes detta år 11 tunnor *beck*.

3. Raumo.

	Gäddor.	Lax.	Kött.	Smör.		Hästar.
	Lz	Tunna.	Tunna.	Tunna.	Lz	Stycke.
1585	217	9	—	21,5	11	15
1594	5	96	6,75	15	76	29
1595	5	128	6,75	21	117	130
1596	54	123,5	10	9,5	60	20
1597	—	1	—	3	22	102
1601	425	87,75	26	78	158	—
1602	58	—	2	14,25	67	—
1603	755	239,5	5	63	74	—
1605	342	133	—	33,5	94,2	—
1606	230	146,75	1	18	96	—
1607	77	143,75	2,5	46,5	110	—
1608	128,5	96	1,5	20,5	77	—
1609	50	106	1,25	17,25	96	—
1613	20	60	—	23,75	47	—
1615	—	21	6	13	—	—
1616	—	12,5	—	18	9	—
1617	—	5	0,5	8	37	—

CXLVI

	Oxhudar.	Kohudar.	Kalfskinn.	Bock-	Getskinn.	„Grå- värv“.
				skinn.		
	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.
1	1585	10	20	—	264	—
2	1594	19	4	10	234	10
3	1595	53	7	10	374	10
4	1596	45	17	—	55	20
5	1597	108	6	—	10	30
6	1601	65 ¹⁾	30	50	251	—
7	1602	318	134	—	265	110
8	1603	794 ²⁾	937	1500	299	25
9	1605	124	108,5	190	156	54
10	1606	22	35	5	99	15
11	1607	110	138	335	127	45
12	1608	15	73	40	151	39
13	1609	36	93	90	49	32
14	1613	82	70	190	92	—
15	1615	69	144	90	145	—
16	1616	18	90	40	45	5
17	1617	40	117	—	48	10
						440

¹⁾ Häri äro inberäknade 5 st. *stuthudar*. ²⁾ Häri äro inberäknade 150 st. *stuthudar*. ³⁾ Dessutom förekomma 400 st. under benämningen *samfång*.

⁴⁾ Därtill 120 st. under benämningen *samfång*.

CXLVII

Tran.			Tjära (utan närmare bestämning).		Tjära i furuträ.	
Fat.	Tunna.	Åm.	Läst.	Tunna.	Läst eller tunna.	
36	—	9	—	8	—	1
25,5	—	—	1	18	—	2
33	—	—	—	24	—	3
40,5	—	—	—	14	—	4
46,5	1	—	—	—	—	5
21,5	3	—	—	—	—	6
33,5	8	—	13	4	—	7
69	2	—	21	21	—	8
15,75	6	—	—	21	—	9
13,5	—	—	7 ⁵⁾	29	8 t.	10
29,5	0,5	2	26,5 ⁶⁾	178	2 l. 8 t.	11
5,5	—	5,75	1,5	84	5 t.	12
19	—	—	2,5	40	—	13
63,5	—	1	66 ⁷⁾	46	—	14
7	—	—	13,5	—	—	15
52	6	—	51,5	44	—	16
7	—	—	46	61	—	17

⁵⁾ Däraf 3 äro betecknade som *storläster*. ⁶⁾ Däraf 6 äro angifna som *småläster*. ⁷⁾ Däribland 1 *småläst*.

CXLVIII.

	Tjära i eketrä.	Ved.	„Balkar“.	Läkter.	Bräder.
	Tunna.	Famn.	Stycken.	Stycke.	Stveke.
1585	—	—	—	—	600
1594	—	13	60	820	2416
1595	—	37	672	1520	3936
1596	—	4	84	1150	2820
1597	—	2	—	900	2196
1601	—	20	36	1450	3000
1602	—	1	—	200	1068
1603	—	14,5	—	810	1188
1605	—	—	—	44	2268
1606	3,5	27	—	600	2280
1607	1	47	—	2940	2694
1608	2	30	—	800	3078
1609	—	18,5	—	450	2838
1613	—	18	—	70	1416
1615	—	40	—	1400	2316
1616	—	53	144	7200	1308
1617	—	25	371	3100	1302

4. Björneborg.

	Råg.	Gäddor.	Lax.	Sik.	Kött.	Smör.	
	Tunna.	Lz	Tunna.	Tunna.	Tunna.	Tunna.	Lz
1590	—	11	55,25	—	—	65,75	66
1591	—	2	128,5	—	2	55,5	68,5
1593	—	5	58	—	—	46	9
1600	—	—	4	0,5	—	19	29
1601	21	43	33	1,25	22	32,5	93
1611	6	20	7,25	3,5	10	8,5	17
1615	—	—	24,5	—	14	16,5	20
1616	3	— ²⁾	9,5	—	1,5	12	21
1617	2	—	9,5	—	1	8 ¹⁾	28

¹⁾ Dessutom 15 byttor.

	Talg.	Oxhudar.	Kohudar.	Kalf-skinn.	Fär-skinn.	Bock-skinn.	Get-skinn.
	Lz	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.
1590	12,5	142 ²⁾	169	456	10	530	4
1591	1	41 ³⁾	80	225	28	425	10
1593	5	27	85	141	—	319	—
1600	2	7 ⁴⁾	40	70	—	175	—
1601	6	55 ⁵⁾	31	100	20 ⁶⁾	217	1
1611	—	70	185	120	—	140	35
1615	—	68	94	185	—	37	25
1616	—	36	35	50	2 ⁷⁾	14	14
1617	—	130	33	40	6 ⁷⁾	21	—

²⁾ Däraf 74 st. stuthudar. ³⁾ Däraf 15 st. stuthudar. ⁴⁾ Däraf 1 stut-hud. ⁵⁾ Däraf 29 st. stuthudar. ⁶⁾ Nämligen lamskinn. ⁷⁾ „Rissbitare“.

CL

	Grävärk.	Harskinn.	Räfskinn.	Utterskinn.	Tran.	
	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Stycke.	Fat.	Tunna.
1590	400	475	—	—	88,23	4
1591	980	710	—	2	36,65	4,5
1593	1130	1725	3	4	71 ⁹⁾	—
1600	360	—	2	2	23 ¹⁰⁾	—
1601	460 ⁸⁾	40	1	—	21 ¹¹⁾	2
1611	—	—	—	—	9	—
1615	—	—	—	—	8	4
1616	—	—	—	—	4,5	—
1615	—	—	—	—	11,5	—

⁸⁾ Dessutom finnas för detta år 200 st. under benämningen *samfång*.

⁹⁾ Dessutom 4 åmpund. ¹⁰⁾ Dessutom 6 åmpund. ¹¹⁾ Dessutom 5 åmpund.

	Tjära.			Ved.	Bräder.	Läkter.
	Fat.	Tunna.	Läst.	Famn.	Stycke.	Stycke.
1590	1,167	376,25	—	19	792	—
1591	3	139	—	44	630	30
1593	—	93	—	28,5	150	—
1600	—	36 ¹²⁾	—	—	—	—
1601	—	77,5 ¹³⁾	—	6	312	—
1611	—	8	13	—	84	—
1615	—	23	22,5	15	480	150
1616	—	18	6	17	—	200
1617	—	13	4	7	840	1200

¹²⁾ Hvaraf åtminstone 28 tunnor voro furutunnor. ¹³⁾ Hvaraf minst 27 furu- och minst 3 ektunnor.

Ainehisto.

	Siv.
De finska städernas representation intill frihetstiden. Föredrag hållt den 9 nov. 1892. Af Carl v. Bonsdorff	1— 79.
Muutama tieto Viipurin koulusta 16 sataluvun alkupuolella.	
Kirjoittanut K. R. Melander	80— 95.
Suomalaiset ylioppilaat ulkomaan yliopistoissa ennen v. 1640.	
I. Kirjoitti Kustavi Grottenfelt	96—125.
Poimintoja Pälkjäryen Alahovin arkistosta. Tehnyt E. G. Palmén	126—154.
Asiakirjoja maalaisolojen valaisemiseksi vuosisatamme alulla erittäinkin Savossa ja Karjalassa. Esittänyt J. R. Danielson	155—180.
Luettelo Turun akatemian ylioppilaista v:ltta 1752	181—212.
Muutamia tietoja Suomen kaupunkien neuvostoista 17 vuositan alkupuoleelta. Kirjoittanut K. R. Melander	213—254.
Asiakirja valaiseva Viipurin linnan tilaa 17:sta vuosisadalla.	
Julkaisut K. E. F. Ignatius	255—281.
Kohtaus hengellisen elämän alalta Nousiaisissa v. 1761.	
Kirjoittanut J. S. Pajula	282—291.
Supplement till Professor Algot Scarins bref. Af M. G. Schybergson	292—342.
Suomen Historiallisen Seuran Pöytäkirjat:	
18 ¹⁵ /XII 92—18 ⁴ /VI 94.	
Kokous 15 p. jouluk. 1892	345—350.
Kokous 31 p. tammik. 1893	351—355.
Kokous 28 p. helmik. 1893	356—365.
Kokous 8 p. huhtik. 1893	365—375.
Kokous 6 p. toukok. 1893	376—377.
Kokous 5 p. kesäk. 1893	377—379.
Kokous 28 p. syysk. 1893	379—382.
Kokous 2 p. marrask. 1893	383—390.
Vuosikokous 9 p. marrask. 1893	391—400.
Kokous 10 p. jouluk. 1893	401—405.
Kokous 2 p. helmik. 1894	405—408.
Kokous 28 p. maalisk. 1894	408—413.
Kokous 4 p. kesäk. 1894	413—416.
Aakkosellinen aine- ja nimiluettelo pöytäkirjoista	417—424.
Tabeller rörande Finlands handel åren 1570—1622,	
utarbetade af T. S. Dillner	I—CL.
A. Antalet ankomna och afgangna skepp	X—XXIV.
B. Tabeller angifvande handelsomsättningen för år:	
a) införseln	XXVI—CXXX.
b) utförseln	CXXXI—CL.

